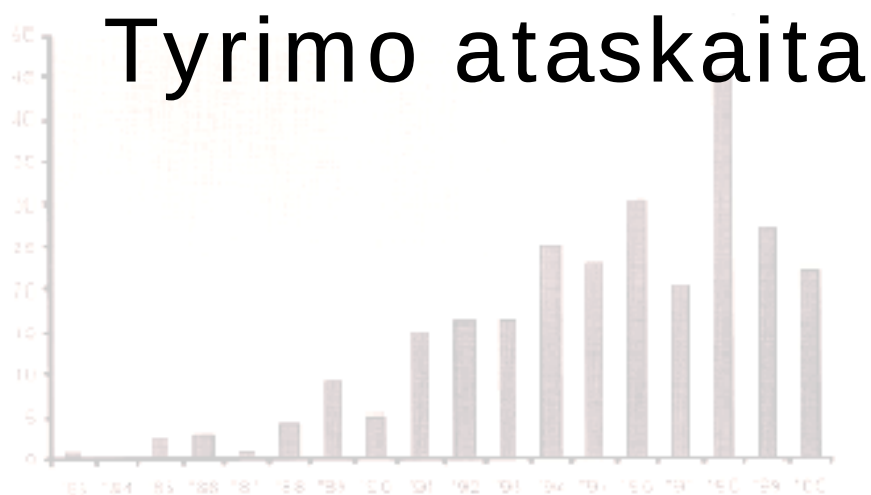

Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyvių situacijos analizė (5–10 metų laikotarpiu)

Kaunas, 2008

Mokslinio tyrimo ataskaita

„Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyvių situacijos analizė (5–10 metų laikotarpiu)“

**Užsakovas: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
A.Volano g. 2/7, Vilnius**

**Vykdytojas: UAB „Faktus Dominus“
Gedimino g. 13, Kaunas**

Tyrimo grupės vadovė:
Dr. Vilija Adaškevičienė

Tyrimo grupės nariai:
Kęstutis Tarnauskas
Gabija Jarašiūnaitė
Marius Baltrušaitis

TURINYS

Įvadas	7
1. Tyrimo pristatymas	9
1.1 Tyrimo metodika.....	9
1.1.1 Apklausos raštu tyrimo metodika.....	9
1.1.2 Kiekybinių duomenų analizės metodai.....	10
1.2 Empirinio tyrimo etapai	11
1.3 Tyrimo imtis.....	12
2. Gabių vaikų ugdymo užsienio šalyse patirties analizė.....	15
3. Gabių vaikų ugdymo LR švietimo dokumentuose situacijos analizė ir vertinimas.....	58
4. Empirinio tyrimo rezultatų pristatymas ir analizė.....	64
Išvados	103
Rekomendacijos	107
Literatūra	109
Priedai	114

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį procentais.....	12
2 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal ugdymo institucijos, kurioje mokosi, tipą procentais.....	13
3 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje gyvena Lietuvoje, procentais.....	13
4 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje gyvena užsienyje, procentais.....	14
5 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar esate šalies ir/ar tarptautinių olimpiadų prizininkas?“ pasiskirstymas procentais.....	65
6 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar buvote kada išvykę į užsienį dirbti arba mokytis?“ pasiskirstymas procentais.....	71
7 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar ketinate vykti į užsienį darbo ar studijų reikalais?“ pasiskirstymas procentais.....	76
8 paveikslas. Ketinimų vykti į užsienį lyginamoji analizė (olimpiados dalyvio ir prizininko aspektu).....	82
9 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ką šiuo metu veikiate?“ pasiskirstymas procentais.....	85
10 paveikslas. Pasirinktos veiklos/pareigų lyginamoji analizė (olimpiados dalyvio ir/ar prizininko aspektu).....	87
11 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal bendrą mokymosi vidurkį aukštojoje mokykloje procentais.....	87
12 paveikslas. Mokslų srities pasirinkimo pasiskirstymas procentais.....	88
13 paveikslas. Pasirinktų specialybių pasiskirstymas procentais.....	89
14 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Kokią veiklą Jūs, kaip olimpiados prizininkas, pasirinksite ar pasirinkote baigę studijas?“ pasiskirstymas procentais.....	97
15 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar įgytas išsilavinimas Lietuvoje įgalina Jus dirbti užsienio šalių darbo rinkose?“ pasiskirstymas procentais.....	102
16 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar pasirinkdami studijas Lietuvoje turėjote kokių nors priėmimo lengvatų?“ pasiskirstymas procentais	104
17 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar studijuodami Lietuvos aukštosiose mokyklose jautėte iš dėstytojų daugiau dėmesio?“ pasiskirstymas procentais.....	105
18 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Kaip vertinate studijų kokybę Lietuvos aukštosiose mokyklose?“ vertinant 10-balėje sistemoje, pasiskirstymas procentais.....	106

19 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Kaip vertinate studijų kokybę užsienio aukštosiose mokyklose“ vertinant 10-balėje sistemoje, pasiskirstymas procentais.....	113
20 paveikslas. Studijų kokybės vertinimų palyginimas Lietuvos ir užsienio aukštosiose mokyklose vertinant 10-balėje sistemoje.....	115
21 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Jeigu studijavote užsienio šalių universitetuose, ar jautėte iš dėstytojų daugiau dėmesio“ pasiskirstymas procentais.....	116
22 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar, Jūsų nuomone, dėstytojai Lietuvos aukštosiose mokyklose skiria pakankamai dėmesio gabiems studentams“ pasiskirstymas procentais.....	116
23 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Lietuvos aukštosiose mokyklose man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ar individualizuoto ugdymo metodus“.....	118
24 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Lietuvos aukštosiose mokyklose man buvo sudarytos teigiamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ar individualizuoto ugdymo metodus“.....	119
25 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Lietuvoje man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ir individualizuoto ugdymo sąlygas“.....	120
26 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Lietuvos aukštosiose mokyklose man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ir individualizuoto ugdymo sąlygas“.....	121
27 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Užsienio šalių aukštojoje mokykloje man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ir individualizuoto ugdymo metodus“.....	126
28 paveikslas. Sąlygų gabaus jaunimo ugdymui užsienio šalių universitetuose vertinimas.....	128
29 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar, Jūsų nuomone, studentai iš Lietuvos, besimokydami užsienio šalių universitetuose, turi lygias galimybes?“ pasiskirstymas procentais.....	129
30 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar, Jūsų nuomone, užsienio šalių universitetuose įgyvendinama gabių studentų ugdymo programa?“ pasiskirstymas procentais.....	131
31 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Užsienio šalių aukštojoje mokykloje man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ir individualizuoto ugdymo sąlygas“.....	132

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Apklausos raštu tyrimo kriterijai ir rodikliai.....	9
2 lentelė. Naudojamų statistinių rodiklių paaiškinimas.....	11
3 lentelė. Empirinio tyrimo etapai.....	12
4 lentelė. Gabių vaikų ugdymo reglamentavimas ir raiška atskirų pasaulio ir Europos šalių švietimo dokumentuose.....	56
5 lentelė. Dalyvavimo įvairių dalykų olimpiadose, konkursuose aktyvumas šalies ir tarptautiniu mastu.....	66
6 lentelė. Olimpiadininkų buvimo užsienyje išskirtos priežastys.....	67
7 lentelė. Sugrįžimo iš užsienio priežastys.....	68
8 lentelė. Pasirinktas darbas, pareigos.....	72
9 lentelė. Svarbiausi motyvai, nulėmę olimpiados prizininkų pasirinkimą studijuoti Lietuvos universitetuose.....	79
10 lentelė. Planuojama veikla, baigus studijas.....	81
11 lentelė. Studijų kokybės užsienio šalių aukštosiose mokyklose vertinimas.....	86
12 lentelė. Užsienio šalyse teikiamos galimybės studentams, darbuotojams, atvykusiems iš Lietuvos.....	96

IVADAS

Siekiant kurti kokybišką Lietuvos ateitį bei mūsų valstybės prestižą, talentingų vaikų puoselėjimas yra viena iš strateginių užduočių. Pastaraisiais metais auga valstybės dėmesys gabių vaikų ugdymui. Savo veiklą šioje srityje plečia nevalstybinės organizacijos, tačiau vis dar gana daug gabių žmonių išvyksta į užsienį, tolesnėms studijoms renkasi užsienio universitetus.

Gabių vaikų ugdymo problemos yra aktualios ir pasaulyje, ir Lietuvoje nuo pat pirmųjų dvidešimtojo amžiaus dešimtmečių, kai testais buvo pradėtas matuoti intelekto koeficientas (Terman, Oden, 1925; Thurstone, 1938; Maceina, 1934; Šalkauskis, 1936; Gučas, 1959 ir kt.).

Ne išimtis yra ir gabumo ar gabių vaikų ugdymo tyrimai, kurie yra nukreipti į gabių vaikų nustatymo, atpažinimo galimybes (D. M. Fetterman, 1988; Hagen, 1989; Pauls, 1989; Karnes, 1991; Rost, 1991; Heller, 2000; Gary A., Davis, Sylvia B. Rimm, 2003; J. S. Renzulli, S. M. Reis, 2004), pedagogų veiklą dirbant su gabiais mokiniais edukacinės praktikos lygmenyje (Feldhusen, 1985; Start, 1985; Leder, 1988; Lee – Corbin, Denicolo, 1998; S. Winebrenner, P. Espeland, 2000), gabių vaikų ugdymui skirtų programų realizavimo vertinimą (Benbow, 1986; Borland, 1989; Heinbokel, 1997), gabiems vaikams skiriamą dėmesį, pagalbą (Boag, 1990; Janos, 1990; Gross, 1995) ar tiesiog lyginamuosius gabių vaikų ugdymo įvairiose šalyse tyrimus, naujas strategijas (F. D. Horowitz, M. O'Brien, 1985; D. M. Fetterman, 1988; Person, 1999; Monks, Pfluger, 2005).

Gabių vaikų ugdymas – tai mokslinių, psichologinių, pedagoginių problemų visuma, todėl iškyla grėsmė, kad gabūs vaikai, nesulaukdami tinkamo dėmesio įvairaus tipo mokyklose, ieškos pagalbos ir galimybių mokytis pagal poreikius bei sugebėjimus užsienio šalių ugdymo institucijose. Be to, visuomenėje dar gaji elitarizmo baimė, jai pasiduoda ir tam tikra pedagoginės bei švietimo administracinės bendruomenės dalis.

Todėl svarbu tampa ne tik išsiaiškinti situaciją, bet ir surinkti informaciją apie visus tarptautinių olimpiadų, konkursų, debatų komandų narius 5-10 m. laikotarpyje jiems baigus vidurines mokyklas ar gimnazijas, tęsiant tolesnes studijas Lietuvos ar užsienio universitetuose, įgytas žinias, kompetencijas demonstruojant darbo rinkoje.

Tyrimo tikslas – surinkti informaciją apie visus tarptautinių olimpiadų, konkursų, debatų komandų narius 5-10 m. laikotarpyje jiems baigus vidurines mokyklas ar gimnazijas ir įvertinti esamą gabių vaikų situaciją.

Tyrimo uždaviniai:

- Nustatyti, kokia tolimesnė olimpiadų prizininkų veikla, atsižvelgiant į tai, kokios srities studijas jie renkasi.

- Ištirti, kokie yra olimpiadų prizininkų akademiniai pasiekimai aukštosiose mokyklose, kaip realizuojami jų gabumai.
- Nustatyti, kokią veiklą olimpiadų prizininkai pasirenka baigę studijas ir įvertinti jų konkurencijos bei karjeros galimybes Lietuvos ar užsienio šalių darbo rinkose.
- Ištirti, kokie motyvai lemia olimpiadų prizininkų pasirinkimą studijuoti užsienio šalių universitetuose arba tęsti mokslus Lietuvoje.
- Išanalizuoti, kokia išvykusių ir grįžusių iš užsienio olimpiados laimėtojų skaičiaus dinamika 5-10 metų laikotarpyje.
- Ištirti, kas motyvuoja olimpiadų laimėtojus grįžti į Lietuvą po studijų užsienyje, ir ko reikėtų, kad gabūs studentai pasiliktų Lietuvoje.
- Ištirti, kaip finansuojamas olimpiadų prizininkų studijos Lietuvoje, atliekant lyginamąją analizę su užsienio šalių studijomis.
- Nustatyti, kokia vykdoma šalies ir užsienio aukštųjų mokyklų gabių studentų pritraukimo politika.
- Atlikti studijų kokybės vertinimą su užsienio šalių studijomis iš olimpiadų prizininkų pozicijų.
- Išanalizuoti, ar šalies mokslininkai dirba su gabiais mokiniais, kaip projektuojama jų tolesnė veikla.

Tyrimo metodai:

- **Dokumentų analizė** taikoma siekiant surinkti informaciją apie visus tarptautinių olimpiadų, konkursų, debatų komandų narius, jų tolesnę veiklą, studijų rezultatus.
- **Apklausa raštu ir žodžiu** atliekama siekiant išsiaiškinti situaciją, kuo užsiima visų tarptautinių olimpiadų, konkursų, debatų komandų nariai 5-10 m. laikotarpyje jiems baigus vidurines mokyklas ar gimnazijas.
- **Lyginamoji analizė** atliekama, siekiant įvertinti olimpiadų laimėtojų motyvus grįžti į Lietuvą, gabių studentų pritraukimo politiką, studijų finansavimo ypatumus ir studijų kokybę.
- Apklausos raštu **statistinė duomenų analizė**. Duomenys apdorojami naudojant **SPSS 12** (*Satistical Package for Social Sciences*) programinį paketą.

Siekiant realizuoti tyrimo tikslą, surinkta informacija apie atskirus tarptautinių olimpiadų, konkursų, debatų komandų narius, gyvenančius Lietuvoje ir, pagal galimybę, užsienyje. Kadangi respondentai pasklidę po visą pasaulį, tai itin sudėtinga buvo juos surasti ir paskatinti dalyvauti tyrime. Pavyko apklausti 396 respondentus.

1. TYRIMO PRISTATYMAS

1.1. Tyrimo metodika

1.1.1 Apklausos raštu tyrimo metodika

Siekiant nustatyti tiriamos problemos ypatumus, išryškinti tyrimo kriterijai ir indikatoriai. Tyrimo kriterijai tiesiogiai atspindi tyrimo klausimus, indikatoriai – požymius, pagal kuriuos bus sprendžiama apie tiriamą problemą bei ieškoma atsakymų į tyrimo klausimus (1 lentelė).

1. lentelė

Apklausos raštu tyrimo kriterijai ir rodikliai

Eil. Nr.	Tyrimo klausimai	Tikslinės grupės, respondentai	Tyrimo rodikliai
1	2	3	4
1.	Nustatyti, kokia tolimesnė olimpiadų prizininkų veikla, atsižvelgiant į tai, kokios srities studijas jie renka	Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai	Dabartinė veikla (studijos, darbas, viena ir kita ar kita). Interesų srities pasirinkimas. Pasirinktos mokslų srities studijos. Užimamos pareigos.
2.	Ištirti, kokie yra olimpiadų prizininkų akademiniai pasiekimai aukštosiose mokyklose, kaip realizuojami jų gabumai	Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai	Akademiniai pasiekimai aukštosiose mokyklose. Vykdoma veikla. Interesų sritys.
3.	Nustatyti, kokią veiklą olimpiadų prizininkai pasirenka baigę studijas ir įvertinti jų konkurencijos bei karjeros galimybes Lietuvos ar užsienio šalių darbo rinkose.	Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai	Studijų ir veiklos dermė. Pasirengimo darbui ar kitai veiklai lygis. Vykdoma veikla. Interesų sritys.
4.	Ištirti, kokie motyvai lemia olimpiadų prizininkų pasirinkimą studijuoti užsienio šalių universitetuose arba tęsti mokslus Lietuvoje.	Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai	Pasirinkimą studijuoti užsienio šalių universitetuose arba tęsti mokslus Lietuvoje lemiantys motyvai. Pasirinkimą studijuoti užsienio šalių universitetuose arba tęsti mokslus Lietuvoje lemiančios priežastys.
5.	Išanalizuoti, kokia išvykusių ir grįžusių iš užsienio olimpiados laimėtojų skaičiaus dinamika 5-10 metų laikotarpyje.	Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai	Išvykusių ir grįžusių iš užsienio olimpiados laimėtojų skaičiaus dinamika 5-10 metų laikotarpyje (kiekybinis vertinimas).

Eil. Nr.	Tyrimo klausimai	Tikslinės grupės, respondentai	Tyrimo rodikliai
6.	Ištirti, kas motyvuoja olimpiadų laimėtojus grįžti į Lietuvą po studijų užsienyje, ir ko reikėtų, kad gabūs studentai pasilikėtų Lietuvoje.	Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai	Sugrįžimo arba buvimo Lietuvoje motyvai. Sugrįžimo arba buvimo Lietuvoje priežastys.
7.	Ištirti, kaip finansuojamas olimpiadų prizininkų studijos Lietuvoje, atliekant lyginamąją analizę su užsienio šalių studijomis.	Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai	Olimpiadų prizininkų studijų Lietuvoje finansavimas, atliekant lyginamąją analizę su užsienio šalių studijomis.
8.	Nustatyti, kokia vykdoma šalies ir užsienio aukštųjų mokyklų gabių studentų pritraukimo politika.	Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai	Šalies ir užsienio aukštųjų mokyklų gabių studentų pritraukimo politika, patirtis.
9.	Atlikti studijų kokybės vertinimą su užsienio šalių studijomis iš olimpiadų prizininkų pozicijų.	Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai	Studijų kokybės vertinimo su užsienio šalių studijomis iš olimpiadų prizininkų pozicijų lyginamoji analizė.
10.	Išanalizuoti, ar šalies mokslininkai dirba su gabiais mokiniais, kaip projektuojama jų tolesnė veikla	Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai	Šalies mokslininkų darbo su gabiais jaunuimais ypatumai ir jų tolesnės veiklos projekcija.

1.1.2 Kiekybinių duomenų analizės metodai

Tyrimo duomenys apdoroti, naudojant SPSS for Windows 12.0 programinę įrangą. Konkrečiai skaičiuoti aprašomosios statistikos dydžiai. Tyrime užsibrėžta ne didesnė nei 5 proc. leistina statistinių sprendimų paklaida (2 lentelė).

2. lentelė

Naudojamų statistinių rodiklių paaiškinimas

Rodiklio žymėjimas	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio paaiškinimas
R/Nr	Reitingo pozicijos numeris	Reitingo pozicijos numeris (R/Nr) parodo, kelintą vietą konkretus įvertintas objektas užima sąraše, sudarytame įverčių mažėjimo tvarka.
M	Įverčio aritmetinis vidurkis	Aritmetinis balų rinkinio vidurkis, gaunamas sudedant visus įverčius ir padalinant juos iš atsakiusių skaičiaus.
N	Atsakiusių skaičius	Nors duomenų matrica apima virš 1000 tiriamųjų atsakymų, atskirais atvejais pasitaiko, kad į konkretų klausimą atsakė mažiau respondentų. Dydis N parodo tiriamųjų, kurie atsakė į

		konkretų klausimą, skaičių, nuo kurio buvo skaičiuojami įvairūs statistiniai rodikliai – procentai, vidurkis ir pan.
Mo	Įverčio modalinė reikšmė	Moda (angl. <i>mode</i>) – tai dažniausiai pasikartojanti požymio reikšmė imtyje. Skirtingai nei aritmetinis vidurkis, moda nebūtinai turi būti viena reikšmė. Moda ypač naudinga tais atvejais, kai vidurkis bei mediana nėra lengvai apibrėžiami.
SD	Standartinis nuokrypis	Standartinis nuokrypis (SD) – pastovus sklaidos vidurkio atžvilgiu matas. Normaliojo skirstinio atveju 68,26 proc. visų atvejų yra tarp plus vieno standartinio nuokrypio ir minus vieno standartinio nuokrypio nuo vidurkio; 95,40 proc. – sritys tarp plus dviejų ir minus dviejų standartinių nuokrypių nuo vidurkio; o daugiau kaip 99 procentai yra tarp plus trijų ir minus trijų standartinių nuokrypių nuo vidurkio. Kuo SD reikšmė mažesnė, tuo apklaustųjų nuomonė nagrinėjamu klausimu yra vieningesnė. Ir atvirkščiai, kuo didesnis SD, tuo nuomonė nagrinėjamu klausimu mažiau vieninga.
$p \leq 0,05$	Statistinės paklaidos tikimybė	Statistinės paklaidos tikimybės p kritinė riba parodo, koks yra leistinas statistinių sprendimų paklaidos dydis. Visi standartiniai sprendimai, netenkinantys sąlygos $p \leq 0,05$, šioje tyrimo ataskaitoje buvo traktuojami kaip nepagrįsti. Tai reiškia, kad šiame tyrime užsibrėžta ne didesnė nei 5 proc. leistina statistinių sprendimų paklaida.

1.2 Empirinio tyrimo etapai

Siekiant surinkti informaciją apie visus tarptautinių olimpiadų, konkursų, debatų komandų narius 5-10 m. laikotarpyje jiems baigus vidurines mokyklas ar gimnazijas ir įvertinti esamą gabių vaikų situaciją, buvo atliktas empirinis tyrimas, kuris buvo vykdytas trimis etapais (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

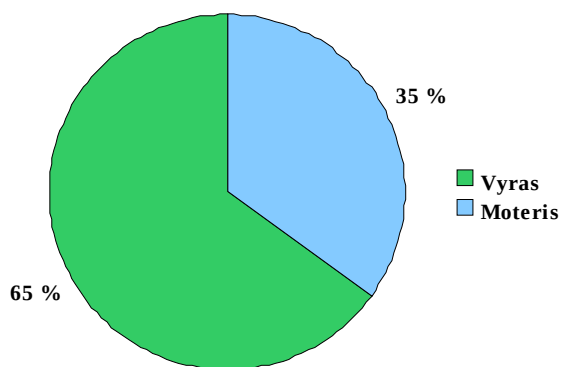
Tyrimo etapai

Eil. Nr.	Tyrimo etapai
	Pirmas etapas
1	Tyrimo metodologijos pagrindimas, tyrimo instrumento validumas ir suderinimas su užsakovu
	Antras etapas
2	Tyrimo procedūrų atlikimas (logistika)
2.1.	Tyrimo imties parinkimas
2.2.	Anketų spausdinimas
2.3.	Tyrimo atlikimas anketų siuntimas paštu ir jų surinkimas
2.4.	Tyrimo atlikimas dalyvaujant pačiam tyrėjui, apklausa žodžiu
2.5.	Anketų vedimas, tyrimo duomenų bazės formavimas
3	Trečias etapas
3.1.	Atlikta statistinė apklausos duomenų analizė
3.2.	Parengta tyrimo ataskaita
3.3.	Tyrimo ataskaita įrašyta į kompaktinį diską bei atspausdinti 4 tyrimo ataskaitos egzemplioriai (4 egzemplioriai užsakovui ir vienas vykdytojui)

1.3 Tyrimo imtis

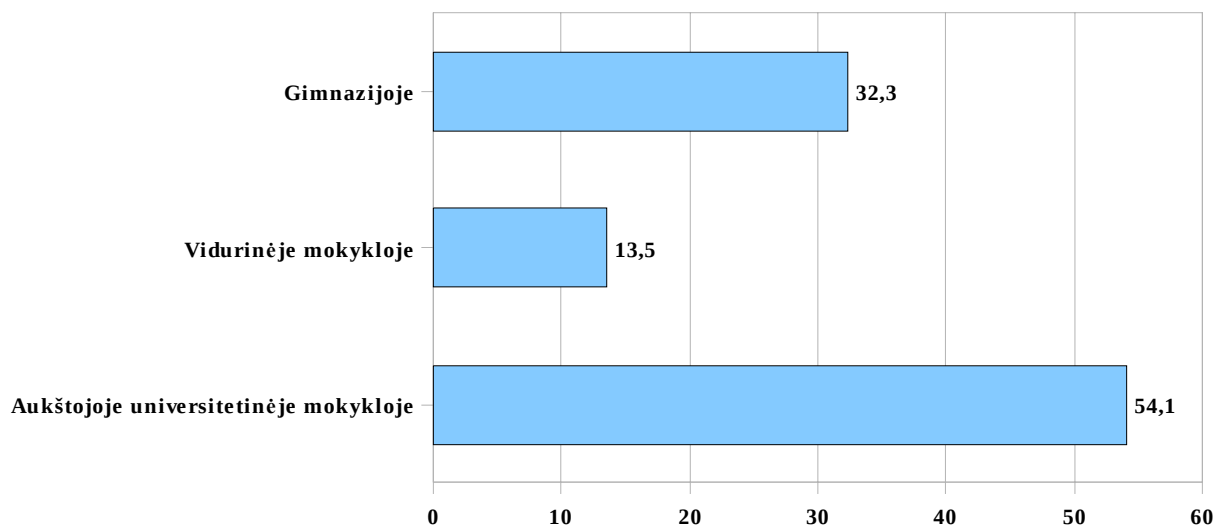
Tiriamųjų populiaciją sudaro Lietuvos įvairių dalykų šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai bei nugalėtojai. Tyrime dalyvavo 396 respondentai, gyvenantys Lietuvoje ir užsienio šalyse.

Iš respondentų pasiskirstymo pagal lytį diagramos matyti, kad didžiąją dalį respondentų sudarė moterys (65 proc.) (1 pav.).

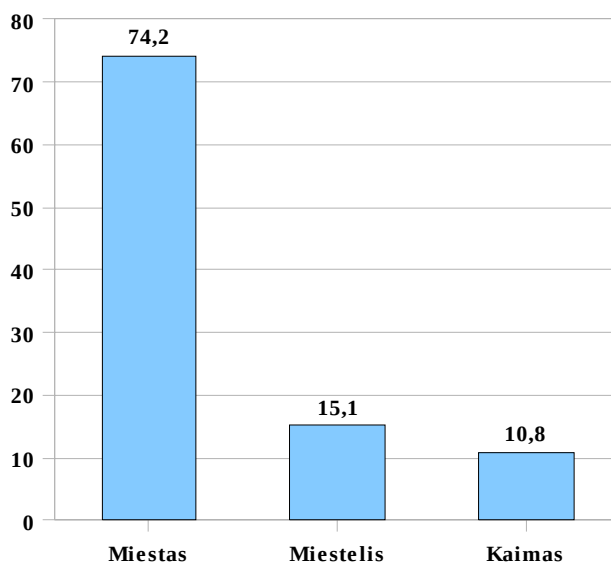
1 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį procentais

Tyrimo dalyvavusių pasiskirstymas pagal tai, kur mokosi/mokėsi, pateikiamas 2 paveiksle, iš kurio matyti, kad 54 proc. respondentų mokosi ar mokėsi aukštojoje universitetinėje mokykloje; 32 proc. mokosi gimnazijoje ir 14 proc. respondentų mokosi vidurinėje mokykloje (žr. 2 pav.).

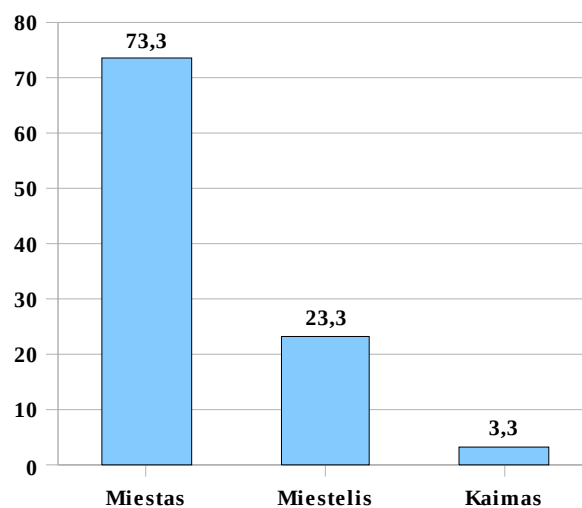
2 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal ugdymo institucijos, kurioje mokosi, tipą procentais

3 paveiksle pateikiamas respondentų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje gyvena Lietuvoje, kur 74 proc. Tyrimo dalyvavusių ir gyvenančių Lietuvoje respondentų gyvena mieste; 15 proc. miestelyje ir 11 proc. – kaime.

3 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje gyvena Lietuvoje, procentais

Panašiomis proporcijomis pasiskirsto ir gyvenantys užsienyje respondentai. Kaip matyti 4 paveiksle, 73 proc. respondentų, gyvenančių užsienyje yra miesto gyventojai; 23 proc. – miestelio gyventojai, o 3 proc. – kaimo gyventojai.

4 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje gyvena užsienyje, procentais

2. GABIŲ VAIKŲ UGDYMO UŽSIENIO ŠALYSE PATIRTIES ANALIZĖ

Gabių ir talentingų vaikų ugdymas nėra naujas reiškinys įvairių pasaulio šalių švietimo sistemų raidos istorijoje, o tokių vaikų ugdymo problemos domina ne tik edukologijos, bet ir psichologijos, vadybos, medicinos ar kitų panašių mokslo sričių specialistus.

Bene seniausias gabių vaikų ugdymo tradicijas pasaulyje turi Australija, kur dar 1980-ųjų metų Australijos Senato ataskaitoje teigiama, kad gabių vaikų ugdymui skirtos programos per pastarąjį dešimtmetį išplito šalyje, o gabūs vaikai yra viena labiausiai edukacine prasme apleistų vaikų grupių.

Senatas parengė federalinei valdžiai šias rekomendacijas:

1. mokytojų rengimo programose turi būti įtraukta medžiaga apie gabius vaikus, jų poreikius, identifikavimo strategiją bei mokymo technologijas,
2. mokytojų rengimo darbui su mergaitėmis, aborigenais bei vaikais iš socialiai remtinų grupių programose turi būti dėstoma medžiaga apie gabių vaikų iš šių populiacijos grupių identifikaciją,
3. gabiems vaikams, gyvenantiems geografiškai izoliuotose vietovėse, pateikti atitinkamą video ir kitą mokymosi medžiagą,
4. reikia įsteigti nacionalinį gabių vaikų ugdymo tyrimų centrą Australijos universitete, kurį finansiškai turėtų remti federalinė valdžia (Commonwealth Schools Commission of Australia, 1988).

Todėl, kaip teigia Bragett (1985), 1984 m. buvo įkurta viena pirmųjų pasaulyje Australijos nacionalinė darbo grupė, kurios tikslas – identifikuoti specialiųjų poreikių turinčius gabius ir talentingus vaikus. Darbo grupę sudarė specialiai šiai veiklai atrinkti švietimo darbuotojai iš visų Australijos valstijų, tikintis, kad tai padės platinti informaciją apie gabiausius vaikus, jų ugdymo poreikius ir tokiu būdu paskatins įvairias gabių vaikų mokymo iniciatyvas.

Remiantis Mc Alpine, Reid (1996), galima teigti, kad gabių vaikų identifikavimo skalėje buvo išskirtos penkios požymių grupės:

- Mokymosi požymiai, apimantys loginį bei analitinį mąstymą;
- Socialinio lyderiavimo požymiai, pasireiškiantys iniciatyvumu socialinėse situacijose, pagarba ir draugų pripažinimu;
- Kūrybinio mąstymo požymiai, pasireiškiantys idėjų originalumu, vaizduote ir fantazija;
- Savęs suvokimo požymiai, pasireiškiantys savęs vertinimu, žinojimu, ko noriu;

- Motyvacijos požymiai, pasireiškiantys aukštų pasiekimų siekiu, vidine motyvacija.

Kiekvienoje šalies valstijoje įsikūrė tėvų ir mokytojų gabių vaikų ugdymo asociacijos, o 1985 m. įsteigta ir Nacionalinė gabių vaikų ugdymo asociacija, kelianti tokius tikslus:

- Skatinti mokytojus įgyti atitinkamą išsilavinimą,
- Atlikti ir organizuoti tyrimus,
- Informuoti visuomenę.

Kaip teigia B. Narkevičienė (2007), šiuo metu Australijoje veikia daugybė įvairių organizacijų gabių vaikų, jų tėvų ir mokytojų ugdymui: Australijos gabių ir talentingų vaikų mokymo asociacija, Aukšto intelekto potencialo vaikų centras ir fondas, Profesinė gabių vaikų mokymo asociacija. Be to, parengta ir atnaujinta gabių vaikų ugdymo strategija, toliau sėkmingai įgyvendinamos gabių vaikų ugdymo programos, steigiamos mokyklos, vykdomi tyrimai, rūpinamasi reikalingos literatūros leidyba, tobulinamas mokytojų rengimas ir informacijos sklaida visuomenei.

JAV nuo 1996-ųjų metų pradėjo veikti Nacionalinis gabių ir talentingų vaikų tyrimų centras, kuriam priklauso Konektikuto, Virginijos ir Yalio universitetų, 52 valstijų bei teritorinių švietimo departamentų, virš 360 valstybinių ir privačių mokyklų, daugiau kaip 160 konsultantų, atstovaujančių profesionalioms organizacijoms, tėvų ir verslininkų grupėms, bandymams bendradarbiauti (<http://www.gifted.uconn.edu/nrcgt.html>). Remiantis 1994-aisiais metais JAV priimtu gabių ir talentingų mokinių švietimo įstatymu, buvo įsteigtas tyrimų centras, kuriam priklauso Edukacinių tyrimų ir švietimo tobulinimo biuras, Valstybinis švietimo departamentas.

Remiantis centro internetiniame puslapyje pateikta informacija, teigiama, kad itin gabių ir talentingų vaikų tyrimų centro misija yra planuoti ir vadovauti teoriškai pagrįstiems kokybiniais ir kiekybiniais tyrimams, organizuoti tyrėjų, praktikų, politikų ir kitų asmenų bei grupių bendradarbiavimą.

2002 m. patvirtintas JAV švietimo aktas, kurio V-D dalies 5461-5466 straipsniai pagrindžia gabių vaikų ugdymo ir finansinės paramos jiems veiklą. Teksaso valstijos Švietimo įstatymo atskiruose straipsniuose suformuluoti reikalavimai mokytojų ir švietimo administratorių, konsultantų pasirengimo darbui su gabiais vaikais, numatomas gabių vaikų identifikavimas, jų galimybės pasirinkti ugdymo programą, reglamentuojamas programų gabiems rengimas ir taikymas, jų organizatorių atskaitomybė bei atsakomybė, finansavimo tvarka.

Purdue universitete, West Lafayette, dirba Pasaulinė gabių vaikų ugdymo taryba, kurios tikslas – tarptautiniai informacijos mainai apie gabių vaikų problemų tyrimus, ugdymo programas.

Tarptautinis dėmesys gabių vaikų ugdymo problemoms bei jų sprendimui ypač ryškiai atsispindi 1994m. Patvirtintose Europos Tarybos Generalinės Asamblėjos gabių vaikų ugdymo

rekomendacijose, kur pirmasis straipsnis teigia, kad Asamblėja ugdymą vertina kaip fundamentalią žmogaus teisę; ugdymas kiek įmanoma labiau turi atitikti kiekvieno individo galimybes, o itin gabūs vaikai turi specialiųjų poreikių. Tiems poreikiams patenkinti turi būti tinkamai sutvarkyta švietimo sistema, sudarytos reikiamos sąlygos, kad gabieji galėtų realizuoti savo potencialą. Be to, rekomenduojama kurti įstatyminę gabių vaikų ugdymo bazę, atlikti teorinius ir taikomuosius tyrimus gabumų srityje.

1987 m. įkuriama Europos gabių vaikų ugdymo taryba (ECHA), aprėpianti įvairių šalių tyrėjus, mokytojus, švietimo administratorius, tėvų sąjungas.

Europos gabių vaikų ugdymo tarybos (ECHA) tikslai:

- Sukurti tinklą, kuris padėtų skleisti informaciją žmonėms, besidomintiems ypatingais gabumais – ugdytojams, tyrėjams, psichologams, tėvams ir patiems gabiems vaikams;
- Siekti gabių vaikų ugdymo pažangos. Šis tikslas lengviau pasiekiamas, bendradarbiaujant įvairių šalių atstovams.

Europos gabių vaikų ugdymo taryba, siekdama minėtų tikslų įgyvendinimo, savo veiklą vykdo šiose srityse:

- Rengia tarptautines konferencijas, kurios vyksta kas dveji metai vis kitoje Europos šalyje;
- Organizuoja regionines konferencijas ir seminarus;
- Inicijuoja laikraščio (ECHA News) ir žurnalo (European Journal for High Ability), knygų gabių vaikų klausimais leidybą;
- Skatina gabių vaikų tarptautinius tyrimus;
- Bendradarbiauja su kitomis nacionalinėmis ir tarptautinėmis organizacijomis;
- Yra įsteigusi dvejų metų studijų kursą gabių vaikų mokytojams (B. Narkevičienė, 2007, p. 69-70).

Gabių ir talentingų vaikų ugdymo aktualijos sprendžiamos ir atskirų Europos šalių švietimo sistemose, iš kurių ypač išsiskiria Vokietija, turinti ne tik galias, bet ir veiksmingas gabaus jaunimo ugdymo tradicijas. Nors Vokietija yra gana homogeniška šalis, jos Konstitucija užtikrina kultūrinį suverenumą bet kuriai iš jos žemių. Todėl kiekviena iš šešiolikos žemių turi savo švietimo ministeriją, ryškias politines, religines ir kultūrines tradicijas.

Švietimo sistema **Vokietijoje** yra dvilypė, susidedanti iš bendrojo lavinimo sistemos ir profesinio mokymo. Vokiškoji švietimo sistema ypatinga tuo, kad mokiniams suteikia pasirinkimo galimybę priklausomai nuo konkretaus mokinio sugebėjimų. Atsižvelgiant į tai, kad atskiri individai yra nevienodai gabūs, reikalingas diferencijuotas mokymas. Griežtas mokinių paskirstymas tarp

įvairių mokyklų yra nulemtas minties, jog visuomenė privalo turėti išsilavinusį elitą ir kvalifikuotą darbo jėgą, o tai reiškia, kad reikalavimai, keliami kiekvienai iš šių grupių, yra skirtingi. Edukacinės praktikos lygmenyje laikomasi nuostatos, kad geriausi ir gabiausi mokiniai turėtų būti mokomi griežtesnėje aplinkoje, kur jie galėtų įsisavinti pagrindinių mokomųjų dalykų teorinius teiginius, išmokyti mąstyti logiškai, kelti klausimus ir dirbtų savarankiškai, ieškodami atsakymo į juos. Tokiu būdu mokiniai rengiami studijoms universitete, o jį baigę yra tinkami užimti atsakingas pareigas visuomenėje.

Pradinėje mokykloje vaikai mokosi kartu toje pačioje grupėje ketverius metus (kai kur šešerius metus), tačiau baigus šio tipo mokyklą, mokiniams sudaromos sąlygos pasirinkti mokyklą pagal individualius sugebėjimus ir poreikius. Be pradinės mokyklos, esama ir daug kitų mokyklų formų, siūlančių skirtingas įvairios trukmės, apimties ir krypties mokymo programas. Asmenys, sėkmingai baigę kurią nors iš šių programų, gauna pažymėjimą, suteikiantį teisę jiems toliau mokytis arba įsisavinti kokį nors darbą, profesiją.

Vokietijos švietimo sistemoje išskiriamos dvi pačios aukščiausios vidurinio mokymo formos – tai gimnazija ir realinė mokykla. Būtent gimnazija rengia mokinius aukštojo mokslo studijoms. Šio tipo mokyklos yra labai įvairios: šiuolaikinių kalbų, matematikos ir tikslųjų mokslų, ekonomikos, socialinių mokslų ir kt. Akivaizdu, kad jos orientuotos į atskirus mokinių poreikius bei gebėjimus. Pažymėjimas, kurį gauna mokiniams, baigęs aukštutinę vidurinio mokslo pakopą gimnazijoje, vadinamas *a – lygiu*. Toks atestatas atveria kelią į visus universitetus, išskyrus nedidelius apribojimus stojant į mediciną, psichologiją ir farmaciją.

Gimnazija suteikia mokiniui humanitarinį išsilavinimą, kartais specializuodamos dėstymą žemutinėje pakopoje viena kryptimi. Populiariausios kryptys, kurias siūlo tradicinės gimnazijos, yra klasikinės kalbos, moderniosios kalbos ir matematikos – gamtos mokslai. Taigi gimnazija savo mokiniams suteikia plataus pobūdžio bendrą išsilavinimą. Be specialiųjų reikalavimų atskiriems ar keletui privalomų dalykų, mokiniai turi plačias galimybes susidaryti individualų darbo planą ir geriau įsisavinti kai kurias mokslų sritis. Dėstomieji dalykai skirstomi į tris pagrindines kryptis:

- Kalba, literatūra, menas,
- Socialiniai mokslai,
- Matematika, tikslieji mokslai ir technologijos.

Svarbu pasirinkti mokomuosius dalykus, kad šie būtų iš visų trijų krypčių.

Vidurinis mokymas žemutinėje pakopoje grindžiamas nuostata, kad mokiniams reikalinga tokia aplinka, kuri būtų jiems tinkama. Dėl šios priežasties įvairių tipų žemutinės pakopos mokyklos turi ryškius ugdymo ir mokymo tikslus, o mokiniai nukreipiami į įvairių tipų mokyklas taip, kad jie sugebėtų vykdyti mokyklos keliamus reikalavimus.

Gabių vaikų ugdymas Vokietijos švietimo sistemoje įgyvendinamas ankstyvinant mokymąsi pradinėje mokykloje (nuo 6-erių metų), sudarant galimybę mokiniams atskirų dalykų mokytis su aukštesnių klasių mokiniais. Be to, aktyviai bendradarbiaujama su universitetais, verslo ir/ar kitomis nekomercinėmis kompanijomis. Daug dėmesio gabių vaikų ugdyme teikiama neformaliajame švietime, organizuojant ne tik tarpmokyklinius renginius, bet teikiant visokeriopą papildomą psichologinę pagalbą ne tik mokiniams, bet ir jų tėvams.

Gabiems ir talentingiems vaikams Vokietijoje organizuojami specialūs papildomi kursai ir vasaros stovyklos, kuriuos siūlo skirtingi tokio tipo paslaugų tiekėjai. Be to, talentingi mokiniai, studentai skatinami aktyviai dalyvauti įvairiuose konkursuose, olimpiados ar kituose renginiuose, vykstančiuose tiek Vokietijoje, tiek ir kitose pasaulio ar Europos šalyse.

Tėvams pageidaujant, vaikai gali pradėti lankyti pradinę mokyklą, būdami jaunesni negu šešerių metų, užtikrinant, kad vaikams bus sudarytos visos sąlygos sėkmingam jų mokymuisi ir atsižvelgiant į jų pažintinio, fizinio ir socialinio vystymosi rezultatus. Mokyklų administracija paprastai priima sprendimą dėl ankstyvojo mokinių priėmimo. Tam, kad mokiniai galėtų mokytis intensyviau, praleisdami vieną ar kitą klasę, pakanka mokinio gerų pasiekimų mokykloje ir akivaizdžios mokymosi motyvacijos. Nustatant gabius ir talentingus vaikus dažnai atsižvelgiama ir į psichologinio jų brandumo patikrinimo rezultatus, nors jie ne visada būtini. Bendras sprendimas leisti mokiniui pereiti į aukštesnę klasę yra priimamas klasės konferencijoje.

Tolesniam jų ugdymuisi mokyklos turi pasiūlyti atitinkamo lygio programas. Gabių ir talentingų vaikų identifikavimas/atrankos kriterijai mokyklose dažniausiai yra parenkami tų organizacijų, kurios siūlo veiklą ar programą. Paprastai tėvai ar net vaikai savarankiškai pasirenka mokytojus. Aukšti mokymosi pasiekimai dažnai yra išankstinė sąlyga pasirinkimo procese. Kitos privačių iniciatyvų programos dažniausiai naudoja tuos gabių ir talentingų vaikų identifikavimo kriterijus, kurie yra susieti su intelekto testų, intelekto koeficiento nustatymo rezultatais.

Mokytojų rengime tikrai kelios Vokietijos žemės turi parengusios darbo su gabiais ir talentingais vaikais studijų programas. Tarptautinis Gabių vaikų ugdymo centras, įsteigtas prie Münster universiteto (ICBF) koordinuoja persikvalifikavimo programas mokytojams “Gabių vaikų ugdymo specialistas” (ECHA) ir ikimokyklinio ugdymo pedagogams “Gabių vaikų ugdymo specialistas ikimokykliniame ugdyme” (ECHA-pažymėjimas). Patirtis, įgyta įgyvendinant šitas programas, buvo įgyvendinta ir kai kuriose federacijose, ypač Šiaurės Reine - Vestfalija. Kai kurie miestai imasi iniciatyvos ir atsakomybės už jų mokytojų rengimą darbui su gabiais: pavyzdžiui, Gabių vaikų ugdymo kompetencijos centras Düsselendorfo mieste (CCB) pradėjo bendradarbiauti su miesto mokyklų mokytojų grupe, įgyvendindami ICBF-ECHA programą. Šis centras teikia

individualią psichologinę paramą mokiniams, turintiems ypatingų gabumų. Be to, išvystytas gabių vaikų ugdymo tinklas. Šitos paslaugos yra iš dalies ar visiškai finansuojamos miesto.

Vokietijoje kai kurie moksliniai institutai savo tyrimams yra pasirinkę „gabumo nustatymo“ ar „gabių vaikų ugdymo“ temas. Kai kuriuose universitetuose gabumas ar gabių vaikų ugdymo ypatumus analizuoja filosofai. Keliuose miestuose (pavyzdžiui, Rostokas, Marburgas, Miunchenas, Münster, Hanoveris, Erfurtas, Tübingen ir Ulmas) yra universitetui priklausantys institutai, kurie yra savotiški tarpininkai tarp ministerijos, mokytojų, tėvų ir kitų gabių vaikų ugdyme dalyvaujančių asmenų. Šie institutai, be pasirinkto tyrinėjimo sričių, numato ir gabių vaikų identifikavimo, tobulinimo, aplinkos analizės, kūrybiškumo tyrinėjimus, dažnai glaudžiai susijusius su valstybės įgyvendinamais mokykliniais projektais.

Gabių vaikų identifikavimo, tobulinimo problemos yra aktualios ir profesiniame rengime. Profesinio ugdymo institucijos dažniausiai yra apjungiamos su moksliniais institutais, pavyzdžiui, Gaesdoncker konsultacinis gabių vaikų ugdymo centras prie Radboud universiteto.

Siekdami tobulinti gabių vaikų ugdymą, iniciatyvos ėmėsi ir tėvai, kurie bendradarbiauja su įvairiomis asociacijomis, fondais ir diegia gabių vaikų ugdymo projektus (pavyzdžiui, Karg-fondas).

Taigi Vokietijos švietimo sistema visiškai atitinka įvairiausių poreikių, polinkių ir gebėjimų vaikų keliamus reikalavimus, todėl ir gabių bei talentingų vaikų ugdymas nesukelia atskirų problemų, kurios būtų siejamos su elitarizmu ar kitomis ydomis.

Vokietijoje 1985 m. įkurta gabių vaikų ugdymo draugija (Brandt, 1998), kuriai priklauso švietimo ministras ir šios ministerijos darbuotojai, kultūros ministerijos bei žemių atstovai, Vokietijos mokslo fondo generalinis sekretorius ir valdybos narys, pramonės ir ūkio įmonių atstovai. Draugijos inicijuotus ir realizuojamus projektus, nukreiptus į gabių vaikų ugdymą, finansuoja Vokietijos švietimo ministerija ir Vokietijos mokslo rėmimo fondas. Kartais paramą teikia privatūs asmenys.

Draugijos tikslas – pastebėti ir ugdyti jaunų žmonių gabumus, siekiant:

- Plėtoti praktiškai realizuojamus, diferencijuotus ugdymo būdus,
- Rinkti ir platinti įvairiapusišką informaciją apie gabių vaikų ugdymą,
- Organizuoti gabių vaikų ugdymą, tyrimus, mokslines konferencijas, tam skirtų leidinių leidybą, informacijos sklaidą ir pan.

Marburgo universitete nuo 1999-ųjų metų veikia Patarimų gabumų klausimais informacinė tarnyba (BRAIN), kurioje tiek vaikus, tiek jų tėvus ir mokytojus konsultuoja profesionalūs psichologai, mokslininkai. Tarnybą finansuoja Heseno kultūros ministerija.

Neseni **Austrijos** švietimo įstatymai yra pagrįsti įstatymais, kurie buvo sudaryti 20-ąjį šimtmetį, daugiausia per 60-uosius ir 70-uosius. Nuo 1990-ųjų metų parengtuose švietimo įstatymuose gabumo sąvoka ir gabių vaikų ugdymas yra aiškiai reglamentuoti ir gabūs mokiniai tapo bendro išsilavinimo sistemos dalimi. Ryškėja tendencijos dėl dar didesnio gabių vaikų ugdymo reglamentavimo.

Austrijos švietimo įstatymai akcentuoja individualizuoto ugdymo svarbą ir greitą individualizuotą atskiros karjeros švietime sukūrimą tiek privalomojo, tiek ir specialiojo ugdymo kontekste. Viena iš švietimo įstatymų skyrių pateikiamos specifinės gabių vaikų ugdymo sąlygos, tokios kaip: praleidimas klasių (§26) ar atleidimas nuo privalomo lavinimo, pavyzdžiui, klasių universitete lankymas (§45), kurie yra netiesiogiai nutaikyti į gabaus vaiko ugdymą. Nuo 1998-ųjų metų švietimo įstatyme patvirtintas mokymosi mokykloje lankstumas. Klasių praleidimas yra galimas iki trijų kartų (vieną kartą kiekvienas mokyklinis lygmuo). Ankstyvas išėjimas nuo mokyklos ir leidimas lankyti universitetą gali būti gautas nuo 15 metų. Turi būti atliktas patikimas akademinį pasiekimų patikrinimas. Be to, įteisintas ir privatus išsimokslinimas.

Specifinės sąlygos, reikalingos gabių vaikų ugdymui, buvo nustatytos per praėjusius 10 metų. Buvo remiamasi integracijos ir segregacijos principu. Austrijoje gabūs mokiniai yra mokomi įprastoje klasėje, kur teikiamas ypatingas dėmesys, pasitelkus mentorius, sudarant sąlygas dalyvauti kalbos, matematikos, mokslo, muzikos ar sporto (pavyzdžiui „Atelierbetriebe“ ir „Lernwerkstätten“) programose.

Daugiau kaip 60 mokyklų Vienoje yra įgiję patirties taikydami ypatingą mokomąjį stilių, pavadintą „laisvas mokymasis“ („offenes Lernen“). Dabar gabių vaikų identifikavimas ir individualizuotas jų ugdymas yra tiriami šios struktūros viduje. Po bandomojo laikotarpio vienoje ar kitoje klasėje mokiniai turi teisę priimti galutinį sprendimą dėl tolesnio mokymosi (pereiti į sekančią ar dar aukštesnę klasę). Gabūs mokiniai gali lankyti kursus universitetuose. Jei jie atsiskaito už išklausytą kursą, gali gauti kurso kreditą tuomet, kai jau studijuoja universitete. Psichologinė pagalba mokiniams teikiama visuose lygmenyse.

Regioninės, nacionalinės ir tarptautinės olimpiados, olimpiados užsienio kalba, gamtos ir socialinių mokslų, matematikos, sporto, menų dažnai yra organizuojamos visuose lygmenyse. Be to, 15 vasaros mokyklų Austrija dalyvavo „Archimedes“ programoje, programoje gabiems vaikams vidurio Europoje (2004 m.). Kai kurios mokyklos nusprendė siekti gabių vaikų ugdymo įvairaus tipo mokyklose. Gabūs mokiniai ieško ypatingos klasės ar net prisijungia prie specializuotos mokyklos kaip „Sir-Karl-Popper Schule“, kuri yra orientuota į gabių kalboms, socialiai aktyvių vaikų ugdymą, arba „Schumpeter-Handelsakademie“, kuri ugdo gabiausius vaikus verslo ar politikos srityje.

Gabių vaikų identifikavimas dažniausiai yra tokių ekspertų, kaip mokyklų psichologai, mokytojai ar mokslininkai prerogatyva, o vykdomas jis naudojant standartizuotus testus. Per visą identifikavimo procesą tėvams teikiama visapusiška informacija. Didelė atsakomybė už gabių vaikų identifikavimą intensyvinant mokymąsi (praleidžiant klases) ar pasirinkus specialias programas, tenka mokytojams.

Gabių vaikų ugdymas vis labiau per pastaruosius dešimt metų įsigalėjo ir mokytojų rengime. Vis dėlto tikrai kai kuriose „Mokytojų rengimo Kolegijose“ („Pädagogische Akademie“) gabių vaikų ugdymas sudaro vieną svarbiausių mokymo programos dalį. Universiteto lygmenyje teoriniai ir praktiniai seminarai, paskaitos ir užsiėmimai gabių vaikų ugdymo tema yra siūlomi kur kas dažniau. Dažniausiai, rengiant mokytojus, laisvai pasirenkami gabių vaikų ugdymo kursai. Austriškuose „Pedagoginiuose Institutuose“, kurie yra įdiegti visose 9 Austrijos srityse (Bundesländer), mokytojų persikvalifikavimas, siekiant tobulinti gabių vaikų ugdymą, yra organizuojamas pradinio ir pagrindinio ugdymo mokytojams. Tiek vieno, tiek ir kito tipo mokytojų rengimo institucijos organizuoja seminarus ir paskaitas mokytojams, mokslininkams ir kitiems gabių vaikų ugdymu besidomintiems žmonėms (bent jau kartą per metus).

Gabių vaikų ugdymo specialybės programos vystymas glaudžiai siejamas su „Europos gabių vaikų ugdymo taryba“ (ECHA), kurią įgyvendina 9 pedagoginiai institutai. ECHA specialybės programa yra iš dalies finansuojama Austrijos Švietimo ministerijos. Iki šiol daugiau kaip 600 mokytojų sėkmingai baigė 500 valandų mokymą. Austrija siekia suteikti kiekvienai mokyklai bent jau vieną „gabių vaikų ugdymo specialistą“.

Apskritai, daugeliui mokyklų pataria mentorai. Vyriausybė sudarė sutartis su vadovaujančiomis partijomis, Švietimo ministerija ir įkūrė kelis gabių vaikų ugdymo tyrimo institutus. Švietimo ministerija daug dėmesio teikia gabių vaikų ugdymo tyrimams ir profesionalios paramos teikimui.

Nuo 1999 Austrijos Nacionalinis gabių vaikų ugdymo tyrimų centras (ÖZBF) pasiūlė ekspertinę pagalbą mokykloms, mokytojams, tėvams ir mokiniams. ÖZBF koordinuoja bandomuosius gabių vaikų ugdymo projektus ir funkcionuoja kaip iniciatorius ir kaip vertinamoji valdžia. ÖZBF įvertina atskirų dalykų olimpiadoms skirtas programas, „praleidžiamas klases“ ar „vasaros akademiją“. Mokyklos gali savarankiškai pasirinkti atskiras mokymo programas ir instrukcijas. Be to, ÖZBF bendradarbiauja su kitais institutais (Pedagoginiu institutu, Pedagogikos akademija), Vienos universitetu ir Švietimo ministerija, teikdamas konsultacijas ir koordinuodamas gabių vaikų ugdymo įstaigų veiklą.

Kas dvejus metus Švietimo ministerija finansuoja gabių vaikų ugdymo kongresą. ÖZBF funkcionuoja kaip organizacinis institutas. Gabių vaikų ugdymas Austrijoje turi savo šaknis

politiniuose susitarimuose. Paskutinis dešimtmetis buvo ypatingas tuo, jog buvo pasiektas susitarimas skirtingose partijose dėl mokslinių gabumo apibrėžimų ir gabių vaikų ugdymo poreikio. Keletą pastarųjų metų sparčiai vystėsi ne tik mokyklinės gabių vaikų ugdymo iniciatyvos, bet ir privati veikla.

Nors Austrijoje gausu įvairiausių mokslinių publikacijų gabumų ar gabių vaikų ugdymo tema, visgi jos ne visada yra prieinamos mokytojams. Gabių vaikų ugdymas turi būti įtrauktas į mokytojų rengimo studijų programas ir tapti privalomu.

Mokytojai, įgiję gabių vaikų ugdymo specializaciją, turi būti laukiami mokykloje ir sugebėti daugiau laiko skirti gabių vaikų ugdymui. Tokiu būdu jie gali veikti kaip „skautai“ ir „mentorai“ bei užtikrinti sėkmingesnę gabių vaikų identifikavimą.

Belgijos (flamandiškuose) įstatymuose nėra jokio specialaus gabumų ar gabių vaikų ugdymo apibrėžimo ar pripažinimo. Dabartinis Švietimo ministras ruošia įstatymą dėl sąlygų sudarymo skirtingų gebėjimų vaikams ir šiame kontekste sąvoka gabūs vaikai bus pirmą kartą pavartota flamandiškoje istorijoje. Buvo tikėtasi, kad šis įstatymas bus užbaigtas artėjant 2002-ųjų metų pabaigai. Nėra taip pat jokių raštiškų nurodymų, nustatytų mokyklų inspekcijos ar kitų tinkamų valdžios organų. Kai kuriais atvejais, dokumentas, susietas su gabumu, yra ruošiamas atskirose mokyklose. Toks dokumentas apibrėžia gabių vaikų identifikavimo kriterijus, taip pat tinkamus diagnostinius instrumentus ir kitas specifines sąlygas. Apskritai, mokyklos gabių vaikų ugdyme turi visišką autonomiją.

Ankstyvesnis mokymasis ir galimybė intensyvuoti mokymąsi, praleidžiant klases, yra galimi Flandrijoje. Mokymosi intensyvinimas yra lengvesnis pradinėse mokyklose, nes vidurinėse mokyklose tam, kad vaikas galėtų pereiti ne į sekančią, o aukštesnę klasę, būtinas valstybinis patikrinimas. Apskritai, galimybė intensyvuoti mokymąsi Flandrijoje yra gana nepaprasta. Nuo 2000-ųjų metų pradinės mokyklos ypač susidomėjo gabių vaikų ugdymu ir tuo, kaip jiems užtikrinti tolesnį mokymąsi. Per pastaruosius mokslo metus keletas mokyklų (ir pradinių, ir vidurinių) stengėsi ypatingas sąlygas ir inicijavo eksperimentus gabesniems mokiniams.

Kadangi mokyklos turi autonomiją gabių vaikų ugdyme, kai kurios mokyklos organizuoja bandomąsias programas. Maždaug 10-15 % pradinių mokyklų įsteigė apytiksliai keturių valandų per savaitę „kengūros klasę“. Šitose klasėse mokosi gabūs vaikai iš skirtingų klasių ir skirtingų amžių, atlikdami pratimus ir vykdydami projektinę veiklą. Pradžioje ši iniciatyva turėjo pažintinį tikslą, tačiau tyrimo rezultatai parodė, kad tai taip pat buvo labai svarbu gabių vaikų socialiniam emociniam išsivystymui, priimant iššūkius. Buvimas tarp savęs vertų turi teigiamą įtaką savęs vertinimui ir tolesniam gabumų vystymui. Be to, jiems suteikiama galimybė konkuruoti, palyginti save su kitu, o tai padeda jiems išvystyti labiau realistinį savęs vertinimą.

Investicijos į gabių vaikų ugdymą auga ir vidurinėse mokyklose. Įvairūs bandymai, kurie vyksta dabar, yra įterpti tarp egzistuojančių mokymo programų, kurios atskirais atvejais susiaurinamos arba suteikiama teisė taikyti pačios mokyklos parengtus gabių vaikų ugdymo vystymo modelius.

Gabių vaikų ugdymas aktyviausiai pasireiškia popamokinėje veikloje, kur daugiausiai varžomasi mene, matematikoje ir sporte. Gabūs mokiniai, pasižymintys akademiniiais pasiekimais, gali dalyvauti atskirų dalykų olimpiadose, kurios nėra dažnai organizuojamos ir labiau bandomajame lygmenyje. Tėvų organizacija „Bekina“ gabiems mokiniams siūlo vasaros stovyklas.

Flandrijoje nėra jokio įstatymiškai įteisinto gabių mokinių ugdymo. Kiekviena mokykla turi savo gabių vaikų ugdymo tvarką, kurios svarbiausia dalimi yra intelekto nustatymo testai. Testų rezultatai yra dažniausiai panaudojami skirstant mokinius į tam tikras klases ar grupes. Tokie vertinimai yra reti, bet naudojami mokyklų ir mokytojų.

Kadangi mokyklos turi visišką autonomiją, sprendamos dėl specifinių sąlygų gabiam sudarymo, tai šiame procese svarbiausiu veiksnio yra mokytojas. Tačiau mokytojo parengta gabių vaikų mokymo programa nėra privaloma bendrajame lavinime. Mokytojai savanoriškai gali pasirinkti gabių vaikų klases ir juos mokyti. Tiesa, poreikis dirbti tokiose klasėse vis didėja. 2002-aisiais metais ECHA parengtas pirmoji studijų programa „Gabių vaikų ugdymo specialistas“, kurią baigė 10 dalyvių. Vis daugiau dėmesio skiriama pradinės, ir vidurinės mokyklos mokytojams, kurie galėtų greičiau įgyti žinių, reikalingų gabių vaikų ugdymui, ir dalyvautų tiek tokių mokinių atrankoje, tiek ir tokio mokymo vertinime.

1998-aisiais metais Antverpeno universitete įsteigtas „Gabumų studijų centras“, kuris vykdo ir disertacijų gabių vaikų ugdymo tema priežiūrą. Be to, minėtas centras siūlo savo pagalbą tėvams ir mokytojams, identifikuojant gabius vaikus.

Visgi gabių vaikų ugdymas šiuo metu Flandrijoje išlieka mokyklų iniciatyva. Didžiausia kliūtis gabių vaikų ugdymui Flandrijoje yra finansinės pagalbos trūkumas. Net jeigu kai kurios mokyklos tikrai sudaro sąlygas gabiam, jos nėra pagrįstos finansiškai.

Švietimo sistema **Šveicarijoje** yra visiškai decentralizuota. Šveicarija susideda iš 26 kantonų, iš kurių kiekvienas turi autonomiškus švietimo įstatymus ir švietimo patirtį. 19 vokiškai kalbančių kantonų yra sujungti į „mokomąjį gabių vaikų ugdymo tinklą“, kuriam priklauso ir Lichtenstein.

Didžiosios dalies kantonų švietimo įstatymuose aiškiai minimas gabių vaikų ugdymas, informacijos šioje srityje pateikimas arba bent jau gabių mokinių priskyrimas ypatingų poreikių turinčių grupei. Ankstyvesnis mokymasis yra galimas ir reguliuojamas daugumoje kantonų.

Bendra tai, kad beveik visuose kantonuose ne tik galimas ankstyvesnis mokyklos lankymas, bet mokymosi intensyvinimas, „peršokant“ atskiras klases. Vidurinėje mokykloje mokiniai turi

galimybę pasirinkti atskirus dalykus, temas ir mokytis su kitų klasių mokiniais. Be to, taikomas didesnis dėmesio gabiam vaikui teikimas klasėje, bendradarbiaujama su kitomis mokyklomis. Ypatingu atveju gabiems mokiniams sudaromos sąlygos anksčiau įgyti vidurinį išsilavinimą.

Mažiau bendras kantonams, bet retkarčiais taikomas, mentorių pasitelkimas, pasirenkant atskiras programas ar formuojant klases.

Sprendimas sudaryti tam tikras sąlygas gabiems klasėje yra pagrįstas mokytojo sprendimu ir pasirinkimu. Tuo tarpu dėl galimybės intensyvinti mokymąsi „peršokant“ klasę ar dėl mokymosi su vyresniais sprendžiama tik atlikus psichologinį testą.

Mokytojų rengimas darbui su gabiais yra organizuojamas pedagoginio universiteto [Pädagogische Hochschule]. Gabių vaikų ugdymas yra dalis pagrindinės mokymo programos, kurią kiekvienas studentas turi išklaudyti. Mokytojams, tobulinantiems kvalifikaciją ar persikvalifikuojantiems, gabių vaikų ugdymo programa siūloma įvairiomis formomis: nuo seminarų iki poakademinių kursų. Ciuricho pedagoginis universitetas įgyvendino studijų programą, kurią baigus išduodamas ECHA diplomą.

Vienos savaitės gabių vaikų ugdymo seminaras, pavadintas „Sparnais“, yra pasiūlytas privačiame lygmenyje ir organizuojamas skirtinguose šveicariškų kantonų persikvalifikavimo centruose.

Šveicarijoje kiekvienas kantonas turi vieną atsakingą valdžią gabių vaikų ugdymo srityje. Daugelis institutų ir universitetų tyrinėja gabių vaikų ugdymą, seka jų rezultatus nuo pradinės mokyklos iki studijų universitete.

Danijos švietimo įstatyme nevartojama sąvoka gabumas ir nėra išskirtas gabių vaikų ugdymas. Tačiau vaikų su skirtingais poreikiais pripažinimas yra pagrindinė aksioma „Folkeskole įstatyme“. Mokykloms keliamas tikslas garantuoti kiekvieno mokinio poreikių identifikavimą ir pasiūlyti tinkamas sąlygas jų vystymui: „Švietimo organizacija, būdama atsakinga už mokymą ir metodų, mokomosios medžiagos, temos pasirinkimą, turi atitikti švietimo įstatyme keliamus tikslus ir turi būti įvairi, kad sudarytų sąlygas skirtingų poreikių mokiniams. Klasės mokytojas ir kiti mokytojai turėtų planuoti ir organizuoti mokymą tokiu būdu, kuris atitiktų visų mokinių poreikius“.

Oficialios gabių vaikų ugdymo programos Danijoje nėra. Šiuo metu kelios mokyklos skiria ypatingą dėmesį gabių vaikų ugdymui ar sistemingai sudaro sąlygas jų mokymui. Karališkojoje Baletų Mokykloje talentingiems baletų šokėjams sudaromos visos sąlygos, reikalingos tokio talento ugdymui. Gabūs muzikai mokiniai yra mokomi Sct Annæ Gimnazijoje, kur mokymasis yra orientuotas į projektinę veiklą demokratinį mokinių apsisprendimą, kompetencijos portfelio kaupimą.

2002-aisiais metais buvo pradėta 4 metų gabių vaikų ugdymo tyrimo studija. 2004-aisiais savo veiklą pradėjo speciali mokykla gabiems vaikams (Mentiga), esanti šalia Kopenhagos. Šiuo metu mokyklą lanko apie 100 mokinių. Taip pat Odsherrede pradėjo veikti gabių matematikai 14-16 metų vaikų internatinė mokykla.

Danijoje nėra jokios gabių vaikų identifikavimo procedūros. Šiame kontekste išimtis yra tik Karališkoji Baletų Mokykla ir Sct Annæ Gimnazija, kurios nusistato savus kriterijus šokio ir muzikos srityje.

Nei mokytojų rengimo, nei persikvalifikavimo studijų programose, seminaruose, kursuose nėra temų, susijusių gabumų ar gabių vaikų ugdymu. Pora metų Gabių Vaikų Tinklui vadovavo gabių vaikų tėvai. Šis tinklas buvo pradėtas Mensa ir yra vis dar koordinuojamas per Mensa.

2002-aisiais metais Lyngby-Taarbæk savivaldybėje buvo pradėtas 4 metų bandomasis projektas, kuriame dalyvauja ir Švietimo ministerijos, ir universitetų profesoriai. 30 įvairių amžiaus grupių mokinių buvo atrinkti mokytojų ir tėvų ir bus stebimi 4 mokslo metus. Projekte dalyvauja 9 savivaldybės ir 1 privati mokykla. Buvo atliktas mokinių ir tėvų testavimas, ir mokiniai, ir tėvai, ir mokytojai atsakė į Achenbach anketas.

Šis projektas – tai beveik 10 metų debatų Danijoje gabių vaikų ir jų išsimokslinimo tema rezultatas.

Sąlygos gabiems vaikams (jei jie aptinkami) organizuojamos per privačias iniciatyvas. Tačiau nedaug mokytojų yra susidomėję gabių vaikų ugdymu. Šalyje stokojama gabių vaikų ugdymo politinio pripažinimo ir įstatyminių aktų. Yra bendras noras keistis patirtimi, ugdant gabius mokinius, ir mokytojams mokyklų viduje, ir tarp mokyklų, regioniniame ir nacionaliniame lygmenyje. Tikimasi naudos ir iš Europos bei tarptautinių tinklų. Publikacijos ir informacija gabių vaikų ugdymo tema, kursai ir seminarai yra itin retas viešas reiškiny.

Gabių vaikų ugdymas yra aiškiai apibrėžtas **Ispanijos** švietimo įstatymuose, kuriame teigiama: „atsižvelgiant į istorinę patirtį, turi būti sudaromos sąlygos mokiniams, turintiems trumpalaikių ar ilgalaikių ypatingų poreikių, susijusių su gabumais, protine negalia ar judesio sutrikimais“. Įstatymas tokiu būdu reguliuoja aspektus, susietus su organizacine struktūra ir ištekliais. Be to, Ispanijos mokyklinis teisinis “Ley de Ordenación General del Sistema Educativo” (LOGSE, 1990, 36 straipsnis) sprendimas turi netiesioginį ryšį su gabių vaikų ugdymu, kuriame fiksuojami nurodymai ypatingų mokymosi poreikių vaikų identifikavimo, individualių sąlygų ir veiksmų sudarymo procesui.

Kad pasiektų tikslus, paminėtus 36 straipsnyje, švietimo sistema turi turėti mokytojų, galinčių dirbti šioje srityje, turinčių efektyvias didaktines priemones ir materialinius išteklius, reikalingus, tam, kad mokiniai galėtų dalyvauti mokymosi procese. Mokyklos turi turėti tinkamą mokomąją

struktūrą ir atlikti būtinus ugdymo turinio (curriculum) pasikeitimus ir įvairovę, kad palengvintų mokiniams pasiekti užsibrėžtus mokomuosius tikslus. Mokyklos turi taip pat pritaikyti savo fizines ir materialias sąlygas, atsižvelgdami į šitų mokinių poreikius. Dėmesys mokiniams, turintiems ypatingų mokymosi poreikių, turi būti skiriamas nuo pat jų atpažinimo momento. Ugdymo institucijų administracija turėtų garantuoti deramą šių mokinių ugdymą. Mokinio perkėlimas į kitą ugdymo įstaigą vykdomas tuomet, kai esama institucija toliau nebegali tenkinti jo poreikių. Tokia situacija bus apžvelgiama periodiškai, kad ji galėtų skatinti didesnę integraciją švietimo sistemoje.

1996 m. balandį buvo užbaigtas sąlygų ir procedūrų reguliavimas, orientuotas į gabių vaikų ugdymo organizavimo lankstumą tiek privalomajame, tiek neprivalomajame švietime. Privalomas mokymas gali būti sumažintas maksimaliai iki dvejų metų, kurie gali priklausyti tam pačiam mokomajam lygmeniui ar stadijai. Pagreitintas progresas privalomajame mokymesi priklauso nuolatinio įvertinimo procesui ir gali būti panaikintas, kai mokinys nesiels pasiūlytų tikslų. Tokiu atveju, mokinys mokysis tame lygmenyje ar stadijoje, kuri atitinka jo ar jos amžių. Privalomojo mokymosi laikotarpiu ankstyvas mokymasis ar pagreitintas mokymasis leidžiamas tuomet, kai psichologinis ir pedagoginis įvertinimas patvirtina, jog mokinys pasiekė tam tikro lygmens tikslus ir tai yra tinkamas mokinio asmeninio stabilumo ir socializacijos išsivystymo lygis.

Bet kokių atveju, atskira mokymo programos adaptacija apima reguliavimą ar plėtimą tikslų ir geresnius, lankstesnius įvertinimo kriterijus, kurie sudaro specifinę metodologiją, kaip tinkamą priemonę mokinio studijavimo stiliaus ir mokyklos konteksto vertinimui. Apskritai, mokyklos gali organizuoti savo mokymo programą taip, kad to paties žinių lygio ir mokymosi lygmens mokiniai galėtų būti kartu.

Įstatyme apibrėžta ir mokytojų rengimas gabių vaikų ugdymo kontekste: nuo 2002 m. gruodžio 24-osios naujas švietimo įstatymas skiria aiškų dėmesį „gabių vaikų ugdymui“. VII-ojo skyriaus 43 straipsnyje nurodomi tokie pagrindiniai gabių vaikų ugdymo principai: 1. Švietimo administracija skirs visą dėmesį gabiams vaikams. 2. Švietimo administracija numatys visas būtinas priemones, kad gabūs vaikai būtų kaip galima anksčiau ir greičiau identifikuojami ir įvertinti jų poreikiai. 3. Vyriausybė, po konsultacijų su autonominėmis bendruomenėmis, nustatys normas, kurios leis galimą pagreitintą privalomojo mokymosi baigimą, nepriklausomai nuo chronologinio šitų mokinių amžiaus, nustatys kriterijus tam, kad sukurtų sustiprintas mokymosi programas. 4. Švietimo administracija priims būtinas priemones tam, kad palengvintų šių mokinių mokymąsi mokyklose, kurios, dėl jų sąlygų, gali pasiūlyti jiems tiek dėmesio, kiek reikalauja jų poreikiai. 5. Tai yra ugdymo institucijų administracijos atsakomybė padrąsinti mokytojus, kurie dirbs su šiais mokiniais, kad dalyvautų specifiniuose mokomuosiuose kursuose, susietuose su šių mokinių

ugdymu. Mokyklų administracija imsis visų būtinų priemonių, kad tokių mokinių tėvai galėtų taip pat gauti tinkamą individualizuotą pagalbą, būtiną informaciją, kuri padės jų vaikų ugdyme.

Paskutinis bendras baigiamasis įstatymas visai šaliai yra Karališkasis 943/2003 potvarkis (2003 m. liepos 31-oji, kuriame plėtojami pagrindiniai gabių vaikų ugdymo principai ir plečiami curriculum lankstumo svertai, nukreipti į mokymosi pagreitinimą nuo dvejų iki trejų ir daugiau metų, jeigu to reikalauja aplinkybės. Specifinės sąlygos gabių vaikų ugdymui mokyklose yra retai naudojamos. Tačiau augantys poreikiai ir informacijos sklaida skatina domėjimąsi gabių vaikų ugdymu. Kad mokyklos suprastų gabių vaikų ugdymo specifiką, mokymo programos adaptacija yra pritaikyta bandomajame lygmenyje. Kai kurios mokyklos palaiko praleidžiamos klasės idėją ir skatina gabius mokinius, kad pasinaudotų šia sąlyga. Tačiau administraciniai procesai lėtina šių sąlygų įgyvendinimą praktikoje ir yra kliūtis jos įsisąmoninimui.

Nepaisant to, kad kiekvieno gabaus mokinio identifikavimas yra reglamentuotas švietimo įstatyme, visgi nei identifikavimo kriterijų, nei procedūrų, reikalingų gabių vaikų atpažinimui, ar bandomųjų instrumentų nėra. Kai kurios iniciatyvos, tokios kaip CTY, siūlo šią paslaugą mokykloms. Šis centras 2005-aisiais metais nustatė apibendrintą gabių vaikų paiešką, pagrįstą SCAT (Mokyklos ir Kolegijos Gebėjimo Testas), anksčiau patvirtintą Ispanijos Navarra universitete.

Ispanų mokytojų rengimo programose taip pat skiriamas itin menkas dėmesys gabių vaikų ugdymui. Mokymo programų analizė atskleidė, kad pradinės mokyklos mokytojų tarpe tik 6 iš 57 (tik 10 %) turi išklausę kursų apie gabumus pažymėjimus. Tikrai 3 šitų kursų yra privalomi. Administracija ar profesinės asociacijos pasiūlo kursus, kur gabumas ir gabių vaikų ugdymas yra įtraukti kaip atskira tema, tačiau tai būna itin retai. Ispanijoje galima siekti ECHA diplomo, kuris suteikia teisę būti gabių vaikų ugdymo specialistu. Turint šią kvalifikaciją, būtina vykdyti esamus švietimo įstatymo punktus.

Daug universitetų (universitetas Coruña, universitetas Alikantės, universitetas Autónoma Barselonos, universitetas Complutense, universitetas Mursijos, universitetas Navarra, universitetas La Rioja, universitetas Santjago, tarp kitų) taip pat kaip Talento Ispanijos Jaunimo Centras tęsia mokslinę veiklą gabių vaikų ugdymo srityje. Žurnalas “Faísca Revista de Altas Capacidades” publikuoja tyrinėjimo darbus išimtinai gabumo ir gabių vaikų ugdymo tema. Kiti ispanų žurnalai taip pat reguliariai pateikia straipsnius šia tema (t.y., Revista Española de Pedagogía; Bordón; daktarinių disertacijų sąrašas gali būti surastas www.mcu.es/TESEO/teseo.html).

Gabus vaikų ugdymas Ispanijoje turi ypač galias tradicijas privačių iniciatyvų dėka. Net dabar jie vis dar siūlo svarbų ir vertingą įnašą į gabių vaikų ugdymo išvystymą. Gabių vaikų ugdymo

akcentavimas švietimo įstatyme vis labiau domina visuomenę, nors edukacinės praktikos lygmenyje tai vis dar retas reiškiny.

Svarbiausias prioritetas ateinantiems metams yra priimti daug lankstesnį švietimo įstatymą, kad išskirtiniai mokiniai galėtų laisvai pasirinkti mokymo programas, atsižvelgiant į jų gebėjimus, bet nepriklausomai nuo amžiaus. Būtina įvesti privalomus specialius gabių vaikų ugdymo temai skirtus kursus, kuriuos išklaustų pagrindinių mokomųjų programų mokytojai ir psichologai. Be to, svarbu, kad mokytojų rengime būtų privaloma gabių vaikų ugdymo studijų programa, kuri formuotų didaktinius įgūdžius, o mokytojas būtų pasirengęs dirbti klasėje su skirtingų poreikių mokiniais. Būtina skubiai teikti didesnę finansinę paramą, kuri užtikrintų tinkamų sąlygų gabiems vaikams sudarymą. Turi būti parengtos specialios gabių vaikų ugdymo programos ir didaktinės priemonės. Sąlygos gabiems studentams taip pat nėra adekvačios.

Kaip teigia Ušeckienė (2004), XX a. pirmojoje pusėje **Suomijos** švietimo sistema jau turėjo visas įprastas pakopas (pradinę –liaudies-, tarpinę, vidurinę, profesinę ir aukštąją mokyklą, išskyrus ikimokyklinį ugdymą.

Švietimo ir kultūros ministerija, apimanti Švietimo ir mokslo ministeriją, atsakingą už reikalus, susijusius su švietimu ir tiriamuoju darbu, ir Kultūros ministeriją, atsakingą už kultūros reikalus, sportą, jaunimą, autoriaus teises, finansinę pagalbą studentams ir Bažnyčios reikalus, visapusiškai atsakinga už švietimą, mokslą ir kultūros politiką.

Svarbiausia švietimo užduotis – skatinti mokymąsi. Švietimo ir mokslo ministerija remia aukščiausio lygio mokymo sistemą, investuodama į mokymosi aplinką, mokytojų rengimą ir mokyklos administracijos plėtrą.

Ilgą laiką Suomijos švietimo tikslas buvo sudaryti bendruosius mokymo standartus ir iškelti švietimo lygybę. Buvo stengiamasi visoms žmonių grupėms suteikti vienodas mokymosi sąlygas, nepriklausomai nuo vietos. Šie planai buvo įvykdyti per pastaruosius dešimtmečius. 1990-aisiais metais specialus dėmesys buvo skiriamas mokymo turiniui ir metodiniams nurodymams bei lavinimo standartams ir lygybei. Buvo svarbu atsižvelgti ir į lankstų, palankų, individualų mokslo pasirinkimą.

Bendrojo lavinimo mokyklos programa iš esmės yra vienoda visiems mokiniams, tačiau mokymo metodai ir priemonės yra individualizuojami. Mokymas bendrojo lavinimo mokykloje nuolat tobulinamas. Pagrindinis efektyvaus išmokimo matas yra tas, kad mokiniai sugebėtų savo žiniomis suvokti visumą, surasti savo nepriklausomo gyvenimo kūrimo „struktūros elementus“.

Aukštesnioji vidurinė mokykla (gimnazija) išsirutuliojo iš anksčiau egzistavusios jaunimo vidurinės mokyklos. Šio tipo mokyklos tikslas – ruošti mokinius stojamiesiems egzaminams į

aukštąją mokyklą, padėti vystyti kaip gabiams, civilizuotiems, subalansuotiems individams, visuomenės nariams, suteikti žinių, įgūdžių, būtinų tolesnėms studijoms, darbui.

Curriculum perprojektavimas charakterizuoja visus švietimo Suomijoje lygmenis. Tai artimai prijungiama prie kitų tendencijų, tokių kaip decentralizacija ir reglamentavimo panaikinimas. Decentralizacija duoda suprasti, kad sprendimų priėmimas, ir dėl organizacijos, ir dėl bendro ir privalomo mokymo turinių perleidžiamas savivaldybėms. Nacionaliniame lygmenyje parengtos tikrai bendrosios gairės, kuriose atsispindi pavaldumas ministerijai. Naujai mokymo struktūrai, mokymo programoms bendrojo lavinimo mokyklose ir vidurinio mokymo mokyklose Suomijos parlamentas pritarė 1994-aisiais metais. Švietimo (1998) įstatymas pripažįsta atskirus skirtumus ir leidžia mokykloms „sutvarkyti mokymą atsižvelgiant į mokinių amžiaus ir poreikių lygmenį“ (Teisinis 3 628 Numeris §). Vaikas turi teisę pradėti mokyklą metais anksčiau negu paprastai, jei jis yra subrendęs mokyklai. Be to, mokiniai turi galimybę mokytis tų temų, kurios nėra apibrėžtos nacionalinėje mokymo programoje. Šis mokymasis gali būti iš dalies savanoriškas. Kitaip tariant, mokiniai gali mokytis daugiau ir skirtingas temas negu priklauso pagal tam tikro amžiaus grupės mokymo programą. Įstatyme nėra minima gabūs mokiniai ar kaip dalis subgroupės mokinių su ypatingu poreikiu.

Mokyklų viduje Suomija siūlo daugybę įvairių sąlygų, iš kurių gabūs mokiniai gali turėti naudos. Suomija deda daug pastangų, siekdama individualizavimo: ankstyvas mokyklos lankymas (tėvai gali apsispręsti, ar jų vaikai pradės mokyklą šešerių metų amžiaus ar septynerių; anksčiau amžius buvo septyneri), praleidžiamos klasės, klasės su gabiais mokiniais, gabių mokinių grupės, bendradarbiavimas su kompanijomis ar nekomercinėmis organizacijomis, neauditoriniai užsiėmimai, užsiėmimai su mentoriais ir pats mokymasis. Dėl šios tendencijos, mokyklos buvo padrąsintos projektuoti daugiau atskirų mokymo programų. Curriculum perprojektavimas leidžia mokytojauti mokyklose, kurios bus daugiau išskirtinės. Šis tokio mokymo išskyrimas yra bendra politikų svarstoma problema, tačiau aktuali visiems mokiniams, nors ir gali būti matoma kaip pranašumo gabiams ir talentingiems mokiniams suteikimas.

Pastaraisiais metais kai kurios pradinės mokyklos subūrė savanoriškas grupes, kur mokiniai gali tobulinti tuos įgūdžius, kuriuose atsiskleidžia jų talentas. Šitos grupės buvo mokomos formuojant intelektualinius įgūdžius ir mokant matematikos, o veikla orientuojama į projektus, informacines technologijas ir menas. Kita galimybė, igaunanti pagreitį, yra „nerūšiuota“ mokykla, kuri leidžia mokiniams mokytis pagal lankstų programų sąrašą. Ši „nerūšiuota“ sistema buvo naudojama daugumoje vidurinio mokymo mokyklų (gimnazijų). Esama pradinių mokyklų, kurios bando dirbti su gabiais mišrioje klasėje. Esama ir mokyklų gabiams mokiniams.

Popamokinėje veikloje gabūs mokiniai gali dalyvauti įvairiuose nacionaliniuose akademiniuose renginiuose, olimpiadose, konkursuose. Šitie varžymaisi tarpusavyje yra sutvarkyti taip, kad, pavyzdžiui, kasmet vyksta matematikos, fizikos, kompiuterijos, filosofijos ir ekonomikos olimpiados. Tie mokiniai, kurie pasiekia puikių rezultatų, gali dalyvauti tarptautinėse matematikos, fizikos, chemijos, biologijos ar kompiuterijos olimpiadose. Kiekvienai iš šių sričių skiriamos atskiros programos. Mokyme dalyvauja universiteto dėstytojai, vyresni studentai, dalyvavę minėtos srities olimpiadose. Pastaraisiais metais, kelios alternatyvos tapo pasiekiamos gabiems moksleiviams savanorišku pagrindu, pavyzdžiui, matematikai ir fizikai gabūs ir talentingi vidurinės mokyklos mokiniai susitinka Tamperės universitete, kur vakarais ir savaitgaliais gali aiškintis vienas ar kitas temas. Kaip to paties projekto dalis vykdomi intensyvūs kursai ir vasaros stovyklos (gabiems matematikai. Kai kurie iš mokinių net dalyvavo vasaros kursuose, laisvai pasiūlytuose universiteto ir įgijo universiteto linijinės algebros ir fizikos kreditus. Projektas buvo remiamas Švietimo ministerijos ir pramonės rėmėjų. Dauguma specialiųjų mokyklų Suomijoje išaugina kūrybiškus talentus mene ir sporte.

Apskritai, jokios kitos oficialios identifikavimo procedūros ar gabių vaikų skirstymo procedūros Suomijoje nėra. Viena išimtis yra ankstyvas įėjimas į mokyklą, kur psichologiniai ir medicinos testai yra būtini. Mokinio specifinių sąlygų pasirinkimas yra pagrįstas skirtingais kriterijais, kurie naudojami mokykloje. Kaip mokyklos pasirinkimo pavyzdys, nepriklausomai nuo vietos gali būti tėvų noras, kad vaikas mokytųsi užsienio kalbas. Helsinkyje galima lankyti specialią pradinę mokyklą, kur vaikas mokomas suomių kalba ir kita kalba (pavyzdžiui, anglų kalba, prancūzų, vokiečių ar rusų kalba). Tai yra arba privačios mokyklos, arba mokyklos, išlaikomos valstybės; jie renka mokinius pagal savus kriterijus. Šitas mokyklas galima vadinti gabių ir talentingų vaikų ugdymo mokyklomis todėl, kad labai sunku gauti leidimą mokytis jose. Specialios mokyklos paprastai renka savo mokinius, remiantis jų mokymosi vidurkiu, ir gali taip pat organizuoti patikrinimą. Be to, Suomija turi kelias ypatingas muzikos klases bendrojo lavinimo mokykloje. Priėmimas į tokias muzikos klases nėra tikrai pagrįstas muzikiniu talentu, bet taip pat ir koncentruojamas į perspektyvą muzikoje.

Suomijoje nėra jokios specialios gabių vaikų ugdymo programos mokytojų rengime. Bendros mokytojų gabių vaikų ugdymo žinios yra pagrįstos jų pačių savišvieta. Tikimasi, kad bus parengtos dvi skirtingos programos pradinės ir vidurinės mokyklos mokytojams, galintiems dirbti su gabiais vaikais. Mokytojai gali patys savarankiškai pasirinkti gabių mokinių klases. Tokios klasės yra pasiūlytos Helsinkio ir Tamperės universitetuose.

Helsinkio ir Tamperės universitetai atlieka gabumų ir gabių vaikų ugdymo tyrimus ir teikia konsultacijas mokytojams, organizuodami mokymą bei paskaitas. Tyrinėjimo spektras apima

„kūrybiškumą“, „pažintinius igūdžius“ ir „moralę bei aukštuosius gebėjimus“. Tyrinėjimo rezultatai yra dažnai publikuojami tarptautiniuose žurnaluose.

Nors Suomija stokoja specialaus gabių vaikų ugdymo įstatymo, tačiau įstatymas pripažįsta skirtumus, esančius tarp mokinių, ir leidžia mokytojams mokyti juos, atsižvelgiant į jų poreikius. Suomijai reikia daugiau programų ir galimybių, kad mokytojai galėtų įgyti reikiamų žinių gabių vaikų ugdymo srityje. Be to, Suomija turi pasirengti socialinį klimatą, kuris būtų palankus gabių vaikų ugdymui.

Pirmosios mokyklos **Prancūzijoje** veikė dar romėnų valdymo laikais. Paskutinė švietimo sistemos reforma atlikta 1989-aisiais metais, o reformos tikslas – užtikrinti ugdymo lygybę, demokratiškumą ir efektyvumą ir priderinti jį prie šiuolaikinės visuomenės poreikių. 1989-aisiais Švietimo įstatymu švietimas pripažįstamas nacionalinio prioriteto dalimi, kur garantuojama lygybė gauti ir įgyti išsilavinimą, mokymo planų, programų ir kitų ugdymo dokumentų vienovė, vertinimo kriterijų vieningumas ir valstybinė egzaminų kontrolė. Visi asmenys iki 16 metų gauna vienodą išsilavinimą ir tik tada jie gali rinktis tęsti mokymąsi diferencijuoto ugdymo sistemoje aukštesnėse klasėse.

Nėra jokių specifinių įstatymų Prancūzijoje, kurie apibrėžtų gabumą ar numatytų gabiems vaikams tam tikras mokomąsias sąlygas. Yra nacionalinė mokymo programa, pagal kurią mokomi atskirų amžiaus grupių mokiniai. Bendra nacionalinių švietimo nurodymų filosofija turi identifikuoti atskirą ir specifinį mokomąjį poreikį (Décret 90 numeris – 788; 1990 m. rugsėjo 6-ąją) ir sudaryti lygias mokomąsias galimybes visiems (1989 m. liepos 10-ąją Įstatymu). Tai akivaizdžiai pabrėžia klasių formavimą heterogeniniu principu, o vaikai, turintys specialiųjų poreikių (tarp jų ir gabūs) integruojami įprastinėse klasėse. Iki netolimos praeities, buvo manyta, kad specialiųjų poreikių vaikai buvo tie, kurie turi mokymosi sunkumų, tačiau 2001-aisiais metais Švietimo ministerija sudarė komisiją, kuri analizuotų anksti subrendusių ir gabių vaikų situaciją bei numatytų veiklos priemones. Po Delaubier pranešimo (2002 m. sausis), manoma, kad gabūs vaikai yra ypatingų poreikių turintys vaikai.

Parengta nacionalinė ugdymo programa, apimanti visus lygmenis. Keliuose potvarkiuose ir oficialiuose aktuose pabrėžiama, kad prancūzų švietimo sistema turi atsižvelgti į skirtumus mokinių poreikius ir sudaryti jiems tinkamas sąlygas kiekviename instituciniame lygmenyje. Nuo 1990-ųjų m. Rugsėjo mokiniams leidžiama praleisti vieną lygmenį. O tai reiškia, kad sudaromos sąlygos gabiems mokiniams: mokymosi tempo pasirinkimas, skirtingi mokymosi būdai, mokyklos tipo pasirinkimas ir individualizuotų programų tobulinimas.

Aukštesnysis vidurinis mokymas vyksta licėjuose. Jie yra įvairių tipų: profesiniai, bendrojo ir/ar technologinio lavinimo. Pirmieji skirti profesiniam rengimui, o antrieji yra daugiau bendrojo

lavinimo krypties. Į bendrojo ir /ar technologinio lavinimo licėjus priimami mokiniai, baigę keturmečius koležus. Mokslas čia tęsiasi trejus metus (antroji, pirmoji ir baigiamoji klasė) ir baigiasi egzaminais, suteikiančiais vieną iš šių diplomų:

- Bendrojo bakalaureato;
- Technologijos bakalaureato arba technikos pažymėjimą.

Stodami į licėjų, mokiniai turi pasirinkti bendrojo ar profesinio rengimo kryptį. Pasirinkę bendrosios krypties studijas, 23,5 valandos per savaitę mokiniai mokosi privalomųjų dalykų (prancūzų kalbos, istorijos ir geografijos, pirmosios šiuolaikinės kalbos, matematikos, fizikos ir gamtos mokslų, kūno kultūros), taip pat turi pasirinkti vieną iš dviejų dalykų grupių: arba klasikinius ir bendruosius dalykus (senovės graikų, lotynų kalbas, antrąją šiuolaikinę kalbą, vadybą, technologiją, meną, muziką, ekonomikos ir visuomenės įvadą), arba 11 savaitinių valandų technologinius dalykus.

Bendrojo bakalaureato studijos suteikia bendrąjį vidurinį parengimą, reikalingą tolesnėms studijoms universitetuose, technikos aukštosiose mokyklose ar kt.

Pasirinkę technologijos bakalaureato krypties studijas, mokiniai studijuoja bendruosius ir technologinius kursus, taip pat menų dalykus.

Antros bendrosios ar technologinės klasės pabaigoje mokinyi gali rinktis:

- Trijų tipų bendrąjį bakalaureatą: L- literatūrinis; ES – ekonominis ir socialinis; ir S – mokslinis,
- Keturių tipų technologinį bakalaureatą: STT – mokslas ir specializuotos technologijos; STI – mokslas ir industrinės technologijos; STL – mokslas ir laboratorinės technologijos; SMS – medicinos ir socialiniai mokslai,
- Specifinį technologinį bakalaureatą – viešbučių administravimas, taikomasis menas, muzika, šokis.

Antroji klasė vaidina labai svarbų vaidmenį mokinių orientacijoje, nes šios klasės pradžioje visi mokiniai yra įvertinami iš pagrindinių dalykų: prancūzų kalbos, matematikos ir šiuolaikinių užsienio kalbų. Antrajame trimestre mokiniai ir jų tėvai pateikia laikinus apsisprendimus dėl ateities kursų, o trečiame trimestre tėvai raštu patvirtina, kokį kursą mokysis jų vaikas pirmoje klasėje.

Studijos licėjuje baigiamos bakalaureatu, kuris yra pirmų metų universitete ekvivalentas. Kiekvienais metais laikomas tik vienas, rektoriaus išrinktas egzaminas. Mokiniai, kurie neišlaikė bakalaureato egzamino ir kurių pažymių vidurkis yra nuo 8 iki 20, gali gauti vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą, kuris neleidžia stoti į aukštąsias mokyklas.

Pagal esamus teisės aktus, prancūzų švietimo sistema siekia sudaryti visas įmanomas sąlygas, kad būtų vystomas vaikų potencialas, tačiau dažniausiai yra taikomas ankstyvas pradinės mokyklos lankymas ir klasių praleidimas. Kelios nemokamos valstybinės mokyklos pabandė įgyvendinti mintį apie individualizuotas akademines programas ir atkreipti dėmesį į mokinių poreikių įvairovę. Pavyzdžiui, pradinė mokykla pradėjo formuoti mažesnes klases negu įprastai, kad būtų sudarytos sąlygos gabių vaikų ugdymui. Mokytojai, dirbę tose klasėse, buvo labai motyvuoti ir pritarė individualizuotoms programoms.

Daugiau eksperimentinio pobūdžio yra bandymai daugiau dėmesio skirti gabių vaikų ugdymui kai kuriose privačiose ugdymo institucijose, kur: praplečiamos mokymo programos, pavyzdžiui, įtraukiant projektinę veiklą; skiriamas finansavimas pasirinktai grupei, klasei; palaikomi artimi kontaktai tarp mokytojų ir tėvų; mokytojams, kurie turi gabius mokinius klasėse, teikiama psichologo konsultacija; gabūs mokiniai pergrupuojami kiekvieno mokyklinio lygmens klasėje, kuri taip pat turi 50 % ne gabių mokinių; leidžiama mokiniams prisijungti prie pažangesnių klasių, turinčių specifinius poreikius (pavyzdžiui, mokslo); suformuojama gabių mokinių klasė vidurinės mokyklos pradžioje, o vėliau kasmet sujungia į tam tikras klases, palaikant individualizuotą mokymą, kuris pratęsia jų vidurinės mokyklos patirtį.

Nuo 2004-ųjų m. rugsėjo Paryžiaus „Janson de Sailly” nepilnoje vidurinėje mokykloje, buvo atidaryta bandomoji klasė, kurioje apjungiami gabūs mokiniai su mokiniiais, turinčiais mokymosi sunkumų. Šitie mokiniai mokomi pagal individualias programas. Asmeniniai projektai ir bendras kambarys yra ta aplinka, kurioje vaikai susitiktų vieni su kitais ir galėtų padėti.

Daugumoje Prancūzijos rajonų esama specializuotų vidurinių mokyklų, kuriose mokomi gabūs sportui, muzikai vaikai. Šitos mokyklos yra privalomos švietimo sistemos panoramos dalis. Mokyklų viduje reguliariai organizuojamos olimpiados, o už mokyklos ribų realizuojamos neauditorinės programos, tokios kaip: “Jeunes Artistique, Literaire ir Scientifiques (Jauni menininkai, rašytojai ir mokslininkai), kurios remiamos privačių iniciatyvų.

Ankstyvas mokyklos lankymas ir klasių praleidimas yra tėvų ir mokytojų bendrų sprendimų išdava. Nėra jokios gabių vaikų identifikavimo procedūros, kuri būtų pripažįstama visos šalies mastu.

Nėra jokio sisteminio mokymo mokytojų rengime, kuris būtų nukreiptas į gabių vaikų ugdymą. Tik bendradarbiaujant Paryžiaus rajono mokykloms ir tėvų asociacijoms bandoma įgyvendinti kvalifikacijos tobulinimo programa mokytojams, ugdant gabius vaikus. Kai kurios privačios gabių vaikų ugdymo asociacijos organizuoja retkarčiais konferencijas, kurias lanko mokytojai ir specialistai. Apskritai, mokytojo rengimas Prancūzijoje apima nuo dvejų iki trejų universiteto studijavimo metų (dažnai psichologijos ar susietose srityse).

Švietimo ministerijos pranešimai pažymi, kad gabių vaikų ugdymo tyrinėjimas yra prioritetas, ir kad šie tyrinėjimai turi padėti apibrėžti jų specifinius profilius, ir pasiūlymas, pritaikant programas. Šiuo metu, kai kurie universitetai ir įstaigos, tokios kaip Paryžiaus universitetas, tikrai atlieka tyrimus gabumo tema. Tyrinėjimų rezultatai ir įvairių iniciatyvų patirtis yra dažnai publikuojami.

Gabių vaikų ugdymas Prancūzijoje prasidėjo iš esmės privačių iniciatyvų dėka. Nepaisant to, kad gabių vaikų ugdymas Prancūzijoje yra ankstyvoje išsivystymo stadijoje, mokyklos pradeda reaguoti į situaciją, nors dažniausiai tai yra eksperimentinio pobūdžio.

Šioje perspektyvoje, yra pasiūlytos kelios gabių vaikų ugdymo kryptys: 1) šių mokinių integracija heterogeninėse klasėse, o ne specialiose klasėse, (2) individualizuotos švietimo programos, kad būtų pritaikytos kiekvienam gabiam mokiniui gabų studentą.

Per 2001-2004-ųjų metų laikotarpį **Graikijoje** pasikeitė įstatyminė bazė gabiųjų labui. Pirmos sąlygos vaikams, turintiems ypatingų poreikių buvo oficialiai įgyvendintos 1970-ųjų pradžioje. Tuo pačiu metu gabių vaikų ugdymas tapo mokytojo rengimo programos dalimi, ir buvo atidarytos kelios „gabių vaikų ugdymo“ mokyklos.

Graikijos, tampančios 1979-aisiais metais Europos Sąjungos nare, naujoje konstitucijoje teigiama, kad „visi graikai turi teisę lankyti visų mokymo lygmenų nemokamas valstybines mokyklas. Valstybė drąsina gabius mokinius, taip pat ir tuos, kurie turi ypatingų gebėjimų ir poreikių“ (1975, 16 Straipsnis; 4). Pirmas Gabių vaikų ugdymo įstatymas buvo priimtas politikų ir gyventojų 1981-aisiais metais. Įstatymas aiškiai pripažino kiekvieno mokinio individualumą ir atskirų sąlygų, kurios būtų tinkamos asmens bendram potencialui ir kūrybiškumui ugdyti, būtinumą. Be to, gabių vaikų ugdymas turi būti organizuotas taip, kad ateityje užtikrintų socialinės ir muzikinės patirties įvairovę. Šis įstatymas reglamentuoja pradinį ir vidurinį lavinimą.

Tačiau, svarbiausi gabių vaikų ugdymo tikslai buvo iki šiol pritaikyti tik išimties tvarka. Specialių mokymo programų ir profesionalaus rengimo mokyklų ar ypatingų klasių įkūrimas yra retas reiškinys, turintis kokį nors ryšį su gabiais vaikais ar jų specialiaisiais poreikiais. 2003 m. spalio 29-ąją, Graikijos Parlamentas balsavo dėl įvairovės užtikrinimo, kur teigiama, kad: „Ypatingos ugdymo sąlygos gali būti pasiūlytos tiems asmenims, kurie turi ypatingus protinius gebėjimus ir talentus“. Pagal įstatymą, prasidėjo sportinių gimnazijų „Sportas-Lykeio“ ir specialių sporto klasių steigimas, kaip bendro akademinio ugdymo priedas.

1998-aisiais metais muzikinis ugdymas buvo aiškiai apibrėžtas įstatyme. Specialios muzikos mokyklos (Gimnazija ir Leykeio) ruošia mokinius, kad šie taptų profesionaliais muzikantais.

Jokių specialių sąlygų gabiems vaikams Graikijos mokyklose nėra. Specialios sąlygos egzistuoja tik talentingiems sporte ar muzikoje, nors labiausiai tai pasireiškia specializuotose

mokyklose. Kai kurios specializuotos muzikos mokyklos siūlo savanoriškus muzikos kursus. Muzikos specialiosios klasės yra privalomos šitose mokyklose. Šiuo metu 26 Graikijos muzikos mokyklos specializavosi muzikos srityje, kaip bandomojo pobūdžio specialiosios mokyklos. Mokyklos, kuriose yra sporto pakraipa, nuo 1995-ųjų metų įsteigė atskiras klases.

Sąlygų gabių vaikų ugdymui nebuvimas tiesiogiai įtakoja ir gabių vaikų identifikavimo procedūras. Gabių vaikų ugdymas nėra pagrindinė studijų programa nei mokytojų rengime, nei perkvalifikavime. Be to, nėra jokių oficialių tinklų, kurie numato keitimąsi patirtimi tarp atskirų mokytojų ar tarp mokyklų.

Atrodo, dabartinė gabių vaikų ugdymo Graikijoje situacija yra charakterizuojama bet kokios organizuotos tvarkos ir psichologinio palaikymo trūkumo. Didžiausia kliūtis ateičiai yra trūkumas Graikijos Švietimo ministerijos ir kitų oficialių institutų pripažinimo, jog gabiems vaikams būtinos specialios sąlygos. Tačiau, gabių vaikų šeimos ir mokytojai palaipsniui supranta tokio mokymo palaikymo reikalingumą. Bendra situacija, esanti tiek tarp kai kurių pedagogų, psichologų ir tyrėjų keičiasi. Vis dėlto, labai daug pakeitimų vis dar turi būti padaryta. Visų pirma, gabūs mokiniai ir jų ypatingas mokymosi poreikis turi būti pripažinti įstatymo.

Gabių vaikų ugdymas **Vengrijoje** turi senas tradicijas, nes dar XX a. pradžioje tai buvo viena iš prioritetinių sričių. Po Antrojo pasaulinio karo, politikai, mokytojai ir ekspertai šiai sričiai pradėjo skirti ypatingą dėmesį. Šimtmečio patirtis patvirtino sistemišką požiūrį gabių vaikų ugdymą ir tokiu būdu buvo pasiektas progresas. Šiandien gabių vaikų ugdymui yra net keli įstatymai, aiškiai apibrėždami jų ypatingą poreikį. 1993-ųjų metų valstybiniame švietimo įstatyme teigiama, kad „kiekvienas vaikas, kiekvienas studentas turi teisę į tokį mokymąsi, kuris atitinka jo poreikius, gebėjimus ir potencialą, ir kuris įgalins jį/ją tęsti mokymąsi aukštesniame lygmenyje, kiek jis ar ji yra gebantis“. Be to, turi būti identifikuoti ir plėtojami dar pradinėje mokykloje artistiško gebėjimai. „Pradinėje meno mokykloje, meninis ugdymas tarnauja kaip pagrindas artistiškam polinkiui, be to, tai ruošia mokinių tolesniam jo specializuotam lavinimui“ (1993 m., Švietimo įstatymas, p.1).

„Mokytojui keliama fundamentali užduotis - atsižvelgti į mokinio atskirus gebėjimus ir talentą, jo išsivystymo tempą, sociokultūrinę patirtį bei galimas kliūtis, kad būtų galima padėti vystant jo talentus iki maksimalaus lygio ir sudaryti sąlygas, turintiems problemų, pavyti kitus“ (1993 m., Švietimo įstatymas, p.1)

Kitaip tariant, atsakomybė už specifines sąlygas iš esmės tenka mokytojams ir mokykloms. Jie yra aiškiai atsakingi už atskirų skirtumų tarp mokinių, atskirų talentų ir potencialų identifikavimą bei pripažinimą. Įstatyme numatoma galimybė sudaryti tokias specialias sąlygas, kaip: gabių mokinių identifikavimas pagrindinės mokyklos programoje, siūlymas jiems specialiųjų mokymo

programų ir privalomojo mokymosi įgyvendinimas, atsižvelgiant tiek į gabių, tiek ir kitų vaikų ugdymą. Gabumas turi būti pagrindinė tema mokytojų rengime. Teisinis pagrindas, kuris yra nustatytas vyriausybės, pabrėžia mokytojo profesijos reikalavimus, apimdamas svarbiausią temą „gabių vaikų ugdymo teorija ir praktika“. Ši tema turi būti sudėtine mokymo programos dalimi mokytojų rengime.

„Šalia pagrindinės mokymo programos mokyklos turi organizuoti neauditorinius užsiėmimus, tokius kaip: diena - ar popietės studijos, literatūriniai būreliai, pokalbiai, diskusijos, debatų klasės, meno/vaidybos kursai, akademinės olimpiados ar kultūriniai renginiai, konkursai. Be to, organizuojamos ekskursijos, išvykos“. Valstybė teikia prioritetą vienos krypties mokymuisi, tačiau, jeigu yra poreikis išskirtinėms klasėms, tai tokia galimybė numatoma. „Tai yra mokyklos namų darbų užduotis garantuoti, kad mokinio asmenybė vystytųsi humaniškoje atmosferoje, tokiu būdu, atsižvelgiant į poreikius ir gebėjimus ir plėtojant jo/jos talentus. Namų darbai turi būti atlikti (1993 m., Švietimo įstatymas., p. 2.).

Dar 1980-aisiais buvo suformuotos tam tikros mokyklų struktūros, nukreiptos į gabių vaikų ugdymą, formuojant atskiras grupes, srautus, klases. Ši patirtis nėra vienodai veiksmingai išplitusi Vengrijoje. Galimybė praleisti klases, gabių mokinių klases labiau būdingos privačioms mokykloms. Kaip pavyzdys, Budapešto gabių vaikų ugdymo mokykla, kurioje mokosi gabūs muzikai, menui ar kitų gabumų turintys vaikai. Nepamokinė veikla yra ypač populiari Vengrijoje.

Be to, kelios mokyklos siūlo popietines papildomojo ugdymo mokymosi grupes, kaip rytinės pamainos tęsinį, kur ugdomi gabūs vaikai. Mokiniam rytinės ir popietinės pamokos organizuojamos bendrai. Svarbiausias tikslas - vaikai turi atlikti tam tikrus mokymo programos reikalavimus, o tada turi galimybę per papildomojo ugdymo užsiėmimus gilinti matematikos, gimtosios kalbos, užsienio kalbos, mokslo, vaizduojamojo meno, muzikos, sporto, keramikos, šiuolaikinio ir klasikinio šokio, medžio darbų, dailės, tekstilės ir kitų liaudies amatų žinias, vystyti gebėjimus. Sėkmingiausios šioje srityje mokyklos yra Bethlen Gábor reformuota pradinė mokykla Törökszentmiklós ir Móricz Zsigmond pradinė mokykla. 14-18 metų mokiniams esama sudėtingesnių programų. Neauditoriniai užsiėmimai, popietės apima užsienio kalbas, istoriją, filosofiją, socialinius mokslus, gimtąją kalbą, chemiją, biologiją, geografiją, kompiuteriją, vaizduojamąjį meną, literatūrą, kino filmus, muziką, piešimą, istoriją menus, ir kūno kultūrą. Sėkmingiausios sritys yra menai, matematika, mokslas ir sportas. Ši sudėtinga sistema puikiai įgyvendinama Kossuth Lajos vidurinėje mokykloje, esančioje Debrecene. Patirtis parodė, kad ši sistema yra daug žadanti gabių vaikų ugdymo kontekste.

Nuo 1980-ųjų pabaigos mokyklose buvo pradėtos diegti vadinamosios sudėtingos ugdymo programos, kuriomis siekiama ne tik įgūdžių ir gebėjimų vystymo, bet ir asmeninių pastangų,

individualių gebėjimų. Pagrindinės menų mokyklos (pavyzdžiui, vaizduojamojo meno, muzikos, šokio) turi ypatingą padėtį gabių vaikų muzikai ugdymo srityje. Labai sėkminga šio tipo mokykla yra Sárvíz pagrindinė menų mokykla, esanti Aboje. Turintiems talentą sporte sudaromos specialios sąlygos mokytis įprastinėse pradinė ar vidurinių mokyklų klasėse, o taip pat regiono mastu įkurtose sporto mokyklose. Gabių vaikų ugdymas realizuojamas ir kolegijose, kur tokiam mokymuisi sudaromos visos sąlygos. Papildomas ugdymas organizuojamas kartą per savaitę vieną dieną po dvi valandas.

Szilágyi Erzsébet vidurinė mokykla Egeryje ir Árpád Vezér Gimnazija Sárospatak yra dvi mokyklos Vengrijoje su nustatyta penkerių metų programa. Pagrindinė mokymo programa apildyta kursais, kurie orientuoti į savarankišką mokymąsi, saviraišką, komunikacijos ir bendradarbiavimo įgūdžių vystymą, studijuojant technikos mokslus. Ši nacionalinė programa - socialiai remiamų gabių vaikų ugdymui ir yra remiama Švietimo ministerijos. Šitie kursai ir studentų pasiekimai yra ypač dažnai įvertinami naudojant pedagoginius ir psichologinius testus.

Daug mokyklų organizuoja papildomąjį ugdymą savarankiškai, keli kaip tik tada, kai vyksta vasaros atostogos. Mokymo sistema ar mentorius tampa įprasta forma tam, kad išaugintų talentą. Nuo 1995 profesoriai, tyrėjai ar kiti profesionalai tampa atskirų mokinių mentorais ir padeda jiems dalyvauti tyriminėje veikloje. Tai organizuojama didesnių universitetų iniciatyva. 1999-aisiais visuomenės iniciatyva buvo įsteigtos kitos keturios nacionalinės asociacijos, apimančios mentorius, mokytojus ir mokytojas.

Švietimo sistema turi ilgą vietinių, regioninių ir nacionalinių olimpiadų tradiciją. Viena iš reikšmingiausių tarpusavio konkurencijos institucijų - nacionalinė akademija, kurios nugalėtojai priimami į universitetus. Didėja ir konkuravimas tarp pradinė mokyklų. Daugiau kaip šimtas olimpiadų buvo organizuota Vengrijos švietimo ministerijos. Be regioninių olimpiadų, vietiniai pedagogikos institutai organizuoja gabių vaikų olimpiadas, skirtingų poreikių vaikams. Daug vasaros stovyklų, festivalių ir parodų yra organizuoti regioninių institutų kaip priemonės, atskleidžiančios gabių vaikų ugdymo sąlygas, esančias mokyklų viduje. Budapešte nuo 1995-ųjų metų organizuojamos 10 dienų gabių vaikų vasaros stovyklos. Tokiu būdu siekiama ugdyti atskirus gabių vaikų gebėjimus. Vasaros stovyklos sudaro sąlygas patirti asmeninę laisvę bandant, žaidžiant ir studijuojant fizikinius ir astronominius reiškinius.

Psichologinės pagalbos teikimas gabiems vaikams Vengrijoje nėra itin paplitęs. Tikrai vienas Gabių vaikų centras Miškolce siūlo psichologinę pagalbą gabiems vaikams. Tai apibrėžiama „ypatingų poreikių vaikų identifikavimo įstatyme“. Pagalba teikiama ir mokinių tėvams. Be to, kai kurie psichologai Debreceno universitete padeda mokykloms parengti savas gabių vaikų ugdymo programas.

Gabių vaikų identifikavimas vykdomas remiantis keliais kriterijais. Daug lemia mokytojo sprendimas, tiek mokyklos viduje, tiek ir, pavyzdžiui, dalyvaujant olimpiadose, konkursuose, nugalint juose. Mokytojo gebėjimas kaip galima anksčiau identifikuoti gabų mokinį taip pat labai svarbus. Kita galimybė identifikuoti gabius mokinius – specialistų, tarp jų ir psichologų, vertinimas. Paprastai naudojami standartizuoti psichologiniai testai, kurie atliekami Debreceno universitete. Bendri identifikavimo požymiai tokie, kaip dėmesys, samprotavimas, atmintis ir problemos išsprendimas yra nustatomi tokiu pat testu.

Vengrijos Vyriausybė reguliuoja mokytojo rengimo programą. Vienas svarbiausių mokytojo mokymo programos sričių yra „gabių vaikų ugdymas“. Tai apima tokias temas kaip: identifikavimas; gabumas ir amžius; gabumas ir kūrybiškumas; programos gabiems vaikams rengimas; mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas; gabių vaikų paieška; mokytojo vaidmuo gabių vaikų ugdyme; gabių vaikų ugdymo sritys (pavyzdžiui, sportas, muzika, matematika) ir tarptautinė gabių vaikų ugdymo patirtis. Studentai, mokydamiesi universitete, minėtas temas studijuoja 20 - 30 kontaktinių valandų.

1997-1998 m. Debreceno universitetas pasiūlė „Gabių vaikų ugdymo“ programą, kurią baigti ir gauti diplomą gali kiekvienas besimokantysis, per keturis semestrus išklauses daugiau kaip 600 valandų. Programa yra pagrįsta ECHA Radboud universiteto Diplomo mokymo programa. Programą įgyventi pradėjo Švietimo ministerija. Ligi šiol ją baigė daugiau kaip 400 mokytojų ir psichologų, ir daugiau kaip 50 mokytojų šiuo metu dalyvauja šiame mokyme. Vėliau ta pati programa pradėta įgyvendinti dar 3 kituose universitetuose: Budapešto, Sombathėjaus ir Kaposvár. Mokyklose organizuojamos perkvalifikavimo studijos po du tris kartus per metus. Viena iš populiariausių temų yra „gabių vaikų ugdymas“.

Vengrijoje dvi organizacijos tvarko gabių vaikų ugdymo specialistų asociacijų veiklą: Vengrijos gabių vaikų ugdymo asociacija ir ECHA diplomų taryba. Einamosios problemos ir gabių vaikų ugdymo problemos edukacinės praktikos lygmenyje yra bendriausios šitų asociacijų diskusijų temos. Tokie susivienijimai Vengrijoje yra labai populiari. Vienoje asociacijoje dalyvauja 100-150 specialistų iš visos Vengrijos. Be to, organizuojamos nacionalinės ir tarptautinės asociacijos, susivienijimai. Vengrija yra Europos Sąjungos mainų programos dalyvė. Debreceno Universitetas ir 4 mokyklos dalyvavo Comenius-HOBE Programoje nuo 1998 iki 2001-ųjų metų. Šiame projekte taip pat dalyvavo Anglija, Vokietija, Vengrija ir Nyderlandai. Programos tikslas - skatinti gabių vaikų ugdymo programas Europoje, kad būtų rengiami daugiakalbiai skaitytojai ir būtų organizuojami mokytojų mainai. Kelios tarptautinės ir nacionalinės konferencijos buvo organizuotos šiose šalyse.

Dinamiški įvykiai gabių vaikų ugdymo srityje per pastarąjį dešimtmetį atsispindi ir mokslo tyrimuose. Visos šalies mastu universitetuose ir kolegijose išaugo mokslinių tyrimų publikacijų skaičius. Veikia trys institutai, užsiimančys gabių vaikų ugdymu: pedagoginės psichologijos, Debreceno universitete; Psichologinis Institutas Vengrijos Mokslo Akademijoje, Budapešte; mokytojų rengimo kolegija, Sombathéjuje. Svarbiausios tyrinėjimo temos gabių vaikų ugdymo kontekste yra: „gabių vaikų ugdymo programa“, „identifikavimas“, gabių vaikų savivoka“, „popamokinis ugdymas“, „gabūs užsienio kalboms vaikai“ ir „gabių vaikų paieška bei pagalbos teikimas“.

Akivaizdu, kad praėję dešimtmečiai buvo sėkmingas periodas gabių vaikų ugdymui Vengrijoje. Tiek politikos, tiek ir edukacinės praktikos lygmenyje su šia užduotimi buvo puikiai susidorota. Visose gabių vaikų ugdymo srityse (identifikavimas, mokytojų rengimas ir perkvalifikavimas) buvo pasiektas aukštas lygis. Visgi tam tikrų kliūčių dar esama: nors vis daugiau mokytojų persikvalifikuoja, tačiau būtų gerai, kad kiekvienoje mokykloje būtų bent vienas „gabių vaikų ugdymo specialistas“, galintis koordinuoti šią veiklą. Vyriausybė investuoja vis daugiau pinigų į gabių vaikų ugdymą, tačiau tai nėra pakankama. Be to, būtinas didesnis ir mokslinių tyrimų finansavimas. Jei šios problemos per artimiausią laiko tarpą bus išspręstos, gabių vaikų ugdymas Vengrijoje taps visa apimantis.

Airijos švietimo įstatyme nei gabūs mokiniai nei jų ugdymas nėra apibrėžtas. Tačiau 1998-aisiais metais Švietimo įstatymo 7 skyriaus poskyryje teigiama, kad (1) valstybė turi sudaryti sąlygas kiekvienam besimokančiajam, įvertinant ir tuos, kurie turi negalią, ir tuos, kurie turi specialiųjų poreikių (tarp jų ir gabūs mokiniai), kad būtų tenkinami visų poreikiai ir galimybės. Šis teiginys atitinka pranešimo „Specialusis ugdymas“ turinį, kur minima, kad „kiekvienam mokiniui turi būti suteiktos tokios mokymosi sąlygos, kurios įgalintų juos veikti tikslingai ir padėtų vystyti gebėjimus“. Europos komisijos pateikiamoje medžiagoje pabrėžia individualių skirtumų pripažinimą ir pagarbą: „Klasės turi būti formuojamos taip, kad vaikas turėtų galimybę mokytis jam priimtiniu tempu, atsižvelgiant į jo poreikius ir gebėjimus“. 2000 m. rugpjūčio mėn. Švietimo ministras paskelbė atsakymą į laišką dėl gabių vaikų ugdymo, kuriame teigiama, kad „kai kuriais atvejais, kur mokinytis turi aiškių išskirtinių gebėjimų, būtina papildoma mokytojo ar mokytojo pagalbininko parama“.

Tačiau, tėvai, bandantys pasinaudoti tokia galimybe, daugelio mokyklų buvo sutikti priešiška. Mokyklos administracijos nuomone, nėra pakankamai išteklių ar galimybių, kad gabų ir talentingą mokinį mokytų talentingas mokytojas. 2001-aisiais m. Buvo priimtas sprendimas rūpintis gabių vaikų ugdymu ir sudaryti jiems būtinas sąlygas.

Gabių vaikų ugdymo komitetas 1993-aisiais identifikavo tris rajonus, kur mokyklose galima būtų sudaryti sąlygas gabių vaikų ugdymui.

Tačiau, tėvai, bandantys pasinaudoti tokia galimybe, daugelio mokyklų buvo sutikti priešišškai. Mokyklos administracijos nuomone, nėra pakankamai išteklių ar galimybių, kad gabų ir talentingą mokinį mokytų talentingas mokytojas. 2001-aisiais m. buvo priimtas sprendimas rūpintis gabių vaikų ugdymu ir sudaryti jiems būtinas sąlygas.

Gabių vaikų ugdymo komitetas 1993-aisiais identifikavo tris rajonus, kur mokyklose galima būtų sudaryti sąlygas gabių vaikų ugdymui. Tačiau dauguma mokyklų neturi išteklių ar galimybių, tam, kad būtų sudarytos sąlygos gabių vaikų ugdymui bei siūlant tam tinkamas programas. Eksperimentas gali būti vykdomas tik mokytojo laisvu laiku. Visgi situacija pamažu keičiasi. Kai kuriose mokyklose jau taikoma praktika – sudaryti galimybę praleisti klasę, ypač pradinėje mokykloje, arba tai, kad keičiasi požiūris į gabių vaikų ugdymą, vis dažniau suvokiant, kad tai investicijos į ateitį. Apskritai, sąlygos gabių vaikų ugdymui Airijoje itin retos. Nėra jokių oficialių valstybinių programų, stokojama finansinių išteklių, skirtų gabių vaikų ugdymui. yra gana retos.

Sąlygos gabiems mokiniams dažniausiai yra sudaromos pačių mokyklų iniciatyva ir jos pasireiškia kaip olimpiadų, vasaros stovyklų ar savaitgalio kursų organizavimas. Šalyje, Dublino universitete, organizuojamos biologijos, chemijos, programavimo (Informatika) ir fizikos olimpiados. Nugalėtojams siūloma atstovauti Airijai vienoje iš tarptautinių biologijos, chemijos, informatikos ar fizikos olimpiadų. Kiekvienos mokslo srities olimpiados programa yra pagrįsta dermės užtikrinimu su tarptautinėms olimpiadoms keliamais reikalavimais. Kasmet kiekviena mokykla Airijos Respublikoje ir Šiaurės Airijoje gauna paketą, kuris apima ISO taisykles ir tvarką, klausimus, dalyvio anketą ir plakatus. Vasarį geriausi 250 studentų yra pakviesti dalyvauti dviejų dienų baigiamajame etape, kuris vyksta Dublino miesto universitete.

Airijoje veikia daug centrų gabiems matematikai, kur ruošiamasi tarptautinei matematikos olimpiadai. Įprastai daugiau kaip 100 studentų dalyvauja šioje olimpiadoje. Nugalėjusi komanda yra išrinkta, kad atstovautų Airijai metiniame IMO.

2004 m. spalio 31-ąją Airija pirmą kartą dalyvavo Tarptautinėje Jaunųjų matematikų olimpiadoje. Jie turėjo nusiųsti mokinius, kurių amžius neviršija penkiolikos metų. Airija nusiuntė keturių mokinių komandą į Džakartą, kad šie dalyvautų minėtoje olimpiadoje. Kelionės išlaidas apmoka Švietimo ministerija ir suteikia visą likusią materialinę paramą.

1992-aisiais metais Dublino miesto universitete buvo įkurtas Airijos talentingo jaunimo centras (CTYI), kad patenkintų ilgai jaustą poreikį sudaryti sąlygas gabių vaikų ugdymui bei padrašinti vaikus, mokytojus ir tėvus. CTYI programos gabiems studentams yra suprojektuotos, kad atkreiptų dėmesį į talentus, glaudžiai susijusius su akademine ir profesine pasiekimais

visuomenėje. Programa, siekiant atrasti įvairius nacionalinius talentus, nuo 177 vaikų 1993-aisiais metais išaugo iki 2600 mokinių šiomis dienomis. Iš pradžių šioje programoje dalyvavo 12-16 metų vaikai, tačiau dabar tai apima nuo 6 iki 16 metų amžiaus gabius vaikus.

Mokyklose organizuojami tam tikri kursai geriau besimokantiems mokiniams. Be to, mokiniai gali mokytis tas temas, kurios jiems nėra privalomos. Kursai yra pirmų metų universiteto standarto, o juos lankančius mokinius globoja patyrę dėstytojai. Vyriausybės finansavimas šiam projektui šiuo metu yra 86.000€ per metus.

Skirtingi identifikavimo kriterijai yra naudojami realizuojant ir atsiskaitant už specialias programas, įtraukiant mokytojus, kartais ir tėvus. Mokyklose taikomi mokymosi pasiekimų ir psichologiniai ir naudojami pasirenkant mokyklas.

Nei mokytojų rengimo programoje, nei perkvalifikavimo programoje nėra jokių užuominų apie gabių vaikų ugdymą, išskyrus tuos atvejus, kai retkarčiais rengiamos paskaitos, simpoziumai, kuriuos organizuoja Airijos gabių vaikų ugdymo asociacija.

Profesinę pagalbą mokykloms ir mokytojams siūlo Airijos Gabių vaikų ugdymo asociacija ir Talento jaunimo centras (CTYI). Airijos Talento jaunimo centras turi penkeriopą misiją, kuri realizuojama per šiuos tikslus: 1. Nacionaliniame lygmenyje identifikuoti gabius matematikai ar kalboms mokinius; 2. Aprūpinti talentingą jaunimą darbu Airijoje ir už jos ribų, organizuojant vasaros stovyklas, užsiėmimus, orientuotus į gabių vaikų paiešką ir ugdymą; 3. užtikrinti mokytojų mokymą ir teikti visokeriopą paramą mokykloms, dalyvaujančioms CTYI programoje; 4. Padėti gabių vaikų tėvams, aprūpinant juos reikiama informacija ir išteklių 5. Tyrinėti ir įvertinti talento išsivystymą ir programos modelių ir mokymo programos sąlygos efektyvumą. 1999-aisiais metais Švietimo ministerija įsipareigojo CTYI.

Gabių vaikų ugdymas organizuojamas dažniausiai privačių iniciatyvų dėka. Gabių vaikų ugdymas mokyklose yra gana žemo lygio, bet pradžia jau padaryta. Politiniame lygmenyje, ypatingas gabių mokinių poreikis yra vis daugiau ir daugiau pripažįstamas. Tačiau, gabių vaikų ugdymo atspindys vis dar siejamas su elitarizmu, o tai trukdo gabių vaikų ugdymo vystymui. Visa apimantys, politiniai veiksmai nėra pakankami ir gabių vaikų ugdymo įstatymo taip pat nėra. Jaučiamas mokytojų stygius pradinėse ir vidurinėse mokyklose yra viena esminių kliūčių gabių vaikų ugdymui. Todėl, tema gabių vaikų ugdymas“ turėtų tapti mokytojų rengimo programos svarbiausia ašimi. Būtina tai įgyvendinti ir mokytojų persikvalifikavimo programose. Tokiu būdu, mokytojai turėtų galimybę sužinoti apie tai, kaip mokyti gabius vaikus, kaip juos atpažinti ir teikti visokeriopą pedagoginę pagalbą.

Italijoje taip pat nėra jokio švietimo įstatymo, kuriame būtų reglamentuojamas gabių vaikų ugdymas. Bendra ugdymo filosofija yra, kad turi būti sudarytos sąlygos, leidžiančios visiems

pasiekti minimalų standartą. Tolimesnis pasiekimas priklauso nuo asmeninių gebėjimų. Bendruomenės gali nuspręsti ir pasirinkti asmenims lankyti įžymesnes švietimo ar profesines įstaigas. Bet kokių atveju, įstatymas kalba tikrai apie neįgaliuosius, ne apie asmenis su ypatingu poreikiu (t.y., bendresnė trukmė) ir tokiu būdu nemini gabumo mokykloje.

Pagal socialinę švietimo filosofiją Italijoje, jokios oficialios mokomosios sąlygos gabiems mokiniams nėra sudaromos. Kai kurios vietinės ar privačios organizacijos (kompanijos ar bankai) teikia pasiūlymus vietinių gyventojų vaikams, bet jie paprastai reikalauja minimalaus atlikimo. Apskritai, mažiems vaikams gali leisti ankstyvą įėjimą į mokyklą, bet tai yra tikrai pasirinkimas privačiose mokyklose. Valstybinėse mokyklose per vienerius metus galima užbaigti dvejų metų mokymosi kursą. Gabūs mokiniai gali iš anksto laukti baigiamuosius egzaminus, bet tai taikoma tikrai kaip atskira iniciatyva, jei jie lanko privačią mokyklą.

Iš tikrųjų, yra tikra ir efektyvi strategija tėvams, kurie nori garantuoti gerą mokyklą gabiam vaikui: išrinkti geriausias mokyklas ar skyrius jose. Jos yra žinomos išsilavinusiems žmonėms ir yra geroje vietoje. Ši strategija tampa vis labiau ir labiau efektyvi, kai vaikai pereina nuo pagrindinio lavinimo į geresnes vidurines mokyklas. Čia pasirinkimas yra platus ir ganėtinai stiprus. Perėjimas yra neribotas (nėra jokio testo), bet pasirinkimas yra pagrįstas pasiekimų rezultatais. Tie mokiniai, kuriems sekasi prasčiau, gali pasilikti. Tikrai geriausi mokiniai eina į prestižinį Milano licėjų.

Italijoje veikia gabių vaikų ugdymo susivienijimai, kurie keičiasi patirtimi su Europos ir pasaulio gabių vaikų ugdymo asociacijomis. Tai pagrįsta savanoriškomis iniciatyvomis. Organizacijoje dalyvauja mokiniai, jų tėvai ir mokytojai. Todėl daugiausia išsilavinusios šeimos su gabiais vaikais pasinaudoja šiomis galimybėmis. Gabiems mokiniams privačių iniciatyvų dėka sudaromos galimybės atskleisti savo gebėjimus popamokinėje veikloje. Organizuojamos įvairių dalykų olimpiados – matematikos, fizikos; poezijos konkursai; teatrų pasirodymai, sporto varžybos tiek vietos, tiek nacionaliniu lygiu.

Italijoje tikrai kai kurios mokyklos turi papildomąjį ugdymą. Veikia privačios muzikos, sporto ir kalbų mokyklos. Prieš kelis metus buvo iškelta privati iniciatyva įkurti ikimokyklinę ir pradinę gabių vaikų ugdymo mokyklą Milane, bet tai nepasisėkė. Kainos buvo per aukštos, ir tikrai keli tėvai tuo domėjosi. Tėvai mano, kad jų vaikams geriau pasilikti mokyklose su natūraliomis klasėmis, kadangi jie mato mokyklą daugiausia kaip socialinį vienetą ir būdą įvesti save į visuomenę.

Universiteto iniciatyva per pastaruosius metus buvo nuspręsta suburti gabius vidurinių mokyklų mokinius, leidžiant jiems lankytis universitete, dalyvauti tyrimuose, diskusijose, tokiu būdu formuojant gabių studentų bendruomenę. Tai buvo unikalūs atvejai.

Italijoje nėra jokių gabių vaikų atrankos kriterijų. Pasirinkimas dažniau daromas ne gebėjimų, o šeimos materialinės padėties pagrindu.

Dar visai neseniai Italijos mokytojų rengime nebuvo jokios gabių vaikų ugdymo programos. Tikrai pradinį mokyklų mokytojams buvo organizuoti tam tikri kursai, nukreipti į tam tikrų didaktinių metodų taikymą pamokose. Moksliniai tyrimai taip pat nėra intensyviai vykdomi, kadangi yra tikrai keli specialistai, besidomintys gabių vaikų ugdymu. Gabių vaikų ugdymas organizuojamas beveik tik privačių iniciatyvų dėka.

Liuksemburgo įstatymai pripažįsta ypatingų poreikių vaikus, kenčiančius nuo mokymosi problemų, nuo negebėjimo mokytis, ar nuo kitų vystymosi kliūčių, bet nėra jokio įstatyminio akto, kuriame būtų kalbama apie gabių vaikų ugdymą. Teisiniu požiūriu, yra vienintelė sąlyga, padaryta gabiam, tai galimybė įeiti į pradinę mokyklą metais anksčiau ar praleisti klases, jei tėvai prašo, ir jei kompetentinga komisija susitaria dėl to po psichologinio patikrinimo.

Naujas įstatymas, reorganizuodamas visą vidurinio išsilavinimo sistemą, buvo priimtas 2003-aisiais 16 straipsnyje kalbama apie galimybę formuoti gabių vaikų klases, kurioms leidimą išduoda švietimo ministras. Tokioms subgrupėms priskiriami vaikai, turintys polinkį sportui, muzikai. Be to, naujas įstatymas atsižvelgia į galimybę įvesti ypatingą mokymo programą labai gabiems vaikams ir paaugliams.

Apskritai, ankstyvas įėjimas į mokyklą ir klasių praleidimas yra vienintelės oficialios sąlygos, kurios tenkina gabių vaikų norus. Liuksemburge nėra jokios ypatingos gabių vaikų ugdymo programos nei kokių nors specifinių mokymo metodų. Bet, kadangi įprasta mokymo programa turi savyje sudėtingesnius skyrius, tai vaikai su aukštu intelektualiu gebėjimu yra linkę mokytis daugiau.

Greta bendros mokymo programos galima paimti laisvai pasirenkamus kursus, tokius kaip matematika, įžanga į bandomuosius tyrinėjimo metodus, literatūriniai sąjūdžiai ir taip toliau. Be to, bet kokia mokykla gali įgyvendinti projektus, kurie būtų nukreipti į gabių vaikų ugdymą. Tačiau tai nėra paplitę Liuksemburge. Iki dabar, buvo trys projektai, sutelkti aiškiai ties labai gabių vaikų ugdymu. Savarankiškas mokymasis yra viena iš galimybių gabių vaikų ugdymui. Be to, mokyklos siekia bendradarbiavimo su kompanijomis ar nekomercinėmis organizacijomis kaip būdo išvystyti gabių vaikų ugdymą.

Kita forma yra olimpiados, konkursai, organizuoti vaikų darželio/mokyklos viduje kaip būdas paruošti vaikus ir mokinius varžytis už darželio/mokyklos ribų. Konkuravimui yra daug galimybių: mokslo tiriamajame darbe, literatūroje, novelėse ir romanuose, tapyboje, fotografijoje, šokyje, muzikoje ir teatre. Tokiu būdu, iki šiol atrodė, nebuvo jokio reikalingumo stimuliuoti artistiškus gebėjimus mokyklų viduje, todėl, kad yra geresnių galimybių kitur. Menas ir kultūra mokyklose

nėra orientuoti į gabių vaikų ugdymą, o nutaikyti į bendrą išsimokslinimą. Antra, intelektualaus kūrybiškumo stimuliavimas ir labai gabių mokinių potencialo išsivystymas yra aiškiai mokomųjų specializuotų skyrių tikslų dalis.

Daug galimybių gabių vaikų ugdymui sudaroma už mokyklos ribų: meno, sporto, žurnalistikos, ir kitose veiklos srityse. Iki šiol valstybinės institucijos pasitikėjo asociacijomis, kompanijomis ir nekomercinėmis organizacijomis. Muzikoj, šokio, teatro ir tapybos kursai yra pasiūlyti visur žemomis kainomis, o talentingi vaikai atsirenkami, organizuojant egzaminus. Yra platus sportinio ugdymo galimybių diapazonas. Organizuojamos vasaros stovyklos, festivaliai, parodos ir kiti renginiai.

Siekiant išsiaiškinti bet kokias problemas, pradinės mokyklos mokiniai kartu su tėvais gali nueiti į konsultavimo centrų, pavadintus „komisija medico-psycho-pédagogique“. Šitie centrai turi medicinos darbuotojų, psichologų, psichoterapijos ir kitų ugdymo specialistų.

Viduriniame lavinime yra galimybė dalyvauti neformaliame ugdyme ir laisvai rinktis dalykus. Jie gali pasitikėti „Service de Psychologie ir d’Orientation scolaire“ (SPOS), kur psichologai ir specialiai mokyti mokytojai siūlo konsultacines paslaugas ir psichologinį diagnostinį darbą ar psichoterapeuto paslaugas. Šių paslaugų egzistavimas yra ypač svarbus gabių vaikų identifikavimo procese, ypač turint omenyje paauglystę. Psichologiniai testai gali atskleisti skirtumus tarp intelektualaus potencialo ir mokyklinių rezultatų. Mokyklos gali tada pasiūlyti mokomąsias ir psichologines priemones, kurios sudarytų sąlygas mokytis pagal poreikius ir galimybes (Schiltz, 2003, 2004a). Pasirinkimas įprastos ugdymo programos yra grindžiamas mokymosi rezultatais ir pedagoginio ir psichologinio testo rezultatais.

Gabesni mokiniai toliau mokosi klasikiniame licėjuje, kur nuo 13 metų pasirenka ar lotynų, ar šiuolaikines kalbas. Gabesni renkasi lotynų kalbą. 15 amžiaus metų mokiniai dar kartą gali pasirinkti klasę, skyrių. Gabiausi yra linkę nueiti į matematinį skyrių (B classique), kuris siūlo jiems geriausias galimybes tam, kad įstotų į universitetą. Matematikos ir lotynų kalbos kombinacija leidžia jiems pasirinkti bet kokią kryptį jų būsimame aukštajame išsilavinime.

Ikimokyklinės ir pradinės mokyklos mokytojai yra rengiami trejus ketverius metus „Université du Luxembourg, Walferdang“. Pradiniame jų mokyme ir persikvalifikavimo studijose šiek tiek esama temų, susijusių su gabių vaikų, motyvacijos ir intelektualaus kūrybiškumo ugdymu. Tačiau jie gauna menką praktinę patirtį. Vidurinio ugdymo mokytojai yra rengiami ketverius penkerius metus; jie gali paimti B.A. lygmenį „Université du Luxembourg“ ir Meistro užsienio universitetuose. Jie galėtų užbaigti savo visą studijavimą už Liuksemburgo ribų, kur turi įsigyti specialybės „maîtrise“, „Magister“, ar „Diplom“. Tada jie trejus metus tęsia mokymą, išklaUSDami ugdymo psichologijos kursą, kuriame daug dėmesio tenka ir gabių vaikų ugdymui.

Gabių vaikų ugdymas Liuksemburge iš esmės prasidėjo nuo mokyklų ir privačių iniciatyvų. Naujas švietimo įstatymas dabar įpareigoja sudaryti galimybę mokytis skirtingų poreikių vaikus, tačiau situacija gali pasikeisti tik per artimiausius metus.

Nėra jokių specifinių įstatymų **Latvijoje**, kurie apibrėžia gabumą ar numato tam tikras mokomąsias sąlygas gabių vaikų ugdymui. Gabūs mokiniai nėra apibrėžti kaip dalis subgrupės mokinių su ypatingais poreikiais. Švietimo įstatyme numatoma, kad ugdymas turi „... garantuoti visiems galimybę išvystyti protinį ir fizinį potencialą, kad taptų nepriklausomu ir kūrybišku asmeniu...” ir turi “... išvystyti atskirus vaikų skirtumus”. Dėl pripažinimo ir pagarbos atskiriems skirtumams ir atskiro poreikio identifikavimui, įstatymas išdėsto, kad “... būtina renti programas, atsižvelgiant į vaikų poreikius ir gebėjimus”; „kiekvienas vaikas yra unikalus... ir su asmeniniu mokymosi stiliumi”; „vaikai turi skirtingus poreikius ir skirtingą motyvaciją”,- teigiama dokumente. Vaikai gali pradėti lankyti mokyklą šešerių metų amžiaus, gali praleisti klases ir, ypatingais atvejais, kaip alternatyva yra privatus mokymas.

Latvijoje specifinės sąlygos gabiam yra daugiausia organizuotos 3 lygmenyje ir visiškai ar iš dalies finansuoti valstybės. Kai kurios mokyklos, kaip Rygos Komercijos Mokykla, organizuoja įvairių disciplinų „kūrybiškas grupes”, tokių kaip: kaip choras, šokis, drama, menai, video, fotografija, amatai, diskusijos klubai, kalbos klubai ar muzikos grupės. Kai kuriose mokyklose atskiros temos dėstomos kur kas giliau, nei tai daroma bendroje mokymo programoje. Kai kurios mokyklos siūlo papildomą kalbų, psichologijos ar kitų temų curriculum. Šitos sąlygos priklauso nuo mokinių poreikių. Yra organizuojamas bendradarbiavimas su kompanijomis ar nekomercinėmis organizacijomis

Latvijoje, kaip ir Lietuvoje, gabiems vaikams organizuojamos įvairių dalykų olimpiados. Dažniausios jų – debatų, muzikos, meno, fotografijos, amatų. Yra kai kurios specializuotos mokyklos, kurios suteikia sąlygas talentingiems muzikai, matematikai, kalboms, ekonomikai, sportui ar menams. 22 savivaldybėse buvo įkurti „Mokinių centrai”. Be to, vasaros stovyklos ir kultūrinė ar sportinė veikla yra siūloma kaip iššūkis gabiems mokiniams. Gabių vaikų mokykla įsteigta Rygoje.

Nėra jokių specifinių identifikavimo procedūrų ar metodų gabių mokinių identifikavimui. Gabūs vaikai yra dažniausiai pastebimi konkursuose, olimpiadose, kultūros renginiuose ar neformaliajame ugdyme.

Nėra jokio specifinio mokytojų ar kitų profesionalų rengimo. Mokytojai, susidomėję gabių vaikų ugdymu, įsigyja tam tikras žinias kolegijose ar savarankiškai.

Šiuo metu, Natalija Ilisnazova yra atsakinga už gabių vaikų ugdymą Švietimo ministerijoje. Per pastaruosius dvejus metus išaugo disertacijų gabių vaikų tema skaičius. 2001-aisiais metais

Rettema įsteigtas „Kūrybiškumo Centras“, kuris tyrinėja ir organizuoja tarptautines konferencijas gabių vaikų ugdymo tema. Kuriasi vis daugiau privačių institutų.

Šiuo metu gabių vaikų ugdymas Latvijoje yra organizuojamas mažos entuziastingų žmonių grupės. Gabių vaikų ugdymui stokojama specialistų, mokslinio tyrimo institutų ir fundamentalaus finansavimo. Nebuvimas specifinių aktų Švietimo įstatyme trukdo gabaus ugdymo išsivystymui, nes dokumente kalbama tik apie specialiųjų poreikių mokinius. Turi būti organizuoti reguliari seminarai, konferencijos, ir keitimasis patirtimi tarp mokytojų ir kitų profesionalų, tarp mokyklų. Turi išaugti mokslinių tyrimų publikacijos.

Nuo 1985-ųjų metų vaikų darželis ir pradinė mokykla buvo sujungti į pradinį ugdymą *Nyderlanduose*. Oficialiai privalomas ugdymas prasideda penkerių metų amžiaus ir baigiamas 16 metų amžiaus, bet galima eiti į mokyklą ir ketverių metų amžiaus. Daugiau kaip 95 % šeimų naudojami šia galimybe. Privalomo mokymo gali atsisakyti tik ypatingais atvejais. Švietimo įstatymai nustato mokomąjį tikslą/pasiekimą. Nors mokyklinė inspekcija kontroliuoja mokomuosius rezultatus kiekvienoje mokykloje, mokomųjų tikslų įsisąmoninimas yra atskirų mokyklų atsakomybė. Gabių mokinių ugdymas nėra aiškiai paminėtas nacionaliniuose įstatymuose. Tačiau, per 1990-uosius buvo kai kurios reformos švietimo sistemoje, kurios paveikė ir gabių vaikų ugdymą. Pradinėse mokyklose judėjimas integracijos kryptimi pasirinko formą „vėl kartu į mokyklą“ (Weer Samen Naar Mokykla). Mokyklos privalėjo dirbti išvien regioniniu pagrindu ir rūpintis ypatingų poreikių vaikais. Ši struktūra buvo mokykloms numatyta įstatymo forma. Vaikų su ypatingais poreikiais akcentavimas yra švietimo ministerijos prerogatyva. Nuo 2001-ųjų metų manoma, kad labai gabūs mokiniai yra grupė, kuri turi ypatingą mokomąjį poreikį. Švietimo įstatyme teigiama, kad „turi būti garantuotas netrukdomas kiekvieno vaiko išsivystymas. Ugdymas turi vystyti emocines, intelektualines ir kūrybines vaiko galias ir turi privesti prie būtinų socialinių, kultūrinių ir fizinių žinių ir gebėjimų. Ypatingų poreikių mokiniams turi būti pasiūlyta individualizuotas mokymas“.

Gabių vaikų ugdymui klasių praleidimas yra reguliuojamas pagal įstatymą. Švietimo ministerija yra atsakinga už gabių vaikų ugdymą. Specialios sąlygos gabiems vaikams pasireiškia tuo, kad vaikai gali lengvai anksti įeiti į mokyklą, praleisti klases. Tai gana paplitę. Mokyklų viduje formuojamos atskiros mokinių grupės, tokios kaip: Montessori, Jenaplan, Dalton ar Freinet. Tokio tipo mokyklų galima surasti visuose Nyderlanduose. Tačiau atskiros grupės formuojamos ir bendrojo lavinimo mokyklose, kur mokosi gabūs mokiniai. Gana nepaprastas bendradarbiavimas dėl gabių vaikų ugdymo yra su kompanijomis ar nekomercinėmis organizacijomis. Nekomercinė organizacija „Vierkant voor Wiskunde“ sudaro sąlygas mokiniams, besidomintiems ir gabiems

matematikai. „NOVIB” yra nekomercinė organizacija, kuri siūlo pagalbą mokykloms apskritai, bet ne specialiai gabiems mokiniams.

Kai kurios mokyklos siūlo papildomąjį ugdymą, prioritetą teikdami sportui ir muzikai. Yra kelios specialios sporto ir muzikos mokyklos, kurios bendradarbiauja su specializuotais sporto ir muzikos institutais, kad garantuotų tinkamas sąlygas gabių vaikų ugdymui.

Ypatingais atvejais mokiniai gali būti atleidžiami nuo privalomo mokymo. Atskiri mentorai yra privati tėvų iniciatyva. Gabiems mokiniams leidžiama rinktis universiteto lygmens klases. Bandomieji mokinių rezultatai yra pripažįstami universiteto kaip kreditai tuomet, kai vaikai įstoja mokytis. Psichologinė ir pedagoginė pagalba teikiama visuose mokymo lygmenyse.

Identifikavimo kriterijai gabumui nėra aiškiai nustatyti. Mokyklos, institutai ir organizacijos, kurios siūlo sąlygas, apskritai apibrėžia savus kriterijus. Kai yra atvejis, kad svarstytų tokius reikalus kaip ankstyvas įėjimas į mokyklą ar atleidimas nuo privalomo mokymosi, sprendimo procese dalyvauja valdžios organai, ir tėvai. Psichologinis ar pedagoginis gabių vaikų patikrinimas yra pageidaujamas ar net būtinas. Mokytojai ir tėvai paprastai priima šį sprendimą kartu, bet, iš tikrųjų, psichologinis patikrinimas yra būtinas.

Nėra jokių oficialių kriterijų ar nurodymų gabių vaikų ugdymui. Radboud universitete Nijmegen, Gabumo Studijavimo Centras atliko bandomąją grupės procedūrą, kad atpažintų mokinius, turinčius ypatingų poreikių klasėje. Dėl jos efektyvumo ši procedūra tampa populiariesnė ir priimta mokytojų, mokyklų ir tėvų Nyderlanduose.

Daugiau kaip 95 % Olandijos mokyklų dalyvauja metiniame mokymosi pasiekimų teste „Cito-toets“, kuris apima svarbiausias mokyklinės temas. Geriausi mokiniai yra pakviesti į „Toptoets“ ir prisijungti prie vienos iš kelių vasaros stovyklų.

Mokytojų rengime gabių vaikų ugdymui skiriama labai mažai dėmesio. Tai nėra privaloma mokymo programoje. Tačiau studentai domisi šia tema ir jei joks kursas nebus duotas, jie pasinaudos laisvai pasirenkamais kursais, kad sužinotų apie gabių vaikų ugdymą. Iki dabar, Radboud universitetas Nijmegen buvo vienintelė vieta, kur gabių vaikų ugdymo programa apima privalomą kursą. Kitos įstaigos siūlo laisvai pasirenkamus kursus apie šia tema. Švietimo ministerija paskyrė du institutus, kad tarnautų kaip oficialūs informacijos centrai („Informatiepunten Hoogbegaafdheid“), vienas pradiniam ugdymui ir vienas viduriniam ugdymui. Šitie institutai renka informaciją, siūlo mokymą ir organizuoja tinklą tarp mokyklų, kitų institutų ir psichologinių ir pedagoginių specialistų. Be to, jie organizuoja metines konferencijas, kurias remia Švietimo ministerija.

Buvo įgyvendintas pradinių mokyklų, kurios sudaro sąlygas gabių vaikų ugdymui, regioninis tinklas, (Samenwerkingsverbanden WSNS), kad optimizuotų bendradarbiavimą tarp mokyklų ir

organizuotų sąlygas gabiems mokiniams. 1990-aisiais metais studijų programa „Gabių vaikų ugdymo specialistas“ buvo pradėta įgyvendinti Gabumo Studijavimo Centre (Radboud universitetas Nijmegen) bendradarbiaujant su Europos gabių vaikų ugdymo asociacija (ECHA). Kurso pabaigoje studentai gauna ECHA-diplomus. Apytiksliai 100 mokytojų Nyderlanduose sėkmingai baigė šį kursą. Ta pati programa puikiai sekėsi ir kitose šalyse, tokiose kaip: Vokietija, Austrija, Šveicarija, Vengrija, Peru ir Čilė.

Situacija Nyderlanduose atrodo teigiama, todėl, kad švietimo specialistai yra atviri labai gabių vaikų problemoms. Mokytojai ir tėvai domisi šia tema, o oficialios ir biurokratinės įstaigos seka jų pavyzdžiu. Vis dėlto, aiškus skyrius apie gabumą ir gabių vaikų ugdymą švietimo įstatyme yra būtinas. Gabių vaikų ugdymo tema turi būti ir pedagogų rengimo, persikvalifikavimo studijų programose.

Nepaisant didelės gausos aktų, potvarkių, **Lenkijos** švietimo dokumentuose gabių vaikų ugdymas nėra reglamentuotas. 1991-ųjų m. rugsėjo 7-osios švietimo įstatyme numato sąlygas gabių vaikų ugdymui, suteikdamas galimybę jiems individualizuoti mokymą ir pagreitinoti mokyklos baigimą. Dokumente kalbama ir apie tam tinkamų metodų, formų, tokių kaip olimpiados, konkursai, taikymą. Mokiniam turi būti sudaromos sąlygos pasirinkti jų poreikius ir gebėjimus atitinkančią mokymo programą. Gabūs mokiniai, atsižvelgiant į jų gebėjimus, gali mokytis universiteto klasėse. Įstatymas taip pat akcentuoja gabių vaikų ugdymo palaikymo svarbą ir garantuoja pedagoginę ir psichologinę priežiūrą, reikalingą identifikuojant mokinių poreikius ar gabų mokinių.

Lenkija švietime šiuo metu patiria savo fundamentalios struktūros ir socialinių sistemų transformaciją. Švietimo sistemos reforma buvo pradėta 1998-aisiais metais. Naujos mokyklų sistemos tikslas pakelti visuomenės išsimokslinimo lygmenį, skatindamas profesinį ir universitetinį išsimokslinimą, suvienodinti mokymosi sąlygas ir pagerinti ugdymo kokybę.

Šitie tikslai yra įgyvendinami siekiant privalomojo mokymo iki 16 metų amžiaus. Privalomo mokymo reforma būtina tam, kad patenkintų darbo rinkos norus, įvedant testus ir patikrinimą, kad atsižvelgtų į didesnę mokyklinių pažymėjimų suvienodinimą.

Dokumentai, susiję su reforma švietime, pabrėžia gabių vaikų ugdymo svarbą. Nepaprastai gabūs mokiniai gali rinktis atskirus mokymosi planus ir besimokydami gauti mentoriaus pagalbą. Kaip eksperimentas buvo įsteigtos akademinės gimnazijos, kuriose mokymasis sutrumpinamas nuo šešerių iki penkerių metų. Pirma Akademinė Gimnazija buvo įkurta 1998-aisiais metais Toruń. Ikimokyklinis ugdymas nėra privalomas. Ikimokyklinis ugdymas siekia visapusiškos harmoningos asmenybės vystymo. Ikimokyklinėse įstaigose vaikai gali mokytis tokių dalykų kaip: anglų kalba, muzika (ritmo išsimokslinimas), šachmatai, ir sportas. Vaikai su muzikiniais gebėjimais yra

atpažįstami ikimokykliniame lygmenyje, o vėliau siunčiami į muzikos mokyklas. Vaikai su aukštu intelekto koeficientu gali įeiti į pradinės mokyklas anksčiau, gavę teigiamą jų gebėjimų ir mokyklinės brandos psichologinio ir pedagoginio testų įvertinimą.

Mokiniai, turintys meninį polinkį (muzika, baletas) ir sportinių gebėjimų gali mokytis specialiose mokyklose. Vaikai su aukštu intelekto koeficientu gali pradėti savo mokymąsi anksčiau (šešerių metų amžiaus), pasirinkdami atskirą mokymo programą. Jie gali praleisti vieną ar dvi klases. Mokiniai yra prižiūrimi atskirų mentorių ir dalyvauja įvairioje popamokinėje veikloje (matematika, menai, muzika, biologija, sportas ir kitos temos, priklausomai nuo mokinių poreikių) mokykloje bei už jos ribų.

Nepaprastai gabūs mokiniai pradinėje ir pageidinėje mokykloje gauna psichologinę paramą. Matematikai gabūs mokiniai dalyvauja matematiniuose konkursuose, olimpiadose, artistišškai gabūs - varžybose ir parodose, su muzikiniais gebėjimais – koncertuose.

Po baigiamųjų egzaminų pradinėje mokykloje, mokiniai tęsia savo privalomą mokymąsi gimnazijose (nuo 13 iki 16 metų amžiaus). Mokiniai, turintys polinkį matematikai ir socialiniams mokslams, gali kreiptis dėl priėmimo į Akademine Gimnaziją, kuri siūlo du plačius studijavimo laukus: humanitariniai mokslai ir mokslo temos. Akademine Gimnazija priima studentus iš visos Lenkijos (mokykla turi bendrabučius). Priimami tie studentai, kurie pasiekė puikius rezultatus pradinėje mokykloje gavo teigiamą įvertinimą iš psichologinio ir pedagoginio centro. Po gimnazijos užbaigimo mokiniai gali mokytis vidurinėse mokyklose ar profilio vidurinėse mokyklose. Mokymasis licėjuje trunka nuo 16 iki 19 metų amžiaus. Gabūs studentai tęsia mokymąsi, priklausomai nuo jų gebėjimų ir poreikių, užsienio kalbos kolegijose ar aukštesnio mokymosi įstaigose (universitetai, akademija, techniniai universitetai su kursais, truncančiais penkerius šešerius metus). Dauguma gabių studentų užbaigia savo mokymąsi daktaro laipsnio studijomis (ketveri metai).

Gabių vaikų ugdymas skirtinguose lygmenyse sėkmingai įgyvendinamas. Didelę mokyklų grupę sudaryto menų mokyklos, prižiūrimos Kultūros Ministerijos. Lenkijoje yra daug menų mokyklų, kurių dauguma (maždaug 500 mokyklų) yra 1-ojo ir 2-ojo lygmens muzikos mokyklos. 1-asis lygmuo apima pagrindinį mokymą, trunkantį ketverius ar šešerius metus. Yra taip pat apytiksliai 50 menų licėjų ir devynios baletų mokyklos Lenkijoje.

Kitos mokyklos, atkreipdamos dėmesį į gabių vaikų ugdymą, apima sporto mokyklas, kuriose moko vaikus ir jaunimą futbolo, fechtavimo, slidinėjimo, sportinės gimnastikos, sportinės akrobatikos, plaukimo, ir irklavimo.

Organizuojamos įvairių dalykų nacionalinės ir tarptautinės varžybos, muzikos festivaliai. Kita labai svarbi struktūra gabių vaikų ugdyme yra vidurinės mokyklos lygmuo. Įkurtos kūrybiškų

mokyklų Asociacijos (nuo 1983) ir Aktyvių Mokyklų Asociacijos. Jungtinės mokyklos palaiko viena kitą, įveda mokomąsias naujoves ir kuria mokytojų mokymo sistemą. Gabus jaunimas, lankantis šitas mokyklas, užima aukštas vietas tarptautinėse olimpiadose (2002-aisiais metais iš 50 mokyklų, pasiekiančių pasisekimą tarptautinėse olimpiadose, 29 priklausė CSA). Vaikų ir jaunimo gebėjimų vystymas yra palaikomas Lenkijos Vaikų Fondo (nuo 1983). Daug specialistų dirba šioje srityje, teikia konsultacijas, organizuoja vasaros stovyklas vaikams ir jaunimui, turintiems polinkį humanitariniams mokslams, menui, muzikai. Nevyriausybinių fondų tinklas Lenkijoje yra palyginti gerai išvystytas, ir kai kurie iš jų siekia padėti gabiems žmonėms, ypač tokiose srityse kaip muzika ir vaizduojamasis menas. Vienas iš įdomesnių fondų yra Talento Pakėlimo Fondas, įsteigtas 1995. Fondo tikslas – organizuoti muzikos kūrinių atlikimą, renginius, parodas ir suteikti nacionalines ir užsienio stipendijas jaunimui su išskirtiniais gebėjimais menuose. Lėšos, gaunamos Fondo, yra paskiriami pirmiausiai tam, kad užmokėtų už jaunimo mokymąsi įžymiose užsienio mokyklose.

Yra daug formų identifikuoti vaikų ir jaunimo gebėjimus. Ankstyvoje vaiko išsivystymo stadijoje svarbiausi identifikavimo metodai yra tėvų nuomonė ir psichologinis patikrinimas, atliktas pedagoginiuose ir psichologiniuose centruose. Pradinėse ir vidurinėse mokyklose kaip papildoma diagnostikos forma yra dalyvavimas varžybose ir turnyruose. Vidurinių mokyklų ir universitetų studentai dalyvauja nacionalinėse ir tarptautinėse Olimpiadose, kurios taip pat atlieka diagnostikos paskirtį. Olimpiadų finalininkai nelaiko stojamojo egzamino į universitetą ir yra priimti į universiteto kursus, atitinkančius dalyko olimpiados temą. Gausi nacionalinių ir tarptautinių muzikos konkursų. Kiekviename išsimokslinimo lygmenyje, psichologiniai centrai nustato mokinių intelekto koeficientą ir specifinius gebėjimus. Konsultavimo centras, bendradarbiaujantis su Akademine Gimnazija, įvertina mokinio pažintinį stilių, kūrybinius požiūrius ir gebėjimus, poreikius ir motyvaciją. Informacija papildoma ta, kurią pateikia tėvai ir mokytojai.

„Gabumas“ (ir sinonimai) neegzistuoja švietimo įstatymuose **Portugalijoje**, tačiau siekiama sukurti lygybę skirtingų galimybių vaikams. Gabūs mokiniai yra priskiriami specialiųjų poreikių turintiems mokiniams. Portugalų švietimo sistema grindžiama integracija bei lankstumu.

Teisiniame švietimo akte teigiama, kad „mokykloje mokytojai turi atpažinti specialiųjų poreikių turinčius mokinius, kad galėtų jiems padėti mokymosi procese“. Vaikams leidžiamas ankstyvas mokymasis, pradedant 5 metų amžiumi. Turi būti atliktas psichologinis ir pedagoginis brandumo mokyklai testas, patvirtinantis, kad vaikas gali eiti į mokyklą. Švietimo dokumente yra numatytas ir klasių praleidimas. Mokiniai gali praleisti vieną klasę pirmame lygmenyje pagrindinės mokyklos ir dar kartą per antrą ar trečią pagrindinės mokyklos lygmenį. Praleidimas klasių daugiau negu dukart per pagrindinėje mokykloje galimas tik gavus Švietimo ministerijos leidimą.

Madeira, kaip autonominė Portugalijos sritis, turi savo savą specifinį reguliavimą. Čia gabūs vaikai yra pripažinti įstatymų. Švietimo įstatyme numatytas gabių vaikų ugdymas, programos ir identifikavimo procedūros.

Plačiai priimtas ankstyvas mokyklos lankymas, klasių praleidimas ir mokinių dalijimas į klases, atsižvelgiant į jų poreikius bei gebėjimus. Šioje srityje dirba mentoriai, bendradarbiaujama su kompanijomis ar nekomercinėmis organizacijomis, kurios rūpinasi gabių vaikų ugdymu. Kelios mokyklos intensyviai dirba ties gabių vaikų ugdymo programomis gabiems. Kaip pavyzdys, Paulo VI Mokykla (Gondomar) pradėjo papildomą programą, pavadintą „Portas Abertas” (atviros durys). Du kartus per savaitę, dvi tris valandas pasiūloma papildoma programa, tačiau šitos programos daugiau yra paplitusios privačiose mokyklose, ir laukiama, kad tėvai mokės papildomus mokesčius už mokslą. Esama specialių muzikos, šokių, sporto mokyklų, nors pastarųjų dalykų mokymo programas aktyviai taiko ir vidurinės mokyklos. Muzikos/šokio mokyklų mokymo programa yra ganėtinai panaši į bendrojo lavinimo mokyklas.

Yra atskiros mokyklos tiems vaikams, kurie turi meninį polinkį, o sporto mokyklose buriamos atskirų krypčių komandos. Mokiniai gali pasirinkti dalyvavimą sporto varžybose ar atskirų mokomųjų dalykų olimpiadose, kurios vyksta šalies ir tarptautiniu mastu. Teikiama visokeriopa psichologinė pagalba.

Gabių vaikų ugdymą remia privačios asociacijos, organizuodamos dviejų savaitių vasaros stovyklas gabiems vaikams, remdamos atskirų dalykų (astronomija, biologija ir istorija) mokymą. Švietimo ministerija ir gabių vaikų fondas organizuoja susitikimų dienas, festivalius, parodas, konkursus ir kitus meno, kultūros ar sporto renginius.

Gabių vaikų ugdymo programų atrankos kriterijai yra autonominiai ir reguliuojami mokyklų. Psichologinis patikrinimas yra būtinas ankstyvam ėjimui į mokyklą. Be to, dar kalbama su tėvais. Dėl galimybės praleisti klasę priimamas mokytojų, ir tėvų. Ypatingi rezultatai, tokie kaip mokymosi pasiekimų testai, gali būti įtraukti į sprendimo procesą. Yra ypatingi atrankos kriterijai į specializuotas muzikos/šokio, meno ir sporto mokyklas. Mokinio įgūdžiai tam tikrose srityse yra įvertinti anksčiau, ir pasirinkimas apima bendrą interviu ir motyvacijos vertinimą.

Gabių vaikų ugdymas nėra nei privalomas, nei laisvai pasirenkama tema mokytojų rengimo programoje. Gabus išsimokslinimas gali būti aptartas, jei yra kokių nors lūkesčių. Prieš kelis metus skirtingose Portugalijos dalyse Švietimo ministerija organizavo mokomuosius gabių vaikų ugdymo kursus, tačiau gabių vaikų ugdymas nėra populiaru tema mokytojų ar kitų profesionalų mokyme ir persikvalifikavime. Susidomėję šia tema gali lankyti trumpalaikius seminarus, kurie yra organizuoti privačių asociacijų ar mokyklų grupių. Madeiroje šiai sričiai skiriamas didesnis dėmesys.

Mokslinio tyrimo institutai per publikacijas siūlo savo ekspertizę suinteresuotosioms gabių vaikų ugdymu šalims. Yra nemaža tyrėjų keliuose Portugalijos universitetuose.

Gabus išsimokslinimas buvo pradžioje pagrįstas privačiomis iniciatyvomis Portugalijoje. Kai tik gabumo tema surado savo kelią į politines diskusijas ir įgijo politinį pripažinimą, prasidėjo mokyklinės iniciatyvos, atsirado daugiau sąlygų gabiems mokiniams.

Istoriškai, niekada nebuvo jokių visos šalies mastu pripažintų nurodymų ar įstatymų gabių vaikų ugdymui **Švedijoje**. Europos Tarybos Parlamentinės asamblėjos sesijos neturėjo jokių pastebimų padarinių švediškos švietimo sistemos viduje. Tačiau, buvo kai kurie vietiniai sprendimai gabių vaikų ugdymo srityje. Per 2002-ųjų ECHA vasaros konferenciją Nijmegen Švedijos atstovai parengė įžanginį veiklos planą trejiems metams, t.y. 2003-2005, laikydamiesi kiek galima arčiau sėkmingo austriško modelio.

Egzistuojančios specialios gabių vaikų ugdymo sąlygos Švedijoje yra laikomos techniškai „slaptomis“ formomis, kurios nutaikytos į elitines klases ar net elitinių klasių grupes. Ši konjunktūra turi būti pakeista: užduotis vystyti specialias gabių vaikų ugdymo sąlygas, kurios turi būti tinkamiau apibrėžtos švietimo kontekste. Bet tam reikia turėti pakankamą skaičių tinkamai parengtų mokytojų, dirbančių bendradarbiaujant su dviem tyrimo centrais. Kol nesugebėta įvykdyti šią būtiną sąlygą, nebus galima imtis tolimesnių priemonių.

Švietimo įstatyme teigiama, kad visi mokiniai švediškoje švietimo sistemoje iš principo turi teisę tinkamoms mokymosi sąlygoms, iki tol, kol jie turi pakankamus tam tikrų temų poreikius ir gauna teigiamus vertinimus iš jo/jos savo mokytojo ir/ar žinomo eksperto (o). Mokiniai turi sugebėti parodyti didėjančią savo gebėjimų pagerinimą, suplanuoti mokymąsi su nedidelių mokymo programų pagalba.

Pokyčių procedūros sekė ir mokytojų rengimo srityje, siekiant, kad mokytojai gautų ECHA diplomus. 2005 m. Švedijos tyrinėjimo fondas neseniai realizavo trejų metų projektą, kurio metu buvo tiriami matematiniai gabumai. Be to, Växjö universitetas nusprendė pradėti gabių vaikų ugdymo kursą studentams, ketinantiems įgyti mokytojo profesiją. Šis kursas pirmą kartą buvo pasiūlytas 2005-ųjų metų pavasarį. Gabių vaikų ugdymas neaplenkė ir Švedijos ir tapo nacionaliniu prioritetu.

Pirmos valstybinės pradinės mokyklos **Didžiojoje Britanijoje** buvo įsteigtos tik 1870-aisiais metais. Iki tol pagrindinis vaidmuo teko Bažnyčiai. Didžiosios Britanijos švietimo sistemą sudaro Anglijos ir Velso, Šiaurės Airijos ir Škotijos sistemos. Labiausiai kitų skiriasi Škotijos sistema.

Net jei gabumas ar gabių vaikų ugdymas nėra aiškiai paminėti švietimo įstatymuose **Jungtinėje Karalystėje**, visgi įstatyminio reguliavimo ir nurodymų pavyzdžių dėl gabių vaikų ugdymo yra publikuota. Einamoji Jungtinės Karalystės Vyriausybė atėjo į valdžią 1997 ant

„Ugdymo platformos”. Tai privedė prie padidinto dėmesio gabių ir talentingų vaikų ugdymui. Pirmą vyriausybinių „Baltoji knyga“ (Skyrius Mokymuisi ir Darbui, 1997) apima labai gabių vaikų temą „Meistriškumas Mokykloje”: „Mes planuojame išvystyti ankstyvojo ypač gabių ir talentingų vaikų identifikavimo ir palaikymo strategiją, apimančią pagreitintą mokymąsi, specialiąsias mokyklas ir partnerystę su nepriklausomomis mokyklomis... Mes norime, kad kiekviena mokykla suplanuotų, kaip tai padės gabiams vaikams. Visos mokyklos turi siekti sukurti atmosferą, kuris pranoktų kitus, nėra tikrai priimtina, bet pageidaujama. (Meistriškumas Mokyklose, 1997 m. liepa)”.

Dracup (2004) teigimu, 1999-aisiais metais Anglijos švietimo ir mokslo ministerija pradėjo vykdyti nacionalinę gabių ir talentingų 5-19 metų amžiaus vaikų ir jaunuolių ugdymo programą. Buvo įsteigta nacionalinė „Gabių ir talentingų vaikų konsultacinė grupė”, kuri ir tapo nacionalinės strategijos pirmtake, siekiančia palaikyti atskiras mokyklas gabių vaikų ugdymui. Peržiūrėta Nacionalinė Mokymo programa, kurioje akcentuojamas pripažinimas ir pagarba atskiriems skirtumams, identifikavimui atskiro poreikio, išsiskyrimui mokykloje, vidinės mokyklų sistemos lankstumui.

Gabių vaikų ugdymas Jungtinėje Karalystėje yra apimantis ir vientisas. Anglijoje gabūs ir talentingi apima nuo 5 iki 10 % mokinių kiekvienoje mokykloje. Velse gabių ir talentingų vaikų mokosi kiekvienoje mokykloje apie 20 %. Škotijoje gabių vaikų ugdymas prasidėjo nuo 2006-ųjų metų ir turės bendrus įstatymus.

Plati gabių vaikų ugdymo sąlygų įvairovė yra pasiūlyta Jungtinėje Karalystėje. Visuose švietimo lygmenyse taikomas ankstyvasis mokymasis, klasių praleidimas, dalinamos klasės, atsižvelgiant į mokinių poreikius ir gebėjimus, įvedamos papildomos ugdymo programos, dirba mentoriai. Šitos sąlygos yra rekomenduotos vyriausybės nurodymu. Vidurinėje mokykloje kitose įstaigose gali būti organizuojamas mokymasis gabiams, gabiams ir talentingiems mokiniams. Jeigu reikia, teikiama psichologinė parama. Dabartiniu metu ši paslauga yra dažniausiai apjungta su ypatingų mokymosi gabumų nustatymu.

Mokyklų administracija mano, kad mokyklos turi garantuoti, kad tinkamų sąlygų sudarymą gabiams mokiniams. Svarbu, kad tai apimtų mokyklų „tinklus“, gabių vaikų ugdymo asociaciją, aukštojo mokslo įstaigas.

Mokiniams organizuojamos vasaros mokyklos, jie gali lankyti klases universitete. 2002-aisiais m. Gabių vaikų akademijoje buvo įsteigta daug „meistro klasių“.

Apskritai, mokyklos atranda savus sąlygų sudarymo gabiams kriterijus, dažnai pagrįstus EiC ar kitu nacionaliniu vadovavimu, pavyzdžiui, QCA. Kad dalyvautų gabių ir talentingų vaikų akademijoje, gabūs vaikai turi pristatyti portfelį ir turėti gerą pasiekimų rezultatą (120).

Gabių vaikų ugdymas apima ir mokytojų rengimą. Auga besimokančiųjų mokytojų pagal šią programą skaičius. Be to, mokytojai, psichologai ir kiti su gabių vaikų ugdymu susiję asmenys turi galimybę mokytis Oksforde, Brookes universitete, kuris yra atsakingas už nacionalinę gabių vaikų ugdymo programą. Kituose universitetuose suteikiami gabių vaikų ugdymo magistro laipsniai.

Kelios organizacijos dirba, atlikdamos įvairius tyrimus, susijusius su gabumų tema. Kai kurie universitetai dirba šioje srityje. Be to, daug praktinių tyrimų atlieka patys mokytojai.

Buvo įkurtas gabių vaikų ugdymo forumas, kuris ne tik turėtų pagreitinti gabių vaikų ugdymą, bet ir skleistų informaciją, dalintųsi patirtimi.

Gabių ir talentingų vaikų ugdymas Jungtinėje karalystėje yra svarbus švietimo dokumentuose ir gana sėkmingai įgyvendinamas.

Atlikus užsienio šalių gabių vaikų ugdymo tendencijų ir praktinės patirties analizę, galima teigti, kad:

- *Ryšėja bendra daugeliui pasaulio ir Europos šalių tendencija, jog gabių vaikų ugdymo problemų sprendimo paieškos peržengia ne tik formalių švietimo sistemų, bet ir valstybių sienų ribas, o pats gabių vaikų ugdymas reikalauja bendrų švietimo politikų, mokslininkų, praktikų, mokinių tėvų, mokinių ir kitų rėmėjų pastangų.*
- *Kaip tokių pastangų pavyzdys galėtų būti susikūrusios pasaulinės, tarptautinės ar šalies viduje esančios gabių vaikų ugdymo asociacijos, vienijančios tyrėjus, mokytojus, švietimo administratorius, tėvus ir visą mokyklos bendruomenę, siekti gabių vaikų ugdymo pažangos.*
- *Nors šalys šioje srityje turi skirtingą patyrimą, visgi daugelis apsiriboja tik elementariomis gabių vaikų ugdymo sąlygomis, tokiomis kaip: ankstyvesnis mokymasis, klasių praleidimas, dalyvavimas olimpiadose ir konkursuose, individualizacija ar diferenciacija, tarptautinių tyrimų, konferencijų organizavimas, specialių leidinių leidyba, informacijos sklaida, mokytojų rengimas, visgi daugelyje bent jau Europos šalių tai išlieka opia problema, kurios sprendimui dažnai neturima jokio gabių vaikų ugdymo nei teorinio, nei praktinio modelio.*
- *Tikslai, keliami gabių vaikų ugdymui įvairiose šalyse, o taip pat ir tarptautinėse organizacijose, daugeliu atvejų yra susiję su žmogiškojo potencialo realizavimu, atskleidimu.*
- *Detalus teisinis gabių vaikų ugdymo reglamentas funkcionuoja JAV, tačiau ši šalis turi senas gabių vaikų ugdymo tradicijas. Tiesa, įstatymiškai gabių vaikų ugdymas sutvarkytas Vengrijoje, Čekijoje, atskirose Vokietijos žemėse.*

4 lentelė

Gabių vaikų ugdymo reglamentavimas ir raiška atskirų pasaulio ir Europos šalių švietimo dokumentuose

Valstybė	Gabių vaikų ugdymas apibrėžtas įstatymiškai	Gabių vaikų poreikiai priskiriami specialiųjų poreikių vaikų grupei	Įstatymais reguliavimas	Valstybės gabių vaikų ugdymo finansavimas	Gabių vaikų ugdymo tyrimų centrai ar kt.	Valstybės ar/ir visuomeninės asociacijos	Atskiras gabių vaikų ugdymui skirtas padalinys prie vyriausybės, ministerijos ar kt.	Stipendijos, paramos fondai	Nacionalinio lygmens dalykinės olimpiados, konkursai	Dalyvavimas tarptautinėje gabių vaikų ugdymo veikloje
Airija	–	+	+	–	+	+	-	-	+	+
Australija	+	–	–	–	+	+	+	+	+	+
Austrija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Belgija	-	+	+	-	+	+	-	-	+	-
Danija	-	+	+	-	+	+	-	-	+	+
Graikija	+	+	+	-	-	+	-	-	-	-
Ispanija	+	+	+	-	+	+	-	-	+	+
Italija	-	-	–	-	-	+	-	-	-	-
JAV	+		+	-	+		+	+	+	+
Jungtinė karalystė	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Latvija	-	+	+	+	+	+	-	-	+	+
Lenkija	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+
Liuksemburgas	-	+	+	-	+	+	-	-	+	+

Valstybė	Gabių vaikų ugdymas apibrėžtas įstatymiškai	Gabių vaikų poreikiai priskiriami specialiųjų poreikių vaikų grupei	Įstatymais reguliuojamas	Valstybės gabių vaikų ugdymo finansavimas	Gabių vaikų ugdymo tyrimų centrai ar kt.	Valstybės ar/ir visuo meninės asociacijos	Atskiras gabių vaikų ugdymui skirtas padalinys prie vyriausybės, ministerijos ar kt.	Stipendijos, paramos fondai	Nacionalinio lygmens dalykinės olimpiados, konkursai	Dalyvavimas tarptautinėje gabių vaikų ugdymo veikloje
Olandija	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+
Portugalija	-	+	+	-	+	+	-	-	+	+
Prancūzija	-	+	+	-	+	+	-	-	+	+
Suomija	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+
Švedija	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+
Šveicarija	+	+	+	-	+	+	-	-	+	+
Vengrija	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Vokietija	+	+	+	+	+		+	+	+	+

3. GABIŲ VAIKŲ UGDYMO SITUACIJOS LR ŠVIETIMO DOKUMENTUOSE ANALIZĖ IR VERTINIMAS

1994 m. Europos Tarybos Generalinė Asamblėja patvirtino gabių vaikų ugdymo rekomendacijas. Jose suformuluotas požiūris į gabių vaikų ugdymą: gabieji vaikai turi specialiųjų poreikių, kurių patenkinimui turi būti tinkamai sutvarkyta švietimo sistema; sudarius reikiamas sąlygas, gabieji realizuoja savo potencialą ir būna naudingi visuomenei. Greta senas ir galias tradicijas šiuo klausimu turinčių valstybių (JAV, Vokietija, Anglija), kurių mokslininkai, švietimo darbuotojai tęsia gabių vaikų ugdymo tyrimus, pradėtus darbus ir reikalauja nepasitenkinti esama situacija, tobulinti įvairius su gabių vaikų ugdymu susijusios veiklos aspektus, atsiranda ir kitų valstybių, kuriose reikalaujama atitinkamo dėmesio gabiems šalies vaikams. Paminėtinos Šveicarija, Olandija, Danija, Jugoslavija, Naujoji Zelandija, Australija ir kt. šalys. Posovietinės šalys prieš dešimtmetį iš pusiau uždaros erdvės gana staiga atsidūrė didžiųjų transformacijų: posovietinio mentaliteto, atviros demokratinės visuomenės ir postmodernizmo sandūroje (Grigas, 1998). Visuomenėje egzistuoja nuomone, jog nenori mokytis, blogai mokosi, meta mokyklą dažniausiai negabūs, žemo intelekto vaikai. Tačiau mokslininkų tyrimai (Gage N.L, Berliner D.C., 1994) rodo, kad mokymosi sėkmė nebūtinai siejasi tik su intelektu. Dalis žemo intelekto vaikų sėkmingai mokosi, o nemaža nepažangių mokinių yra pakankamai gabūs. Todėl daroma išvada, jog mokymosi kokybę sąlygoja ne tik intelektas, bet ir vaiko poreikiai, vertybinės orientacijos, interesai, pažiūros, siekiai, polinkiai, nuostatos, t.y. tai, kas laikoma mokymosi motyvacija (Jovaiša L., 2001). Kita vertus, nenoras mokytis gali būti siejamas ne tik su individo savybėmis, bet ir su socialinės aplinkos ypatumais, su tuo, ką vaikas galvoja apie savo sėkmingo (nesėkmingo) mokymosi priežastis, kaip tėvai ir mokytojai vertina jo mokymąsi ir t.t.

Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo aktualumą pagrindžiantys dokumentai yra: Europos Tarybos Generalinės Asamblėjos itin gabių vaikų ugdymo rekomendacijos, Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategija, Gabių vaikų ir jaunimo ugdymo programa, kiti naujausi švietimo dokumentai.

Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992, p. 14) teigiama, kad švietimo sistema yra grindžiama ugdymo, mokymosi ir studijų formų įvairove“. Todėl ji turi sudaryti sąlygas ir padėti išplėtoti įvairius visuomenės narių gebėjimus bei kompetencijas. Tai būtina prielaida kūrybinėms visos visuomenės galioms atskleisti, jas ugdyti ir stiprinti. Viena iš svarbiausių švietimo sistemos paskirčių – sudaryti sąlygas žmogaus asmenybės plėtotei, jo „kilimui aukštyn“. Tuo tikslu siekiama organiškų derinių tarp atskirų švietimo sistemos grandžių ir elementų. Strateginiai švietimo dokumentai užtikrina sąlygas kiekvienam vaikui įgyti jo poreikius atitinkanti išsilavinimą.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 41 straipsnis, Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. ratifikuotos tarptautinės Vaiko teisių konvencijos 28 straipsnis, Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas reglamentuoja privalomą vaikų iki 16 metų amžiaus mokymąsi. Kitame dokumente — Lietuvos švietimo koncepcijoje — pripažįstant, kad švietimas lemia kultūrinį, socialinį ir ekonominį progresą, bei skatina žmonių ar atskiru tautų vieningumą, pakantumą ir bendradarbiavimą, teigiama, jog pagrindinis švietimo reformos tikslas yra ne pateisinti ar įteisinti esamas socialines ar ideologines struktūras, bet sukurti dinamiškai besikeičiančios visuomenės pagrindus (Švietimo politika 1992, internetas, žiūrėta 2008 06 02).

Europos taryba Lisabonoje 2000 metų kovo mėnesį patvirtino, kad Europa neginčijamai įžengė į Žinių amžių, kuriame mokymasis visą gyvenimą tampa būtinybe. Vadovaudamasi šia nuostata Europos komisija 2000 metų spalio 30 dieną paskelbė Mokymosi visą gyvenimą memorandumą, kurį pasirašė ir Lietuva. Šiame dokumente mokymasis visą gyvenimą apibūdinamas tarsi skėtis, po kuriuo turi vienyti įvairios mokymo ir mokymosi rūšys. Teigiama, kad norint įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą, reikia, kad visi dirbtų drauge ir veiksmingai – tiek kaip individai, tiek kaip organizacijos.

Gabių vaikų ugdymo įstatyminė bazė Lietuvoje pradėta iš esmės įgyvendinti dar 1992-aisiais metais, kai Lietuvos švietimo koncepcijoje buvo fiksuota: „Gimnazija – pagilintą, profiliuotą bendrąjį išsilavinimą teikianti, aukštesnius reikalavimus kelianti mokykla“.

1995-aisiais metais patvirtinama pirmoji Gimnazijos kaip mokyklos gabiems vaikams koncepcija, kurioje teigiama, kad gimnazija – bendrojo lavinimo institucija, skirta mokiniams, gabiems kuriai nors veiklos sričiai (humanitariniams ar gamtos mokslams, menui, technikai) ir turintiems anksti subrandintą mokymosi motyvą.

Tiesa, vėliau, 1998 m. sausio 29 d. Švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos nutarime „Dėl gimnazijos ir gimnazijos klasių statuso teikimo nuostatų“ gimnazija jau apibrėžiama kaip „atskira ketverių metų pagilintą profilinį bendrąjį išsilavinimą teikianti, aukštesnius reikalavimus mokinių ugdymui kelianti mokykla“.

Dar po kelerių metų priimama nauja koncepcija ir joje gimnazija apibrėžiama kaip „švietimo institucija, teikianti bendrąjį profilinį vidurinį išsilavinimą visiems jo siekiantiems mokiniams ir atverianti jiems platų pasirinkimo galimybių spektrą“. Visgi dokumente išlieka ir palanki nuostata dėl vaikų ugdymo, atsižvelgiant į jų gabumus. Dokumente teigiama, kad individualizuojant, diferencijuojant ir profiliuojant ugdymą, kiekvienoje gimnazijoje turi būti sudaromos sąlygos atskleisti ir plėtoti savo gabumus įvairaus pajėgumo mokiniams.

2003 –ųjų metų redakcijos Švietimo įstatymo (2003) 3 straipsnyje nurodomi tokie švietimo tikslai:

- „nustatyti jaunuolio kūrybinius gebėjimus ir pagal tai padėti jam įsigyti profesinę kvalifikaciją bei kompetenciją;
- Sudaryti sąlygas asmeniui įgyti demokratijos tradicijas įkūnijančius pilietinės bei politinės kultūros pagrindus, išplėtoti gebėjimus ir patirtį, būtiną asmeniui, kaip kompetetingam Lietuvos piliečiui, europinės ir pasaulinės bendrijos, daugiakultūrės visuomenės nariui (Švietimo įstatymas, 2003, p. 2, 5).

Tais pačiais metais patvirtintose Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012-ųjų metų nuostatose teigiama, kad „įgyvendinant strategiją, kad būtų užtikrinamas švietimo plėtotės prieinamumas, tęstinumas ir socialinis teisingumas, sukurama ir išplėtojama paramos ypač gabiems vaikams ir jaunimui sistema“ (2003).

2005-aisiais metais buvo priimta „Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategija“, kurios tikslas – sukurti veiksmingą gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo sistemą, sudarant edukacines, psichologines, socialines, finansines sąlygas gabiems vaikams ir jaunuoliams, nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, gyvenamosios vietos, mokyklos tipo, amžiaus, lyties, kalbinės aplinkos ir kt., rinktis jų poreikius ir interesus atitinkantį ugdymą (si) ir lygias saviugdų galimybes.

Reikšminga tai, kad pirmąkart Lietuvos švietimo dokumente pateikti gabumo ir gabaus vaiko apibrėžimai:

„Gabumas – anatominių – fiziologinių sėkmingos veiklos pradmenų, užuomazgų visuma, sąlygojanti lengvą, greitą ir kokybišką fizinių ir protinių veiksmų plėtrą. Gabumas yra įgimtas, bet jis plastiškas, kinta, kokybiškai vystosi praktinėje veikloje. Jei įgimti gabumai neplėtojami, nelavinami, jie negali pasireikšti. Gabumas – visų sugebėjimų, įgytų mokantis ir dirbant, pagrindas“;

„Itin gabūs vaikai ar jaunuoliai – tai vaikai ar jaunuoliai, galintys greitai ir efektyviai įgyti žinių ir mokėjimų; juos pritaikyti kintančiose situacijose naujoms problemoms spręsti; sparčiai mokytis iš įgytos patirties ir atpažinti, kokiose situacijose naudoti įgytas žinias ir mokėjimus. Jų intelektas yra itin aukštas“.

Lietuvos Respublikos 2006 m. vasario 13 d. švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-258 tvirtinama „Gabių vaikų ir jaunimo ugdymo programa“, kurios paskirtis – „užtikrinti gabių vaikų ir jaunimo gabumų atskleidimą ir visavertį ugdymą, plėtojančią gebėjimus ir polinkius bei sudarantį geresnes socialines ir edukacines ugdymosi sąlygas ir laiduojantį ugdymosi tęstinumą profesinio rengimo ir aukštųjų studijų grandyse“.

Programa apima visus gabių vaikų ir jaunimo ugdymo etapus (paieškos, atpažinimo, nuoseklaus ugdymo, panaudojant visas šiuolaikines technologijas ir metodus) bei įvairius amžiaus tarpsnius. Joje numatyta organizuoti nuolatinę gabių ir itin gabių vaikų bei jaunimo stebėseną,

informacijos rinkimą, kaupimą, sistemimą, analizę ir jos rezultatų sklaidą. Taip pat vykdyti tyrimus ir jų rezultatais grįsti tobulinimą bei pokyčius, reikalingus nuolatiniam tokių vaikų ugdymo tobulinimui. Planuojama parengti, adaptuoti, standartizuoti itin gabių vaikų bei jaunuolių paieškos, atpažinimo metodikas. Taip pat apibendrinti visą Lietuvoje sukaupą tokių vaikų ugdymo patirtį, plėtoti šios srities veiklas, skatinant jose dalyvauti psichologines pedagogines tarnybas, mokymo ir mokslo institucijas, atskirus psichologus, pedagogus, mokslininkus ir praktikus.

Tikimasi, kad daugiau dėmesio gabių vaikų ir jaunuolių ugdymui skirs savivaldybės. Planuojama parengti tvarką, kaip bus remiamos gabių vaikų ir jaunimo ugdymo programos savivaldybėse. Šias programas vykdančios mokyklos galės bendradarbiauti, vykdyti įvairius projektus su mokslo ir studijų institucijomis, nevyriausybinėmis ir visuomeninėmis organizacijomis.

Programoje numatytas dalykinių olimpiadų ir konkursų, jaunųjų mokslininkų ugdymo projektų, menui, sportui, techninei kūrybai ir kitoms sritims gabių ir itin gabių vaikų renginių finansavimas. Planuojama sukurti gabių ir itin gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo finansavimo metodiką, fondą tokių vaikų rėmimui.

„Programa finansuojama, atsižvelgiant į valstybės galimybes, iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų ir kitų šaltinių. Programos tikslams įgyvendinti kooperuojamos privačios, fondų, investicijų lėšos. Skatinami jaunimo verslumo projektai ir nevyriausybinių sektoriaus motyvacija, padedantys įgyvendinti atskirus programos elementus bei spręsti iškeltus uždavinius. Preliminarus lėšų poreikis programai įgyvendinti 2006–2008 metais sudaro 8 110 000 litų“ (Gabių vaikų ir jaunimo ugdymo programa, 2006).

Be šios programos Švietimo ir mokslo ministerija yra parengusi ir patvirtinusi Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategiją (2006-02-13-ISAK-258(2)) ir Gabių vaikų ir jaunimo ugdymo priemonių planą (2006).

Remiantis Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos informacija, šiuo metu gabumų atskleidimą vykdo formaliojo ir neformaliojo švietimo institucijos. Jos organizuoja tikslinės paskirties renginius gabiems vaikams, kuriuos remia Švietimo ir mokslo ministerija. Šalyje veikia neformaliojo vaikų švietimo mokyklų tinklas (110 meno, muzikos, dailės, choreografijos, 103 sporto mokyklos ir centrai, 10 techninės ir gamtinės krypties centrų) apimdamas per 80 tūkstančių mokinių visose šalies savivaldybėse. Veikia 5 šalies neformaliojo vaikų švietimo centrai. Gabūs mokiniai šiose mokyklose gali pasirinkti ilgalaikes (iki 10 metų trukmės) kryptingo ugdymo programas. Šalies neformaliojo vaikų švietimo centrai, kitos institucijos organizuoja per 10 įvairioms mokslo sritims gabių vaikų neakivaizdinių mokyklų veiklą.

Gabių vaikų ugdymas Lietuvoje ryškiausiai pasireiškia dviem kryptimis:

- Per papildomąjį ugdymą,
- Per mokymo diferencijavimą.

Remiantis LR Švietimo ir mokslo ministerijos pateikta informacija (Lietuvos švietimas, 2004, p. 104), galima teigti, kad šalyje veikė 292 papildomojo ugdymo ir 47 neformaliojo švietimo įstaigos, kurias lankė 112 863 mokiniai.

Išorinio mokymo diferencijavimo galimybės ryškiausiai atsiskleidžia atskirų bendrojo lavinimo mokyklų (Vilniaus licėjus, Kauno technologijos universiteto gimnazija) veikloje, kurių tradicijos ir veiklos rezultatai rodo, kad jose gabiems vaikams skiriamas ypatingas dėmesys.

Be to, veikia įvairių mokomųjų dalykų neakivaizdinės mokyklos, tokios kaip: Jaunųjų matematikų, Jaunųjų programuotojų, „Fizikos olimpas“, „Fotonas“, Jaunųjų gamtininkų stotis ir pan.

Gabiems vaikams organizuojamos stovyklos ir kursai (fizikų, matematikų, chemikų, informatikų, gamtos mylėtojų), kurių veikloje aktyviai dalyvauja Vilniaus universiteto, Vilniaus pedagoginio universiteto, Kauno technologijos universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto, Šiaulių universiteto, Matematikos ir informatikos instituto dėstytojai bei mokslininkai. Minėtų aukštųjų mokyklų specialistai organizuoja ar padeda vesti respublikinius konkursus, olimpiadas, dirba stovyklose, kuriose gabūs vaikai rengiami tarptautinėms olimpiadoms.

Tačiau išlieka atviras mokslininkų iniciatyvos, visų pirma, aukštosiose mokyklose skatinimo bei palaikymo klausimas.

Nors Lietuvoje gabių vaikų ugdymą koordinuoja LR Švietimo ir mokslo ministerija, savivaldybių padaliniai – švietimo ir ugdymo skyriai ar jų įgalioti asmenys, visgi pasigendama sistemiško ir visa apimančio požiūrio. Svarbu, kad gabių vaikų ugdymu besirūpinančių institucijų, organizacijų ar asmenų veikla būtų nukreipta tiek į gabių vaikų ir jaunimo paiešką, tiek ir į jų poreikių tenkinimo sąlygas, priemonių veiksmingumą. Šiame kontekste ypač svarbu rinkti ir kaupti duomenis apie gabių vaikus ir jaunuolius, skleisti informaciją, rūpintis finansine parama. Lietuvoje nėra gabių vaikų ir jaunimo finansinės paramos sistemos. Egzistuoja tik atskirų asmenų iniciatyvos dėka įsteigtos vardinės ar kitokios stipendijos (M. Rostropovičiaus labdaros ir paramos fondas, Maxima stipendija). Ypač tai aktualu aukštųjų mokyklų studentams.

Kaip teigiama Aukštųjų mokyklų studentams teikiamos valstybės paramos tvarkoje (http://www.smm.lt/smt/par_studentams/index.htm), aukštųjų mokyklų studentų finansinės paramos sistemą sudaro studentams skiriamos stipendijos ir paskolos. Papildoma parama teikiama aukštosiose mokyklose studijuojantiems našlaičiams ir neįgaliesiems. Gabaus jaunimo ugdymui speciali parama nėra numatoma. Tiesa, Lietuvos gyventojai gali pasinaudoti gyventojų pajamų

mokesčio lengvata studijuojantiems ir/ar jų tėvams ir dalį sumokėto mokesčio už studijas susigrąžinti iš sumokėtų pajamų mokesčių.

Be to, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka nuo 1995 metų įsteigtos Lietuvos Respublikos Prezidentų vardinės stipendijos šioms sritims: diplomatijos, politinių mokslų ir teisės – Prezidento Antano Smetonos stipendija, žemės ūkio – Prezidento Aleksandro Stulginskio stipendija, medicinos – Prezidento Kazio Griniaus stipendija. Vardinės stipendijos skiriamos talentingiausiems ir mokslinėje kūrybinėje veikloje pasižymėjusiems Lietuvos aukštųjų mokyklų bakalauro studijų studentams (4 MGL dydžių (520 Lt) per mėnesį) ir magistro studijų studentams (6 MGL dydžių (780 Lt) per mėnesį). Kasmet vieneriems studijų metams skiriamos 6 vardinės stipendijos (po 2 nurodytoms sritims – 1 bakalauro ir 1 magistro). Šias stipendijas skiria Švietimo ir mokslo ministerija“, - teigiama dokumente.

Apibendrinant atliktos LR gabių vaikų ir jaunimo ugdymo dokumentų turinio analizės rezultatus, galima teigti, kad nei Švietimo įstatyme, nei Lietuvos švietimo koncepcijoje nėra minimos sąvokos gabus vaikas, gabių vaikų ugdymas, parama jiems.

LR švietimo dokumentų analizė rodo, kad gabių vaikų ypatingųjų mokymosi poreikių tenkinimas atsispindi tik „Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategijoje“ (2005) ir Gimnazijos koncepcijoje (1995), kurios vėlesnėse redakcijos minėtų sąvokų taip pat neliko.

Dokumentuose fiksuotos nuostatos sudaro prielaidas to paties gabumų lygio vaikui ar jaunuoliui turėti skirtingo lygio ugdymosi sąlygas, tačiau labiausiai tam daro įtaką mokyklos tipas ir jos tradicijos.

Mokymo individualizavimas ir diferencijavimas yra numatyti Lietuvos Švietimo koncepcijoje (1992, p. 13), tačiau tai nėra nei įsakymas, nei vykdomasis raštas. Greičiau rekomendacinio pobūdžio teiginys.

Nėra numatytų gabių vaikų ir jaunuolių identifikavimo kriterijų.

Šalyje nėra institucijos ar organizacijos, kuri imtųsi iniciatyvos bei atsakomybės gabių vaikų ugdymo problemų tyrimui, sprendimui, informacijos sklaidai.

Gabių vaikų ir jaunimo ugdymas yra išskaidytas į atskiras dalis, nesudarančias bendros visumos, sistemos, todėl ir sąlygos gabių vaikų ugdymui yra tik fragmentiškos.

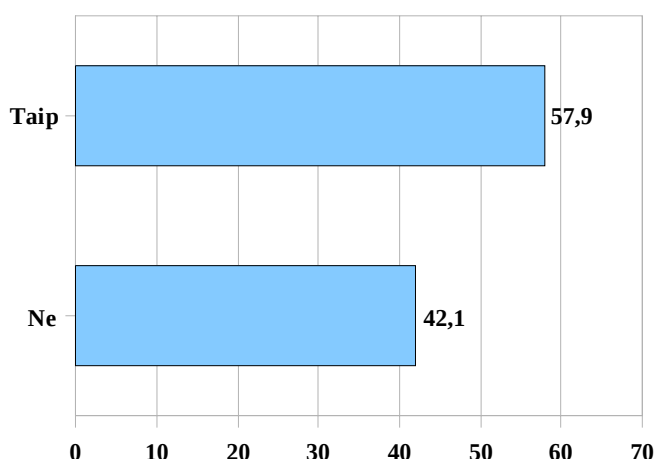
Opi problema išlieka aukštųjų mokyklų dalyvavimas gabių vaikų ir jaunimo ugdyme. Nenumatytos jokios gabaus jaunimo gairės ar sąlygos, nėra palaikymo bei skatinimo sistemos, neparengtos finansinės ar kito pobūdžio skatinamosios priemonės.

4. EMPIRINIO TYRIMO REZULTATŲ PRISTATYMAS IR ANALIZĖ

Daugelis pasaulio šalių susirūpinę ne tik kokybiško išsilavinimo siekiu, bet ir gabių vaikų, jaunimo ugdymu, pabrėždami vis didesnę žmogiškųjų išteklių svarbą šiandieniniame pasaulyje. Tam, kad ir toliau sparčiai vystytųsi pasaulio ekonomika, technologijos ar kitos ūkio šakos, būtinas žmogiškasis potencialas, pasižymintis ne tik patikimomis žiniomis, praktiniais gebėjimais ar įvairiomis kompetencijomis, bet ir ypatingais gabumais. Nors gabių vaikų ugdymas pradedamas dar mokyklos suole, atskirose šalyse net ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose, visgi svarbu išsiaiškinti jų tolesnę veiklą visuomenės gyvenime. Todėl ir šio tyrimo, o tuo pačiu ir apklausos, vienas iš tikslų - nustatyti, kokią veiklą olimpiadų prizininkai pasirenka baigę studijas ir įvertinti jų konkurencijos bei karjeros galimybes Lietuvos ar užsienio šalių darbo rinkose.

Nors apklausa buvo tikslinė – šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai - tačiau svarbu buvo išsiaiškinti, ar apklausoje dalyvaujantys respondentai tapo kurio nors dalyko šalies ir tarptautinių olimpiadų prizininkais.

Kaip matyti 5 paveiksle, didesnė pusė (apie 60 %) respondentų, dalyvavusių apklausoje, yra buvę šalies ir tarptautinių olimpiadų prizininkai. Tai patvirtina ne tik apklausos tikslumą, bet ir patvirtina prielaidą, jog Lietuvos ugdymo institucijose mokosi ar mokėsi gabūs ir talentingi mokiniai, pademonstravę savo gebėjimus šalyje bei už jos ribų.

5 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar esate šalies ir/ar tarptautinių olimpiadų prizininkas?“ pasiskirstymas procentais

Tam, kad būtų galima išsiaiškinti, kokio dalyko ar srities olimpiadoje/olimpiadose dalyvavo respondentai, jiems buvo pateiktas atviras klausimas, prašant nurodyti dalyką, kurio olimpiadoje dalyvavo šalies ir/ar tarptautiniu mastu.

Atlikus atsakymų į pateiktą klausimą turinio analizę ir apibendrinus gautus rezultatus (5 lentelė), išryškėjo, jog nemaža dalis tyrime dalyvavusių olimpiadininkų dalyvavo ne tik įvairių dalykų olimpiadose, bet darė tai sistemingai, dvejus trejus metus iš eilės. Kur kas dažniau respondentai yra dalyvavę šalies dalykinėse olimpiadose (391) nei tarptautiniu mastu (31).

5 lentelė

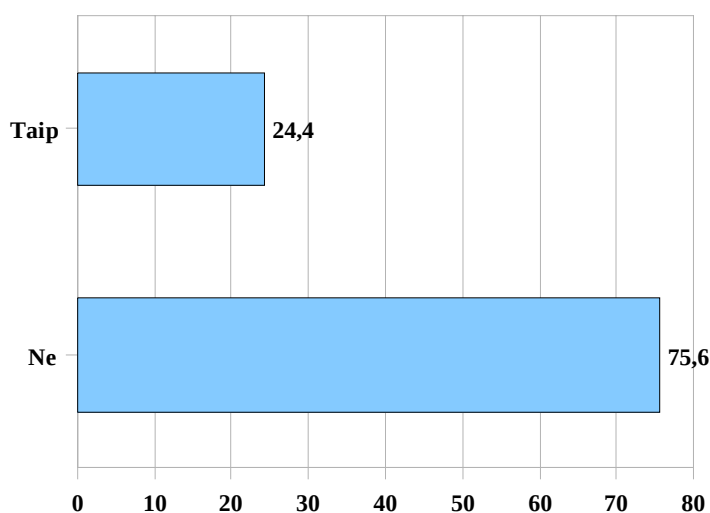
Dalyvavimo įvairių dalykų olimpiadose, konkursuose aktyvumas šalies ir tarptautiniu mastu

Eil. Nr.	Dalykas/sritis	Šalies mastu	Tarptautiniu mastu
	Matematika	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX (87)	xx (2)
	Fizika	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX (78)	xxxxxxxxxxxxx (12)
	Chemija	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX (57)	xxxxx (5)
	Informatika	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX (31)	xxxxxx (6)
	Ekonomika	xxxxxxxxxxxxxxxxxxx (16)	x (1)
	Biologija	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX (57)	x (1)
	Istorija	xxxxxxxxxxxxxxxxxxx (14)	
	Geografija	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx (18)	x (1)
	Prancūzų kalbos	xxx (3)	
	Astronomija	xxxxxxxxxxx (9)	x (1)
	Vokiečių kalba	x (1)	
	Anglų kalba	xxxxx (5)	
	Rusų kalba	xx (2)	
	Lenkų kalba	x (1)	
	Filosofija	x (1)	
	Jaunųjų geologų	x (1)	
	Politologija	xx (2)	
	Teorinės mechanikos	x (1)	
	Dailės	xx (2)	
	Meninio skaitymo konkursas	x (1)	
	Jaunųjų mokslininkų konkursas	xx (2)	xx (2)
	Sportinės aerobikos konkursas	x (1)	
	Dainuojamosios poezijos konkursas	x (1)	
	Iš viso:	391	31

Reikšminga tai, kad daugelis tyrime dalyvavusių olimpiadininkų nurodė esą dalyvavę ne tik giminiškų dalykų, tokių kaip matematika, fizika ar chemija-biologija, olimpiadose, bet ir labiau vienas nuo kito nutolusių dalykų olimpiadose, pavyzdžiui, matematika, fizika, anglų kalba. Tiesa, ši tendencija būdinga tik dalyvavusiems atskirų mokomųjų dalykų olimpiadose šalies mastu. Tuo tarpu tarptautiniu mastu paprastai dalyvauta vieno ar dviejų dalykų olimpiadose. Dažniausiai tarptautiniu mastu dalyvauta fizikos, informatikos ir chemijos olimpiadose. Šalies mastu dažniausiai dalyvauta matematikos, fizikos, biologijos olimpiadose (žr. 2 priedą).

Laiko prasme, respondentai nurodė, kad atskirų dalykų olimpiadose yra dalyvavę nuo 1991-ųjų iki 2007 – ūjų metų. Vertinant respondentų dalyvavimą tarptautinėse olimpiadose laiko kontekste, išryškėjo, kad esama respondentų, kurie tarptautinėje informatikos olimpiadoje, vykusioje Vokietijoje, dalyvavo 1992-aisiais metais. Esama pasiekimų tarptautiniu mastu ir pastaraisiais metais (iš tyrime dalyvavusių), tai 2007-aisiais metais dalyvavimas tarptautinėje matematikos olimpiadoje, kuri vyko Bulgarijoje.

Siekiant išsiaiškinti, kokia išvykusių ir grįžusių iš užsienio olimpiados laimėtojų skaičiaus dinamika 5-10 metų laikotarpyje, respondentams buvo pateiktas uždaras klausimas, teiraujantis „Ar buvote kada išvykę į užsienį dirbti arba mokytis?“. Kaip matyti 6 paveiksle, tik trečdalis tyrime dalyvavusių respondentų nurodė, kad buvo išvykę į užsienį mokytis ar dirbti. Tuo tarpu 76 % respondentų nebuvo išvykę mokytis ar dirbti svetur.

6 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar buvote kada išvykę į užsienį dirbti arba mokytis?“ pasiskirstymas procentais

Nurodydami buvimo užsienyje priežastis, respondentai minėjo tiek studijas, tiek trumpesnę ar ilgesnę laiką trukusį darbą. 6 lentelėje pateikiami apibendrinti atsakymų į pateiktą atvirą klausimą turinio analizės rezultatai, iš kurių matyti, kad didžioji dauguma olimpiadininkų, studijuodami Lietuvos aukštosiose mokyklose, tam tikrą laiko tarpą studijuoja užsienio universitetuose, dažniausiai pagal mainų programas. Ir tik nedidelė dalis olimpiados dalyvių yra pasirinkę ar jau studijuoja užsienio šalių (Vokietijos, JAV, Didžiosios Britanijos) universitetuose.

Baigę studijas olimpiadų dalyviai į užsienio šalis vyksta darbo reikalais, dažniausiai į stažuotes, tačiau gana daug respondentų, kaip įprasta šiuo metu, stengiasi vienur ar kitur padirbėti vasarą, atlikdami eilinius darbus užsienio šalyse (6 lentelė).

6 lentelė

Olimpiadininkų buvimo užsienyje išskirtos priežastys

Kategorija	Subkategorija	Iliustracijos
Studijos	Bakalauro studijos	„Bakalaurą baigiau MIT, Bostone; Greit išvyksiu mokytis; Į Bristolio Universitetą Didžiojoje Britanijoje; Mokytis“.
	Magistro studijos	„Šiuo metu studijuojau Vokietijoje, Jacobs University Bremen; Taip, šiuo metu studijuojau užsienyje; Universiteit van Amsterdam, Faculty of Economics and Econometrics (neseniai pakeista į Faculty of Economics and Business);“.
	Vasaros mokyklos	„Dalyvavau Seatlo universiteto vasaros mokykloje“.
	Mainų programos	„ERASMUS studentų apsikeitimo programa; Mainų studijos Švedijoje ir Singapūre; Paskutiniuosius 2 semestrus, kuomet buvau VU ChF studentas praleidau studijuodamas Vokietijoje, Tuebingeno universitete; Studijavau semestrą Danijoje pagal ERASMUS programą; Studijų metu į JAV pagal work and travel programą; Taip, pagal ERASMUS programą du pusmečius studijavau Vokietijoje“.
Darbas	Pagal pasirinktą profesiją (stažuotės)	„Dabar esu Airijoje ir dirbu; Dirbu JAV; Stažuotės darbo reikalais; Stažuotės, darbas; Vokietija, Kipras“.
	Ne pagal profesiją	„Anglijoje dirbau vasarą; Buvau dirbti užsienyje; Buvau išvykęs, bet labai trumpai dirbau fizinį darbą; Buvau išvykęs padirbėti į Londoną; Buvau išvykęs dirbti per vasaros atostogas; Dirbau 2 mėnesius; Dirbau ne kvalifikuotą darbą statybose; Ispanija, 2.5 mėnesio; JAV; Trys vasaros Norvegijoje – darbai žemės ūkyje, įvairios konferencijos, forumai studijų metais; Vasarą skyniau braškes Anglijoje“.

Atlikus atsakymų į atvirą klausimą „ar buvote išvykę į užsienį darbo ar studijų reikalais. Jei tai, nurodykite bent kelias priežastis?“ atsakymų turinio analizę (3 priedas), išryškėjo, kad jaunimą taip pasielgti labiausiai skatina **ekonominės ir socialinės** priežastys. Tarp ekonominių priežasčių vyrauja tokie veiksniai, kaip **noras užsidirbti ir didesnis atlyginimas** „Ekonominė (užsidirbti pinigų); 1. Pinigai (per vasarą uždirbau tiek kiek abu tėvai dirbdami pagal specialybę su aukštuoju išsilavinimu per metus; Norėjimas užsidirbti pinigų; Dirbti – dėl pinigų; Didesnis uždarbis; Finansai; didesnis atlyginimas; Geresnis uždarbis; didesnis atlyginimas; Pinigai“; **aukštesnis gyvenimo lygis** „Gyvenimo kokybė labai ženkliai atsilieka; geresnės pragyvenimo sąlygos, žmonių mentalitetas“ ar **stipendijos** „Dosni stipendija; Kembridže gaunu stipendiją, ir mano finansinė padėtis studijuojant ten yra nepalyginamai geresnė, nei būtų Lietuvoje; didesnė stipendija.“

Socialinių priežasčių grupėje vyrauja tokie veiksniai, kaip: **noras mokytis, tobulėti; aukštesnė mokymosi kokybė** „1) Gilinti žinias 2) Mokyti tą, ko negali pasiūlyti VU. 3) Praktiškai taikyti kalbos žinias; 1) Pagrindinė priežastis: studijų lygis nepalyginamai aukštesnis. MIT yra vienas geriausių pasaulyje universitetų tiek fizikos tiek informatikos srityje; 1. Žymiai aukštesnė studijų kokybė. 2. Geresnės mokymo sąlygos. 3. Dėstytojai – pasaulinio lygio savo srities ekspertai; 1. Užsienyje mokslo kokybė yra nepalyginamai geresnė: a) Kembridže mokymosi kokybė geresnė; Kembridžo universiteto diplomus pripažįsta“; **noras pažinti kitas šalis** Pamatyti šalį, patobulinti kalbą; noras pamatyti kitas šalis; noras pamatyti kitokį gyvenimo stilių, žmones; Noras pamatyti kita šalį, jos kultūrą, gyvenimą; Noras pažinti kitą šalį“.

Didžioji dauguma tyrime dalyvavusių respondentų užsienyje buvo tik tiek laiko, kiek truko studijų ar mainų programa (7 lentelė). Todėl galima teigti, kad šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai nėra linkę emigruoti iš šalies. Kur kas mieliau jie renkasi trumpesnės ar ilgesnės trukmės studijas, naudojasi ten teikiamomis galimybėmis, tačiau po to grįžta atgal į Lietuvą.

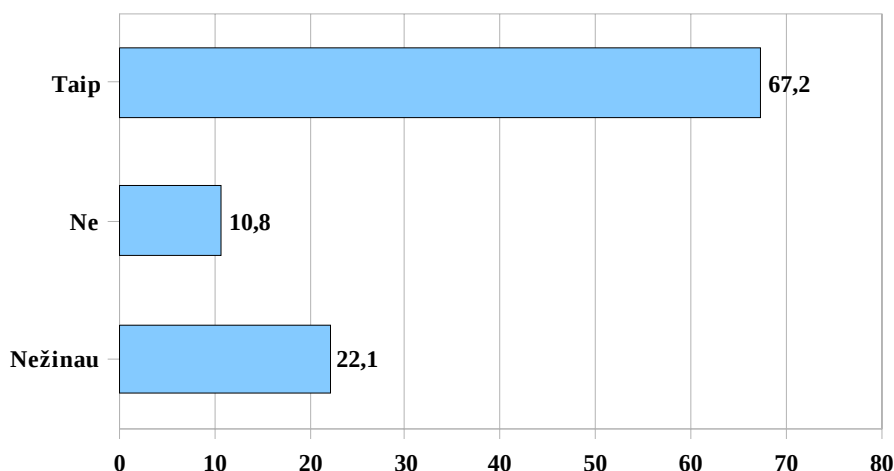
7 lentelė

Sugrįžimo iš užsienio priežastys

Priežastys	Iliustracijos
Baigėsi studijų laikas	„Baigėsi studijos; Buvau tik dalinėms studijoms, todėl grįžau, pasibaigus maksimaliam galimam studijų užsienyje laikui“.
Baigėsi mainų programa	„Baigėsi apsikeitimo programos laikas; Buvau išvykęs pagal trumpalaikes mainų programas“.

Visgi, galvodami apie perspektyvą, didesnė dalis respondentų (67 %) nurodė, kad ketina vykti į užsienį darbo ar studijų reikalais. Ir tik 11 % yra tvirtai apsisprendę nevykti svetur nei mokytis, nei dirbti (7 paveikslas). Toks respondentų nuomonių pasiskirstymas rodo, kad gana didelė dalis

olimpiados dalyvių yra pasirengę tęsti tolesnę veiklą užsienio šalyse, pasirinkdami tolesnes studijas ar darbą.

7 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar ketinate vykti į užsienį darbo ar studijų reikalais?“ pasiskirstymas procentais

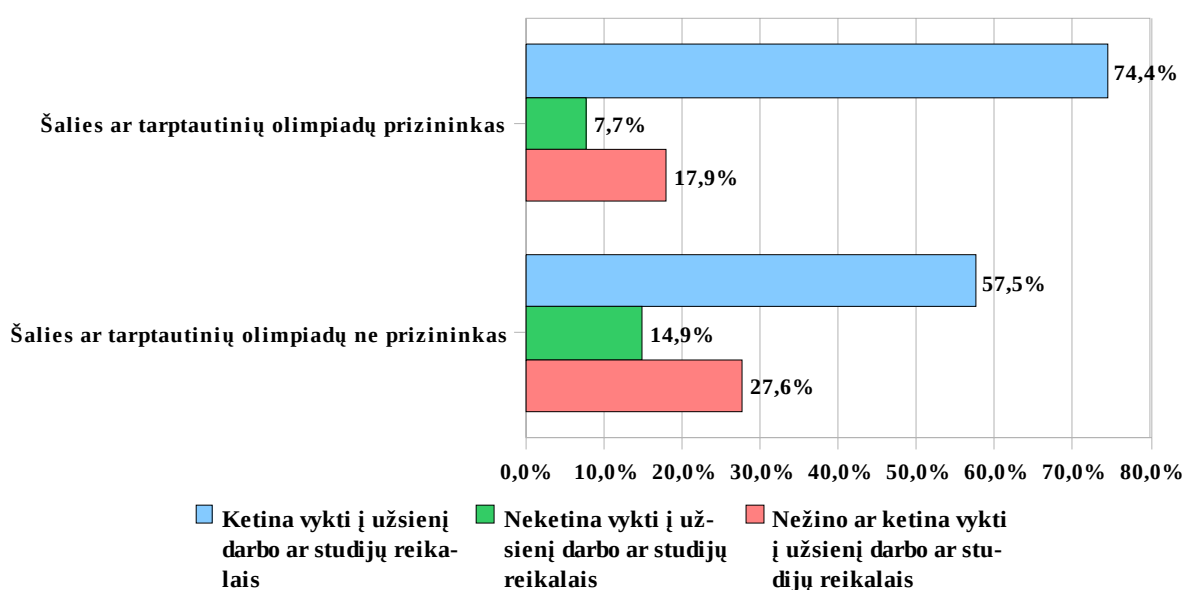
Planuojamą išvykimą į užsienį, kaip parodė atsakymų į atvirą klausimą turinio analizės rezultatai (žr. 4 priedą), labiausiai lemia **socialinės priežastys**, tokios kaip: ***noras mokytis, tobulėti; aukštesnė mokymosi kokybė*** „Nevykusi mokslo politika ir paviršutiniškos švietimo sistemos reformos; 1. Noras gauti kokybiškesnį išsilavinimą; Noras pažinti kitą šalį ir jos studijų programą 2. Patirtis; 1. Nuostabi mokslo aplinka leidžianti tobulėti. 2. Kolegos - puikiai pasiruošia teoriškai, geri mokslininkai, iš kurių gali pasimokyti; Aukštesnis mokslo lygis, geresnės gyvenimo sąlygos; Dėl kvalifikacijos kėlimo darbo srityje; Dėl studijų kokybės“; ***geresnės perspektyvos*** „Didesnės karjeros galimybės; Mažos galimybės užsiimti pasaulinio lygio moksliniais tyrimais Lietuvoje; Didesnės perspektyvos ir galimybės rinktis; Daugiau perspektyvų; Daugiau galimybių, lengviau ir saugiau gyventi, labiau išsivystęs mokslas; Galbūt gausiu gerą pasiūlymą dirbti ar mokytis užsienyje; geresnės karjeros ir tobulėjimo galimybės; Geresnės gyvenimo perspektyvos“.

Tarp **ekonominių priežasčių** respondentai dažniausiai minėjo norą užsidirbti, didesnį atlyginimą „Didesni atlyginimai; Maži mokslininkų atlyginimai; Finansinė pusė; Daugiau pinigų; didesnis atlyginimas; Iš tiesų tai labiau ne ketinimas, o noras. Dabar kartais tenka keliauti darbo reikalais į Norvegiją, pastebiu, jog ten žmonės dirbantys tą patį darbą daug labiau vertinami, ir uždirba daug didesnes algas; Lietuvoje esamas per mažas uždarbis ir pragyvenimo lygis“; ***aukštesnį gyvenimo lygį*** „Gyvenimo kokybė; Geresnės mokslo/ darbo sąlygos; 1. Verslo sistemos trūkumas ir sąžiningumas 2. Rinkos mažas kiekis; Aukštesnis pragyvenimo lygis užsienio šalyse; didesnės įsidarbinimo ir uždarbio galimybės“.

Kaip **emocines** priežastis respondentai išskyrė **naujos patirties siekį** „[domu; [domu išbandyti save, įgyti daugiau patirties, pasitikėjimo savimi, pralaužti kalbos barjerą, pamatyti pasaulį, galbūt gauti geresnį išsilavinimą nei Lietuvoje. Taip pat iš Lietuvos išvykti skatina tam tikros psichologinės priežasties; [domu susitikti su žmonėmis, su kuriais bendrauji Internetu; Nauja patirtis, geresnės darbo ir mokymosi sąlygos“; **savęs ieškojimą** „Noras dalyvauti tarptautinės organizacijos veikloje, naujos žinios, nauji pažįstami; Dalyvavimas mokslinėje konferencijoje; Dėl įvairumo; Siekimas išnaudoti galimybes vykti į užsienį; [domu“.

Atlikus respondentų nuomonių lyginamąją analizę, atsižvelgiant į tai, ar jie šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai, ar ir prizinininkai, išryškėjo statistiškai reikšminga priklausomybė (žr. 8 pav.), patvirtinanti, kad 74 proc. šalies ir tarptautinių olimpiadų prizinininkų ketina vykti į užsienį.

Tuo tarpu tik apie pusė ne prizinininkų savo ateitį taip pat sieja su išvykimu į užsienį studijų ar darbo reikalais. Kur kas didesnė dalis (15 proc.) ne prizinininkų tvirtai žinantys, jog net ir neketina vykti į užsienį. Olimpiadų prizinininkų tarpe tokių respondentų yra tik 8 proc. Panašiom proporcijom pasiskirsto ir abejojančiųjų dalis.

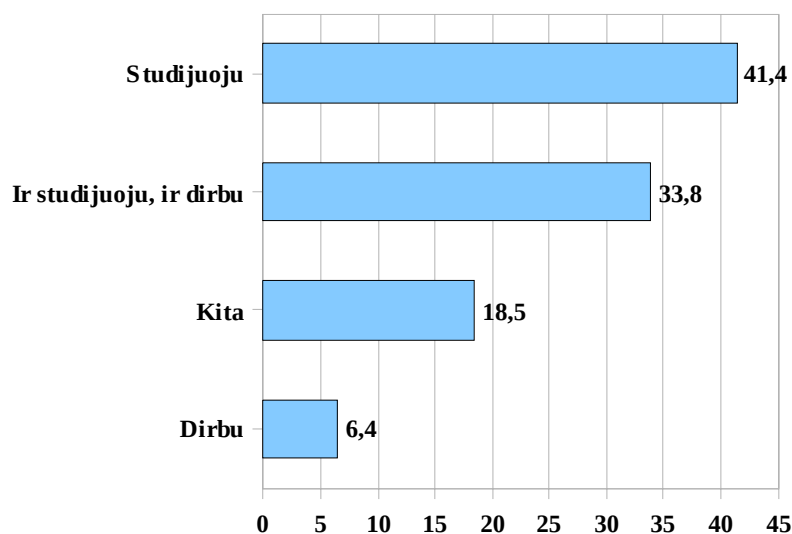
8 pav. Ketinimų vykti į užsienį lyginamoji analizė (olimpiados dalyvio ir prizinininko aspektu).

Išskirdami veiksnius, kurie galėtų nulemti olimpiadininkų neišvykimą iš Lietuvos, respondentai akcentavo (5 priedas) **kokybiškų ugdymo institucijų ir pačių studijų poreikį** „inovacijų universitetuose; sutvarkyti švietimo sistemą, kad joje būtų mažiau betvarkės ir

korupcijos; Įrodymų iš universitetų, kad studijos yra geros. Jų atsiras tik tada, kai moksleiviams tokią informaciją perduos jų pažįstami studentai. Kitaip sakant, problema ne studentų noruose; Jaunimas turėtų žinoti, kad universitetas jo yra suinteresuotas, kad jis jame studijuotų, kad būtų jo bendruomenės dalimi“; „Studijų programų keitimo; Aukšto lygio studijų; daugiau praktikos modernesnių technologijų universitetuose; Aukšto studijų lygio; aukštesnės kokybės; Objektivos vertinimo sistemos, kad sumažėtų korupcijos lygis. Pažymiai turi atitikti studentų žinias ir įgūdžius; mokytis - gerinti studijų kokybę“.

Tarp kitų neišvykimo iš Lietuvos veiksnių, respondentai nurodė **tinkamą atlygį už darbą, didesnes perspektyvas, pagalbą valstybės ir institucijos lygiu, motyvavimą, išsilavinimą atitinkančią darbo vietą.**

Tam, kad būtų galima išsiaiškinti, kokia veikla užsiima tyrime dalyvavę olimpiadininkai, respondentų buvo teiraujamas, „ką šiuo metu jie veikia?“. 9 paveiksle pateikiami atsakymų į klausimą rezultatai, iš kurių matyti, jog didžioji dauguma respondentų studijuoja (75 %), studijuoja ir dirba (34 %), tik dirba (6,4 %).

9 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ką šiuo metu veikiate?“ pasiskirstymas procentais

Sukonkretindami kitą veiklą (be studijų, darbo, studijų ir darbo) respondentai minėjo **atostogas** „Atostogauju; Atostogauju, bet nuo rudens studijuosiu; Atostogauju. Nuo rudens studijuosiu; Esu moksleivė, būsima 12-okė, šiuo metu yra vasara, todėl mokausi savarankiškai namie; Studijuosiu nuo rugsėjo, dabar tiesiog atostogauju“; **būsimas studijas** „Baigiau mokyklą, busiu pirmo kurso studentė; Baigiau mokyklą, ketinu studijuoti; Dirbu ir ruošiuosi studijoms; Laukiu studijų pradžios; Tiksliau, nuo 09 01 studijuosiu. Norėčiau ir dirbti, bet kažį ar medicinoje

tai įmanoma“; **studijas doktorantūroje** „Esu organinės chemijos doktorantas; Ketinu stoti į doktorantūros studijas“; **ruošimąsi olimpiadai** „Mokausi mokykloje, o būtent šiuo metu ruošiuosi Tarptautinei olimpiadai, kuriai, mano manymu, skiriama mažai valstybės dėmesio“; **mokymąsi mokykloje** „Mokausi vidurinėje mokykloje; Mokausi gimnazijoje; Mokausi vidurinėje mokykloje; Mokausi gimnazijoje Mokausi vidurinėje mokykloje; Mokausi, būsiu 12 klasėj“; Mokysiuosi 12 klasėje; mokysiuos“.

Atsižvelgiant į tai, kokias pareigas užima olimpiadininkai baigę studijas (8 lentelė) ir atlikus atsakymų turinio analizę, išryškėjo, kad be mokslinės veiklos, tolesnių studijų arba tiesiog derindami studijas ir darbą, respondentai užima pačias įvairiausias pareigas: nuo vadybininkų, analitikų iki aukščiausio lygio valstybės tarnautojų ar organizacijų vadovų.

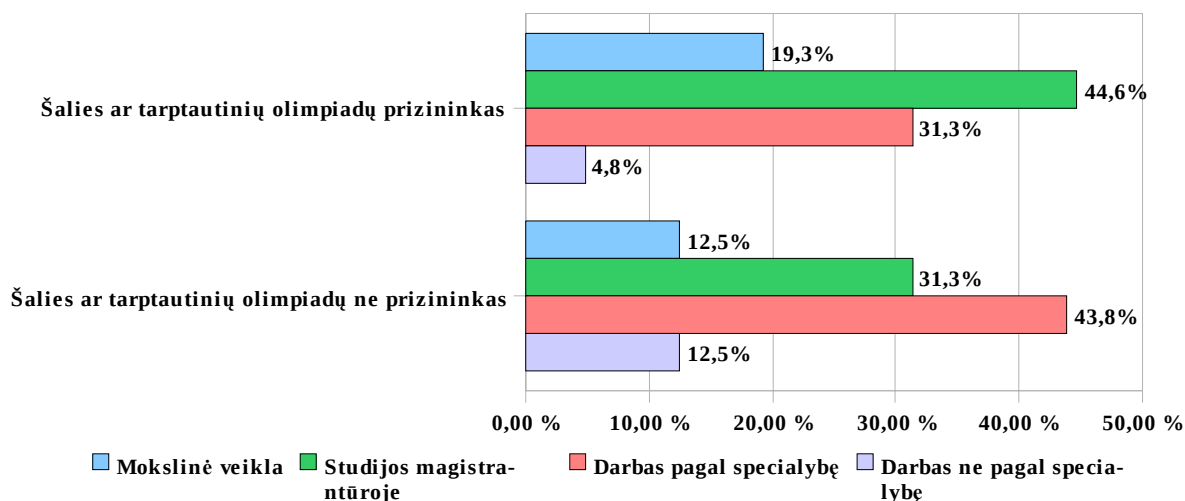
8 lentelė

Pasirinktas darbas, pareigos

Darbas/pareigos	Iliustracijos
Administratorius	„Administratorius; administratoriumi“.
Analitikas	„Analitikas; finansų analitikas; Sistemų analitikas – projektuotojas“.
Gydytojas	„Gydytojas“.
Vadovas	„Direktorius; Marketingo vadovė; Projektu vadovas, antraeilėse pareigose direktorius (kitoje darbovietėje); Programavimo skyriaus vadovas; verslininkas“.
Farmacinininkas/-ė	„Farmacininkė“.
Inžinierius/programuotojas	„Inžinierius; IT priežiūros specialistas; programuotoju; programuotojas; Programuotoja; Programuotojas“.
Laborantas	„Laborantas; Laborantė; Laborantė, technologė; laborantas“.
Mokymų treneris	„Mokymų treneris“.
Mokytojas/-a	„Mokytojas“.
Matematinis modeliavimas	„Matematinis modeliavimas“.
Projektuotojas/-a	„Projektuotojas; Šiuo metu - platformos aparatinės dalies sistemos architektas (Hardware System Architect)“.
Psichologas/-ė	„Psichologė“.
Vadybininkas/-ė	„Reklamos paslaugų pardavimų vadybininkas; Projektų vadybininkas“.
Valstybės tarnautojas	„Vyr.inspektorius; Vyriausiasis specialistas, Aplinkos apsaugos agentūra“.

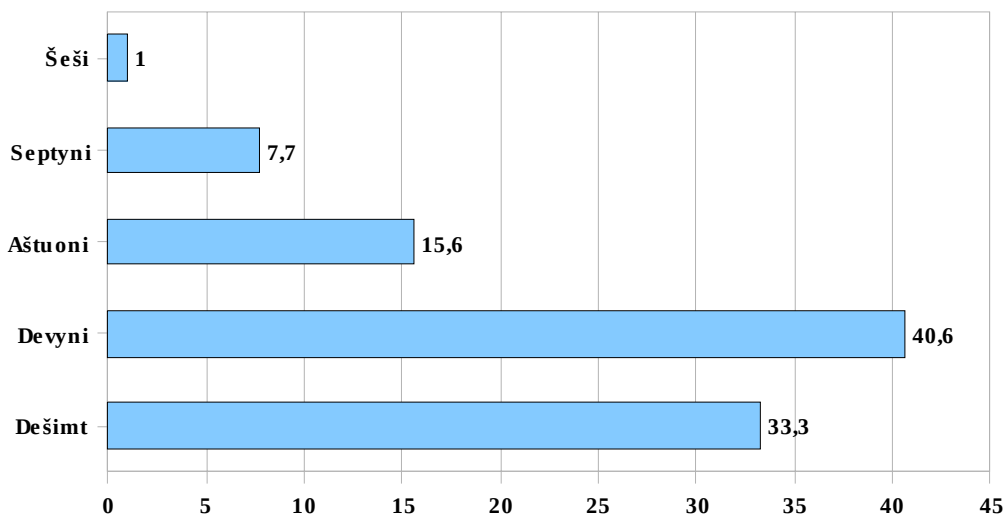
Lyginamosios analizės rezultatai (10 pav.) atskleidė, kad šalies ir tarptautinių olimpiadų prizinininkai dažniau nei ne prizinininkai užsiima moksline veikla (19 ir 13 proc.); dažniau tęsia studijas magistrantūroje (45 ir 31 proc.; tikėtina, kad dalis respondentų po šių studijų ateitį susies su moksline veikla).

Kiek dažniau olimpiadų dalyviai (ne prizinininkai) panašiai renkasi darbą pagal specialybę (44 proc. ir 31 proc.), o olimpiadų prizinininkų mažesnė dalis dirba ne pagal specialybę (5 ir 13 proc.).

10 pav. Pasirinktos veiklos/pareigų lyginamoji analizė (olimpiados dalyvio ir/ar prizininko aspektu)

Kadangi didžioji dalis tyrime dalyvavusių olimpiadininkų yra įvairių ugdymo institucijų atstovai: mokiniai, studentai, tai buvo svarbu sužinoti, kaip jų atskiri gabumai atsispindi bendruose mokymosi rezultatuose.

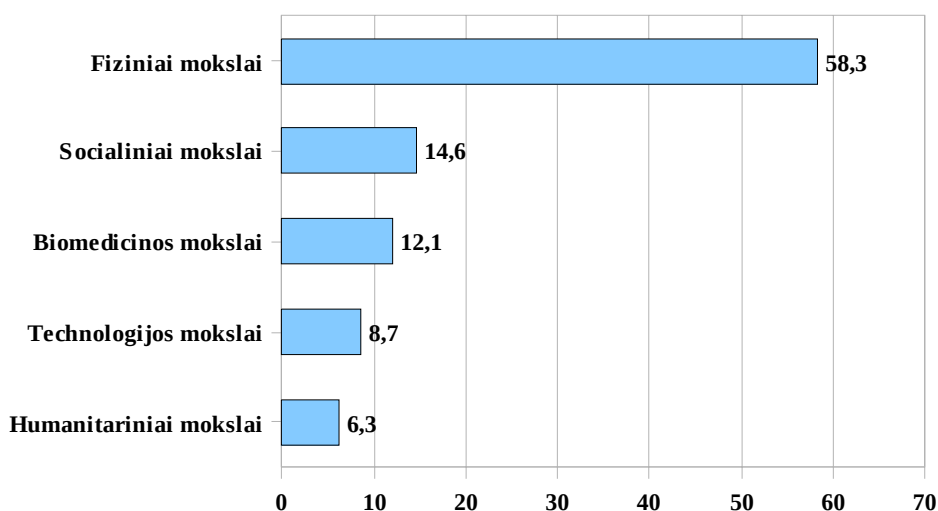
11 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal bendrą mokymosi vidurkį aukštojoje mokykloje procentais

Kaip matyti 11 paveiksle, apie 74 proc. šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyvių mokosi tik puikiai ir labai gerai; 16 proc. – gerai ir tik 9 proc. respondentų nurodė vidutiniškus ar žemesnius mokymosi pasiekimus.

Gauti rezultatai leidžia teigti, kad patirtis, įgyta šalies ir tarptautinėse olimpiadose, įtakoja tikslingesnę studijų krypties pasirinkimą, o tuo pačiu ir motyvuoja atsakingesniam mokymuisi, geresnio rezultato siekiui.

Atliekant užsienio šalių patirties, LR švietimo dokumentų analizę ir vertinant gautus apklausos raštu rezultatus, buvo keliama hipotezė, kad gabus jaunimas, dalyvavęs įvairaus lygio atskirų mokomųjų dalykų olimpiadose, konkursuose, tikslingiau renkasi studijas.

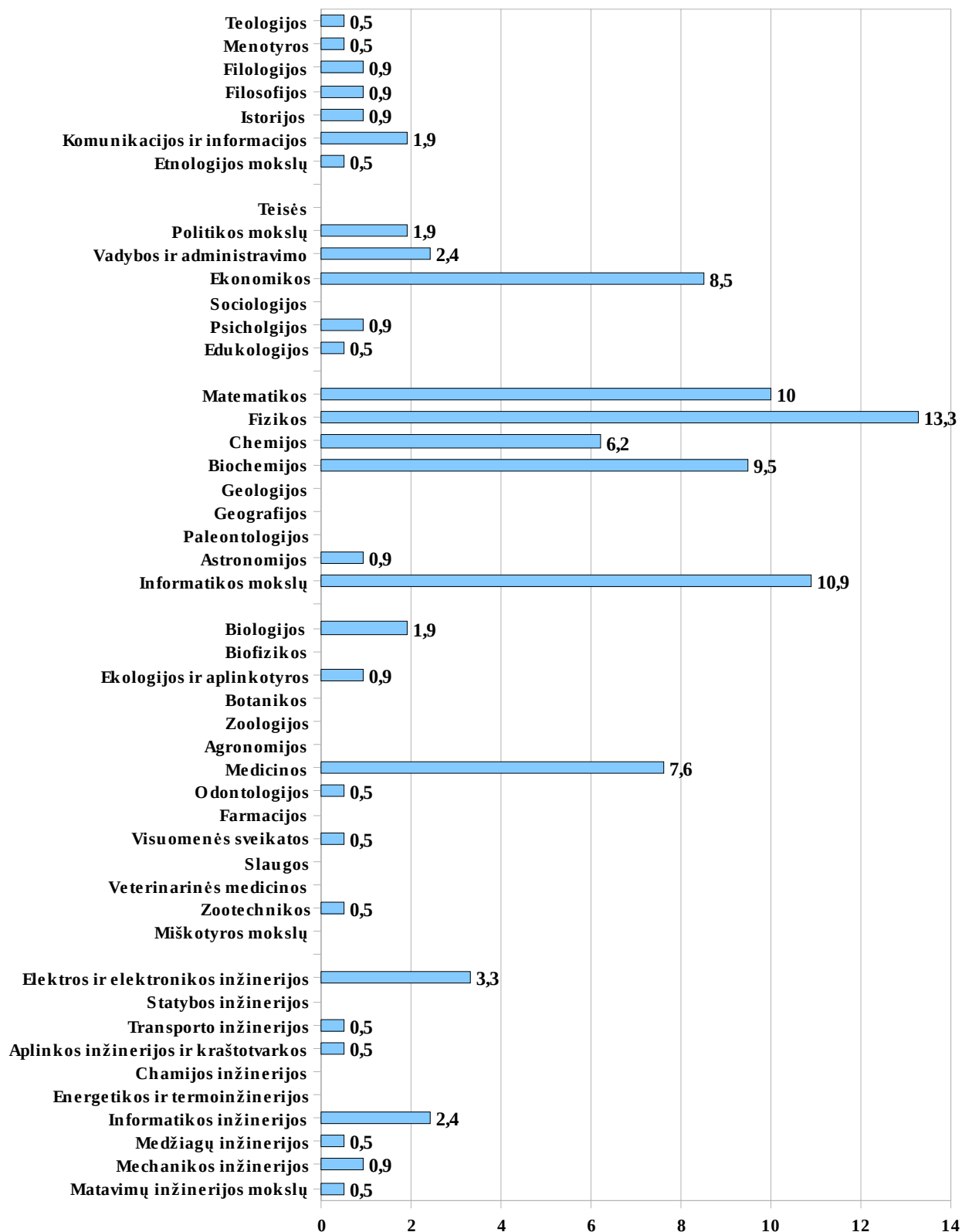
Respondentų buvo prašoma nurodyti pasirinktos mokslų srities studijas. Kaip matyti 12 paveiksle, iš esmės respondentų nurodyti dalykai, kurių olimpiadose jie dalyvavo atitinka pasirinktos mokslų srities studijas.

12 paveikslas. Mokslų srities pasiskirstymas procentais

Dauguma respondentų dalyvavo matematikos, fizikos olimpiadose, todėl visiškai tikėtina, jog šie olimpiadininkai rinkosi fizinių mokslų studijas. Labai panašiom proporcijom pasiskirsto ir kitų mokslo sričių studijų pasirinkimas, koreliuojantis su dalykais, kurių olimpiadose šalies bei tarptautiniu mastu dalyvavo respondentai.

Kaip matyti 13 paveiksle, iš humanitarinių mokslo blokų dauguma olimpiadininkų (1,9 proc.) rinkosi komunikacijos ir informacijos specialybę, o rečiausiai – teologijos, menotyros ir etnologijos mokslų specialybę.

13 paveikslas. Pasirinktų specialybių pasiskirstymas procentais

Iš socialinių mokslų olimpiados dalyviai bei prizininkai dažniausiai rinkosi ekonomikos (8,5 proc.) studijas, o rečiausiai – edukologijos studijas (0,5 proc.).

Fizinių mokslų srityje vyrauja fizikos (13,3 proc.), informatikos mokslų (10,9 proc.) ir matematikos (10 proc.) studijos. Tuo tarpu rečiausiai buvo pasirenkamos astronomijos (0,9 proc.) studijos.

Biomedicinos mokslų srityje paklausiausios specialybės olimpiados dalyvių tarpe yra medicina (7,6 proc.), o rečiausiai pasirenkama – odontologija, visuomenės sveikatos priežiūra, zootechnika ir kt (0,5 proc.).

Technologijos mokslų srityje tarp olimpiadininkų pasirinkimų vyrauja elektros ir elektronikos inžinerijos studijos (3,3 proc.). o mažiausiai paklausios studijos yra transporto inžinerija, aplinkos inžinerija ir kraštotvarka, medžiagų inžinerija, matavimų inžinerija (0,5 proc.).

Toks respondentų nuomonių pasiskirstymas ne tik atspindi bendras pastarųjų metų studijų pasirinkimo tendencijas, bet ir patvirtina keltą hipotezę, kad atskirų mokomųjų dalykų olimpiadų dalyviai ir nugalėtojai dažniau renkasi tas studijas, iš kurių srities yra dalyvavę olimpiadoje.

Atliktos atsakymų turinio analizės rezultatai (žr. 6 priedas) parodė, kad olimpiadininkų ugdymo tendencijos atspindi ir studentų pasirenkamose studijose bei paskatina jaunimą tikslingiau ir racionaliau pasirinkti norimą studijų kryptį.

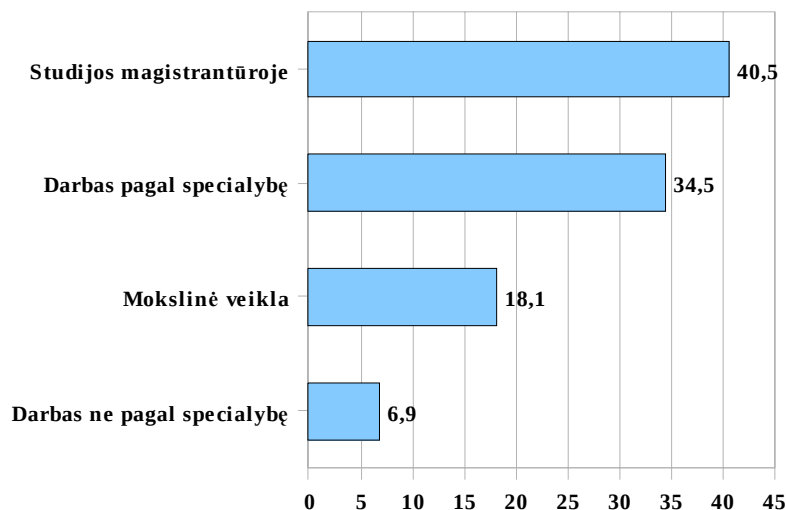
Respondentų nuomone, dalyvavimas olimpiadose, nepriklausomai nuo pasiekimų, paskatino tikslingesnę **mokomųjų dalykų ar studijų krypties, o tuo pačiu ir darbo pasirinkimą** „11 klasėje rinkausi tiksluosius mokslus mokytis išplėstiniu kursu. Kol kas tik tokią įtaką padarė; Tiesiogiai. Gyvenimą siesiu su sritimi, kurioje jau esu pripažinta“; „Akivaizdu, kad ta sritis, kur kartą buvo pasiektas kažkoks laimėjimas, dar labiau sudomino ir lėmė kitus laimėjimus. Šiuo metu studijuojau ir dirbu būtent toje srityje“; „„Informatikos - įtakojo darbo srities pasirinkimą, analitinio mąstymo išugdymą; Padėjo pasirinkti studijų programą ir būsimojo darbo pobūdį; Pomėgiai išliko, dirbu pagal specialybę“; **padidino motyvaciją** „Pačios olimpiados išugdė norą tobulėti, ir suteikė pasitikėjimo. Taip pat po olimpiados buvau pakviestas mokytis fizikos Olimpe, ši mokykla gerai užgrūdino ir studijos universitete nebeatrodė tokios sudėtingos; Rezultatai paskatino, motyvavo rinktis chemiją, taip pat rezultatai padėjo įstoti; Rezultatai, pasiekti olimpiadose, veikia kaip stimulus mokytis ir tobulėti toje srityje“; **padėjo siekti tikslo** „Leido atskleisti savo stipriąsias savybes ir apibrėžti savo galimybes studijų metu; Olimpiadų rezultatai parodė mano gabumą tiksliesiems mokslams, taigi pasirinkau fiziką, paskui matematiką, bet iš tikrųjų nežinau, ar to noriu; Padėjo susivokti, ką iš tiesų gyvenime mėgstu, kas įdomu; Pasiekus gerus rezultatus olimpiadose pamatai, kad žmogaus, būtent tavo, galimybės yra didelės ir verta užsibrėžti tokį tikslą ir pasirinkti interesų sferą, apie kurią galėdavai tik svajoti; Rezultatai man parodė kryptį, kurioje galėčiau ko nors siekti“.

Dalis respondentų teigė, kad nei dalyvavimas olimpiadose, nei pasiekimai jose neturėjo daug įtakos jų veiklos pasirinkimui „*Įtakojo nežymiai - pasirinkau studijuoti informatiką ir dirbu IT srityje. Fizikos žinios man padėjo įgyti puikius matematikos pagrindus. Informatika man atrodo (atrodo) perspektyviau; Labai mažai, nes Lietuvoje nėra ką rimtai studijuoti išmanant tuos du dalykus, o į užsienį važiuoti mokytis tikrai nenoriu; Mano pasirinkimo, pasiekimai olimpiadose neįtakojo, kadangi jau prieš tai buvau tvirtai apsisprendęs*“.

Siekiant išsiaiškinti, kokia tolimesnė olimpiadų prizininkų veikla, respondentų buvo prašoma nurodyti, kokią veiklą pasirinko? Apibendrinus respondentų atsakymus į pateiktą klausimą, išryškėjo, kad 40,5 proc. olimpiados dalyvių ir prizininkų studijuoja magistrantūroje; 34,5 proc. tyrime dalyvavusiųjų teigia dirbantys pagal specialybę; 18,1 proc. vykdo mokslinę veiklą ir tik apie 7 proc. respondentų teigia dirbantys ne pagal specialybę (žr. 14 pav.).

Toks nuomonių pasiskirstymas leidžia teigti, kad olimpiadų dalyviai ir prizininkai ne tik kur kas tikslingiau renkasi studijas, bet ir toliau tęsia pasirinktą veiklą mokslo, darbo srityje.

Akivaizdu, jog šiai respondentų grupės tiriamieji dažniau turi galimybę užsiimti ta veikla, kuri juos labiau domina, pasirinkdami tiek veiklos intensyvumą bei turinį, tiek ir veiklos būdus ar formas.

14 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Kokią veiklą Jūs, kaip olimpiados prizininkas, pasirinksite ar pasirinkote baigę studijas?“ pasiskirstymas procentais

Respondentų buvo prašoma nurodyti, kokios priežastys juos paskatino pasirinkti studijas Lietuvos aukštosiose mokyklose. Kaip parodė atsakymų į atvirą klausimą turinio analizės rezultatai (žr. 7 priedas), studijas Lietuvos aukštosiose mokyklose **olimpiados ir studijų krypties dermė** „*Mokiausi KTU Gimnazijoje, studijavau KTU informatikoje; Patiko siūloma specialybės programa; Patiko studijų sritis ir programa; Patikusi specialybė, noras likti savo šalyje;*

Pirmiausiai atsižvelgiau į tai, kad pats dalykas būtų įdomus, taip pat tolimesnio darbo specifiką (pvz., nenorėjau darbo laboratorijoje), studijas Lietuvoje pasirinkau“; **studijų kokybė** „Dar prieš studijas bendradarbiau su Lietuvos mokslininkais, turėjau mokslinio darbo patirties ir dabar, studijų metu, tesiu pradėtą darbą; Gilinti žinias pasirinktoje srityje: tikiuosi, baigęs studijas, dirbti su ja susietą darbą; Įstojau be konkurso, tikėjau geros studijų kokybės; Patogiausia ir pigiausia galimybė gauti aukštąjį išsilavinimą. Pakankamai aukštas studijų lygis ir neblogos perspektyvos; Lietuva turi tik viena universitetą ir tai yra VU“; **finansinės galimybės** „Finansinė padėtis; 1. Neturiu lėšų studijuoti svetur; Brangios studijos užsienyje; Lėšų neturėjimas išvykimui į užsienį, tikimybė lengvai gauti darbą pagal įgytą specialybę“; **informacijos stoka** „Lietuvoje studijavau bakalauro studijose (Vilniaus universitetas). Dėl: informacijos stokos apie studijas užsienyje, neobjektyvios informacijos, vyravusios kuomet baigiau mokyklą, jog Lietuvoje aukštasis mokslas yra; Informacijos apie studijas Lietuvoje trūkumas. Iškreipta ir melaginga universitetų reklama. Informacijos apie studijas užsienyje trūkumas“; **patogumas** „Arčiau namų; Arčiau namų; Arti namų; Lietuvoje patogiau, be to, kas norės mokytis, tas ir mokysis, nesvarbu, ar Lietuvoje ar užsieny; Mane domino galimybė mokytis tiek lietuvių, tiek užsienio kalbos, tad, žinoma, Lietuvoje tai padaryti buvo parankiausia; Namai; pažįstama šalis; Lietuvoje esantys artimieji; Netoli namų“.

Kadangi tyrime dalyvavo ir tie olimpiadininkai, kurie yra studijavę ar studijuoja užsienio šalių universitetuose, tai, nuomonių palyginimui, buvo siekiama išsiaiškinti motyvus, kurie labiausiai nulėmė studijų užsienyje pasirinkimą.

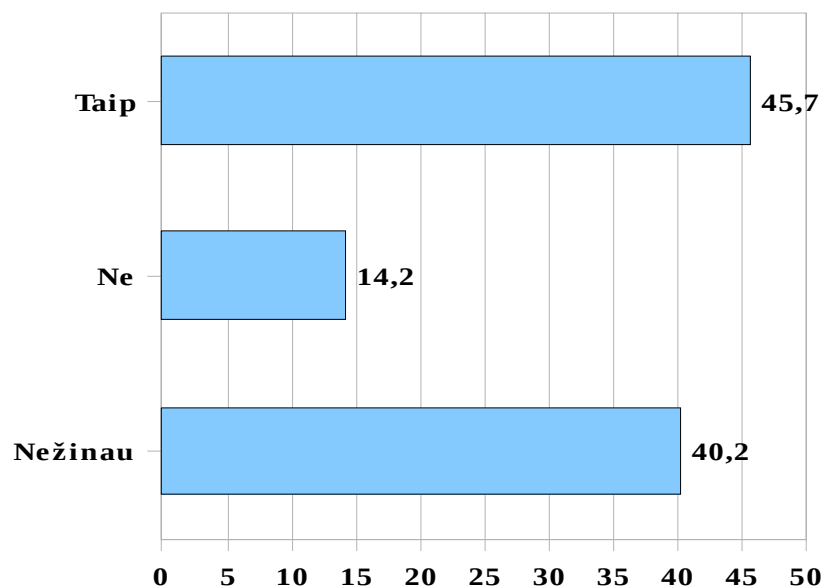
Kaip matyti 9 lentelėje, esminis motyvas, paskatinęs olimpiadininkus studijuoti svetur, - **studijų kokybė** „1. Nepalyginamai geresnė studijų kokybė Kembridže. 2. Geresnė finansinė padėtis Kembridže; daugiau galimybių, didesnis konkurencingumas, panašesni (į mane) žmonės, su kuriais teks mokytis, aukštesnis mokymosi lygis; pripažinimas, idėjų skatinimas, o ne slopinimas, mokslinė veikla ir aukšti universiteto moksliniai rezultatai, naujos žinios“.

Svarbiausi motyvai, nulėmę olimpiados prizininkų pasirinkimą studijuoti užsienio šalių universitetuose

Motyvai	Iliustracijos
Noras pažinti kitas šalis	<i>„Noras susipažinti su kitos šalies kultūra ir susirasti draugų; Įdomu pasižiūrėti, kaip kitur žmonės gyvena;</i>
Studijų kokybė	<i>„1. Nepalyginamai geresnė studijų kokybė Kembridže. 2. Geresnė finansinė padėtis Kembridže; daugiau galimybių, didesnis konkurencingumas, panašesni (į mane) žmonės, su kuriais teks mokytis, aukštesnis mokymosi lygis; pripažinimas, idėjų skatinimas, o ne slopinimas, mokslinė veikla ir aukšti universiteto moksliniai rezultatai, naujos žinios; Didelė finansinė parama, didesnis lankstumas, garsesnis vardas, geresnė studijų kokybė, individualios pratybos; Geresnė studijų kokybė, galimybė įgyti daugiau žinių; Manau, užsienyje galima įgyti geresnį išsilavinimą, jei sieji ateitį su darbu užsienyje, tai tikrai geriau, nei studijos Lietuvoje; Mokslo kokybė, praktikos galimybės“.</i>
Didesnės perspektyvos	<i>„Aplinkos pakeitimas, platesnių galimybių atradimas“.</i>

Kadangi vienas iš tyrimo tikslų buvo įvertinti olimpiadininkų konkurencijos bei karjeros galimybes Lietuvos ar užsienio šalių darbo rinkose, respondentų buvo teiraujamasi, ar įgytas išsilavinimas Lietuvoje įgalina dirbti užsienio šalių darbo rinkose?

Kaip matyti 15 paveiksle, apie pusė (46 proc.) tyrime dalyvavusių respondentų mano, kad jie yra pasirengę dirbti užsienio šalių darbo rinkose. Ketvirtadalis jų abejoja ir nėra užtikrinti, o 14,2 proc. nusiteikę skeptiškai ir mano, kad įgytas išsilavinimas Lietuvoje neigalina jų dirbti užsienio šalių darbo rinkose.

15 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar įgytas išsilavinimas Lietuvoje įgalina Jus dirbti užsienio šalių darbo rinkose?“ pasiskirstymas procentais

Remiantis gautais vertinimais, galima teigti, kad didžioji dalis respondentų visgi yra patenkinti Lietuvos aukštųjų mokyklų studijų kokybe ir parengimo lygiu. Be to, jie ne tik dirba Lietuvoje, sėkmingai konkuruoja, bet ir jaučiasi esą pasirengę ir galintys dirbti bet kurioje kitoje šalyje.

Be to, tų respondentų, kurie dar studijuoja, buvo prašoma nurodyti, kokią veiklą jie planuoja pasibaigus studijoms. Atliktos atsakymų į atvirą klausimą turinio analizės rezultatai (žr. 10 lentelę) atskleidė, kad tyrime dalyvavę olimpiadininkai dažniausiai savo ateitį sieja su **moksline veikla** „Be magistrantūros studijų dalyvauju ir mokslinėje veikloje; Mėginsiu derinti su moksline veikla; Mokslinė veikla + tolesnės studijos; Mokslinė veikla ir studijos magistrantūroje; Na visų pirma yra magistratūra tada mokslinė veikla greičiausiai, ir žinoma tai yra darbas pagal specialybę; Nesu galutinai apsisprendęs, bet yra minčių ir pasilikti universitete ir tęsti mokslinę veiklą; Nuo 1kurso vidurio esu mokslinės grupės narys ir planuoju tęsti šią veiklą ir pabaigęs studijas“; **tolesnėmis studijomis Lietuvoje ar užsienyje, darbu pagal specialybę** „Jei pavyks suderinti, studijos magistrantūroje bei darbas pagal specialybę; Kadangi dar studijų nebaigiau, manau, rimtai apsvarstysiu magistro studijas ir galimybę dirbti pagal specialybę; Mokslinė veikla ir studijos magistrantūroje; Na visų pirma yra magistratūra tada mokslinė veikla greičiausiai, ir žinoma tai yra darbas pagal specialybę; „Magistrą tik užsienyje!!!“; Rezidentūros studijas planuoju tęsti Vakarų Europos universitete, o po jų ne tik dirbti (tikriausiai kad ne Lietuvoje), bet ir užsiimti moksline veikla“; Na visų pirma yra magistratūra tada mokslinė veikla greičiausiai, ir žinoma tai

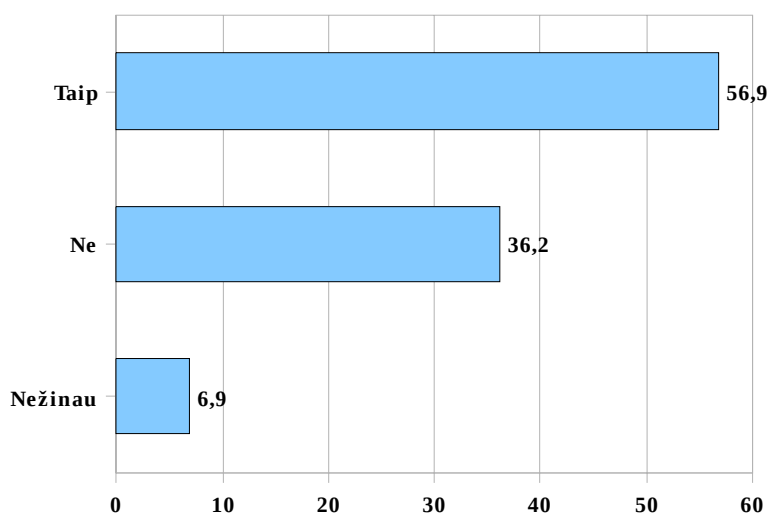
yra darbas pagal specialybę; Studijos magistrantūroje ir darbas pagal specialybę; Taip pat ir darbas pagal specialybę; Tikiuosi baigęs studijas suderinti ir mokslinę veiklą, ir darbą pagal specialybę“.

10 lentelė

Planuojama veikla, baigus studijas

Veikla	Ilustracijos
Mokslinė veikla	„Be magistrantūros studijų dalyvauju ir mokslinėje veikloje; Mėginsiu derinti su moksline veikla; Mokslinė veikla + tolesnės studijos; Mokslinė veikla ir studijos magistrantūroje; Na visų pirma yra magistratūra tada mokslinė veikla greičiausiai, ir žinoma tai yra darbas pagal specialybę; Nesu galutinai apsisprendęs, bet yra minčių ir pasiūlyti universitete ir tęsti mokslinę veiklą; Nuo 1kurso vidurio esu mokslinės grupės narys ir planuoju tęsti šią veiklą ir pabaigęs studijas; Rezidentūros studijas planuoju tęsti Vakarų Europos universitete, o po jų ne tik dirbti (tikriausiai kad ne Lietuvoje), bet ir užsiimti moksline veikla; Sieksiu, kiek tik galėsiu. Aišku, norėtu užsiimti moksline veikla ar dirbti pagal specialybę; Studijos magistrantūroje dažniausiai iš karto susisieja su moksline veikla; Tikiuosi baigęs studijas suderinti ir mokslinę veiklą, ir darbą pagal specialybę; Tikiuosi ir toliau plėsti domėjimąsi savo sritimi (fizika), tai gali būti ir mokslinis darbas, bet bendru atveju tai gali būti ir kitoks darbas susijęs su šia sritimi (fizika); Traukia ir mokslinė veikla, bet universitete supratau, kad esu ganėtinai geras vadovas, tai jeigu kokios nors organizacijos veikla per daug nesudomins, tai liksiu universitete“.
Darbas pagal specialybę	„Dirbu biomedicinos srityje. Mokslo projektų vadybininku; Jau dabar dirbu pagal specialybę, bet taip pat ketinu stoti ir i magistrantūrą; Jeigu tenkins atlyginimas darbas pagal specialybę, jei ne - darbas ne pagal specialybę ;Mokslinė veikla - būtų per didelė prabanga; Kadangi studijas magistrantūroje laika studijų dalimi, tai pasirinkau darbą pagal specialybę; Na visų pirma yra magistratūra tada mokslinė veikla greičiausiai, ir žinoma tai yra darbas pagal specialybę; Studijos magistrantūroje ir darbas pagal specialybę; Taip pat ir darbas pagal specialybę; Tikiuosi baigęs studijas suderinti ir mokslinę veiklą, ir darbą pagal specialybę“.
Magistrantūros studijos Lietuvoje	„Jau dabar dirbu pagal specialybę, bet taip pat ketinu stoti ir i magistrantūrą; Jei pavyks suderinti, studijos magistrantūroje bei darbas pagal specialybę; Kadangi dar studijų nebaigiau, manau, rimtai apsvarstysiu magistro studijas ir galimybę dirbti pagal specialybę; Mokslinė veikla ir studijos magistrantūroje; Na visų pirma yra magistratūra tada mokslinė veikla greičiausiai, ir žinoma tai yra darbas pagal specialybę; Studijos magistrantūroje ir darbas pagal specialybę“.
Magistrantūros studijos užsienyje	„Magistrą tik užsienyje!!!“; Rezidentūros studijas planuoju tęsti Vakarų Europos universitete, o po jų ne tik dirbti (tikriausiai kad ne Lietuvoje), bet ir užsiimti moksline veikla“.
Doktorantūra užsienyje	„Galbūt po magistrantūros tęsiu studijas doktorantūroje, bet tikrai ne Lietuvoje“.

Siekiant išsiaiškinti realias gabių vaikų ugdymo sąlygas Lietuvoje, respondentų buvo teiraujamasi, ar, pasirinkdami studijas Lietuvoje, jie turėjo kokių nors priėmimo lengvatų? Kaip matyti 16 paveiksle, dalis (36 proc.) tyrime dalyvavusių olimpiadininkų neigia, jog, pasirinkdami studijas, jie turėjo kokių nors priėmimo lengvatų; 7 proc. tiesiog to nežino, o 57 proc. respondentų pritaria teiginiui, kad studiami į vieną ar kitą aukštąją mokyklą jie visgi turėjo priėmimo lengvatų.

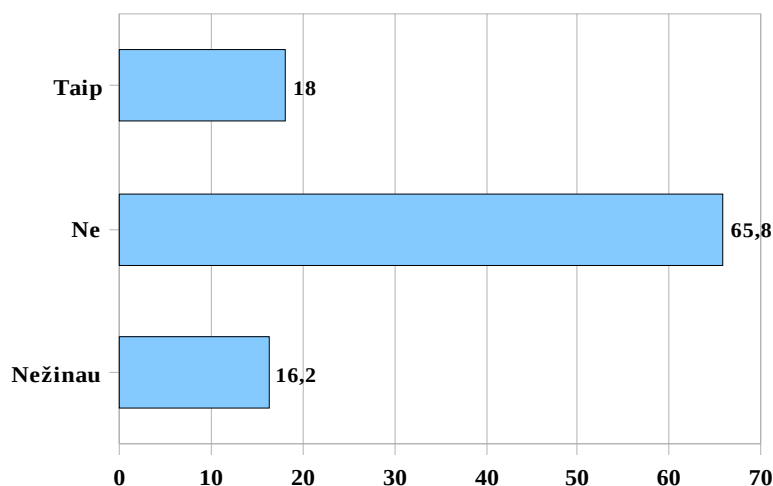

16 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar pasirinkdami studijas Lietuvoje turėjote kokių nors priėmimo lengvatų?“ pasiskirstymas procentais

Toks nuomonių pasiskirstymas rodo, kad respondentai nepakankamai gerai susipažinę su stojimo sąlygomis arba jie tiesiog nėra buvę olimpiados prizinininkai. Kita skeptiško vertinimo priežastimi galėtų būti ir tai, jog tyrime dalyvauja skirtingų kartų atstovai, todėl ir priėmimo sąlygos jiems galėjo gerokai skirtis.

Tam, kad būtų galima atsakyti į vieną iš tyrimo klausimų – ar šalies mokslininkai dirba su gabiais mokiniais, studentais, ir kaip projektuojama jų tolesnė veikla, respondentų buvo prašoma išreikšti savo nuomonę, ar šie, studijuodami Lietuvos aukštosiose mokyklose, jautė iš dėstytojų daugiau dėmesio? (17 pav.).

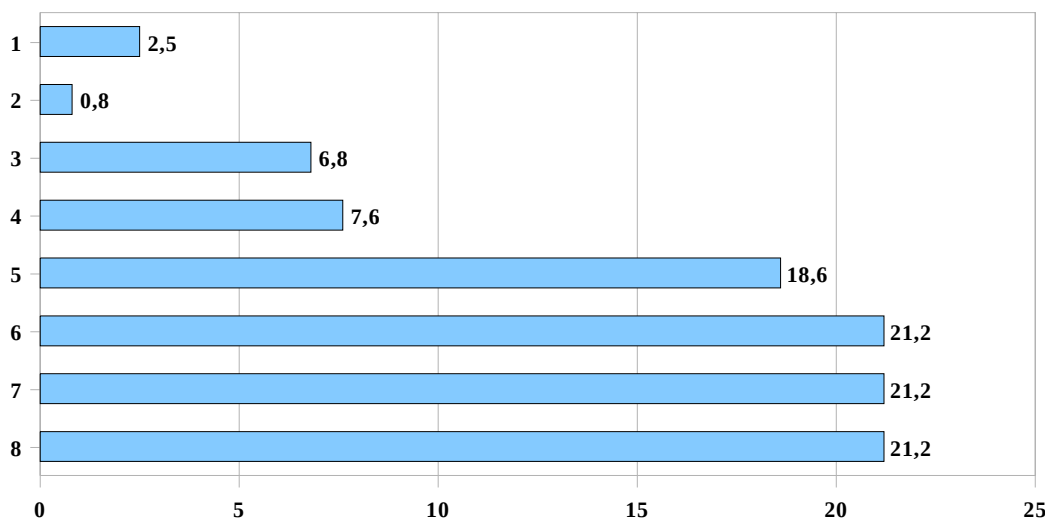
Apibendrinus respondentų atsakymų rezultatus išryškėjo, kad didžioji dalis respondentų šioje srityje nusiteikę itin skeptiškai. 66 proc. tyrime dalyvavusiųjų teigia, kad jokio specialaus dėmesio iš dėstytojų jie nejautė. Ir tik 18 proc. respondentų pripažįsta jautę iš dėstytojų daugiau dėmesio. Todėl galima teigti, kad aukštųjų mokyklų dėstytojai skiria nepakankamą dėmesį gabaus jaunimo ugdymui, nors būtent nuo jų atidumo, geranoriškumo didele dalimi priklauso ne tik tai, kur gabus jaunuolis/jaunuolė pasuks, bet ir tai, ar neįvyks protų „nutekėjimas“ į užsienio šalis.

17 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar studijuodami Lietuvos aukštosiose mokyklose jautėte iš dėstytojų daugiau dėmesio?“ pasiskirstymas procentais

Respondentų buvo teiraujamasi, kaip jie vertina studijų kokybę Lietuvos aukštosiose mokyklose? Olimpiadininkų buvo prašoma pateikti savo vertinimus nuo vieno iki dešimties balų. Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus, išryškėjo, kad olimpiadininkai studijų kokybę Lietuvos aukštosiose mokyklose vidutiniškai vertina 7 balais.

18 paveiksle pateikiamas tokio vertinimo reitingas. Akivaizdu, kad, nepaisant to, jog nemaža jų dalis, jaučiasi esą galintys konkuruoti ne tik Lietuvos, bet ir kitų šalių darbo rinkose, visgi studijų kokybe nėra pakankamai patenkinti. Esminė nepasitenkinimo priežastis – nemoderni ir poreikių neatitinkanti mokymosi aplinka, pasenusios mokymo priemonės, neįdomios paskaitos, praktikos nebuvimas.

18 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Kaip vertinate studijų kokybę Lietuvos aukštosiose mokyklose?“ vertinant 10-balėje sistemoje, pasiskirstymas procentais

Gauti atsakymų į atvirą klausimą turinio analizės rezultatai (8 priedas) leidžia teigti, o tuo pačiu ir patvirtina ankstesnius kiekybinius tyrimo rezultatus, kad studijų kokybė Lietuvos aukštosiose mokyklose vertinama gerai arba patenkinamai, **abejojant ne tik pačia studijų kokybe** „Dažniausiai suteikiamos tik teorinės žinios arba praktika, kuri neatitinka realios profesijos; Daugumos dėstytojų kompetencija yra pakankamai aukšta, studentai yra vertinami ir jiems sudaromos geros sąlygos savarankiškai tobulėti. Vis tik kartais pasigendu įdomesnio medžiagos pateikimo per paskaitas ir tikslesnio egzaminų tvarkos bei reikalavimų“, bet ypač **dėstytojų kompetencija** „Dėstytojų darbo metodika yra apgailėtina: jie neorientuoti į rezultatų siekimą; 1. Akademiniis personalas nėra motyvuotas skirti savo laiką ir jėgas akademiniai veiklai, tai tiesiog neatperka įdėtų pastangų. 2. Esama akademinio personalo kompetencija atsilieka nuo rinkos poreikių dešimtmečiais; 1. Dėstytojai nemotyvuoti, nekvalifikuoti; 1. Dėstytojams trūksta motyvacijos: a) paskaitos dėstomos mechanškai, nėra jokio bandymo sudominti studentą, todėl po 2-3 tokių paskaitų studentai nustoja jas lankyti, arba miega jų metu. 2. Dėstytojai nesiruošia paskaitoms: a) paskaitas skaito iš 5 – 1“.

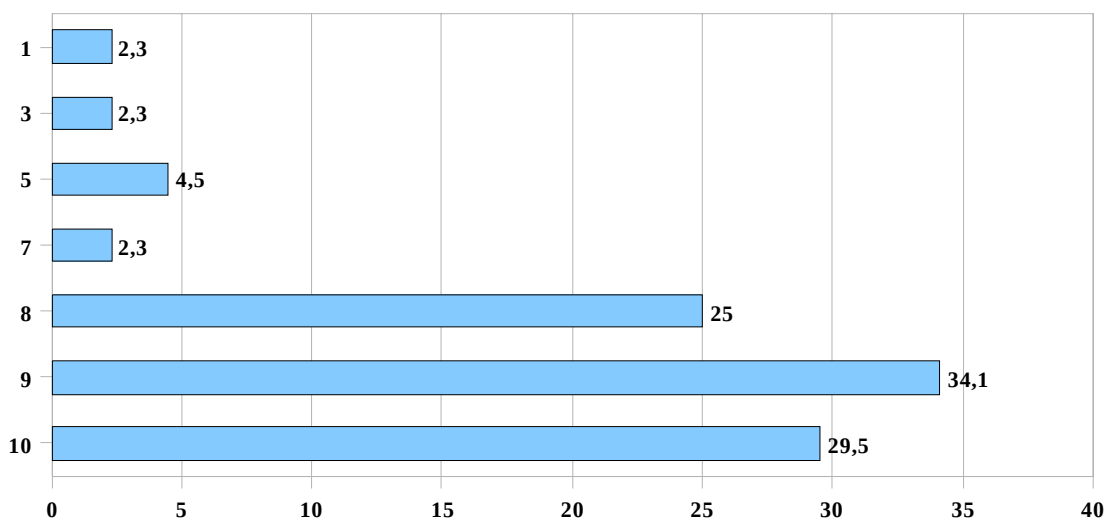
Respondentų buvo prašoma nurodyti studijų kokybės Lietuvos aukštosiose mokyklose tobulinimo priemones. Atlikus atsakymų turinio analizę (9 priedas), išryškėjo, kad studijų tobulinimą olimpiadų dalyviai ir prizininkai, visų pirma, sieja su **studijų sistemos ir programų tobulinimu** „Gerinti studijų kokybę; Koncentruoti į šiuolaikinius dalykus; Keisti studijų programas; Atlikinėti daugiau praktikos; Atrinkti, kas yra tikrai svarbu; Daugiau praktikos ir šiuolaikinių aktualijų; Daugiau praktinių žinių, mažiau dėstomi dalykai turėtų būti susiję su specialybe. Kad studijuojamas dalykas būtų naudingas (pvz.: studijuojant anglų kalbą fizikos fakultete būtų galima įgyti tarptautinę anglų k. žinias patvirtinantį dokumentą; dėstymo sistemą, kuo daugiau praktikos ir mažiau sausos teorijos; Modulių turinys sensta kasdien, o jį atnaujinama kas dešimtmetį!; Galėtų būti įvairesnių mokymosi metodų, o ne tik mokymosi mintinai, pvz. darbo grupėse, projektų darymo; Iš naujo apsvarstyti aukštojo mokslo reformą; tobulesnės programos, mažiau pašalinių dalykų ir t.t.).

Olimpiadininkų nuomone, studijų kokybė yra priklausoma ir nuo **mokymosi priemonių, aplinkos** „Gerinti laboratorijas; Bent šiek tiek paremontuoti griūnančius universus (KMU sienose skylės, durys užkaltos su lentomis, kažkaip nesitikėjau to) Šiaip visą sistemą reikėtų keisti, bet tas nelabai įmanoma..; Inventorių, programas; Investuoti į įrangą ir technikos bazę, dėstytojų paruošimą kaip tinkamai reikia vesti paskaitas, kaip teisingai pateikti studentui medžiagą, kad paskaitos taptų ko nors vertos; nauji vadovėliai; skirti daugiau lėšų laboratorijoms; Sudaryti sąlygas studentams prieiti prie naujausios literatūros“.

Be to, respondentai studijų tobulinimą dar sieja su *dėstytojų kvalifikacijos tobulinimu bei tinkamu atlygiu už darbą, su studijų finansavimu ar padarymu mokamomis, su pakitusiais santykiais tarp dėstytojų bei studentų, su pačių studentų požiūrių į studijas, jų atsakomybe, motyvacija.*

Nuomonių palyginimui respondentams buvo pateikta tokia pati vertinimo balais skalė (nuo 1 iki 10), tik šį kartą buvo prašoma įvertinti studijų kokybę užsienio šalių aukštosiose mokyklose. Kaip matyti 19 paveiksle, studijų kokybės vertinimai iš esmės išsiskyrė Lietuvos aukštųjų mokyklų nenaudai.

Toks respondentų nuomonių pasiskirstymas rodo, kad studijos užsienyje vertinamos kur kas pozityviau nei studijos Lietuvos aukštosiose mokyklose. Jeigu studijų kokybę Lietuvoje vertinama 7 balais, tai užsienio šalių – 9 balais. Toks rezultatas neramina jau vien todėl, jog išlieka protų „nutekėjimo“ problema, kurią skatina ne tik studentų požiūris į studijų kokybę, bet ir nevykstančios ar per ilgai užsitęsusios aukštojo mokslo reformos.

19 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Kaip vertinate studijų kokybę užsienio aukštosiose mokyklose“ vertinant 10-balėje sistemoje, pasiskirstymas procentais

Pateikdami atsakymus į atvirą klausimą „*kaip vertinate studijų kokybę užsienio šalių aukštosiose mokyklose?*“, respondentai vėlgi pozityviau vertino studijų kokybę užsienio šalyse nei Lietuvos aukštosiose mokyklose (11 lentelė). Olimpiadininkai ne tik akcentavo pačią **studijų kokybę** *Kokybė - tiek studijų, tiek mokslinio darbo, tiek studijų aplinkos; Studentų idėjų, siekio žinoti, augti skatinimas ir palaikymas; Galimybės ir perspektyvos studentams; Modernu, pritaikoma; studijos nepaprastai įdomios; Užsienio universitetai suteikia savo studentams daug daugiau galimybių (tiek mokantis - sudaromos sąlygos domėtis norimu dalyku, universitetai turi*

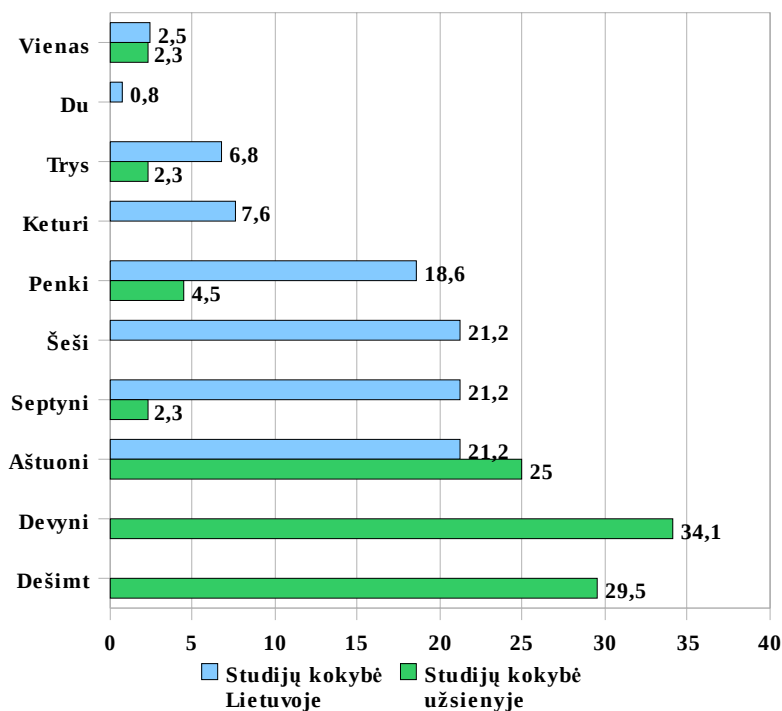
tam reikalingą įrangą, o jei jos neturi, įsigyja“, bet ir **dėstytojų kompetenciją, tarpusavio santykius, mokymo priemones, motyvavimo bei skatinimo priemones.**

11 lentelė

Studijų kokybės užsienio šalių aukštosiose mokyklose vertinimas

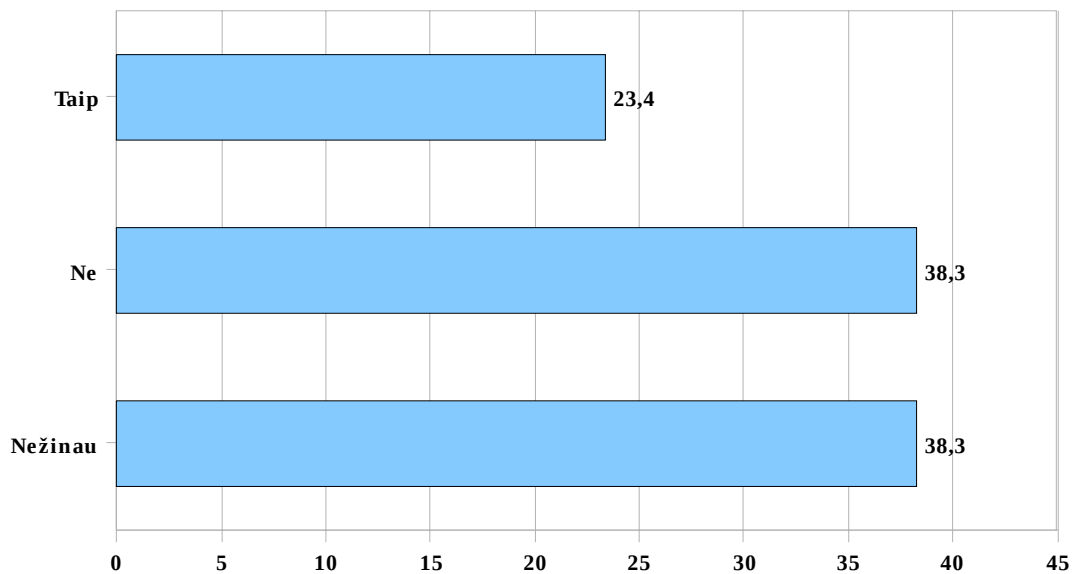
Vertinimo kriterijai	Iliustracijos
Kokybiškos studijos	„Mokymasis neatsiejamas nuo straipsnių skaitymo; Įdomios paskaitos, namų darbai, dalis paskaitų vedamos iš visai nestandartinės perspektyvos, nuolat bandoma kažkas naujo; Kokybė - tiek studijų, tiek mokslinio darbo, tiek studijų aplinkos; Studentų idėjų, siekio žinoti, augti skatinimas ir palaikymas; Galimybės ir perspektyvos studentams; Modernu, pritaikoma; studijos nepaprastai įdomios; Užsienio universitetai suteikia savo studentams daug daugiau galimybių (tiek mokantis - sudaromos sąlygos domėtis norimu dalyku, universitetai turi tam reikalingą įrangą, o jei jos neturi, įsigyja“.
Dėstytojų kompetencija	„Dėstytojų kompetencija; Personalo apsišvietimas“
Draugiški santykiai tarp studentų ir dėstytojų	„Dėstytojų pagarba studentui; Malonūs, visada pasiruošę padėti dėstytojai ;Dėstytojų ir studentų santykis; Dėstytojų bendravimas su studentais, kaip su lygiais žmonėmis; demokratiška, laisva atmosfera tarp studentų ir dėstytojų; geresnis požiūris į studentą; geranoriški dėstytojai, kitokie santykiai su studentais“.
Kokybiškos studijų programos	„Dalykų konkretumas ir reikalingumas gyvenime; Puiki paskaitų medžiaga, literatūra, nuostabios bibliotekos; Laisvė rinktis didesnę dalį laisvai lankomų paskaitų; Galima pasirinkti, kokius dalykus studijuoti, dėstytojai - mokslininkai, laboratorijų vadovai; Žinios įgyjamos daugiau praktiniu būdu, o ne teoriniu“.
Puikios mokymo priemonės	„Laboratorinė įranga“.
Studentų motyvacija	„Studentų motyvuotumas studijoms“.

Iš lyginamosios analizės rezultatų matyti, kad tik atsitiktiniai, pavieniai tyrime dalyvavę asmenys studijų kokybę užsienyje vertina neigiamai. Tuo tarpu kitų respondentų vertinimuose studijų kokybės užsienyje skalė svyruoja nuo 5 iki 10 balų, kai tuo tarpu Lietuvos – nuo 1 iki 8 balų (20 pav.).

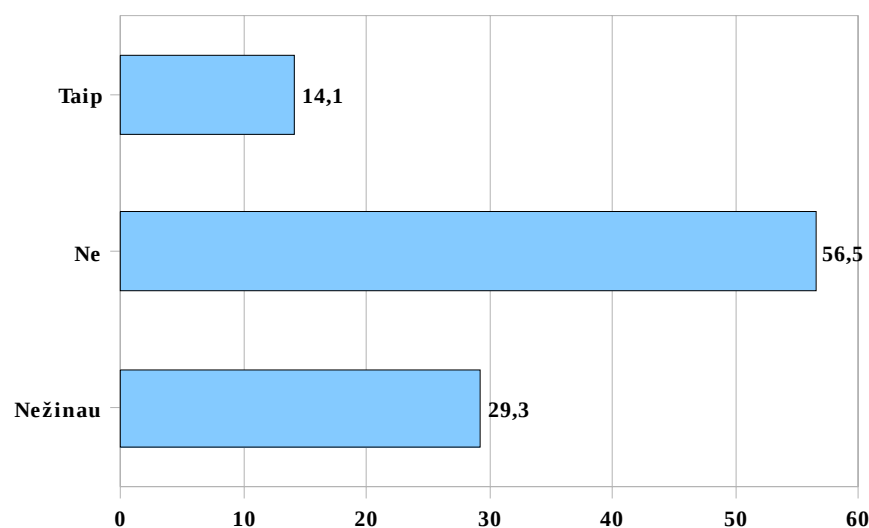
20 paveikslas. Studijų kokybės vertinimų palyginimas Lietuvos ir užsienio aukštosiose mokyklose vertinant 10-balėje sistemoje

Nuomonių palyginimui respondentų buvo teiraujamasi, ar jie, studijuodami užsienio šalių aukštosiose mokyklose, iš dėstytojų jautė daugiau dėmesio? Atlikus atsakymų analizę, išryškėjo, kad didžioji dalis respondentų jokios ypatingos paramos nejautė (38 proc.) arba nežino, ar jautė (38 proc.) ir tik 23,4 proc. respondentų pripažįsta, jog, studijuodami užsienio šalių aukštosiose mokyklose, jie jautė iš dėstytojų daugiau dėmesio ir paramos. Todėl galima teigti, kad ir užsienio šalių aukštosiose mokyklose dėmesys gabiam jaunimui nėra pakankamas. Tiesa, to priežastimi gali būti ir tai, jog dėstytojai nesistengia identifikuoti gabaus jaunimo, atvykusio iš svetur, ar juolab, domėtis jo pasiekimais olimpiadose. Tikėtina, kad bendravimą ir bendradarbiavimą lemia ne turimi titulai, o realūs gebėjimai, demonstruojami studijuojant.

21 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Jeigu studijavote užsienio šalių universitetuose, ar jautėte iš dėstytojų daugiau dėmesio“ pasiskirstymas procentais

22 paveiksle pateikiamas respondentų išreikštas požiūris, vertinant Lietuvos aukštųjų mokyklų dėstytojų požiūrį į gabų jaunimą. Akivaizdu, kad vyrauja neigiama tendencija, patvirtinanti prielaidą, jog dėstytojai dėl per didelio darbo krūvio, dėl tradicijų trūkumo ar kitų priežasčių, nėra pasirengę skirti tinkamą dėmesį gabaus jaunimo ugdymui. Net 57 proc. tyrime dalyvavusių respondentų pripažįsta, jog dėstytojai Lietuvos aukštosiose mokyklose neskiria pakankamai dėmesio gabiems studentams; 29 proc. nežino ar nesidomėjo ir tik 14 proc. respondentų mano ir sutinka su teiginiu, jog dėstytojai visgi skiria pakankamą dėmesį gabaus jaunimo ugdymui.

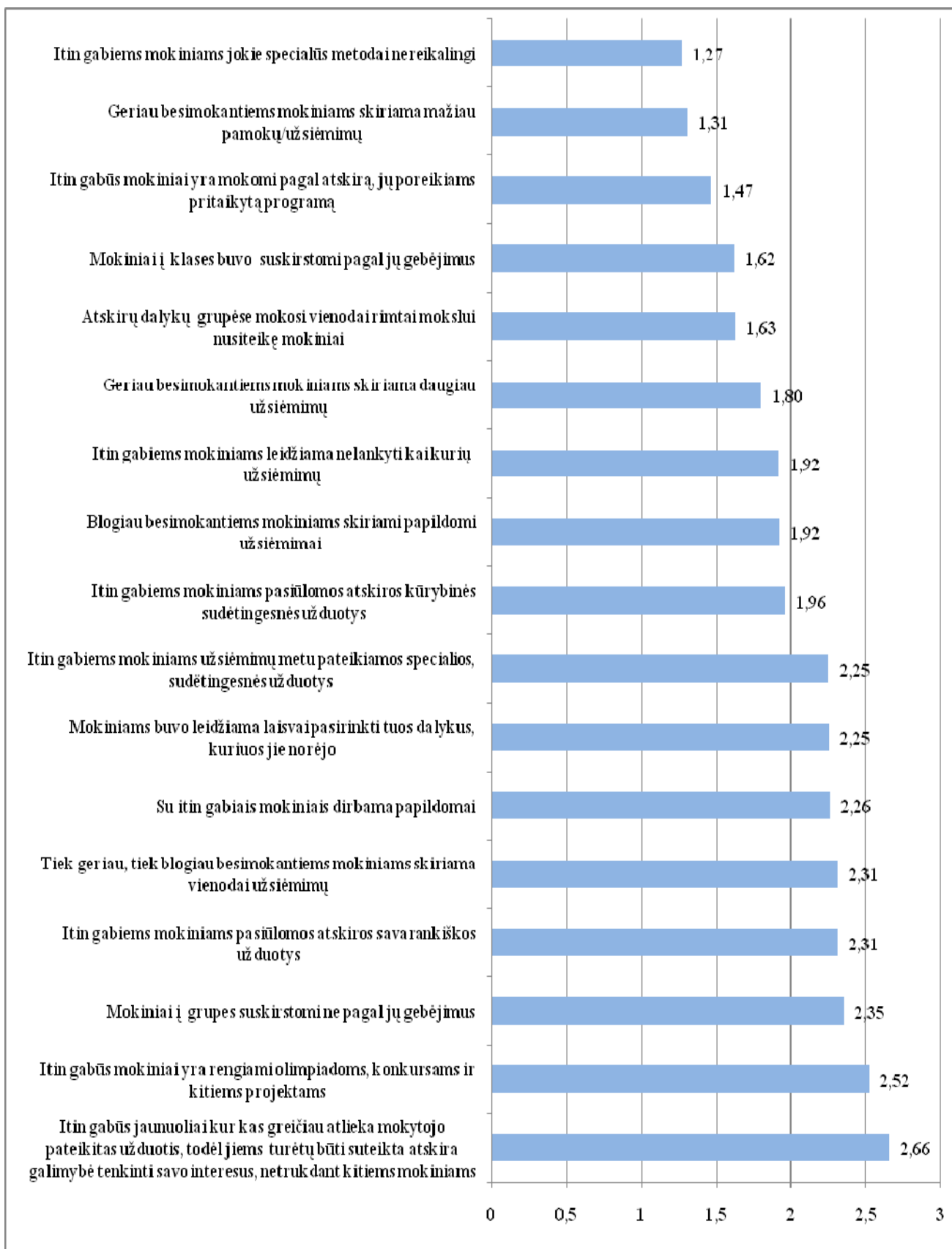
22 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar, Jūsų nuomone, dėstytojai Lietuvos aukštosiose mokyklose skiria pakankamai dėmesio gabiems studentams“ pasiskirstymas procentais

Siekiant atsakyti į vieną iš tyrimo uždavinių – nustatyti, kokia vykdoma šalies ir užsienio aukštųjų mokyklų gabių studentų pritraukimo politika - respondentų vertinimui buvo pateikti du beveik visiškai identiški 18 ir 20 teiginių blokai, kurie skyrėsi tik studijų vietos vertinimu (Lietuvoje ar užsienyje).

Kaip matyti 23 paveiksle, pateikiama pritarimo ar nepritarimo teiginiui ranginė skalė, iš kurios matyti, jog, vertindami Lietuvos mokyklų metodų tinkamumą atskleisti gabumams, respondentai vieningiausiai pritarė dviem paskutiniams teiginiams: „*itin gabūs jaunuoliai kur kas greičiau atlieka mokytojo pateiktas užduotis, todėl jiems turėtų būti suteikta atskira galimybė tenkinti savo interesus, netrukdam kitiems*“ (M=2,66) ir teiginiui „*itin gabūs mokiniai rengiami olimpiadoms, konkursams ir kitiems projektams*“ (M=2,52).

Tuo tarpu žemiausio pritarimo sulaukė tokie teiginiai, kaip: „*itin gabiems mokiniams jokie specialūs metodai nereikalingi*“ (M=1,27); „*geriau besimokantiems mokiniams skiriama mažiau pamokų/užsiėmimų*“ (M=1,31).

Galima teigti, kad respondentai, sureitinguodami pateiktus vertinimui teiginius, akcentuoja metodus, kurie yra pageidaujami ir reikalingi gabaus jaunimo ugdymui. Tiesa, išryškėjo ir keletas pozityvių momentų, tai tokių teiginių vertinimas, kaip: „*su itin gabiais mokiniais dirbama papildomai*“ (M=2,26); „*itin gabiems mokiniams užsiėmimų metu pateikiamos specialios, sudėtingesnės užduotys*“ (M=2,25). Įvertintais teiginiais. Tai rodo, jog mokiniai, vertindami metodus, taikomus ugdant gabius mokinius Lietuvos mokyklose, nėra itin patenkinti esama situacija ir yra linkę teigti, jog tai, kas taikoma edukacinės praktikos lygmenyje, nėra pakankamos priemonės ir veiksmingi metodai.

23 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Lietuvos mokyklose man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ar individualizuoto ugdymo metodus“

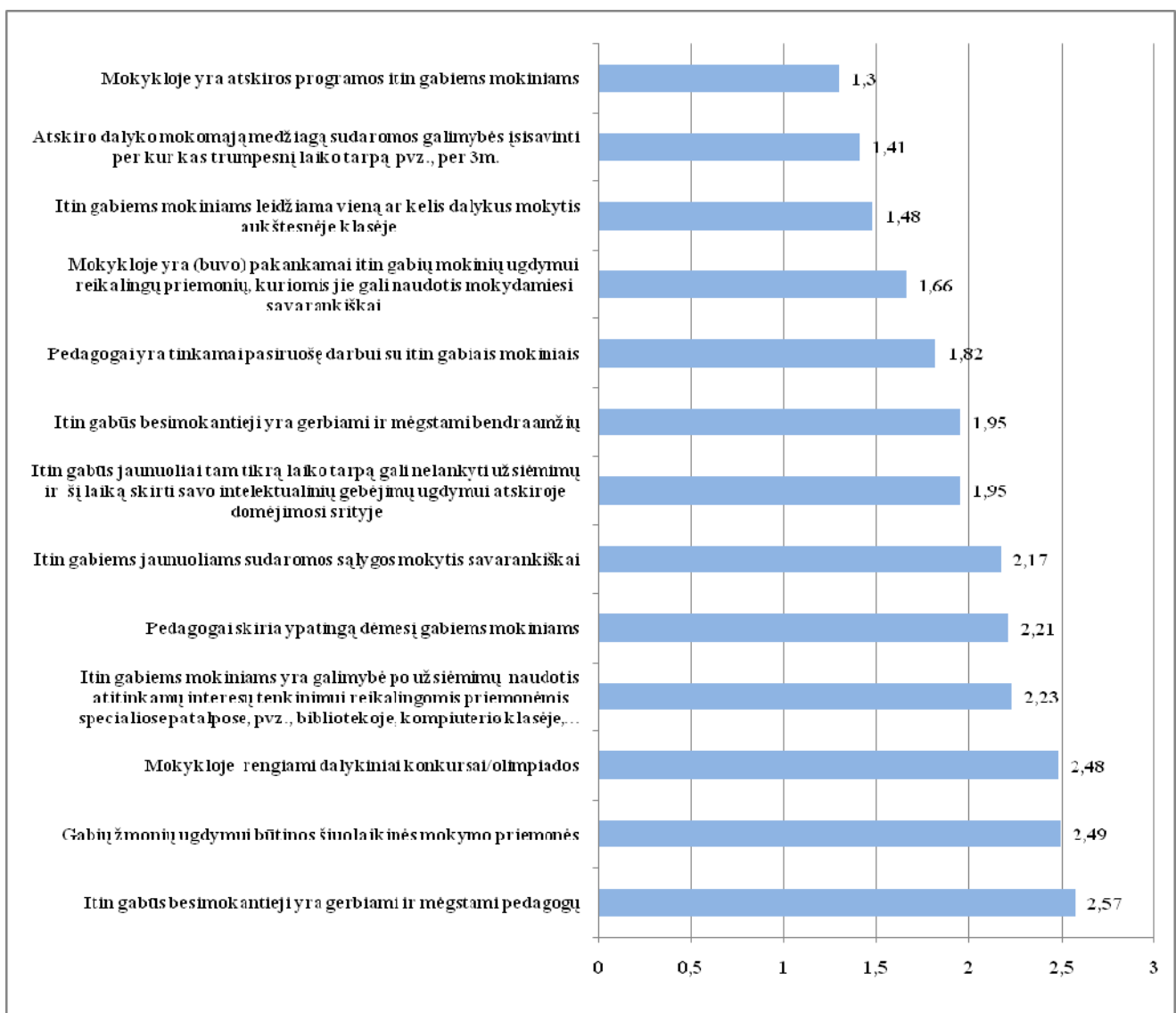
Tuo tarpu palygindami studentų nuomonę (žr. 24 pav.), vertinant metodus, taikomus gabiems aukštosiose mokyklose, išryškėjo tam tikri reikšmingi skirtumai. Studentai vieningiausiai ir pozityviausiai vertino teiginius „ *tiek geriau, tiek blogiau besimokantiems studentams skiriama vienodai užsiėmimų*“ ($M=2,55$); „*studentai į grupes suskirstomi ne pagal jų gebėjimus*“ ($M=2,45$).

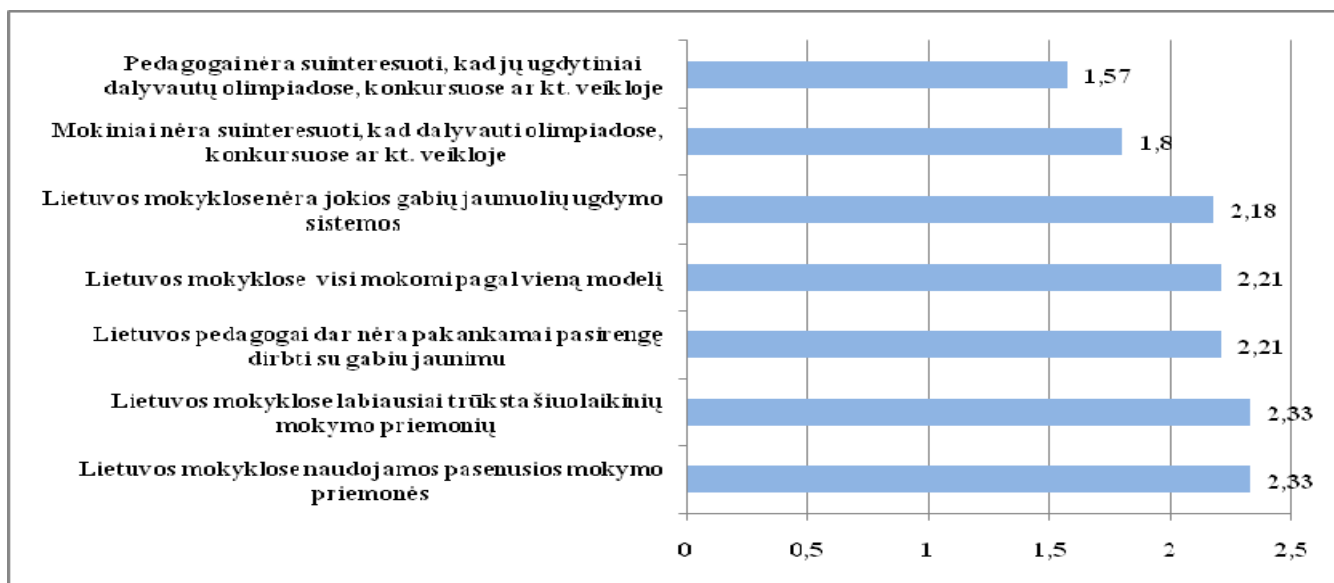

24 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Lietuvos aukštosiose mokyklose man buvo sudarytos teigiamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ar individualizuoto ugdymo metodus“

Žemiausio studentų pritarimo sulaukė teiginiai „itin gabiems studentams jokie specialūs metodai nereikalingi“ (M=1,23); „studentai į grupes buvo suskirstomi pagal jų gebėjimus“ (M=1,29); „itin gabūs studentai yra mokomi pagal atskirą, jų poreikiams pritaikytą programą“ (M=1,29).

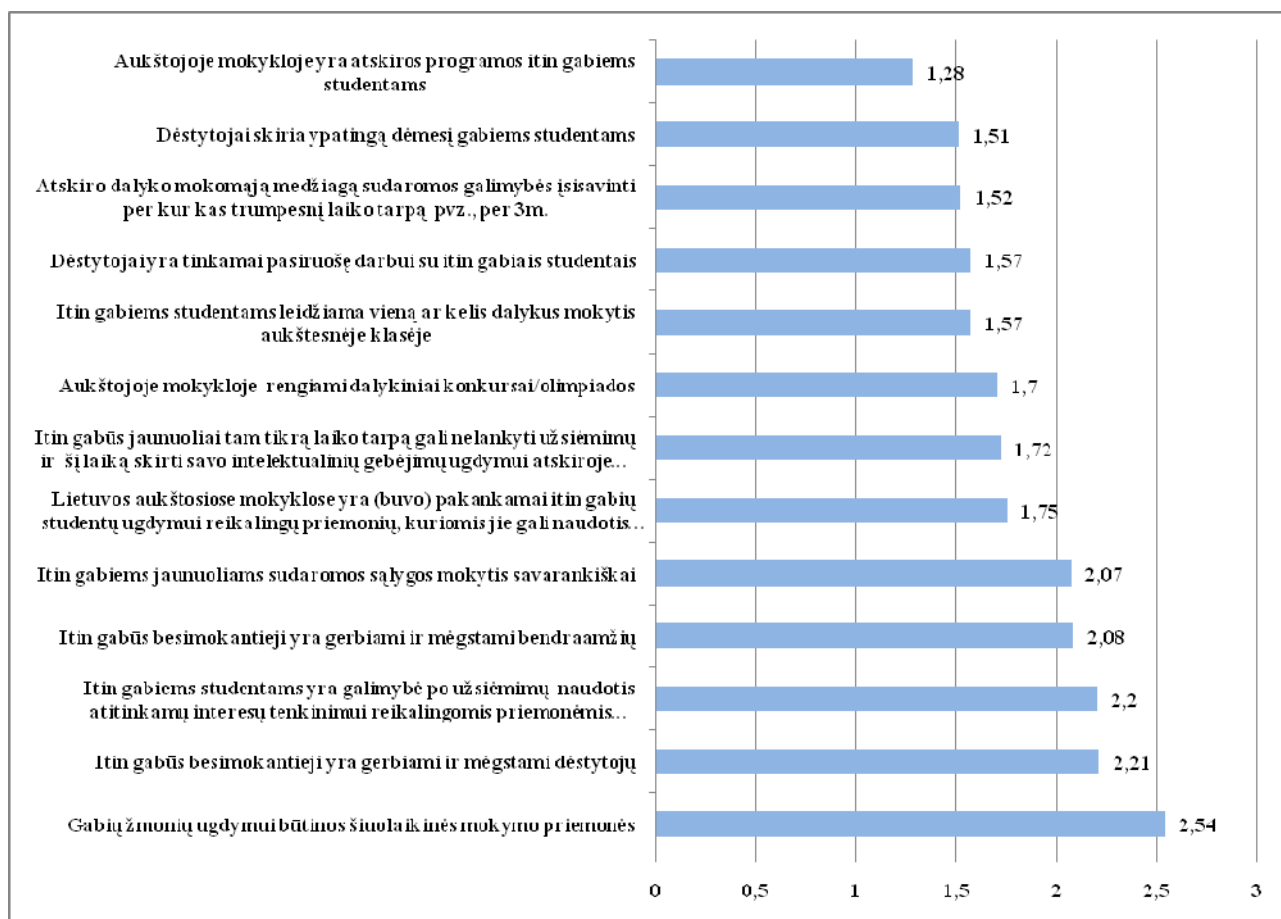
Kur kas mažesnio pritarimo studentų olimpiadininkų tarpe sulaukė teiginys „su itin gabiais studentais dirbama papildomai“ (M=1,45). Be to, žemesnio studentų pritarimo sulaukė ir teiginys „itin gabiems studentams už užsiėmimų metu pateikiamos specialios, sudėtingesnės užduotys“ (M=1,48). Tai patvirtina prielaidą, kad kur kas geresni ir veiksmingesni metodai gabių vaikų ugdymui pastebimi bendrojo lavinimo mokyklose ir gimnazijose. Tuo tarpu aukštesiose mokyklose dažniausiai taikomi įprasti ir eilę metų nusistovėję mokymo metodai, kurie nepadedą ne tik identifikuoti gabaus jaunimo, bet ir nėra patrauklūs jų veiklai. Ir mokiniai, ir studentai pabrėžia tai, jog taikomi metodai nėra pakankami gabumams atskleisti (25 pav.).

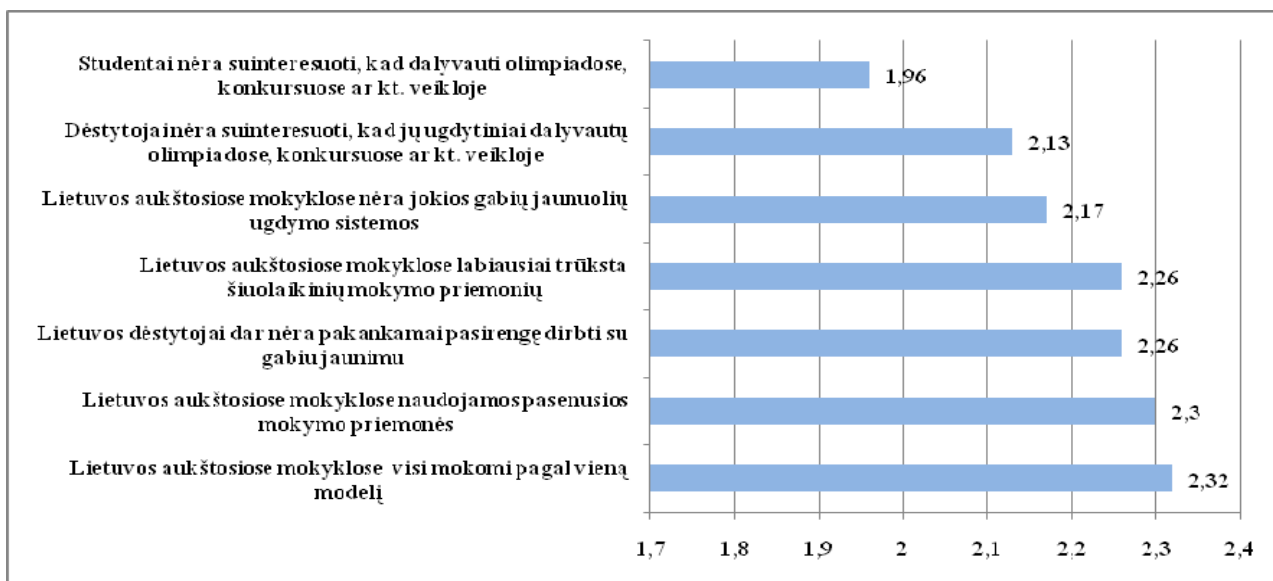

25 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Lietuvoje man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ir individualizuoto ugdymo sąlygas“

26 paveiksle pateikiami apibendrinantys olimpiadininkų nuomos, vertinant galimybes atskleisti savo gabumus pagal diferencijuoto ir individualizuoto ugdymo sąlygas, vertinimai.

26 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Lietuvos aukštosiose mokyklose man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ir individualizuoto ugdymo sąlygas“

Respondentai, vertindami gabiam jaunimui sudaromas sąlygas pagal diferencijuotą ir individualizuotą ugdymą Lietuvos aukštosiose mokyklose, vieningiausiai pritarė teiginiui „Lietuvos aukštosiose mokyklose visi mokomi pagal vieną modelį“ ($M=2,32$). Aukšto pritarimo sulaukė ir tokie teiginiai, kaip: „Lietuvos aukštosiose mokyklose naudojamos pasenusios mokymo priemonės“ ($M=2,3$) bei teiginiams „Lietuvos dėstytojai dar nėra pakankamai pasirengę dirbti su gabių jaunimu“; „Lietuvos aukštosiose mokyklose labiausiai trūksta šiuolaikinių mokymo priemonių“ ($M=2,26$).

Žemiausiai įvertintas teiginys „aukštojoje mokykloje yra atskiros programos itin gabiems studentams“ ($M=1,28$) ar „dėstytojai skiria ypatingą dėmesį gabiems studentams“ ($M=1,51$).

Tyrimo rezultatai rodo, kad Lietuvos aukštosios mokyklos nėra pasirengusios gabaus jaunimo ugdymui tiek mokymo priemonių, tiek žmogiškųjų išteklių kontekste. Aukštųjų mokyklų praktikoje nėra gabaus jaunimo paieškos ir palaikymo programos, atskirų formų ir metodų. Be to, studentai per mažai mokomi mokslinės – tiriamosios veiklos, beveik neorganizuojami dalykiniai konkursai, olimpiados.

Vertindami Lietuvos dėstytojų dėmesį gabiems studentams, respondentai ypač akcentavo (10 priedas) dėstytojų *nedėmesingumą*. Dėstytojai apskritai menkai nutuokia ir domisi apie atskiro studento gabumus; Dėstytojui svarbu išdėstyti savo dalyką, o ne ugdyti tikrai gabius ir ateityje didelį indėlį į LT ekonomiką įnešiančius žmones; Gabiems studentams nesiūloma jokia papildoma veikla ar programos; Gabus studentas dėstytojui tas, kuris visu kontrolinius 10-ais parašo ir atkala visą medžiagą; Juk net toli gražu ne visi dėstytojai noriai konsultuoja vienu ar kitu papildomu

klausimu; Laikau save gabia studente, esu 3 rotacinėje eilėje ir nemanau, kad kuris mano dėstytojas bent žinotų mane, jam pasakius mano vardą ir pavardę; Manau, dėstytojai elgiasi su visais studentais vienodai“.

Tarp kitų dėstytojų nedėmesingumo gabiems priežasčių respondentai dar išskyrė **per didelius dėstytojų darbo krūvius, per didelį studentų skaičių, orientavimąsi į vidutinio lygio studentus**.

Be to, respondentai išskyrė ir keletą teigiamų momentų dirbant su gabiais studentais. Tai **sąlygų mokslinei/praktinei veiklai sudarymas** „Jie turi galimybių nuo anksčiau užsiimti moksliniu darbu, o ne 4 kurse; Ką dėstytojai pasiūlo geriausiu atveju, tai pora mėnesių padirbėti kokioje nors laboratorijoje ar kokiame nors projekte... Kai, tuo tarpu, šis procesas turėtų vykti nuolat“ bei **papildoma, diferencijuota veikla** „Papildomos konsultacijos, individualios užduotys; Pažįstu tik vieną, ir noriu paminėti, kad labai malonu su juo dirbti - prof. Romas Baronas. Daugiau tokių neteko girdėti, visam Matematikos ir Informatikos fakultete (bent jau programų sistemose), VU“.

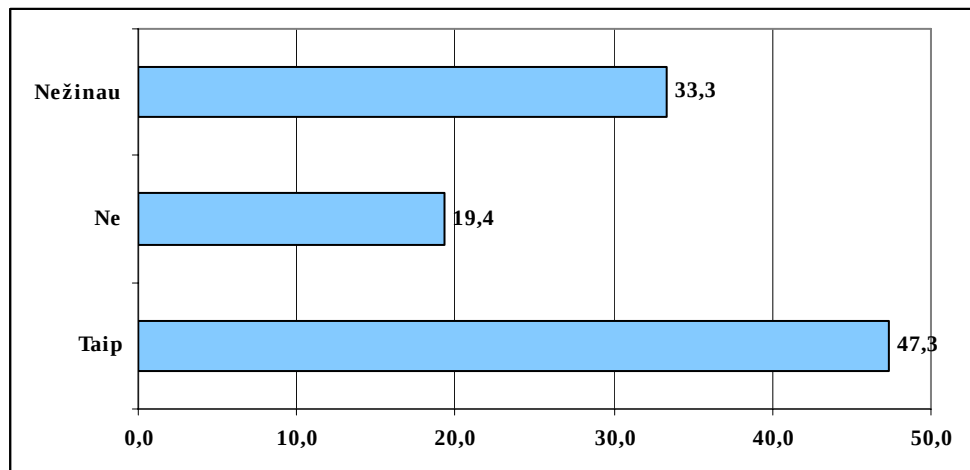
Tiesa, visos šios priemonės, respondentų vertinimu, taikomos tik pavienių dėstytojų iniciatyva.

Gabių vaikų ir jaunimo ugdymas neatsiejamas ne tik nuo studijų sistemos, bet kitų priemonių, tokių kaip finansinis skatinimas, lengvatos, taikymo.

Gauti atsakymų į atvirą klausimą turinio analizės rezultatai (11 priedas) leidžia teigti, jog olimpiadininkams, stojant į Lietuvos aukštąsias mokyklas, dažniausiai pridedami **papildomi balai**, turintys įtakos jų vietai norinčių studijuoti eilėje.

Respondentų buvo teiraujamas, ar studentai iš Lietuvos, besimokydami užsienio šalių universitetuose, turi lygias galimybes? Kaip matyti iš 27 paveiksle pateikiamų rezultatų, apie pusė tyrime dalyvavusių olimpiadininkų pripažįsta, jog jie, mokydamiesi užsienio šalių aukštosiose mokyklose, nepajuto jokios lygių galimybių diskriminacijos (47 proc.); trečdalis teigė nežinantis, ar turėjo/turės lygias galimybes, o 19,4 proc. respondentų mano, kad lygių galimybių jie neturėjo.

Toks nuomonių pasiskirstymas rodo, kad vis labiau globalizuojantis pasauliui, lieka vis mažiau veiksmų, galinčių neigiamai įtakoti užsieniečių mokymąsi, darbą ar kitą veiklą svečiose šalyse. Tokia situacija nėra vienareikšmė, nes, viena vertus, tai puiki galimybė pasinaudoti kitų valstybių mokymo patirtimi bei mokymo baze; kita vertus, išlieka protų „nutekėjimo“ problema, kuri nėra saistoma kokių nors abejonių, baimių ar nepasitikėjimo.

27 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar, Jūsų nuomone, studentai iš Lietuvos, besimokydami užsienio šalių universitetuose, turi lygias galimybes?“ pasiskirstymas procentais

Atsakymų į atvirą klausimą turinio analizės rezultatai (12 lentelė) leidžia teigti, kad studentai, darbuotojai iš Lietuvos, būdami užsienio šalyse, dažniausiai nejaučia jokios diskriminacijos ir **turi tas pačias sąlygas bei galimybes** pasirinktai veiklai „Mokosi lygiai taip pat, tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir visi kiti; Mokslo prasme galimybės lygios, nes svarbus žinių įsisavinimas ir supratimas. O kalbos barjero problemos, perkamosios galios skirtumai yra savaime suprantami; Peržengus kalbos barjerą, viskas įmanoma; Turi tokias pat galimybes, kaip ir kiti“.

12 lentelė

Užsienio šalyse teikiamos galimybės studentams, darbuotojams, atvykusiems iš Lietuvos

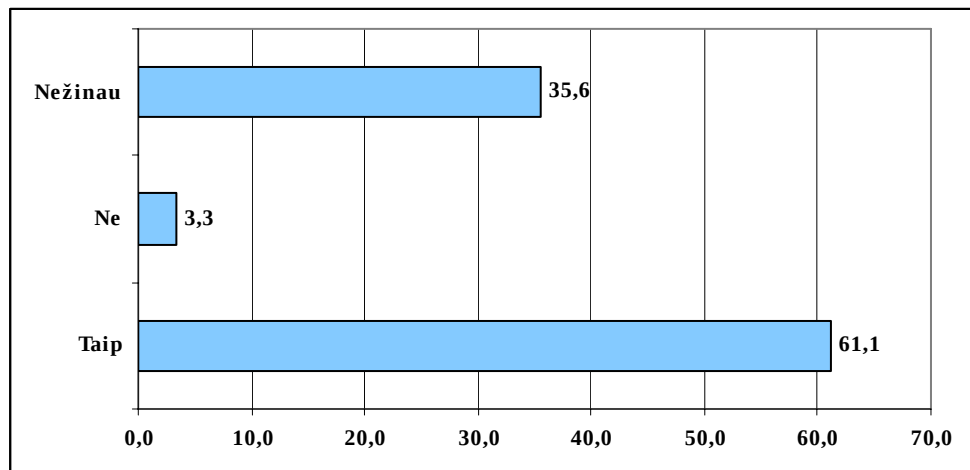
Priemonės	Iliustracijos
Visi turi vienodai dideles galimybes	„Dar daugiau nei lygias. Vidurinės mokyklos kursas yra aukštesnis nei daugumos užsienio valstybių; ES universitetuose jie turi tokias pat sąlygas kaip vietiniai studentai; Europos sąjungoje lietuviams sąlygos tokios pat kaip kitų šalių studentams; Jei gerai moka kalbą ir išvengia finansinių sunkumų t.y. gali pakankamai laiko skirti mokslams - turi lygias sąlygas, nes vertinamos žinios; Jokios diskriminacijos neįtaria studijuodamas; Labai greitai Lietuvos studentai (gabūs) sugeba įrodyti savo vertę; Mokosi lygiai taip pat, tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir visi kiti; Mokslo prasme galimybės lygios, nes svarbus žinių įsisavinimas ir supratimas. O kalbos barjero problemos, perkamosios galios skirtumai yra savaime suprantami; Peržengus kalbos barjerą, viskas įmanoma; Turi tokias pat galimybes, kaip ir kiti; Turiu draugų, kurie mokėsi užsienyje ir jiems ten buvo labai patogiu ir jie turėjo tikrai lygias galimybes; Užsienio universitetuose studentai turi geresnes sąlygas, labiau motyvuotus dėstytojus; Vienodos galimybės tik tuo atveju, jei studentai iš Lietuvos itin gerai moko tos šalies, kurios universitete studijuoja, kalbą“.

Priemonės	Iliustracijos
Didesnė veiklos diferenciacija	„Dėstytojai stengiasi padėti studentams gilinti jų žinias. Kai kurių dalykų užduotys yra pagal kiekvieno poreikius: įmanoma nuo minimalaus gilinimosi, iki aukšto lygio mokslinių darbų vykdymo; Užsienyje studentai turi daug didesnes galimybes, projektų finansavimo, mokslo darbuotojų pagalbos“.
Daugiau dėmesio į žmogui	„Mažiau popierizmą, daugiau žiūrima į žmogų ir jo atliekamą darbą, sugebėjimus“.
Nevertinami Lietuvos aukštojo mokslo diplomai	„Jungtinėje karalystėje yra tekę dirbti programuotoju. Viena pažįstama baigusi VU irgi norėjo ten įsidarbinti. Jos net nepakvietė į interviu vien todėl, kad ji buvo baigusi VU“.
Didesnis mokestis už studijas	„Kai kur užsienio studentams taikomas didesnis mokestis už studijas“.

Be to, respondentų nuomone, studentai iš Lietuvos gana greit įrodo savo vertę, todėl jaučia **didesnę veiklos diferenciaciją, daugiau dėmesio** ir pan. Tik atskirais atvejais tenka daugiau mokėti už mokslą ar įsitikinti, jog darbdaviai užsienyje ne visada pripažįsta Lietuvos aukštojo mokslo diplomą.

Siekiant išsiaiškinti respondentų nuomonę apie tai, ar užsienio šalių universitetuose įgyvendinama gabių studentų ugdymo programa?, tyrime dalyvavusių olimpiadininkų buvo prašoma išreikšti savo nuomonę šioje srityje. Kaip matyti 28 paveiksle, didesnė pusė tyrimo dalyvių yra tikri, kad užsienio šalių universitetuose įgyvendinama gabių studentų ugdymo sistema (61 proc.). Tuo tarpu gerokai mažiau yra abejojančių ar nežinančių apie tokios sistemos egzistavimą (36 proc.) ir tik 3 proc. respondentų mano, kad gabių studentų ugdymo sistemos užsienio šalių aukštosiose mokyklose nėra.

Toks nuomonių pasiskirstymas rodo, kad olimpiadų dalyviai kur kas pozityviau nusiteikę, vertindami gabaus jaunimo ugdymo sąlygas svetur, nei Lietuvoje. Galima teigti, kad ugdymo demokratiškumui įgyvendinti svarbu siekti, kad švietimo sistemoje būtų kuo įvairesnių švietimo institucijų, atitinkančių kuo platesnius mokinių, studentų poreikius gabumų, sugebėjimų, įgytų žinių, motyvacijos, polinkių ar kt. prasmėmis. Nes būtent šių sąlygų išpildymas leistų ugdytiniui pasirinkti jam labiausiai tinkančią įstaigą, priemones, veiklos būdus.

28 paveikslas. Atsakymų į klausimą „Ar, Jūsų nuomone, užsienio šalių universitetuose įgyvendinama gabių studentų ugdymo programa?“ pasiskirstymas procentais

Palyginus pritarimo ar nepritario teiginiui „*Užsienio šalių aukštojoje mokykloje man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ir individualizuoto ugdymo metodus*“ pasiskirstymą ir palyginus su tų pačių teiginių vertinimu Lietuvos sąlygomis, išryškėjo, kad iš tiesų užsienio šalių universitetuose sudaromos kur kas geresnės sąlygos gabių studentų ugdymo programai.

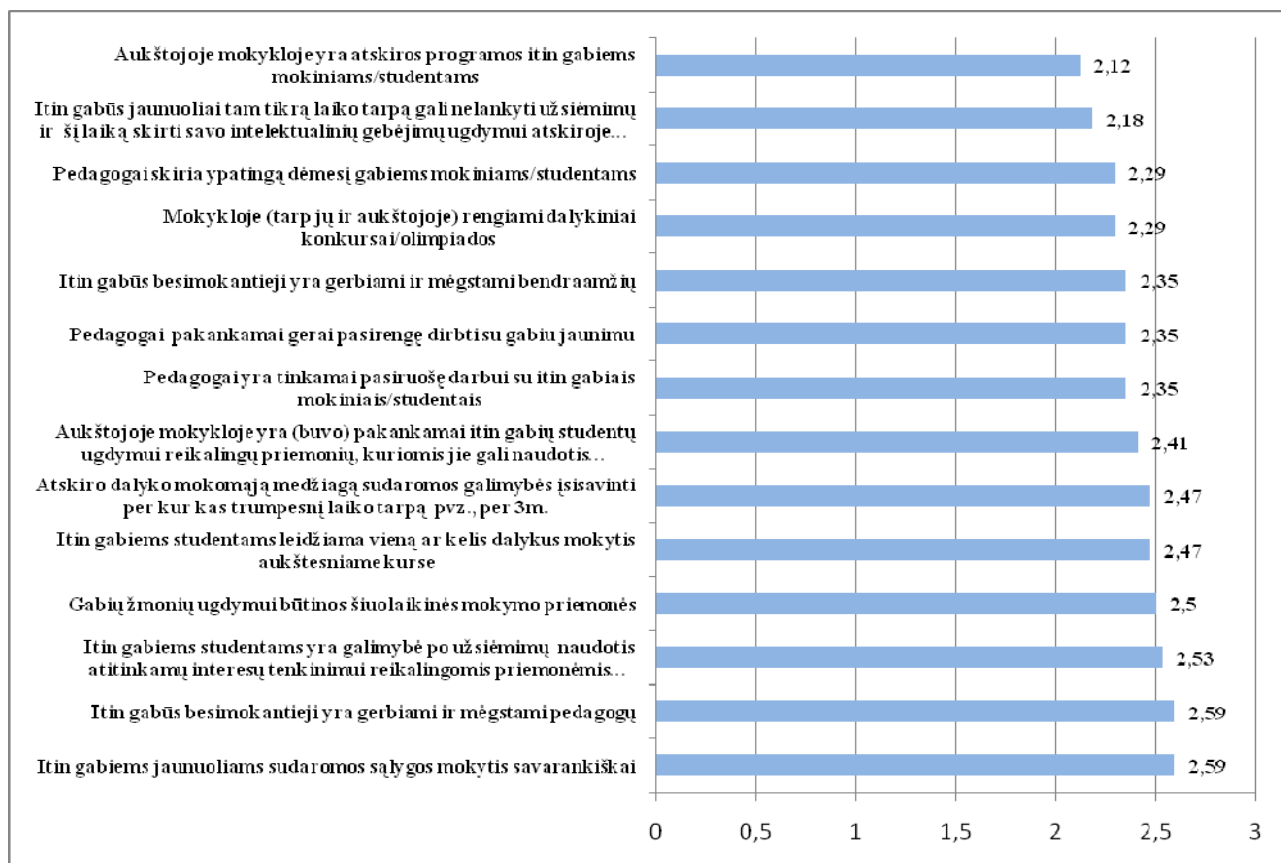
29 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Užsienio šalių aukštojoje mokykloje man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ir individualizuoto ugdymo metodus“

Tuo tarpu žemiausio pritarimo sulaukė tokie teiginiai, kaip: „*itin gabiems studentams jokie specialūs metodai nėra reikalingi*“ ($M=1,62$); „*geriau besimokantiems skiriama mažiau pamokų/užsiėmimų*“ ($M=1,82$).

Atsakymų į atvirą klausimą turinio analizės rezultatai (12 priedas) atskleidė, kad užsienio šalių aukštosiose mokyklose gabaus jaunimo ugdymo sistema ryškiausiai pasireiškia per **stipendijas ar kitas gabių studentų skatinimo priemones** „Egzistuoja daug stipendijų, praktikų, į kurias galima patekti turit gerus pažymius, dėstytojų rekomendacijas; Gabūs žmonės yra atleidžiami nuo mokėjimo už mokslą, yra skatinami pagyrimo raštais, piniginėm premijom ir kitom dovanom“; **dėstytojų skiriamą papildomą veiklą, galimybę eksperimentuoti, dėstytojų skiriamą dėmesį ir paramą.**

Iš respondentų vertinimų matyti, kad iš tiesų užsienio šalių aukštosiose mokyklose gabių studentų ugdymo sistema ne tik egzistuoja, bet ir veiksmingai įgyvendinama. Vertindami pateiktus teiginius, respondentai labiausiai akcentavo tai, kas realiai vyksta, o ne tai (kaip Lietuvos atveju), ko reikėtų ar norėtųsi. Todėl galima teigti, kad Lietuvai itin svarbu perimti užsienio šalių gerąją patirtį gabių mokinių ir studentų ugdymo srityje ir tokiu būdu užtikrinti visas reikiamas sąlygas jų kokybiškam mokymuisi.

Atsižvelgiant į diferencijuoto ir individualizuoto ugdymo sąlygas, respondentų vertinimui buvo pateiktas 20 teiginių blokas (30 paveikslas), iš kurių matyti, kad olimpiadininkai žymiai pozityviau vertina sąlygų užsienio šalių aukštojoje mokykloje savo gabumams atskleisti tinkamumą nei Lietuvoje.

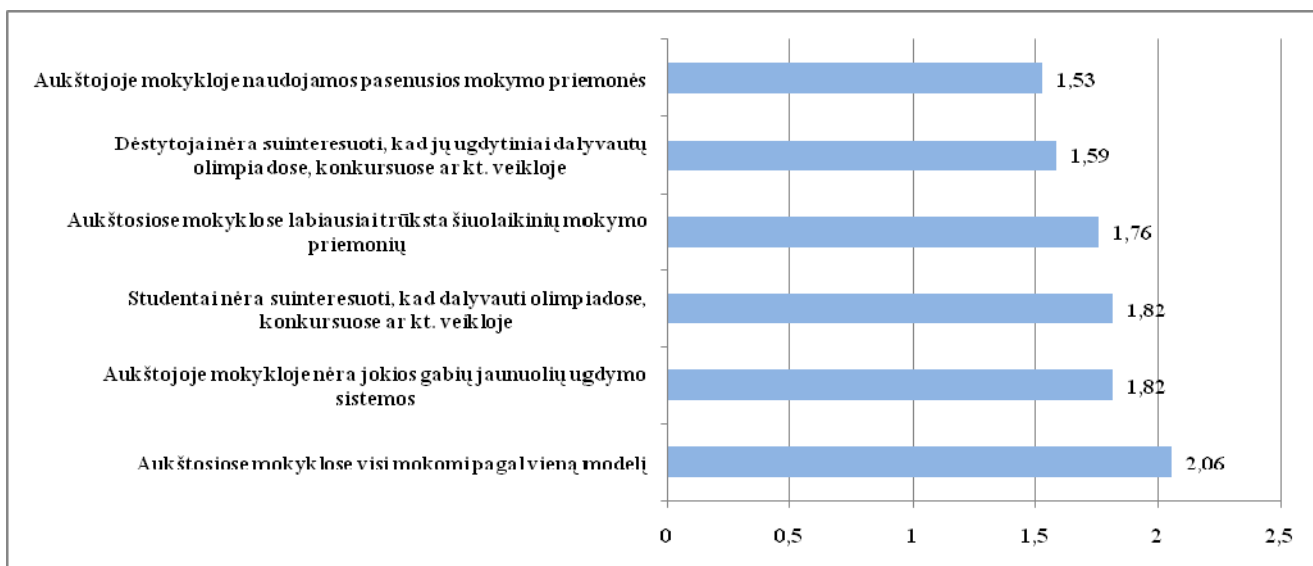

30 pav. Sąlygų gabaus jaunimo ugdymui užsienio šalių universitetuose vertinimas

Kaip matyti 31 paveiksle, vertinti teiginiai iš dalies pagal pozityvą ir negatyvą yra suskirstyti į dvi dalis. Pirmojoje teiginių dalyje dominuoja teiginiai, patvirtinantys užsienio šalių aukštosiose mokyklose esančių sąlygų gabių studentų ugdymui tinkamumą.

Aukščiausio pritarimo sulaukė keturi teiginiai: „*itin gabiems jaunuoliams sudaromos sąlygos mokytis savarankiškai*“ (M=2,59); „*itin gabūs besimokantieji yra gerbiami ir mėgstami pedagogų*“ (M=2,59); „*itin gabiems studentams yra galimybė po užsiėmimų naudotis atitinkamų interesų tenkinimui reikalingomis priemonėmis*“ (M=2,53); „*gabių žmonių ugdymui būtinos šiuolaikinės mokymo priemonės*“ (M=2,5).

Žemiausias pritarimas skirtas tokiems teiginiams, kaip: „*aukštojoje mokykloje naudojamos pasenusios mokymo priemonės*“ (M=1,53); „*dėstytojai suinteresuoti, kad jų ugdytiniai dalyvautų olimpiadose, konkursuose ar kt. veikloje*“ (M=1,59).

31 paveikslas. Pritarimas ar nepritarimas teiginiui „Užsienio šalių aukštojoje mokykloje man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus, pagal diferencijuoto ir individualizuoto ugdymo sąlygas“

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad Lietuvoje valstybiniu ir visuomeniniu lygmeniu sąlygos gabių vaikų ir ypač jaunimo ugdymui nėra itin palankios, nes:

- Vyrauja olimpiadininkų ugdymo bei paramos jiems sistemiškumo stoka.
- Olimpiadininkų veiklos rezultatai kur kas dažniau priklauso nuo jų pačių įgimtų ar išsiugdytų talentų, atskirų žmonių kompetencijos, geranoriškumo ir entuziazmo.
- Olimpiadininkų ugdymas yra išskaidytas į atskiras dalis, dažnai ne tik kad nesusijusias tarpusavyje, bet ir nesiejamas į bendrą visumą.
- Gabus vaikas ar jaunuolis dažnai pasimeta tarp vidutiniokų ir neturi tinkamų sąlygų savo poreikiams realizuoti.

- Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai ne tik pasižymi ypatingais mokymosi poreikiais, bet ir tikslingiau renkasi studijų kryptį, profesiją, darbą, o perspektyvą dažnai sieja su moksline veikla.
- Išryškėjo didelė priklausomybė tarp to, kokio dalyko olimpiadose, jaunuoliai yra dalyvavę ir pasirinktos profesijos. Olimpiadininkų pasirinkimuose vyrauja fiziniai mokslai (fizika, matematika, informatika).
- Nepaisant ypatingų gabaus jaunimo poreikių ir tinkamų jų ugdymui sąlygų stokos, šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviai dažniau renkasi studijas Lietuvos aukštosiose mokyklose nei užsienyje. Todėl ir tokių asmenų dinamika per pastaruosius 5-10 metų yra gana pastovi (trečdalis respondentų).
- Užsienio šalių aukštojo mokslo kokybė olimpiadininkų vertinama kur kas pozityviau nei Lietuvos aukštųjų mokyklų.
- Visgi olimpiadininkų išvykimui į užsienį didžiausią poveikį daro aukštesnė studijų kokybė, didesnės perspektyvos, stipendijos, kitos skatinimo priemonės ar atlygis už darbą.
- Grįžimą į Lietuvą labiausiai nulemia pasibaigęs studijų ar mainų programos laikas, tėvų, draugų, pažįstamų įtaka.
- Lietuvos aukštojo mokslo tobulinimą olimpiadininkai pirmiausia sieja su kokybiškais ugdymo institucijomis ir studijų programomis, pasikeitusiais dėstytojų ir studentų santykiais, pagaliau, pačių studentų požiūriu į mokymąsi, jų atsakomybę.
- Pasirinkdami studijas Lietuvos aukštosiose mokyklose studentai gauna tik papildomus balus, tačiau jokios skatinimo, palaikymo sistemos nėra.
- Lietuvos aukštosiose mokyklose nėra jokios olimpiadininkų pritraukimo politikos, nes studentams galioja bendros stojimo taisyklės. Neišspręstas olimpiadininkų identifikavimo klausimas.
- Studijuodami Lietuvos aukštosiose mokyklose olimpiadininkai labiausiai pasigenda dėstytojų dėmesingumo, pagalbos ir diferencijuotos veiklos. Tuo tarpu užsienio šalių universitetuose sudaromos kur kas geresnės sąlygos gabaus jaunimo ugdymui (kompetetingi ir gebantys diferencijuoti užduotis dėstytojai, šiuolaikinės priemonės, naujausia literatūra, modernios laboratorijos ir pan.).

IŠVADOS

1. Atliktos mokslinės literatūros ir mokslinių tyrimų rezultatai atskleidė, kad gabių vaikų ir jaunimo ugdymas pasaulio bei Europos šalyse stoja aiškaus įstatyminio įteisinimo, sistemiškumo ir formų įvairovės.
2. Lietuvoje tiek valstybiniu, tiek ir visuomeniniu lygmeniu sąlygos olimpiadininkų ugdymuisi nėra pakankamos: olimpiadininkų ugdymas nėra reglamentuojamas švietimo įstatymuose, o jeigu ir minimas, tai greičiau vartojant rekomendacinio pobūdžio teiginius; olimpiadininkų specialiųjų mokymosi poreikių tenkinimas paliktas mokyklų nuožiūrai.
3. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad edukacinės praktikos lygmenyje olimpiadininkų ugdymas pasireiškia tik fragmentiškai ir neapima visos švietimo sistemos. Didžiausias dėmesys olimpiadininkų ugdymui teikiamas bendrojo lavinimo ir specializuotose neformaliojo ugdymo institucijose, o ryškiausia veiklos forma – dalyvavimas šalies bei tarptautiniuose konkursuose, olimpiadose.
4. Olimpiadų prizininkai ir dalyviai kur kas tikslingiau renkasi studijas ir savo ateitį sieja su pasirinktos srities veikla. Olimpiadininkų pasirinkimuose, proporcingai dalyvavimui dalykinėse olimpiadose, vyrauja fizinių mokslų studijos, iš kurių ypač išsiskiria tokios studijos, kaip: fizika, matematika, informacinės technologijos. Socialinių mokslų grupėje kiek dažniau pasirenkama ekonomika, o biomedicinos srityje – medicinos studijos.
5. Olimpiadų prizininkų akademiniai pasiekimai nėra tiesiogiai proporcingi jų akademiniams rezultatams aukštojoje mokykloje, nors dominuoja puikūs ir labai geri įvertinimai.
6. Baigę studijas, olimpiadų prizininkai ir dalyviai dažniausiai renkasi aukštesnės pakopos (magistrantūros) studijas Lietuvos aukštosiose mokyklose, savo ateitį sieja su moksline veikla (tarp jų ir doktorantūros studijos); mokosi ir dirba arba tik dirba. Olimpiadų prizininkai savo ateitį dažniau sieja su tolesne moksline veikla, dirba ir mokosi arba dirba pagal specialybę.
7. Olimpiadų prizininkai jaučiasi pasirengę konkuruoti tiek Lietuvos, tiek ir užsienio šalių darbo rinkose, nors dažnai stokoja praktinių gebėjimų, abejoja perspektyvomis Lietuvoje ar nėra patenkinti socialinėmis garantijomis bei atlygiu už darbą.

8. Studijų kokybę Lietuvos aukštosiose mokyklose olimpiadų prizininkai ir dalyviai vertina mažiau palankiai nei užsienio šalių universitetuose dėl studijų programų nelankstumo, diferenciacijos, šiuolaikinių mokymo priemonių, mokomosios literatūros, dėstytojų kompetencijos stokos. Vidutiniškai studijų kokybę Lietuvos aukštosiose mokyklose vertinama 7 balais, kai tuo tarpu užsienio šalių – 9 balais dešimtbalėje sistemoje.
9. Dėl nepakankamos aukštųjų mokyklų ir jų siūlomų studijų programų kokybės olimpiadų prizininkai (apie 60 proc.) ir dalyviai savo ateitį sieja su užsienio šalimis, tačiau gyvenimo ar studijų laikas yra visiškai priklausomas nuo studijų ar mainų programos trukmės. Planuojamo išvykimo į užsienį motyvai yra finansinės, socialinės ar emocinės priežastys, iš kurių ryškiausios nepakankamo dydžio stipendijos, atlyginimai; prasta studijų kokybė; noras pažinti kitas šalis.
10. Studijuojantys ar studijavę užsienio šalyse olimpiadininkai kaip svarbiausias išvykimo iš Lietuvos priežastis nurodė finansines problemas, netinkamą studijų kokybę bei norą tobulėti, įgyti daugiau šiuolaikiškų žinių ir praktinių gebėjimų.
11. Išvykusių ir grįžusių olimpiadininkų dinamika per pastaruosius 5-10 ir daugiau metų yra gana pastovi (trečdalis tyrime dalyvavusių respondentų), nes į užsienio šalis išvyksta tik dalis gabaus jaunimo ir tai dažniausiai dėl studijų ar mainų programų. Kur kas didesnė dalis olimpiados prizininkų lieka Lietuvoje ir neturi ketinimų vykti į užsienį.
12. Olimpiadininkų gabumams atsiskleisti ir realizuoti Lietuvos aukštosiose mokyklose sudaromos nepakankamos sąlygos, nes nėra gabaus jaunimo identifikavimo sistemos ir metodikos, todėl dažnai gabus jaunimas tiesiog pasimeta tarp vidutiniokų; aukštųjų mokyklų dėstytojai dėl per didelio darbo krūvio, per didelio studentų skaičiaus, dėl savo pačių nepakankamo dėmesio gabiems studentams nėra pasirengę darbui su ypatingų poreikių turinčiais studentais.
13. Aukštosios mokyklos stokoja šiuolaikinių mokymo priemonių, modernių laboratorijų, kur savo poreikius galėtų realizuoti gabus jaunimas; aukštosiose mokyklose nepakankamai diferencijuojama ir individualizuojama gabių studentų ar olimpiadininkų veikla, per mažai arba visai neskiriama dėmesio jų mokslinės – tiriamosios veiklos pradmenims. Kai tuo tarpu užsienio šalių universitetuose sudaromos kur kas geresnės sąlygos gabaus jaunimo ugdymui (kompetetingi ir gebantys diferencijuoti užduotis dėstytojai, šiuolaikinės priemonės, naujausia literatūra, modernios laboratorijos ir pan.).
14. Neveikia jokia olimpiadininkų motyvavimo ar skatinimo sistema; nenumatytos finansinės lengvatos ar premijos už puikų mokymąsi; parama olimpiadų prizininkams ir

kitiems gabiems jaunuoliams dažniausiai teikiama tik pavienių kūrybingų asmenų iniciatyva.

15. Aukštosiose mokyklose neužtikrinamas ugdymo tęstinumas ir beveik nėra praktikos organizuoti atskirų mokslo sričių konkursus, olimpiadas ar kitokio pobūdžio renginius, orientuotus į gabaus jaunimo stebėseną ir palaikymą.
16. Nėra bendradarbiavimo su nevyriausybinėmis organizacijomis, fondais, asociacijomis patirties ir praktikos, galinčio ne tik apimti olimpiadininkų ugdymą skirtingų tipų ugdymo institucijose, bet ir skleisti informaciją, dalintis gerąja patirtimi.
17. Renkantis studijas Lietuvos aukštosiose mokyklose, tik iš dalies taikoma išskirtinė priėmimo tvarka, numatanti vieną iš lengvatų – papildomus stojimo balus. Nėra olimpiadų prizininkų studijų finansavimo sistemos, kuri užtikrintų jų pritraukimą rinktis studijas Lietuvoje, nepraktikuojamas tikslinių vietų, suderintų su būsimaisiais darbdaviais, numatymas ir skyrimas.

REKOMENDACIJOS

Valstybės lygmenyje:

1. Papildyti ir pataisyti Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą, kuriame būtų įstatymiškai įtvirtinta gabių vaikų ugdymo sistema.
2. Parengti ir įteisinti vadybinį modelį, kuris vienytų Švietimo ir mokslo ministerijos, atskirų mokslo institucijų, tarp jų ir aukštųjų, kitų gabių vaikų ugdymu suinteresuotų organizacijų specialistus bei pavienius asmenis bei užtikrintų bendradarbiavimo ryšius, funkcijų ir atsakomybės už gabių vaikų ugdymą Lietuvoje pasiskirstymą.
3. Bendradarbiaujant su mokymo ir mokslo institucijomis, psichologinėmis pedagoginėmis tarnybomis, pedagogais praktikais, parengti ir įteisinti gabių vaikų identifikavimo, stebėsenos modelį, metodikas ir rekomendacijas bei sukurti ir įdiegti veiksmingą finansavimo metodiką.
4. Numatyti veiklos priemonės, užtikrinančias pradėtų bei įgyvendinamų veiksmingų veiklų, skirtų gabių vaikų ugdymui, tęstinumą bei tobulinimą. Stiprinti ir skatinti aukštųjų ir bendrojo lavinimo mokyklų sąveiką, bendradarbiavimą gabių vaikų ir jaunimo ugdymosi kontekste.
5. Sudaryti sąlygas tolesnei gabių vaikų ir jaunimo nacionalinės programos veiksmingam įgyvendinimui, veiklos tobulinimui, pasitelkiant užsienio šalių, atskirų Lietuvos regionų potencialą, patirtį.
6. Sudarius darbo grupę, į kurios sudėtį įeitų įvairių sričių specialistai, parengti gabių vaikų ir jaunimo ugdymo rekomendacijas, kuriose būtų nustatyta gabių ir talentingų vaikų ugdymo tvarka savivaldybės, ugdymo institucijos, atskiros klasės ar grupės, asmens lygmeniu.
7. Numatyti informavimo priemonės, formas ir būdus, kurie padėtų vystyti gabių vaikų ir jaunimo ugdymąsi, orientuotą į žmogiškojo potencialo panaudojimo būtinybę ir išsaugojimą. Įsteigti valstybinę stipendiją ar kitas skatinimo priemones, skirtas itin gabiems vaikams ir jaunuoliams.
8. Užtikrinti ne tik šalyje, bet ir tarptautiniu mastu vykstančių nacionalinių, regioninių ir mokyklinių olimpiadų, konkursų tęstinumą, skatinti jų įvairovę, įtraukiant atstovus iš įvairių tipų ugdymo institucijų, ypač aukštųjų mokyklų.
9. Pakoreguoti mokytojų rengimo studijų, persikvalifikavimo ir kvalifikacijos tobulinimo programas, kuriose svarbią dalį sudarytų teorinė ir praktinė veikla, skirta įgyti žinių bei įgūdžių, reikalingų darbui su gabiais.

Savivaldybių lygmenyje:

1. Sukaupiti, susisteminti informaciją apie gabių vaikų ugdymą ir inicijuoti gerosios patirties sklaidą visuomenėje.
2. Skatinti įvairių tipų ugdymo institucijų, mokytojų, mokinių tėvų bendradarbiavimą, rengiant ir įgyvendinant bendrą, visas ugdymo institucijas apimančią gabių vaikų ir jaunimo ugdymo programą.
3. Skatinti gabių vaikų ugdymo asociacijų ar kitokio tipo organizacijų steigimą, į kurių sudėtį įeitų Švietimo ir ugdymo specialistas, psichologai, mokytojai, mokiniai ir jų tėvai, besirūpinantys informacijos sklaida, skatinimo priemonių (tarp jų ir finansinių) paieška, fondų steigimu.
4. Parengti rekomendacijas mokykloms, kaip kurti gabių vaikų ugdymo modelius, pasitelkiant reikiamus specialistus.
5. Bendrauti ir bendradarbiauti su kitomis šalies ir ypač tarptautinėmis organizacijomis, teikiančiomis pagalbą gabių vaikų ugdymui.

Ugdymo institucijų lygmenyje:

1. Atsižvelgiant į mokyklos tradicijas, turimus žmogiškuosius bei materialiuosius išteklius parengti gabių vaikų ugdymo modelį, apimančią visus jo struktūrinius elementus (tikslas, gabaus vaiko samprata, sąlygos, priemonės ir pan.).
2. Numatyti gabių vaikų identifikavimo ir stebėsenos procedūras, pasirinkti tinkamą metodiką.
3. Ieškoti būdų, kaip pritraukti aukštos kvalifikacijos specialistus, gebančius dirbti su gabiais vaikais.
4. Rengti ir įgyvendinti, bendradarbiaujant su kitomis ugdymo institucijomis (tarp jų ir neformaliojo, aukštojo mokslo), gabių vaikų ugdymo programas; formuoti darbo grupes, būrelius.
5. Skatinti gabių vaikų mokymąsi įvairiose neakivaizdinėse mokyklose, dalyvavimą vasaros stovyklose ar kitoje diferencijuotoje veikloje.
6. Kurti gabių vaikų klubus, formuoti mobiliąsias grupes, klases, atsižvelgiant į mokinių poreikius ir pajėgumą.
7. Išanalizavus užsienio šalių patirtį, pasirinkti mokymo spartinimo priemones, ugdymo programų sudėtingumo lygį.

8. Sudaryti sąlygas mokyklų psichologui, mokytojams kelti kvalifikaciją, įgyjant reikiamų žinių, įgūdžių ugdant gabius mokinius.

Pedagoqinio personalo lygmenyje:

1. Išmokti atpažinti gabų mokinį ir, atsižvelgiant į mokinio pasirengimą, patirtį, žinias, gabumus ir/ar interesus bei mokymosi stilių, diferencijuoti mokymosi turinį, jo perteikimo bei išmokimo, įsisavinimo metodus, būdus, rezultatų vertinimą.
2. Supažindinti mokinį su kitomis mokymosi organizacinėmis formomis, sudarant sąlygas pasirinkti labiausiai jam tinkantį.
3. Bendradarbiauti su mokinio tėvais, teikti jiems paramą ir informaciją, renkantis geriausias mokymosi galimybes.
4. Kelti kvalifikaciją, taikyti naujoves, bendrauti ir bendradarbiauti su įvairių tipų institucijų specialistais, kitais asmenimis, besirūpinančiais gabių vaikų ugdymu.

LITERATŪRA

1. **Acrereda, A.** (2000): Niños superdotados. Pirimide. Madrid.
2. **Alonso, J. A.; Renzulli, J. S. y Benito, Y.** (2003). Manual Internacional en superdotación. Madrid: EOS.
3. **Alvarez, B.** (2000): Alumnos de altas capacidades. Identificación e intervención educativa. Bruño. Madrid.
4. **Balogh, L. & Balla, L. & Nagy, K. & Szombathy, É.** (2003). Development of High Ability Pupils Aged 10-14 In: Mönks & Wagner eds.: Development of Human Potential: Investment into our Future, Bonn, Verlag Bock Publisher, 172-176
5. **Balogh, L. & Tóth L. ed. al** (2001). Gifted Development at Schools: Research and Practice. University of Debrecen.
6. **Blanco, C.** (2001): Guía para la identificación y seguimiento de alumnos superdotados. PRAXIS. Valencia.
7. **Böckelmann, C. & Hug, R.** (Hrsg.) (2004). *Mosaik Begabungsförderung. Konzepte und Erfahrungen aus dem Schulfeld.* Verlag Pestalozzianum, Zürich
8. **Brody, L. E., Stanley Y, J., Barnett, L. B., Juhasz, S.E., Gilheany, S. y Tourón, J.** (2001) Expanding the Johns Hopkins Talent Search Model Internationally. Gifted and Talented Internationally. p. 16(2) 94-107
9. **Brunner, E.** (2001). *Forschendes Lernen.* Lehrmittelverlag des Kantons Thurgau, Frauenfeld.
10. **Clark, B.** (2002). Growing up gifted. Columbus, Ohio: Merrill.
11. **Cretu, C.** (2000). Planning Curriculum for able people, 2000, (coordonator și autor) rezumat in buletinul Conferinței ECHA VII, Talent for new millennium, Universitatea Debrecen, p. 56.
12. **Cretu, C.** (2004). The Global success model, ECHA Conference, Pamplona, Spain, in CD. Cretu, C. & Cosmovici, E. (2004) Identifying high ability children in primary school, In: Educatia in mileniul III, Ed. Fundatiei Univ. "Dunarea de jos", Galati.
13. **Davis, G. A., Rimm, S. B.** (1985). Education of the gifted and talented. Boston: Allyn and Bacon.
14. **Delaubier, J.-P.** (2002). La scolarisation des élèves "intellectuellement précoces". Rapport à Monsieur le Ministre de l'Education Nationale. [Intellectually precocious children's schooling. Report to the Ministry of Education] Paris: Ministère de l'Education Nationale.
15. **Dracup, T.** (2004). New direction in English gifted education/9th Conference of the European Council for high Ability (p. 58). Pamplona: Universidad de Navarra.

16. **Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategija** (2005). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. Gruodžio 29 d. Įsakymu Nr. ISAK-2667.
17. **Gari, A., Kalantzi-Azizi, A., & Mylonas, K.** (2000). Adaptation and motivation of Greek gifted pupils: exploring some influences of primary schooling. *High Ability Studies*, 11,1.
18. **Gari, A., Mylonas, K., Kalantzi-Azizi, A., & Giannitsas, N.** (2000). Greek gifted students identification: the assignment of gifted traits in relation to the nomination procedure by teachers. *Presentation in the 7th European Council for High Ability (ECHA) Conference*, 19-22 August, Debrecen, Hungary.
19. **Gari, A., Mylonas, K., & Kalantzi-Azizi, A.** (in press). Teacher's role in the identification of the gifted pupils within Greek primary schools *Proceedings of a two-day conference of Developmental and School Psychology of the Hellenic Psychological Society*, 2000, 10-11 November, Athens.
20. **Gilhany, S. & O'Reilly, C.** (2000). Catering for the needs of high ability children through summer programmes. European Council for High Ability, 7th Conference, Debrecen, Hungary.
21. **Gimnazijos koncepcija** (1995). Vilnius: Leidybos centras.
22. **Gimnazijos koncepcija** (1999). Informacinis leidinys, Nr. 21-22 (76-77).
23. **Heller, K.A.** (eds.) (2000). *Begabungsdagnostik in der Schule und Erziehungsberatung*. Verlag Hans Huber: Göttingen. Heller, K.A., Mönks, F.J., Sternberg, R.J. & Subotnik, R.F. (2000). *International Handbook of Giftedness and Talent*. (2nd). Elsevier: NY.
24. **Hoogeveen, L., van Hell, J.G., Mooij, T., & Verhoeven, L.** (2005). Onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafde leerlingen. Meta-analyses en overzicht van internationaal onderzoek. Report presented to the Dutch ministry of education and research.
25. **Hoogeveen, L.** (2000, augustus). Academic acceleration in Dutch schools. The social-emotional functioning of accelerated and non-accelerated gifted children and adolescents. Paper presented at the 7th ECHA conference Debrecen, Hungary.
26. **Holling, K.H., Preckel, F., Vock, M. & Schulze Willbrenning, B.** (2004). *Schulische Begabtenförderung in den Ländern: Maßnahmen und Tendenzen*. Zweites Gutachten im Auftrag der Bund-Länder-Kommission für Bildungsplanung und Forschungsförderung. Bonn. (pdf-File at: www.blkbonn.de/download.htm)
27. **Holling, K.H.** (2001). *Schulische Begabtenförderung in den Ländern: Bestandsaufnahme und Ausblick*. Gutachten im Auftrag der Bund-Länder-Kommission für Bildungsplanung und Forschungsförderung. Bonn.
28. **Huser, J.** (2004). *Lichtblick für helle Köpfe*. Interkantonale Lehrmittelzentrale, Lehrmittelverlag des Kantons Zürich, Zürich. ISCED: <http://www.oecd.org/dataoecd/7/2/1962350.pdf>

29. **Kyed, O & Baltzer, K.** (2002). Undervisning af elever med særlige forudsætninger. Kroghs Forlag A/S Lautrey, J.(Ed.) (2004). Special Issue of *Psychologie Française* concerning the state of research on gifted children with articles by members of the University of Paris 5 research group : *Psychologie Française*, 49 (whole issue).
30. **Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas** (1991). Valstybės žinios, nr. 23-593.
31. **Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas** (2003). Valstybės žinios, nr. 63-2853.
32. **Lietuvos švietimo koncepcija** (1992). Vilnius: Leidybos centras.
33. **Lietuvos švietimas** (2004). Vilnius: Lietuvos švietimo aprūpinimo centras.
34. **Limont, W.** (2002) *Creative Imagination in Science and Science Education Science Education: Talent Recruitment and Public Understanding*. A NATO-UNESCO Advanced Research Workshop, 19 –21 April, 2002, Visegrad. [In English]. www.chaperone.sote.hu/natowork.htm
35. **Mönks, F.J., Peters, W.A.M. & Pflüger, R.** (2003). *Schulische Begabtenförderung in Europa: Bestandsaufnahme und Ausblick* [Gifted Education in European Schools- Inventory and Perspective]. Gutachten im Auftrag des Bundesministeriums für Bildung und Forschung: Bonn.
- Mönks, F.J. & Pflüger, R. (2004). Schulische Begabtenförderung in Europa-eine Bestandsaufnahme. In Fischer, C., Mönks, F.J & Grindel, E.(2004). Curriculum und Didaktik der Begabtenförderung: Begabungen fördern, Lernen individualisieren: LIT Verlag Münster.
36. **Mönks, F. & Weyringer, S.** (2000): Schulische Begabtenförderung in Österreich. In: Mönks, Pusch, Schneidergruber (Hg., 2000): Begabungen erkennen – Begabte fördern. Bericht zum Kongress in Salzburg 2000. Salzburg: Österreichisches Zentrum für Begabtenförderung und Begabungsforschung (ÖZBB).
37. **Narkevičienė, B.** (2007). Gabūs vaikai: iššūkiai ir galimybės. Kaunas: Technologija.
38. **Oswald, F.** (2001): Das Überspringen von Schulstufen. Begabtenförderung als Akzeleration individueller Bildungslaufbahnen. Salzburg: Österreichisches Zentrum für Begabtenförderung und Begabungsforschung.
39. **O'Reilly, C.** (2000). Teaching the Gifted Child. The Irish association for Gifted Children Conference, Dublin City University.
40. **O'Reilly, C.** (2001). The Irish Centre for Talented Youth – An Adaptation of The Johns Hopkins Talent Search Model. World Conference on Gifted Children, Barcelona, Spain.
- O'Reilly, C. (2001). The Special Needs of High Ability Children. European Conference of International Schools, The Hague, The Netherlands.
41. **Patry, J., Pusch, G., Unterrainer, K. & Weyringer, S.** (2000).Wie nehmen begabte Schülerinnen und Schüler Spezialkurse für Begabte wahr?

42. **Pérez, L. y Domínguez, P.**(2000). Superdotación y adolescencia. Características y necesidades en la Comunidad de Madrid. Madrid: Consejería de Educación.
43. **Persson, R.S., Joswig, H. & Balogh, L.** (2000). Gifted Education in Europe: Programs, Practices and Current Research. In: Heller, K.A., Mönks, F.J., Sternberg, R.J. & Subotnik, R.F. International Handbook of Giftedness and Talent, Oxford, Pergamon.
44. **Renzulli, J.S., Reis, S.M. & Stednitz, U.** (2001). *Das Schulische Enrichment Modell (SEM)*. Begabungsförderung ohne Elitebildung (2 Bände). Sauerländer, Aarau.
45. **Schiltz, L.** (2002). Musiktherapeutische Behandlung jugendlicher Borderline Patienten. in Petersen P (Hrsg) Forschungsmethoden Künstlerischer Therapien. Methodische Grundlagen, Projekte, Vorschläge. Stuttgart. Verlag Johannes Mayer p. 408-426.
46. **Schiltz, L.** (2003) The restoration of a broken self in adolescence. Some results of an efficiency study of music therapy. In: Hampe R., Martius P., et al. (eds) Trauma, Kreativität, Therapie mit künstlerischen Medien. Bremen: Verlag Universität Bremen. p. 435- 443.
47. **Székowski A.** (2001). Contemporary tendencies in research on high abilities. *Roczniki Psychologiczne*. Vol. 4, pp.243 –255. [in Polish] Szydłowska L. (2004) Supporting the development of high abilities in children at pre-school age in the light of ‘Trademark’ programmes and educational innovations. (in) W. Limont, (ed.) Theory and practice of gifted education. Kraków: Oficyna Wydawnicza: „Impuls” , 235 - 243.[in Polish].
48. **Tallent-Runnels, M., Tirri, K., & Adams, Aida Medina** (2000). A Cross-Cultural Study of Teachers’ Attitudes Toward Gifted Children and Programs for Gifted Children. *Gifted and Talented International* 15 (2), 103-115.
49. **Tirri, K.** (2001). Finland Olympiad Studies: What factors contribute to the development of academic talent in Finland. *Educating Able Children*, 5 (2), 56-66.
50. **Tirri, K. & Komulainen, E.** (2002). Gardner’s theory applied to produce a self-rated intelligence-profile: an initial modeling and some psychometric results. In H. Niemi & P. Ruohotie (Eds.) *Theoretical understandings on learning in virtual university*. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
51. **Tourón, J.** (2000). Expanding the Talent Search Concept in Spain: the Validation of the SCAT (School and College Ability Test). A Comparative Analysis of two Pilot Studies. Ponencia invitada en la 7th ECHA Conference: Talent for the New Millennium, Debrecen, Hungary.
52. **Tourón, J.; Reyero, M. y Fernández, R.** (2000). La superdotación en el aula: claves para su identificación y tratamiento educativo. Formación del profesorado en educación secundaria. Madrid: ICE de la Universidad Complutense.

53. **Tourón, J.** (2004). Evaluación de la Competencia verbal y Matemática: el caso de los alumnos más capaces. En VV.AA: *Evaluación y éxito escolar. El peso de las notas*. Sevilla, Attendis.
54. **Tokarz A.** (2004) Stimulating motivation conducive to creative activity at school. . (in) W. Limont, (ed.) *Theory and practice of gifted education*. Kraków: Oficyna Wydawnicza: „Impuls” , 63-95 .[in Polish].
55. **Tomczyk – Churska A.** (2004) School library and enriched educational model. . (in) W. Limont, (ed.) *Theory and practice of gifted education*. Kraków: Oficyna Wydawnicza: „Impuls” , 315-321.[in Polish].
56. **Vrignaud, P., Bonora, D., & Dreux, A.** (in press, 2005) . Counseling the gifted and talented in France: Minimizing gift and maximizing talent. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 27(3).

PRIEDAI

Šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyviams

Gerbiamasis/gerbiamoji

Lietuvos Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atliekama šalies ir tarptautinių olimpiadų dalyvių situacijos analizė (5-10 m. laikotarpyje).

Europos integracijos procesų intensyvumas ir pokyčiai darbo rinkoje tiesiogiai įtakoja ne tik gyventojų mobilumą, bet ir atvirumą bei migraciją. Taip vadinama „protų nutekėjimo“ problema nėra nauja. Ji iš esmės egzistuoja tiek pat, kiek šimtmečių ar tūkstantmečių keliauja žmonija, apsistodama ar įsikurdama viename ar kitame pasaulio krašte. Siekiant šalies pažangos ir harmoningos raidos, svarbu sudaryti jauniems žmonėms tokias mokymosi ir pragyvenimo sąlygas, kurios skatintų ne emigruoti į kitas šalis, o pasilikti gabų jaunimą dirbti ir kurti Lietuvos naudai.

Kiek jaunų gabių žmonių išvyksta ar yra išvykę svetur, ilgą laiką nebuvo domimasi. Be to, nėra žinoma, ar dalis abiturientų, tame tarpe ir įvairių mokslo sričių olimpiadų prizininkų, dažnai pasirinkę užsienio universitetus, išvyksta ir grįžta atgal, ar bendrauja su Lietuvos aukštosiomis mokyklomis ir jų dėstytojais.

Atsakyti į šiuos ir kitus klausimus gali padėti tik išsamaus tyrimo rezultatai, todėl **labai prašome visų tyrimo dalyvių ypač kruopščiai ir atsakingai atsakyti į šios anketos klausimus**, nes Jūsų nuomonė mums labai svarbi. Tik mūsų bendrų pastangų dėka galima Lietuvos švietimo sistemos darni veikla. Iš anksto dėkojame Jums už pagalbą ir nuoširdžius atsakymus į anketos klausimus.

UŽTIKRINAME VISIŠKĄ ATSAKYMŲ ANONIMIŠKUMĄ.

Klausimyne nereikia rašyti vardo ir pavardės. Jame nėra teisingų ar neteisingų atsakymų. Jums tiesiog reikėtų parašyti ir pažymėti tokį atsakymą, kuris tiksliausiai atspindi Jūsų nuomonę. Patirtis rodo, kad pirmoji mintis, kilusi vienu ar kitu klausimu, dažniausiai yra teisinga. Todėl nereikėtų ties vienu klausimu apsistoti labai ilgai. Labai svarbu, kad atsakytumėte į VISUS klausimus.

Pasirinkę atsakymo variantą, jį pažymėkite taip: arba atsakykite raštu į pateiktus klausimus.

1. Išvardinkite, kurios srities olimpiadoje (-ose) esate dalyvavę šalies ir/ar tarptautiniu mastu (nurodykite)

- a).....
b)
c).....

2. Ar esate šalies ir/ar tarptautinių olimpiadų prizininkas? Jei taip, nurodykite dalyką ar sritį.

- ta - ne.

- a).....
b)
c).....

3. Ar buvote išvykę į užsienį dirbti arba mokytis? (įrašykite)

- ta - ne.

4. Jei atsakėte taip, gal galite nurodyti bent 3 priežastis, paskatinusias taip pasielgti (įrašykite)

- a).....
b)
c).....
.....
.....

5. Ar ketinate vykti į užsienį darbo ar studijų reikalais? (įrašykite)

- - ne; - nežinau.

6. Jei atsakėte taip, gal galite nurodyti bent kelias priežastis, paskatinusias taip pasielgti (įrašykite)

- a).....
b)
c).....
.....
.....

7. Pažymėkite, ką šiuo metu veikiate?

- studijuojau; - dirbu; - ir studijuojau, ir dirbu; - kita.

8. Kaip, Jūsų nuomone, rezultatai, pasiekti olimpiadose, nulėmė veiklos, interesų srities pasirinkimą (įrašykite)

- a).....
b)
c).....

7. Jei studijuojate, tai, ar baigę mokyklą, Jūs pasirinkote tos pačios mokslų srities studijas, kurioje buvote pasiekę laimėjimų? (įrašykite)

☐

- taip;

☐

- ne;

☐

nežinau.

9. Nurodykite pasirinktos mokslų srities studijas:

Eil. Nr.	Mokslų sritys	Mokslo kryptys	Žymėkite y
1.	Humanitariniai mokslai	teologijos	
		menotyros	
		filologijos	
		filosofijos	
		istorijos	
		komunikacijos ir informacijos	
		etnologijos mokslų	
2.	Socialiniai mokslai	teisės	
		politikos mokslų	
		vadybos ir administravimo	
		ekonomikos	
		sociologijos	
		psichologijos	
		edukologijos	
3.	Fiziniai mokslai	matematikos	
		fizikos	
		chemijos	
		biochemijos	
		geologijos	
		geografijos	
		paleontologijos	
		astronomijos	
		informatikos mokslų	
4.	Biomedicinos mokslai	biologijos	
		biofizikos	
		ekologijos ir aplinkotyros	
		botanikos	
		zoologijos	
		agronomijos	
		medicinos	
		odontologijos	
		farmacijos	
		visuomenės sveikatos	
		slaugos	
		veterinarinės medicinos	
		zootechnikos	
		miškotyros mokslų	
5.	Technologijos mokslai	elektros ir elektronikos inžinerijos	
		statybos inžinerijos	
		transporto inžinerijos	
		aplinkos inžinerijos ir kraštotvarkos	

		chemijos inžinerijos	
		energetikos ir termoinžinerijos	
		informatikos inžinerijos	
		medžiagų inžinerijos	
		mechanikos inžinerijos	
		matavimų inžinerijos mokslų	

10. Išvardinkite svarbiausius motyvus, nulėmusius Jūsų, kaip olimpiados prizininko, pasirinkimą studijuoti užsienio šalių universitetuose (įrašykite)

- a).....
b)
c).....

11 Išvardinkite svarbiausius motyvus, nulėmusius Jūsų, kaip olimpiados prizininko, pasirinkimą studijuoti Lietuvos universitetuose (įrašykite)

- a).....
b)
c).....

12 Kokią veiklą Jūs, kaip olimpiados prizininkas, pasirinksite ar pasirinkote baigę studijas? Žymėkite taip ⊗

Pasirinkta veikla	Žymėkite taip ⊗
Mokslinė veikla	
Studijos magistrantūroje	
Darbas pagal specialybę	
Darbas ne pagal specialybę	
Kita.....	

13 Jeigu baigę studijas dirbate, nurodykite savo pareigas (įrašykite)

.....
.....
.....

14 Ar įgytas išsilavinimas Lietuvoje įgalina Jus dirbti užsienio šalių darbo rinkose?

☐ - taip; ☐ - ne; ☐ - nežinau.

15 Jei studijavote užsienio šalių universitetuose, kokie motyvai turėjo įtakos Jūsų sugrįžimui į Lietuvą (įrašykite)

.....
.....
.....

16 Ar pasirinkdami studijas Lietuvoje turėjote kokių nors priėmimo lengvatų?

☐ - taip; ☐ - ne; ☐ - nežinau.

17. Jei atsakėte taip, nurodykite, kokių priėmimo lengvatų turėjote (įrašykite)

.....

.....

.....

18 Ar studijuodami Lietuvos aukštosiose mokyklose jautėte iš dėstytojų daugiau dėmesio?

☐ - taip; ☐ - ne; ☐ - nežinau.

19 Kaip vertinate studijų kokybę Lietuvos aukštosiose mokyklose? (įvertinkite 10-balėje sistemoje):

☐ Vienas (1)	☐ Du (2)	☐ Trys (3)	☐ Keturi (4)	☐ Penki (5)
☐ Šeši (6)	☐ Septyni (7)	☐ Aštuoni (8)	☐ Devyni (9)	☐ Dešimt (10)

20. Pateikite bent keletą tokio vertinimo argumentų:

.....

.....

.....

21. Jeigu studijavote užsienio šalių universitetuose, ar jautėte iš dėstytojų daugiau dėmesio?

☐ - taip; ☐ - ne; ☐ - nežinau.

22. Kaip vertinate studijų kokybę užsienio aukštosiose mokyklose? (įvertinkite 10- balėje sistemoje):

☐ Vienas (1)	☐ Du (2)	☐ Trys (3)	☐ Keturi (4)	☐ Penki (5)
☐ Šeši (6)	☐ Septyni (7)	☐ Aštuoni (8)	☐ Devyni (9)	☐ Dešimt (10)

23. Pateikite bent keletą tokio vertinimo argumentų:

.....

.....

.....

24. Ką siūlytumėte tobulinti Lietuvos aukštajame moksle? (įrašykite)

1.
2.
3.
4.

25. Ko, Jūsų nuomone, labiausiai reikia Lietuvos jaunimui, kad norėtų mokytis ir dirbti savo šalyje? (įrašykite)

1.
2.
3.
4.

26. Ar, Jūsų nuomone, dėstytojai Lietuvos aukštosiose mokyklose skiria pakankamai dėmesio gabiems studentams?

☐

- taip;

☐

- ne;

☐

- nežinau.

27. Pateikite bent keletą tokio vertinimo argumentų:

.....

.....

.....

Žymėjimo pavyzdys:

28. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais atitinka rutuliuko dydis. Pažymėkite J ū s ū n u o m o n ė atitinkantį rutuliuką (po vieną kiekviename stulpelyje).

	Lietuvos mokyklose man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumams	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku
1	Buvau/esu mokomas pagal specialią gabių jaunuolių ugdymo programą	○	○	○

28. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais atitinka rutuliuko dydis. Pažymėkite J ū s ū n u o m o n ė atitinkantį rutuliuką (po vieną kiekviename stulpelyje).

	Diferencijuoto ar individualizuoto ugdymo metodai	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku
1	Mokiniam buvo leidžiama laisvai pasirinkti tuos dalykus, kuriuos jie norėjo	○	○	○
2	Itin gabiems jaunuoliai kur kas greičiau atlieka mokytojo pateiktas užduotis, todėl jiems turėtų būti suteikiama atskira galimybė tenkinti savo interesus, netrukdam kitiems mokiniams (pvz., klasėje eksperimentuoti, naudoti mokomąsias kompiuterines programas, savarankiškai spręsti problemas ir t.t.)	○	○	○
3	Mokiniai į klases buvo suskirstomi pagal jų gebėjimus	○	○	○
4	Itin gabiems mokiniams leidžiama nelankyti kai kurių užsiėmimų (nes dėstoma medžiaga jiems jau žinoma).	○	○	○
5	Mokytojai itin gabiems mokiniams gali sudaryti galimybes bendradarbiauti vedant užsiėmimus ir padėti silpniau besimokantiems (pvz., jie gali vadovauti darbo grupėms, bendradarbiauti parenkant mokomąją medžiagą, atsiskaitymo būdus ir formas ir t.t.).	○	○	○
6	Atskirų dalykų grupėse mokosi vienodai rimtai mokslui nusiteikę mokiniai	○	○	○
7	Itin gabiems mokiniams užsiėmimų metu pateikiamos specialios, sudėtingesnės užduotys	○	○	○
8	Su itin gabiais mokiniiais dirbama papildomai	○	○	○
9	Itin gabiems mokiniams pasiūlomos atskiros savarankiškos užduotys	○	○	○
10	Mokiniai į grupes suskirstomi ne pagal jų gebėjimus	○	○	○
11	Itin gabiems mokiniams pasiūlomos atskiros kūrybinės sudėtingesnės užduotys (projektiniai, kursiniai darbai)	○	○	○
12	Geriau besimokantiems mokiniams skiriama mažiau pamokų/užsiėmimų	○	○	○
13	Blogiau besimokantiems mokiniams skiriami papildomi užsiėmimai	○	○	○
14	Tiek geriau, tiek blogiau besimokantiems mokiniams skiriama vienodai užsiėmimų	○	○	○
15	Geriau besimokantiems mokiniams skiriama daugiau užsiėmimų	○	○	○
16	Itin gabiems mokiniai yra rengiami olimpiadoms, konkursams ir kitiems projektams	○	○	○
17	Itin gabiems mokiniai yra mokomi pagal atskirą, jų poreikiams pritaiktą programą	○	○	○
18	Itin gabiems mokiniams jokie specialūs metodai nereikalingi	○	○	○

29. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais atitinka rutuliuko dydis. Pažymėkite J ū s ū n u o m o n ė atitinkantį rutuliuką (po vieną kiekviename stulpelyje).

	Diferencijuoto ar individualizuoto ugdymo metodai	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku
1	Studentams buvo leidžiama laisvai pasirinkti tuos dalykus, kuriuos jie norėjo	○	○	○
2	Itin gabūs jaunuoliai kur kas greičiau atlieka dėstytojo pateiktas užduotis, todėl jiems turėtų būti suteikiama atskira galimybė tenkinti savo interesus, netrukdam kitiems studentams (pvz., grupėje eksperimentuoti, naudoti mokomąsias kompiuterines programas, savarankiškai spręsti problemas ir t.t.)	○	○	○
3	Studentai į grupes buvo suskirstomi pagal jų gebėjimus	○	○	○
4	Itin gabiems studentams leidžiama nelankyti kai kurių užsiėmimų (nes dėstoma medžiaga jiems jau žinoma).	○	○	○
5	Dėstytojai itin gabiems studentams gali sudaryti galimybes bendradarbiauti vedant užsiėmimus ir padėti silpniau besimokantiems (pvz., jie gali vadovauti darbo grupėms, bendradarbiauti parenkant mokomąją medžiagą, atsiskaitymo būdus ir formas ir t.t.).	○	○	○
6	Atskirų dalykų grupėse mokosi vienodai rimtai mokslui nusiteikę studentai	○	○	○
7	Itin gabiems studentams užsiėmimų metu pateikiamos specialios, sudėtingesnės užduotys	○	○	○
8	Su itin gabiais studentais dirbama papildomai	○	○	○
9	Itin gabiems studentams pasiūlomos atskiros savarankiškos užduotys	○	○	○
10	Studentai į grupes suskirstomi <i>ne</i> pagal jų gebėjimus	○	○	○
11	Itin gabiems studentams pasiūlomos atskiros kūrybinės sudėtingesnės užduotys (projektiniai, kursiniai darbai)	○	○	○
12	Geriau besimokantiems studentams skiriama mažiau užsiėmimų	○	○	○
13	Blogiau besimokantiems studentams skiriami papildomi užsiėmimai	○	○	○
14	Tiek geriau, tiek blogiau besimokantiems studentams skiriama vienodai užsiėmimų	○	○	○
15	Geriau besimokantiems studentams skiriama daugiau užsiėmimų	○	○	○
16	Itin gabūs studentai yra rengiami olimpiadoms, konkursams ir kitiems projektams	○	○	○
17	Itin gabūs studentai yra mokomi pagal atskirą, jų poreikiams pritaiktą programą	○	○	○
18	Itin gabiems studentams jokie specialūs metodai nereikalingi	○	○	○

Žymėjimo pavyzdys:

30. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais atitinka rutuliuko dydis. Pažymėkite J ū s ū n u o m o n ė atitinkantį rutuliuką (po vieną kiekviename stulpelyje).

	Man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumams	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku
1	Buvau/esu mokomas pagal specialią gabių jaunuolių ugdymo programą	○	○	○

30. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais atitinka rutuliuko dydis. Pažymėkite J ū s ū n u o m o n ė atitinkantį rutuliuką (po vieną kiekviename stulpelyje).

	Diferencijuoto ar individualizuoto ugdymo sąlygos	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku
1	Itin gabiems jaunuoliams sudaromos sąlygos mokytis savarankiškai	○	○	○
2	Itin gabiems mokiniams leidžiama vieną ar kelis dalykus mokytis aukštesnėje klasėje	○	○	○
3	Atskiro dalyko mokomąją medžiagą sudaromos galimybės įsisavinti per kur kas trumpesnį laiko tarpą pvz., per 3m.	○	○	○
4	Itin gabiems mokiniams yra galimybė po užsiėmimų naudotis atitinkamų interesų tenkinimui reikalingomis priemonėmis specialiose patalpose, pvz., bibliotekoje, kompiuterių klasėje, laboratorijoje ir kt.	○	○	○
5	Mokykloje rengiami dalykiniai konkursai/olimpiados	○	○	○
6	Pedagogai skiria ypatingą dėmesį gabiems mokiniams	○	○	○
7	Pedagogai yra tinkamai pasiruošę darbui su itin gabiais mokiniais	○	○	○
8	Lietuvos pedagogai dar nėra pakankamai pasirengę dirbti su gabių jaunimu	○	○	○
9	Itin gabūs jaunuoliai tam tikrą laiko tarpą gali nelankyti užsiėmimų ir šį laiką skirti savo intelektualinių gebėjimų ugdymui atskiroje domėjimosi srityje	○	○	○
10	Itin gabūs besimokantieji yra gerbiami ir mėgstami bendraamžių	○	○	○
11	Itin gabūs besimokantieji yra gerbiami ir mėgstami pedagogų	○	○	○
12	Mokykloje yra atskiros programos itin gabiems mokiniams	○	○	○
13	Lietuvos mokyklose nėra jokios gabių jaunuolių ugdymo sistemos	○	○	○
14	Lietuvos mokyklose naudojamos pasenusios mokymo priemonės	○	○	○
15	Pedagogai nėra suinteresuoti, kad jų ugdytiniai dalyvautų olimpiadose, konkursuose ar kt. veikloje	○	○	○
16	Lietuvos mokyklose visi mokomi pagal vieną modelį	○	○	○
17	Mokykloje yra (buvo) pakankamai itin gabių mokinių ugdymui reikalingų priemonių, kuriomis jie gali naudotis mokydami savarankiškai	○	○	○
18	Lietuvos mokyklose labiausiai trūksta šiuolaikinių mokymo priemonių	○	○	○
19	Mokiniai nėra suinteresuoti, kad dalyvauti olimpiadose, konkursuose ar kt. veikloje	○	○	○
20	Gabių žmonių ugdymui būtinos šiuolaikinės mokymo priemonės	○	○	○

31. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais atitinka rutuliuko dydis. Pažymėkite Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką (po vieną kiekviename stulpelyje).

	Diferencijuoto ar individualizuoto ugdymo sąlygos	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku
1	Itin gabiems jaunuoliams sudaromos sąlygos mokytis savarankiškai	☐	☐	☒
2	Itin gabiems studentams leidžiama vieną ar kelis dalykus mokytis aukštesniame kurse	☐	☐	☒
3	Atskiros dalyko mokomąją medžiagą sudaromos galimybės įsisavinti per kur kas trumpesnę laiko tarpą pvz., per 3m.	☐	☐	☒
4	Itin gabiems studentams yra galimybė po užsiėmimų naudotis atitinkamų interesų tenkinimui reikalingomis priemonėmis specialiose patalpose, pvz., bibliotekoje, laboratorijoje ir kt.	☐	☐	☒
5	Aukštojoje mokykloje rengiami dalykiniai konkursai/olimpiados	☐	☐	☒
6	Dėstytojai skiria ypatingą dėmesį gabiems studentams	☐	☐	☒
7	Dėstytojai yra tinkamai pasiruošę darbui su itin gabiais studentais	☐	☐	☒
8	Lietuvos dėstytojai nėra pakankamai pasirengę dirbti su gabiais jaunuoliais	☐	☐	☒
9	Itin gabūs jaunuoliai tam tikrą laiko tarpą gali nelankyti užsiėmimų ir šį laiką skirti savo intelektualinių gebėjimų ugdymui atskiroje domėjimosi srityje	☐	☐	☒
10	Itin gabūs besimokantieji yra gerbiami ir mėgstami bendraamžių	☐	☐	☒
11	Itin gabūs besimokantieji yra gerbiami ir mėgstami dėstytojų	☐	☐	☒
12	Aukštojoje mokykloje yra atskiros programos itin gabiems studentams	☐	☐	☒
13	Lietuvos aukštosiose mokyklose nėra jokios gabių jaunuolių ugdymo sistemos	☐	☐	☒
14	Lietuvos aukštosiose mokyklose naudojamos pasenusios mokymo priemonės	☐	☐	☒
15	Dėstytojai nėra suinteresuoti, kad jų ugdytiniai dalyvautų olimpiadose, konkursuose ar kt. veikloje	☐	☐	☒
16	Lietuvos aukštosiose mokyklose visi mokomi pagal vieną modelį	☐	☐	☒
17	Aukštojoje mokykloje yra (buvo) pakankamai itin gabių studentų ugdymui reikalingų priemonių, kuriomis jie gali naudotis mokydami savarankiškai	☐	☐	☒
18	Lietuvos aukštosiose mokyklose labiausiai trūksta šiuolaikinių mokymo priemonių	☐	☐	☒
19	Studentai nėra suinteresuoti, kad dalyvautų olimpiadose, konkursuose ar kt. veikloje	☐	☐	☒
20	Gabių žmonių ugdymui būtinos šiuolaikinės mokymo priemonės	☐	☐	☒

32. Ar, Jūsų nuomone, studentai iš Lietuvos, besimokydami užsienio šalių universitetuose, turi lygias galimybes?

☐

- taip;

☐

- ne;

☐

- nežinau.

33. Pateikite bent keletą tokio vertinimo argumentų:

.....

34. Ar, Jūsų nuomone, užsienio šalių universitetuose įgyvendinama gabių studentų ugdymo sistema?

☐

- taip;

☐

- ne;

☐

- nežinau.

35. Pateikite bent keletą tokio vertinimo argumentų:

Žymėjimo pavyzdys:

36. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais atitinka rutuliuko dydis. Pažymėkite Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką (po vieną kiekviename stulpelyje).

	Užsienio šalių aukštosiose mokyklose buvau mokomas(-a) pagal atskirą gabių studentų ugdymo programą	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku
1	Buvau/esu mokomas pagal specialią gabių jaunuolių ugdymo programą	○	○	○

36. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais atitinka rutuliuko dydis. Pažymėkite Jūsų nuomonę atitinkantį rutuliuką (po vieną kiekviename stulpelyje).

	Diferencijuoto ar individualizuoto ugdymo metodai	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku
1	Studentams buvo leidžiama laisvai pasirinkti tuos dalykus, kuriuos jie norėjo	○	○	○
2	Itin gabiūs jaunuoliai kur kas greičiau atlieka dėstytojo pateiktas užduotis, todėl jiems suteikiama atskira galimybė tenkinti savo interesus, netrukdam kitiems mokiniams/studentams (pvz., grupėje eksperimentuoti, naudoti mokomąsias kompiuterines programas, savarankiškai spręsti problemas ir t.t.)	○	○	○
3	Studentai į grupes buvo suskirstomi pagal jų gebėjimus	○	○	○
4	Itin gabiems studentams leidžiama nelankyti kai kurių užsiėmimų (nes dėstoma medžiaga jiems jau žinoma).	○	○	○
5	Dėstytojai itin gabiems studentams sudaro galimybes bendradarbiauti vedant užsiėmimus ir padėti silpniau besimokantiems (pvz., jie gali vadovauti darbo grupėms, bendradarbiauti parenkant mokomąją medžiagą, atsiskaitymo būdus ir formas ir t.t.).	○	○	○
6	Atskirų dalykų grupėse mokosi vienodai rimtai mokslui nusiteikę studentai	○	○	○
7	Itin gabiems studentams užsiėmimų metu pateikiamos specialios, sudėtingesnės užduotys	○	○	○
8	Su itin gabiais studentais dirbama papildomai	○	○	○
9	Itin gabiems studentams pasiūlomos atskiros savarankiškos užduotys	○	○	○
10	Studentai į grupes suskirstomi ne pagal jų gebėjimus	○	○	○
11	Itin gabiems studentams pasiūlomos atskiros kūrybinės sudėtingesnės užduotys (projektiniai, kursiniai darbai)	○	○	○
12	Geriau besimokantiems studentams skiriama mažiau pamokų/užsiėmimų	○	○	○

13	Blogiau besimokantiems studentams skiriami papildomi užsiėmimai	☐	☐	☐
14	Tiek geriau, tiek blogiau besimokantiems studentams skiriama vienodai užsiėmimų	☐	☐	☐
15	Geriau besimokantiems studentams skiriama daugiau užsiėmimų	☐	☐	☐
16	Itin gabūs studentai yra rengiami olimpiadoms, konkursams ir kitiems projektams	☐	☐	☐
17	Itin gabūs studentai yra mokomi pagal atskirą, jų poreikiams pritaiktą programą	☐	☐	☐
18	Itin gabiems studentams jokie specialūs metodai nereikalingi	☐	☐	☐

Žymėjimo pavyzdys:

37. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais atitinka rutuliuko dydis. Pažymėkite J ū s ū n u o m o n ė atitinkantį rutuliuką (po vieną kiekviename stulpelyje).

	Užsienio šalių aukštojoje mokykloje man buvo sudarytos tinkamos sąlygos atskleisti savo gabumus	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku
1	Buvau/esu mokomas pagal specialią gabių jaunuolių ugdymo programą	☐	☐	☐

38. Pažymėkite atsakymo variantą, kuris Jums atrodo labiausiai priimtinas. Jūsų sutikimą ar nesutikimą su teiginiais atitinka rutuliuko dydis. Pažymėkite J ū s ū n u o m o n ė atitinkantį rutuliuką (po vieną kiekviename stulpelyje).

	Diferencijuoto ar individualizuoto ugdymo sąlygos	Nesutinku	Vienodai sutinku ir nesutinku	Sutinku
1	Itin gabiems jaunuoliams sudaromos sąlygos mokytis savarankiškai	☐	☐	☐
2	Itin gabiems studentams leidžiama vieną ar kelis dalykus mokytis aukštesniame kurse	☐	☐	☐
3	Atskiro dalyko mokomąją medžiagą sudaromos galimybės įsisavinti per kur kas trumpesnę laiką tarpą pvz., per 3m.	☐	☐	☐
4	Itin gabiems studentams yra galimybė po užsiėmimų naudotis atitinkamų interesų tenkinimui reikalingomis priemonėmis specialiose patalpose, pvz., bibliotekoje, kompiuterių klasėje, laboratorijoje ir kt.	☐	☐	☐
5	Mokykloje (tarp jų ir aukštojoje) rengiami dalykiniai konkursai/olimpiados	☐	☐	☐
6	Pedagogai skiria ypatingą dėmesį gabiems mokiniams/studentams	☐	☐	☐
7	Pedagogai yra tinkamai pasiruošę darbui su itin gabiais mokiniams/studentais	☐	☐	☐
8	Pedagogai pakankamai gerai pasirengę dirbti su gabių jaunuimi	☐	☐	☐
9	Itin gabūs jaunuoliai tam tikrą laiką gali nelankyti užsiėmimų ir šį laiką skirti savo intelektualinių gebėjimų ugdymui atskiroje domėjimosi srityje	☐	☐	☐
10	Itin gabūs besimokantieji yra gerbiami ir mėgstami bendraamžių	☐	☐	☐
11	Itin gabūs besimokantieji yra gerbiami ir mėgstami pedagogų	☐	☐	☐
12	Aukštojoje mokykloje yra atskiros programos itin gabiems mokiniams/studentams	☐	☐	☐
13	Aukštojoje mokykloje nėra jokios gabių jaunuolių	☐	☐	☐

	ugdymo sistemos			
14	Aukštojoje mokykloje naudojamos pasenusios mokymo priemonės	☐	☐	☐
15	Pedagogai nėra suinteresuoti, kad jų ugdytiniai dalyvautų olimpiadose, konkursuose ar kt. veikloje	☐	☐	☐
16	Aukštosiose mokyklose visi mokomi pagal vieną modelį	☐	☐	☐
17	Aukštojoje mokykloje yra (buvo) pakankamai itin gabių studentų ugdymui reikalingų priemonių, kuriomis jie gali naudotis mokydami savarankiškai	☐	☐	☐
18	Aukštosiose mokyklose labiausiai trūksta šiuolaikinių mokymo priemonių	☐	☐	☐
19	Studentai nėra suinteresuoti, kad dalyvauti olimpiadose, konkursuose ar kt. veikloje	☐	☐	☐
20	Gabių žmonių ugdymui būtinos šiuolaikinės mokymo priemonės	☐	☐	☐

Duomenys apie save

Pažymėkite: Žymėkite taip ☒

38. Jūsų lytis: ☐ Moteris ☐ Vyras

39. Jūs mokotės/mokėtės: (pažymėkite tik vieną variantą)

☐ gimnazijoje ☐ vidurinėje mokykloje ☐ pagrindinėje mokykloje ☐ profesinėje mokykloje

Kitoje (įrašykite)

40. Kiek Jums metų? (pažymėkite tik vieną variantą, arba įrašykite)

☐ Aštuoniolika (18)	☐ Dvidešimt (20)	☐ Dvidešimt dveji (22)	☐ (24-25)	☐ (31-40)
☐ Devyniolika (19)	☐ Dvidešimt vieneri (21)	☐ Dvidešimt treji (23)	☐ (26-30)	Kita (įrašykite)

41. Koks apytikriai buvo (yra) bendras Jūsų mokymosi vidurkis aukštojoje mokykloje? (pažymėkite tik vieną variantą)

☐ Vienas (1)	☐ Du (2)	☐ Trys (3)	☐ Keturi (4)	☐ Penki (5)
☐ Šeši (6)	☐ Septyni (7)	☐ Aštuoni (8)	☐ Devyni (9)	☐ Dešimt (10)

42. 1. Vietovė, kurioje Jūs gyvenate

Lietuvoje:

☐ Miestas ☐ Miestelis ☐ Kaimas

42. 2. Vietovė, kurioje Jūs gyvenate užsienyje:

☐ Miestas ☐ Miestelis ☐ Kaimas

Dėkojame už bendradarbiavimą

Kilus klausimams skambinti šiais telefonais:

Švietimo mokslo ministerija. Tel. 85 27 43093

UAB „Factus dominus“ Tel. 86 50 98008; 86 87 40750

Pasiekimai šalies ir tarptautiniu mastu (olimpiadų laureatai ir prizininkai)

Eil. Nr.	Dalykas/sritis	Šalies mastu	Tarptautiniu mastu
1.	Matematika	Lithuania Mathematical Olympiad, 2006 – 1st place,	[IMC] International Mathematics Contest, Bulgaria 2007,
		Esu matematikos olimpiadų prizininkas	Certificate [IMO] International Mathematical Olympiad, Slovenia 2006, 2005 – Script of Honorable Mention
		Matematika	Tarptautinėje matematikos olimpiadoje
		Matematika	Tarptautinėje komandinėje olimpiadoje, Baltijos kelias
		Matematikos	Tarptautinių: matematika
		Matematikos, III vieta respublikinėje	
		Respublikinis Matulionio matematikų konkursas - II ar III vieta (nepamenu)	
		Lietuvos jaunųjų matematikų olimpiadoje	
		Matematika	
		Matematika (šalies)	
		Matematika	
		Matematika, III vieta respublikinėje olimpiadoje	
		Matematika	
		Matematikos	
		Matematikos	
		Respublikinių olimpiadų prizininkas	
		Šalies matematikos olimpiadų	
		Šalies: matematika	
		Matematikos	
2.	Fizika	Fizikos - šalies	Fizikos tarptautinėje
		Fizikos	Tarptautinių fizikos olimpiadų prizininkas
		Esu fizikos šalies olimpiadų prizininkas	Fizikos - tarptautinės
		Esu šalies fizikos olimpiadų prizininkas	Fizikos

		Fizika	Fizikos (tarptautinė - bronzos medalis)
		Fizika	Fizikos tarptautinės olimpiados
		Fizika	Bronza Tarptautinėje Fizikos Olimpiadoje (IPhO) 2006 Pagyrimo raštas IPhO 2005
		Fizika	
		Fizikos - šalies	
		Fizikos	
		Fizikos (Lietuvos - 1 vieta)	
		Fizikos	
		Fizikos respublikiniu olimpiadų,	
		Fizikos,	
		Fizikos	
		Fizikos, gavau pagyrimo raštą	
		Lietuvos fizikos olimpiados - laureatas,	
		Lietuvos fizikos čempionatas - laureatas	
		Respublikinis Baršausko fizikų konkursas - I vietos (kelis metus)	
		Fizikos nacionalinėje olimpiadoje	
		Fizika	
		Fizikos	
		Respublikinė fizikų olimpiada -II vieta	
		Respublikinės 3 vieta	
		Šalies fizikos olimpiados prizininkas	
		Šalies fizikos	
		Šalies: fizika	
		Fizikos	
3.	Chemija	2007-2008 chemijos olimpiados padėkos raštas	Chemijos tarptautinių
		Chemija, šalies olimpiada	Tarptautinės chemijos - 2 sidabrai
		Chemijos	
		Chemija. 3 vieta Lietuvoje	
		Chemijos	
		Chemijos (respublikinė)	
		Chemijos 2 vietos laimėtojas	
		Chemijos šalies	
		Chemijos (Lietuvos - 3 vieta);	
		Chemijos	
		IV laipsnio diplomas respublikinėje chemijos olimpiadoje	
		Chemijos, Ketvirta vieta šalies mastu	
		Lietuvos chemijos olimpiada 2001m.	
		LitChO , III laipsnio diplomas	

		LitChO 3 vieta	
		Chemijos respublikinės ol. pagyrimo raštas	
		Chemijos nuotolinės olimpiados III vieta	
		Šalies chemijos olimpiadų	
		Chemijos ol. laureatas	
		Šalies: chemija	
		Šalies chemijos olimpiados	
4.	Informatika	Informatika	Tarptautinė informatikos olimpiada - 1992 - Bona, Vokietija - Bronza
		Informatika	Tarptautinė informatikos olimpiada - 1993 - Mendoza, Argentina - Bronza
		Informatikos pirmos vietos	Sidabro ir bronzos medaliais tarptautinėje Informatikos olimpiadoje
		Informatikos	Tarptautinių informatika
		Lietuvos Informatikos Olimpiada - 2 ar 3 kartai	
		Informatika	
		Informatikos	
		Šalies: informatika	
		Informatikos	
5.	Ekonomika	Laureate Lithuania Economical Olympiad	Tarptautinė ekonomikos olimpiada Sankt Peterburge
		Ekonomika	
		Ekonomika	
		Ekonomikos	
		Ekonomikos	
		Gavome paskatinamąjį prizą ekonometrijos olimpiadoje	
		Respublikinis Graičiūno ekonomikos konkursas	
		Ekonomika (šalies)	
		Respublikinė ekonomikos ir verslo olimpiada	
6.	Biologija	Biologija, šalies olimpiada, 3 vieta	Biologijos tarptautinėje olimpiadoje bronzos medalis
		Biologija, šalies olimpiada	
		Biologija, šalies olimpiada	
		Biologija, šalies olimpiada	

		Biologijos - šalies	
		Biologijos	
		Biologijos olimpiadose	
		Biologijos olimpiadose	
		Biologijos olimpiadų laureatė	
		Biologijos respublikinėje olimpiadoje laimėjau pirmą vietą 2006 m.	
		Biologijos	
		LitBO'41 laimėjau III vietą Kaune	
		Biologijos ol. laureatas	
7.	Istorija	Istorija	
		Esu Lietuvos jaunųjų istorikų olimpiados 1 vietos laimėtojas	
8.	Geografija	Geografijos	
		Geografijos	
9.	Astronomija	Astronomija	
		Astronomijos	
10.	Anglų kalba	Anglų kalbos	
11.	Lenkų kalba	Respublikinė lenkų kalbos olimpiada	
12.	Lietuvių kalba	Respublikinė lietuvių kalbos olimpiada	
13.	Filosofija	Filosofijos	
14.	Dailės	Dailės	
15.	Jaunųjų mokslininkų konkursas	ES Jaunųjų mokslininkų konkursas, Nacionalinio etapo nugalėtojas	
		Lietuos jaunųjų mokslininkų konkurso finaliniame etape laimėjau pirmą vietą, dėl to po to atstovavau Lietuvai.	
16.	Dainuojamosios poezijos konkursas	Respublikinis dainuojamosios poezijos konkursas	
	Iš viso:	119	23

Išvykimo į užsienį priežastys

Kategorija	Subkategorija	Iliustracijos
Ekonominės priežastys	Noras užsidirbti, didesnis atlyginimas	„Ekonominė (užsidirbti pinigų); 1. Pinigai (per vasarą uždirbau tiek kiek abu tėvai dirbdami pagal specialybę su aukštuoju išsilavinimu per metus; Norėjimas užsidirbti pinigų; Dirbti – dėl pinigų; Didesnis uždarbis; Finansai; didesnis atlyginimas; Geresnis uždarbis; didesnis atlyginimas; Pinigai; Lengvas ir greitas uždarbis; Lietuvoje sunku rasti taip apmokamą darbą; Nes reikia pinigų mokslams; didesnis atlyginimas; Noras užsidirbti; Norėjau tapti nepriklausoma nuo tėvų finansiškai; Per trumpą laiką galima užsidirbti žymiai didesnę sumą pinigų, negu dirbant Lietuvoje; Norėjau, kad už darbą būtų sumokamai tiek, kiek priklausau; Norisi užsidirbti šiek tiek pinigų taip pat; užsidirbti; Šeima neturi pinigų, todėl reikėjo padėti užsidirbti pragyvenimui. Tai vienintelė svarbu priežastis; Už nekvalifikuotą darbą, kurį atlikau gavau 5 kartus daugiau nei būčiau gavęs už jį Lietuvoje. Gaila, bet apie su specialybe susijusį darbą vien pabaigus mokyklą nebuvo net svajonių; Užsidirbti pinigų; Užsidirbti, o vėliau už užsidirbtus pinigus pakeliauti, pamatyti kitą kultūrą ir gyvenimo būdą, o galiausiai tiesiog pakeisti trumpam aplinką.“
	Aukštesnis gyvenimo lygis	„1. Katastrofiška high tech. Rinkos būklė LR, jokių perspektyvų vystyti ne su pardavimais susijusias high tech. Veiklas. 2. Per maža vietinė rinka. 3. Nėra high tech. Kompanijų atstovybių, užsiimančių R&D veikla. 4. Gyvenimo kokybė labai ženkliai atsilieka; geresnės pragyvenimo sąlygos, žmonių mentalitetas; nebuvo patenkinta gyvenimu Lietuvoje.“
	Stipendijos	„Dosni stipendija; Kembridže gaunu stipendiją, ir mano finansinė padėtis studijuojant ten yra nepalyginamai geresnė, nei būtų Lietuvoje; didesnė stipendija.“

Socialinės priežastys	Noras pažinti kitas šalis	„Socialinė (pažinti kitą kultūrą); Taip pat galbūt norėjosi pasižvalgyti po pasaulį; Pamatyti šalį, patobulinti kalbą; noras pamatyti kitas šalis; noras pamatyti kitokį gyvenimo stilių, žmones; Noras pamatyti kita šalį, jos kultūrą, gyvenimą; Noras pažinti kitą šalį; susipažinti su naujais žmonėmis, pamatyti naują šalį; Norėjau bent kiek pažinti šalį ir jos kultūrą. Norėjau sutikt naujų žmonių iš įvairių šalių; susipažinimas su kitų šalių atstovais; Noriu pamatyti kitą šalį, jos tradicijas, žmones. Bet svarbiausia priežastis ta, kad noriu pažinti pasaulį, todėl ne tik dirbu, bet ir keliauju po šalį“.
	Geresnės perspektyvos	„Originali sritis, didelės ateities perspektyvos; Geresnės galimybės siekti tolimesnės karjeros; Platesnės galimybės studijoms po bakalauro; perspektyvų trūkumas Lietuvoje; perspektyvų paieška“

	Noras mokytis, tobulėti; aukštesnė mokymosi kokybė	„1) Gilinti žinias 2) Mokytis tą, ko negali pasiūlyti VU. 3) Praktiškai taikyti kalbos žinias; 1) Pagrindine priežastis: studijų lygis nepalyginamai aukštesnis. MIT yra vienas geriausių pasaulyje universitetų tiek fizikos tiek informatikos srityje; 1. Žymiai aukštesnė studijų kokybė. 2. Geresnės mokymo sąlygos. 3. Dėstytojai – pasaulinio lygio savo srities ekspertai; 1. Užsienyje mokslo kokybė yra nepalyginamai geresnė: a) Kembridže mokymosi kokybė geresnė; Kembridžo universiteto diplomus pripažįsta; 1. Vokietijos universitetas rodė didelį susidomėjimą manimi: gavau stipendiją, įstojau į doktorantūrą tiesiai po bakalauro, gavau stipendiją iki doktorantūros studijų. 2. Geresnė techninė bazė. 3. Pasaulio pripažinti dėstytojai ir mokslininkai; Angliškas išsilavinimas atveria platesnes karjeros galimybes ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse. Negaištama laiko: nereikia studijuoti filosofijos, sporto dinamikos ir pan.; Buvo atlikta praktika, ir norėjau patobulinti kalbos žinias; mokytis – geri lektoriai, puikios mokymosi sąlygos; geriau aprūpintos laboratorijos; Geresnės mokymosi sąlygos, daugiau medžiagos; Įdomesnės studijų programos; Trumpesnės studijos; Kalbos įgūdžių lavinimas; Anglų kalbos pasitobulinimas; Kokybė, kokybė, kokybė; Mokymai darbdavio iniciatyva; žinios; Nepavydėtina mokymo kokybė VU, studijų planų nesuderinimai; Noras pabandyti kitą studijų sistemą; Noras pažinti kitokių studijų ir gyvenimo stilių; Geresnė studijų kokybė; Buvo patogų lavinti savo anglų kalbą; Norėjimas daugiau sužinoti, kokybiškesnių, naujesnių žinių poreikis; Studijų kokybė, mokslinių centrų lygis; paieškoti mokslo įstaigos tolimesnėms studijoms“.
Emocinės priežastys	Savęs ieškojimas	„Emocinė (naujas iššūkis sau); Savęs išbandymas; Norėjau išbandyti gyvenimą kitoje šalyje; Nauja patirtis, smalsumas, naujos pažintys, smagus laikas“
	Noras pakeliauti	„Noras pakeliauti; Egzotiška šalis; Nauji žmonės; kelionės įspūdžiai; Kelionės; Noras pakeliauti; praplėsti akiratį; Norėjau pasaulį pamatyti; Pasidairyti po pasaulį, pakeliauti; Užsidirbti, o vėliau už užsidirbtus pinigus pakeliauti, pamatyti kitą kultūrą ir gyvenimo būdą, o galiausiai tiesiog pakeisti trumpam aplinką“.

Planuojamo išvykimo į užsienį priežastys

Kategorija	Subkategorija	Iliustracijos
Ekonominės priežastys	Noras užsidirbti, didesnis atlyginimas	„Didesni atlyginimai; Maži mokslininkų atlyginimai; Finansinė pusė; Daugiau pinigų; didesnis atlyginimas; Iš tiesų tai labiau ne ketinimas, o noras. Dabar kartais tenka keliauti darbo reikalais į Norvegiją, pastebiu, jog ten žmonės dirbantys tą patį darbą daug labiau vertinami, ir uždirba daug didesnes algas; Lietuvoje esamas per mažas uždarbis ir pragyvenimo lygis; Lietuvoje infliacija nenustoja augti, butų/namų kainos pasiekė fantastikos sritį.. ketinu išvažiuoti į užsienį gyventi ir dirbti; Lietuvoje studentas negali išgyventi vien išlaikomas valstybės kad ir kaip gerai mokytusi, o tėvai taip pat negali visą laiką didelėm pinigų sumom remti tad vasarą išvažiuoti padirbėti ir užsidirbti pragyvenimui mokslo metams labai geras variantas; 1) niekada nedirbau, reikia pamatyti, kaip pinigai uždirbami ; Galimybė studijas derinti su mokslais taip, kad nenukentētu studijos, bet galėtum už uždirbtus pinigus išgyventi; Noras užsidirbti; Reikia pinigų studijoms; Finansinė padėtis studentams užsienyje geresnė; Darbas yra žymiai geriau apmokamas; Užsienyje ieškosiu gerai apmokamo darbo, ko Lietuvoje sunku rasti“.
	Aukštesnis gyvenimo lygis	„Gyvenimo kokybė; Geresnės mokslo/ darbo sąlygos; 1. Verslo sistemos trūkumas ir sąžiningumas 2. Rinkos mažas kiekis; Aukštesnis pragyvenimo lygis užsienio šalyse; didesnės įsidarbinimo ir uždarbio galimybės; užsidirbti; Pigesnis mokslas; Pinigai Finansinė laisvė Skaidraus verslo galimybės; Pinigai ir geresnės gyvenimo sąlygos“.
	Stipendijos	„Mano išrinkta specialybė užsienyje yra perspektyvesnė, kai kur mokslas pigiau ir net yra daugiau šansų gauti stipendiją“.

Veiksniai, kurie skatintų neišvykti iš Lietuvos

Veiksniai	Iliustracijos
Kokybiškos ugdymo institucijos	„Manau, kad neverta plauti smegenis jaunimui, kad jie mokytųsi savo šalyje. Geriau būtų sukurti pažangias mokymo įstaigas, kurios pritrauktų ne tik savus, bet ir užsienio studentus. Svarbiausia yra ne kad visi lietuviai sėdėtų Lietuvoje; inovacijų universitetuose; sutvarkyti švietimo sistemą, kad joje būtų mažiau betvarkės ir korupcijos; Įrodymų iš universitetų, kad studijos yra geros. Jų atsirastų tik tada, kai moksleiviams tokią informaciją perduos jų pažįstami studentai. Kitaip sakant, problema ne studentų noruose; Jaunimas turėtų žinoti, kad universitetas jo yra suinteresuotas, kad jis jame studijuotų, kad būtų jo bendruomenės dalimi. Studentas turi būti gerbiamas, informuojamas apie jam suteikiamas teises ir galimybes; Kad aukštasis mokslas būtų vertinamas Lietuvoje. Būtų konkurencija, solidžios studijų programos, geros sąlygos studijuoti; Kitokio požiūrio į aukštąjį mokslą, šiuo metu jis prieinamas daug kam, todėl daugelis studentų nejaučia pareigos mokytis, o paskaitas lanko tik tam, kad vėliau gautų diplomą; Konkurencingo aukštojo mokslo ir Lietuvos darbdavių skatinimo priimti jaunus specialistus; Reiktų sutvarkyti visą aukštųjų mokyklų sistemą taip, kad neliktų klausimų, ką aš gausiu baigęs, kad niešiotų užsienio universitetų dėl aukštesnių jų lygio; Visų pirma, reikia kelti mokslų įvaizdį visuomenėje, skelbti įvairias mokslo populiarinimo akcijas, informuoti visuomenę apie dabartinę situaciją Lietuvos ir pasaulio moksle, apie pasiektus laimėjimus“.
Studijų kokybė	„Studijų programų keitimo; Aukšto lygio studijų; daugiau praktikos modernesnių technologijų universitetuose; Aukšto studijų lygio; aukštesnės kokybės; Objektivos vertinimo sistemos, kad sumažėtų korupcijos lygis. Pažymiai turi atitikti studentų žinias ir įgūdžius; mokytis - gerinti studijų kokybę; Elementaru, kad dirbti - gerinti studijų kokybę, norint, kad studijuotų; Gerų studijų ir darbo po studijų sąlygų; Kokybiškesnių studijų ir galimybių įsidarbinti pagal specialybę; Kompetentingų, angažuotų, jaunų, užsienyje studijavusių dėstytojų; Malonesnio kontakto su dėstytojais ir didesnio užtikrintumo, kad darbdavys studento norės vien dėl to, kad jis mokosi toje aukštojoje mokykloje; Tokio mokslo lygio, kokio esame verti! Normalaus požiūrio į mokslo žmones, užtikrintos socialinės gerovės ir stabilumo; Vertingų žinių“.
Mainų programų aktyvinimas	„Didesnių galimybių pakeisti studijų programą studijų metu, kadangi dažnai studentai supranta pasirinkę ne tai, ko iš tikrųjų nori“.
Tinkamas atlygis už darbą	„Geresnės darbo vietos ir atlyginimo; padorių darbo vietų, nes būna taip, kad turi aukštosios mokyklos diplomą, o gauni minimumą; gero atlyginimo; Didesnių algų; Didesnių atlyginimų; Dirbti - didesnių atlyginimų; kad dirbtų - didinti atlyginimus, kas įmanoma tik pakėlus ekonomiką, o ekonomikoje mano žinios nėra didelės, tai šią problemą tegul gvildena, tie kas nusimano; Garantijų: kad baigęs universitetą, galėsiu ramiai dirbti, būti gerbiamas, ir gauti savo darbui adekvatų atlygį. Kad Inžinieriui, baigusiam universitetą, nereiktų raudonuoti prieš plytas nešiojantį statybininką, kai kalba apie uždarbį; Geresnių atlyginimų, galimybių vykdyti mokslinę veiklą ar dirbti savo šalyje., kad galėtum iš to pragyventi; Manau pirmiausia

	kūrybinės laisvės ir gero užmokesčio; Materialinės motyvacijos; Matyti perspektyvų, kad gali ir Lietuvoje pakankamai užsidirbti; Normalių darbo vietų ir gero atlyginimo; Pakankamai pinigų. Atvirai - jei būtų galima gauti dirbant normalų darbą normaliu tempu apie 10,000 lt/mėn., tai tikrai labai sumažintų protų ir sielų nutekėjimą į vakarus ar dar kur. Pvz., aš ir gaudamas apie 5000, tikrai nemesiu minčių ir veiksmų apie užsienį; Palaikymo, normalaus atlyginimo, suteikiamų patenkinamų sąlygų jiems ir jų vaikams gyventi, įgyti išsilavinimą, dirbti; Pripažinimo. Pinigų. Stabilumo. Šiek tiek laisvės; Tam tinkamų sąlygų. Geresnių atlyginimų, dėstytojų supratimo ir motyvavimo; Žinoti, jog baigus savo specialybę turės užtikrintą jo vertą darbą, kuriame galės nuolat tobulėti ir užsidirbti pakankamai pinigų normaliam pragyvenimui“.
Pagalbos teikimas jauniems žmonėms	„Geresnio požiūrio į ką tik baigusius studijas žmones; Dėmesio ir paskatinimo; Motyvacijos - kad darbdaviai ne taip skeptiškai žiūrėtų į studentus, juk kai baigiam universitetus, tai kur studentas iš karto gali turėti praktikos?; Palaikymo, normalaus atlyginimo, suteikiamų patenkinamų sąlygų jiems ir jų vaikams gyventi, įgyti išsilavinimą, dirbti; Parodyti būsimas perspektyvas ir sudaryti sklandžią darbo vietų pasiūlos sistemą studijuojantiems ir jau pabaigusiems studijas; Paskatinimo iš būsimų darbdavių, dėstytojų atsidavusių ir mylinčių savo veiklos sritį“.
Geresnės perspektyvos	„Perspektyvų; Perspektyvų. Kad būtų galimybė gauti normaliai apmokamą darbą pagal specialybę savo šalyje; Reikėtų, kad jaunimą vertintų darba, o ne žodžiais ir pažadais; Reikia perspektyvų, kad baigę ilgus ir sunkius mokslus turėtų galimybę gauti gerai apmokamą darbo vietą (atlyginimas būtų didesnis už paprastų statybininkų be aukštojo) ir nereikėtų mąstyti, kaip išlošti kažkur milijoną, kad savarankiškai nusipirkti; Sudaryti geras sąlygas tobulėti bei dirbti už atliktą darbą atitinkantį atlyginimą; Šiltesnių santykių tarp žmonių, geresnės mokymo kokybės ir vilties per visą gyvenimą sukaupti pinigų butui“.
Motyvacija	„Motyvacijos; Motyvacijos; Motyvacijos; Motyvacijos ir savo tikslo žinojimo; Motyvacijos ir savo tikslo žinojimo. Daugybė stoja į universitetus tik dėl diplomo ir nežino kam mokosi. Tiesiog toks pas mus supratimas, kad viskas, ką gali daryti pabaigęs mokyklą, tai stoti į universitetą. Žmonėms trūksta motyvacijos; Motyvacijos; Motyvacijos, daugiau informacijos ir noro. Taip pat kitokio požiūrio į mokslus, kad diplomą taptų vertinamu; Motyvacijos; Motyvacijos. optimizmo, kad Lietuvoje įmanoma ne tik dirbti, bet ir užsidirbti. Taip pat reikia palankios politinės ir ekonominės situacijos šalyje; Noro mokytis, garantijų, kad investicija į mokslą yra saugi, na ir reik vietos automobiliui pastatyti prie fakulteto“.
Valstybės rūpestis	„Daugiau paramos iš valstybės; Didesnio valstybės rėmimo finansiškai, pagerbimo ir paskatinimo kelionėm ar pan., dovanom kažką gero pasiekus savo srityje; Finansinių lengvatų; Sudaryti palankias sąlygas: mažinti biurokratiją, aprūpinti būstu, kelti atlyginimus; Suvokimo, kad bus garantuota darbo vieta ir stabili ekonominė situacija bei socialinė gerovė; Užtikrinti, kad būtų vertinamas diplomą ir suteikti galimybę tęsti studijas su parama Užtikrintumo, kad galės realizuoti savo idėjas, sumanymus ir svajones; Valstybei nerūpi jaunimas. Valdininkams rūpi tik tiek kiek jie uždirba ir kiek jaunimas jiems asmeniškai naudingas. Labiausi liūdina savanaudiškas trumparegiškumas“.
Išsilavinimą	„Jaunas žmogus, baigęs studijas, privalo jausti, kad turės galimybę įgyti

atitinkanti darbo vieta	kompetenciją panaudoti savo darbe. Toks kompetencijos pritaikymas privalo užtikrinti gyvenimo kokybę pagal globalius standartus. Visa kita susiveda į šiuos du punktus; Darbo vietų; Garantijų: kad baigęs universitetą, galėsiu ramiai dirbti, būti gerbiamas, ir gauti savo darbui adekvatų atlygį. Kad Inžinieriui, baigusiam universitetą, nereikėtų raudonuoti prieš plytas nešiojantį statybininką, kai kalba apie uždarbį; Gerų karjeros galimybių, užtikrintumo, kad gaus gerą darbą pagal įgytą specialybę, pakankamų sąlygų mokslinei veiklai; Gerų studijų ir darbo po studijų sąlygų; Išsilavinimo įvertinimo iš darbdavių pusės; Kokybiškesnių studijų ir galimybių įsidarbinti pagal specialybę; Motyvacijos ir gerų darbo sąlygų; Normalių darbo vietų ir gero atlyginimo; Žinoti, jog baigus savo specialybę turės užtikrintą jo vertą darbą, kuriame galės nuolat tobulėti ir užsidirbti pakankamai pinigų normaliam pragyvenimui“.
Nemokamas aukštasis mokslas	„Kad nereikėtų didelių sumų už mokslą; Nemokamo ir kokybiško mokslo“.

Pasiekimų olimpiadose ir interesų srities pasirinkimo sąryšis

Pasirinkimo objektai	Veiklos pobūdis		
	Mokymasis gimnazijoje, mokykloje	Studijos	Darbas
Mokomųjų dalykų ar studijų krypties pasirinkimas	„11 klasėje rinkausi tiksluosius mokslus mokytis išplėstiniu kursu. Kol kas tik tokią įtaką padarė; Tiesiogiai. Gyvenimą siesiu su sritimi, kurioje jau esu pripažinta;“	„2000 balų į mano pasirinktą specialybę. Praktiškai įstojau be konkurso; Aišku, olimpiados rezultatai parodo, ką tu sugebi šalies mastu ir padeda rinktis specialybę; Akivaizdu, kad ta sritis, kur kartą buvo pasiektas kažkoks laimėjimas, dar labiau sudomino ir lėmė kitus laimėjimus. Šiuo metu studijuojau ir dirbu būtent toje srityje; Domėjimasis ekonomika, geri rezultatai paskatino rinktis ekonomikos studijas; Esant olimpiados prizininkui stojant gaunami papildomi balai, kurie suteikia galimybę pasirinkti ir įstoti į bet kokią pasirinktą universitetą, todėl galima studijuoti tai kas labiausiai domina; Geri pasiekimai skatina gilintis ir domėtis pasirinkta mokslo šaka, o tada lengviau pasirinkti, kas labiausiai patinka, ir į tą sritį gilintis dar labiau studijų metu; Įtakojo pasirinkti studijų programą; Jie buvo svarbūs, nes padėjo atrasti, kurioje srityje nusimanau ir su kuo galiu sieti studijas; Kai pradėjau dalyvauti olimpiadose, gilinti žinias būtent chemijoje ir biologijoje, tuos mokslus dar labiau pamėgau ir mano pasirinkti ką toliau studijuoti nebuvo sunku; Kai reikėjo stoti, nežinojau, kur stoti. Pasirinkau fiziką tik todėl, kad jos olimpiadose man gerai sekėsi; Labai- pasirinkau tą veiklos sritį, kurią olimpiadose šlifavau 3 metus. Gaila, bet Lietuvos aukštųjų mokyklų lygis manęs netenkina; Labiau tolimesnių studijų pasirinkimui	„Informatikos - įtakojo darbo srities pasirinkimą, analitinio mąstymo išugdymą; Padėjo pasirinkti studijų programą ir būsimojo darbo pobūdį; Pomėgiai išliko, dirbu pagal specialybę“

		<i> darė įtaką pasiruošimas olimpiadai. Nes tik tada supratau, kad iš tiesų ši sritis man labai patinka, įdomu sužinoti kažką naujo; Leido apsispręsti dėl mokslo krypties; Manau, kad dalyvavimas olimpiadose labai stipriai prisidėjo prie mano studijų pakraipos pasirinkimo; Mano pasiekimai mane tenkino todėl ir pasirinkau su olimpiados pasiekimais susijusia sritį; Neabejojau pasirinkdamas studijų kryptį, buvo lengviau mokytis; Pačios olimpiados pasirinkimo tiesiogiai neįtakėjo, tačiau dalyvavimas jose ir šio toks pasisekimas paskatino gilintis į tam tikrus dalykus, su kuriais susijusią studijų programą ir pasirinkau studijuoti; Padėjo apsispręsti, ką studijuoti; Padėjo pasirinkti studijų kryptį; Padėjo pasirinkti studijų programą ir būsimą darbo pobūdį; Padėjo sukonkretinti dabartinių studijų ir tyrimų kryptį; Pasirinkau studijoms tą sritį, kurios olimpiadose dalyvavau; Pasirinkau studijuoti tą sritį, kurioje buvau pasiekęs rezultatų, kadangi joje turėjau daugiau patirties/pasiruošimo. Be to, man patiko tas mokslas. Skaitau Lietuvos ir užsienio spaudą, susijusią su pasirinkta sritimi. Seku naujienas; Pasirinkau studijuoti Kauno medicinos universitete mediciną. Įtakos turėjo; Pradėjau labiau pasitikėti savimi (savo žiniomis ir galimybėmis), suvokiau, jog turiu galimybę kažką pasiekti, nes galbūt labiau 'myliu' mokslą nei kiti, jei jau laimėjau bent III vietą.. Tai galutinai lėmė mano apsisprendimą studijuoti; Rinkausi studijas, kuriose matematika būtų ne pagrindinis, bet pakankamai svarbus dalykas; Sėkmingai dalyvavau fizikos olimpiadose </i>	
--	--	--	--

		ir pasirinkau fizikos studijas; Sustiprino apsisprendimą; Tiesiogiai įtakojo mano studijų ir profesinę kryptį; Tiesiogiai, toje srityje kurioje daugiausiai pasiečiau, studijuojau toliau; Tiesiogiai. Pasirinkau tą studijų ir mokslinio darbo kryptį, kurią atstovavau dalyvaudamas moksleivių renginiuose; Turėjo didelę įtaką stojant į universitetą, išmokė dirbti, pasitikėjimo savimi, daug išmokau ruošdamasis olimpiadoms; Veikiau ne patys rezultatai įtakojo, bet tos pačios priežastys kurios lėmė dalyvavimą olimpiadose, jos įtakojo ir interesų srities pasirinkimą bet žinoma rezultatai užtvirtino pasirinkimą; Mano pasiekimai olimpiadose padėjo pasirinkti dabartinę specialybę, nes supratau, kad esu gabi gamtos ir fiziniams mokslams“	
Pasirinkimo objektai	Veiklos pobūdis		
	Mokymasis gimnazijoje, mokykloje	Studijos	Darbas
Motyvacija	„Aš tik dar labiau tapau motyvuota gilintis į tą dalyką ir vėliau jį studijuoti; Jei sekasi gerai, tai vadinasi tas dalykas tau įdomus ir skiri jam daugiau laiko; Skatina mokytis“	„Biologijos pasiekimai kiek paskatino ir toliau tobulėti panašioje srityje. Stojimui rezultatai jokios įtakos nedarė, nes medicinos studijų programose į tai beveik neatsižvelgiama; Dalyvavimas olimpiadoje leido gilinti žinias srityje, kuri buvo įdomi; Dar labiau domėjausi pasirinktu dalyku, norėjosi to nenutraukti, todėl pasirinkau susijusią specialybę, nors ji apima ir ne tik chemiją; Geri rezultatai, aukšti pasiekimai vienoje srityje nulėmė tos srities pasirinkimą studijoms; Įgūdžiai ir žinios, įgyti ruošiantis olimpiadoms didelę dalimi lėmė tai, kad pasirinkau ir įstojau į savo specialybę; Įstojau į su biologija ir chemija susijusią sritį – biochemiją; Labiau domėjausi fundamentaliuoju mokslu; Manau, kad tokie	„Padarė didelę įtaką; Padarė labai daug įtakos“.

		pasiekimai duoda daug (kalbu iš savo patirties). Nors ta olimpiada tikrai buvo gan mažutė, tačiau tai davė didelį norą sužinoti daugiau, pasidaryti idomu tai, ką mokausi dabar. Supratimas, kad gali pasiekti kažką, ko net neįsivaizdavai; Pačios olimpiados išugdė norą tobulėti, ir suteikė pasitikėjimo. Taip pat po olimpiados buvau pakviestas mokytis fizikos Olimpe, ši mokykla gerai užgrūdino ir studijos universitete nebeatrodė tokios sudėtingos; Rezultatai paskatino, motyvavo rinktis chemiją, taip pat rezultatai padėjo įstoti; Rezultatai, pasiekti olimpiadose, veikia kaip stimulus mokytis ir tobulėti toje srityje; Stipriai įtakojo; Tiesiog paskatino domėjimąsi tiksliais mokslais; Žadu studijuoti istoriją. Olimpiados tik paskatino mano domėjimąsi šalies praeitimi“	
Pasirinkimo objektai	Veiklos pobūdis		
	Mokymasis gimnazijoje, mokykloje	Studijos	Darbas
Tikslo siekimas	„Dalyvavimas olimpiadose tikrai padėjo suprasti, kokia veikla man teikia malonumą, ir kokių tikslų sieksiu gyvenime“	„Leido atskleisti savo stipriasias savybes ir apibrėžti savo galimybes studijų metu; Olimpiadų rezultatai parodė mano gabumą tiksliesiems mokslams, taigi pasirinkau fiziką, paskui matematiką, bet iš tikrųjų nežinau, ar to noriu; Padėjo susivokti, ką iš tiesų gyvenime mėgstu, kas idomu; Pasiekus gerus rezultatus olimpiadose pamatai, kad žmogaus, būtent tavo, galimybės yra didelės ir verta užsibrėžti tokį tikslą ir pasirinkti interesų sferą, apie kurią galėdavai tik svajoti; Rezultatai man parodė kryptį, kurioje galėčiau ko nors siekti; Rezultatai olimpiadoje buvo prasti, bet esu tikras, kad dalyvavimas olimpiadoje visiškai pakeitė mano gyvenimo kelio pasirinkimą. Pasirinkau	„Pasirinkau darbą pagal pomėgių sritį“

		mediciną. Ir esu visiškai tikras, kad olimpiados pakeitė gyvenimus ir kitų jaunuolių. Olimpiadų esmė ne pasiekimai; Suteikė pasitikėjimo savimi, padėjo pasirinkti gyvenimo kelią“	
Praplėstas akiratis		„Praplėtė interesų akiratį, be abejo, galimybė susipažinti su daugiau žmonių, kuriems viena ar kita sritis labai svarbi, leido apžvelgti jos plusus ir minusus“	
Pasirinkimo objektai	Veiklos pobūdis		
	Mokymasis gimnazijoje, mokykloje	Studijos	Darbas
Paskatinimas ieškoti geresnių sąlygų	„Geri rezultatai įtakoja, kad žmogus yra gabus ir gali daugiau pasiekti. Jei nėra duota galimybė Lietuvoje, tai žmogus galvoja apie išvykimą“.		
Neįtakoją arba beveik neįtakoją	„Beveik neįtakoją. Olimpiados buvo hobis; Deja, ne...; Didelės įtakos neturėjo; Neįtakoją; Neįtakos; Olimpiados yra gyvenimo būdas“.	„Įtakoją nežymiai - pasirinkau studijuoti informatiką ir dirbu IT srityje. Fizikos žinios man padėjo įgyti puikius matematikos pagrindus. Informatika man atrodo (atrodo) perspektyviau; Labai mažai, nes Lietuvoje nėra ką rimtai studijuoti išmanant tuos du dalykus, o į užsienį važiuoti mokytis tikrai nenoriu; Mano pasirinkimo, pasiekimai olimpiadose neįtakoją, kadangi jau prieš tai buvau tvirtai apsisprendęs; Neįtakoją; Neįtakoją, ką studijuosiu žinojau seniau, o darbas su studijomis nesusijęs tiesiogiai; Neįtakoją, sritis gal ir susijusi su keletu pasiekimų, bet esminė priežastis yra naujų technologijų trauka; Neįtakoją; Neįtakoją; Neįtakoją; Neįtakoją. Studijuojau dalyką nesusijusį su astronomija; Nelabai įtakoją, juk interesų sritys įtakoją rezultatus olimpiadose.. Bet gal tam tikri pasiekimai kartais paskatina labiau pasitikėti savimi ir toliau studijuoti būtent tą sritį. Be to,	

		pasiekimai olimpiadose padeda įstoti į užsienio universitetus; niekaip; niekaip; Niekaip neįtakuoja. Asmeninė nuomonė - olimpiados labai atitrūkusios nuo realaus gyvenimo ir rinkos situacijos; Niekaip, dėl pakankamai gero mokymosi buvau pakviestas dalyvauti tokioje olimpiadoje, tas man nieko nepakeitė; Niekaip, nes fizika ar chemija nesidomėjau, o informatikos sritį buvau pasirinkęs dar prieš dalyvaudamas olimpiadose (kuriose laimėjimų nepasiekiau); Niekaip, tai jokios įtakos neturėjo; Olimpiadų rezultatai neįtakuoja veiklos pasirinkimo. Dalyvavimas olimpiadose buvo kaip pasekmė; Rezultatai įtakos neturėjo - dalyvavau olimpiadose tų dalykų, kurie patiko, taip pat juos pasirinkau studijuoti, bei kitaip sieti su savo veikla; Sritis sutapo, bet pasiekimai olimpiadose sprendimo neįtakuoja; Šiuo atveju niekaip, nes siekiant geresnio gyvenimo reikėjo rinktis arba užsienį arba populiariesnę mokslų sritį; Turbūt niekaip, renkiesi tokia specialybę, kuri gerai sekasi ir patinka. Tas pats ir olimpiadose, neužimsi prizinių vieta, jei dalykas bus tau neįdomus; Visiškai neįtakuoja. Studijuojau su olimpiados sritimi nesusijusį dalyką“.	
--	--	---	--

Svarbiausi motyvai, nulėmę olimpiados prizinininkų pasirinkimą studijuoti Lietuvos universitetuose

Motyvai	Iliustracijos
Olimpiados ir studijų krypties dermė	„Mokiausi KTU Gimnazijoje, studijavau KTU informatikoje; Patiko siūloma specialybės programa; Patiko studijų sritis ir programa; Patikusi specialybė, noras likti savo šalyje; Pirmiausiai atsižvelgiau į tai, kad pats dalykas būtų įdomus, taip pat tolimesnio darbo specifiką (pvz., nenorėjau darbo laboratorijoje), studijas Lietuvoje pasirinkau; Tiesiog stojau ten, kur norėjau; Tiksliai žinojau, kad noriu studijuoti mediciną, o stoti į tokią specialybę užsienyje yra sudėtingiau nei į kitas specialybes, taip pat lėmė finansinės galimybės“.
Studijų kokybė	„Dar prieš studijas bendradarbiau su Lietuvos mokslininkais, turėjau mokslinio darbo patirties ir dabar, studijų metu, tesiu pradėtą darbą; Gilinti žinias pasirinktoje srityje: tikiuosi, baigęs studijas, dirbti su ja susietą darbą; Įstojau be konkurso, tikėjau geros studijų kokybės; Patogiausia ir pigiausia galimybė gauti aukštąjį išsilavinimą. Pakankamai aukštas studijų lygis ir neblogos perspektyvos; Lietuva turi tik viena universitetą ir tai yra VU; Manau, kad tiems, kurie patys nori mokytis čia yra pakankamai geros sąlygos; Mano nuomone, Vilniaus universitetas - tai pakankamai aukštą akademinį lygį išlaikanti aukštoji mokykla, 1 pakopos studijų kokybė mane tenkina; Medicina studijuoti užsienyje būtų per brangu, be to, šita studijų programa Lietuvoje yra pakankamai gera, nors esama ir trūkumų, bet visgi ir privalumų mačiau: teorinis paruosimas geras, praktika studijų sanduose atrodo irgi rimtai; Nes žinau, kad fizikos studijos VU yra kokybiškos; Pakankamai geras paruošimas; Pasirinkau studijas Lietuvoje, nes neturėjau pernelyg stiprių motyvų studijuoti užsienyje - be jokių sunkumų įstojau į geriausią Lietuvos universitetą, į norimą specialybę; Priimtina studijų kokybė; Tikėjau, kad Lietuvos universitetai yra geri – deja“.
Didesnės perspektyvos	„1. Vilioja chemijos sritis. 2. Galimybės dirbti didelėse chemijos kompanijose“.
Draugų, tėvų įtaka	„Draugų/pažįstamų/mokytojų rekomendacijos. Labiausiai atsižvelgiau į esamų/buvusių to universiteto studentų nuomones; Rekomendacijos; Labiausiai įtakoja tėveliai, nes jie nenori, kad vaikas išvyktų kitur, nes tada jie retai matys savo atžalą; Be to, Lietuvoje mano namai, šeima, draugai; Neatitrūksti nuo giminių, draugų. Finansiškai lengviau studijuoti Lietuvoje. Trenerės prašymas pasilikti Lietuvoje, kad galima būtų gerai pasiruošti dalyvavimui olimpiadoje; Šeima, draugai, savas kraštas ir tikrai ne pats universitetas“.
Motyvai	Iliustracijos
Finansinės galimybės	„Finansinė padėtis; 1. Neturiu lėšų studijuoti svetur; Brangios studijos užsienyje; Lėšų neturėjimas išvykimui į užsienį, tikimybė lengvai gauti darbą pagal įgytą specialybę; Lėšų stygius norint studijuoti užsienyje; pajamų stokos studijuoti užsienyje; Pasirinkimą

	studijuoti Lietuvoje lėmė ir finansinės galimybės; Nemokamas mokslas; Nemokamas mokslas, pigesnis pragyvenimas; Nepakankamos materialinės galimybės studijuoti užsienyje; Neturiu pinigų studijoms užsienyje; Prasta materialinė padėtis; Tėvai neturėjo pinigų, leisti studijuoti kažkur kitur; Tiesiog neturėjau galimybių finansiškai studijuoti užsienyje; lėmė finansinės galimybės“.
Geros stojimo sąlygos“	„Geros stojimo galimybės, nebuvo kalbos barjero; Už pasiekimus turėjau daug papildomų balų, į pasirinktą specialybę stojau praktiškai be konkurso. Todėl nesivarginau (galbūt it patingėjau) sukti galvos apie studijas kitur“.
Galimybių nebuvimas	„1995 įstojau į VU, tuo metu galimybės studijuoti užsienyje buvo mažiau mano paties suvokiamos, tuo pačiu buvo užsiimama komercine veikla, kuri reikalavo buvimo LR; Išvykti į užsienį nebuvo galimybių; Nes nebuvo kitos galimybės“.
Informacijos stoka	„Lietuvoje studijavau bakalauro studijose (Vilniaus universitetas). Dėl: informacijos stokos apie studijas užsienyje, neobjektyvios informacijos, vyravusios kuomet baigiau mokyklą, jog Lietuvoje aukštasis mokslas yra; Informacijos apie studijas Lietuvoje trūkumas. Iškreipta ir melaginga universitetų reklama. Informacijos apie studijas užsienyje trūkumas; Nežinojau kitų alternatyvų; per mažai žinių apie galimybes gauti paramą studijuojant užsieny, klaidingas įsitikinimas, kad užsieny įstoti į mediciną praktiškai neįmanoma, tikslios profesinės vizijos neturėjimas; Savarankiškumo ir informacijos stoka apie studijas užsienyje; Tai buvo 2002 metais, kai dar nedaug kas važiuodavo studijuoti į užsienį. Tada dar nelabai galvojau, kur ir ką studijuoti, tiesiog norėjau išvažiuoti į Vilnių ir gyventi atskirai nuo tėvų; Tuo metu išvažiuoti į užsienį nebuvo labai paprasta, be to, nepakankamai žinojau apie esamą aukštojo mokslo būklę Lietuvoje“.
Arčiau namų, patogiau	„Arčiau namų; Arčiau namų; Arti namų; Lietuvoje patogiau, be to, kas norės mokytis, tas ir mokysis, nesvarbu, ar Lietuvoje ar užsieny; Mane domino galimybė mokytis tiek lietuvių, tiek užsienio kalbos, tad, žinoma, Lietuvoje tai padaryti buvo parankiausia; Namai; pažįstama šalis; Lietuvoje esantys artimieji; Netoli namų, nemokamas mokslas, nesusiradau užsienio universiteto mokykloje; Noras likti Lietuvoje, arčiau tėvų, draugų. Noras įgyti socialinį statusą; Norėjau būti arčiau namų; Patogiausia ir pigiausia galimybė gauti aukštąjį išsilavinimą. Pakankamai aukštas studijų lygis ir neblogos perspektyvos; Patogu ir pigu; Pažįstama aplinka, daugiau informacijos apie juos, aiškesnės sąlygos ir galimybės; Pažįstama aplinka, daugiau informacijos apie LT universitetus, aiškesnės galimybės studijuoti Lietuvoje“.
Motyvai	Iliustracijos
Daug informacijos apie studijas Lietuvoje	„Daug informacijos apie priėmimą į universitetus Lietuvoje“.
Patriotiškumas	„Esu patriotas, sunkiai įkandamos užsienio kalbos, nemėgstu didelių permainų, tą patį išsilavinimą galiu pasiekti Lietuvos universitetuose; patriotiškumas; Lietuva, lietuviai žmonės, lietuvių

	<i>kalba, draugai, giminės; Meilė šaliai, mąstymas, jog ateityje mokslo kokybė pagerės; vieta, patriotizmas“.</i>
Kalbos barjeras	<i>„Kalbos barjero baimė studijuojant užsienyje; Nemokėjau anglų kalbos ir per mažai žinojau stojimo užsienyje subtilybių; Nemokėjimas anglų kalbos; Nemoku anglų kalbos, todėl esu priversta pasilikti Lietuvoje; nepakankamas užsienio kalbos mokėjimas; Per silpnas užsienio kalbų mokėjimas; Prastos anglų ir kitų užsienio kalbų žinios“.</i>

Studijų kokybės Lietuvos aukštosiose mokyklose vertinimas

Vertinimo kriterijai	Ilustracijos
Kokybiškos studijos	„Aš neturiu pakankamai informacijos apie kitus fakultetus, tuo labiau kitus universitetus, bet kiek žinau situacija panaši, mokytis galima, galima ir daug ko išmokyti; Manau, kad studijų kokybė Lietuvoje yra per daug puolama, ją kritikuoti tiesiog tapo ne tik mada, bet ir būtinybe. Iš savo patirties galiu pasakyti, kad jokia studijų kokybė nepadės, jei patys studentai bus nekokybiški. Vis dėlto, aukštajam mokslui reikia“.
Nekokybiškos studijos	„Dažniausiai suteikiamos tik teorinės žinios arba praktika, kuri neatitinka realios profesijos; Daugumos dėstytojų kompetencija yra pakankamai aukšta, studentai yra vertinami ir jiems sudaromos geros sąlygos savarankiškai tobulėti. Vis tik kartais pasigendu įdomesnio medžiagos pateikimo per paskaitas ir tikslesnio egzaminų tvarkos bei reikalavimų“.
Dėstytojų kompetencija	„Dėstytojai protingi, ir daug žino savo srityse, informacija lengvai prieinama, dėstytojai laisvai bendrauja su studentais bei konsultuoja iškilus klausimams. Didelė dalis dalykų įdomus ir svarbūs. Dalis dalykų buvo visai nereikalingi, arba morališkai pasenę; Tačiau pasitaikė ir labai įdomių, ir buvo dėstytojų, kurie nuoširdžiai stengėsi mums šio to naudingo išmokyti; Kvalifikuoti dėstytojai, gera biblioteka, mokomasis inventorių“.
Dėstytojų nekompetencija	„Dėstytojų darbo metodika yra apgailėtina: jie neorientuoti į rezultatų siekimą; 1. Akademinis personalas nėra motyvuotas skirti savo laiką ir jėgas akademinėi veiklai, tai tiesiog neatperka įdėtų pastangų. 2. Esama akademinio personalo kompetencija atsilieka nuo rinkos poreikių dešimtmečiais; 1. Dėstytojai nemotyvuoti, nekvalifikuoti; 1. Dėstytojams trūksta motyvacijos: a) paskaitos dėstomos mechaniškai, nėra jokio bandymo sudominti studentą, todėl po 2-3 tokių paskaitų studentai nustoja jas lankyti, arba miega jų metu. 2. Dėstytojai nesiruošia paskaitoms: a) paskaitas skaito iš 5 – 1; 1. Dėstytojų trūkumas, 2. Dalykų akcentavimo trūkumas 3. Prasta kompetencija; Didelė dalis dėstytojų žemos kvalifikacijos ar prastų pedagoginių sugebėjimų; 1.dėstytojų nekompetencija 2. dėstytojų lupikavimas 3. universitetai nesuteikia galimybės kokybiškai studijuoti, menkai remia studentą; dalis dėstytojų - per žemos kvalifikacijos; Daug dalykų dėstoma paviršutiniškai, nes per mažai laiko skiriama tam dalykui; Daug profesorių yra pasenę, neinovatoriški, dėsto 25 metų senumo medžiagą. Studentam suteikiamos labai varganos galimybės vykdyti tariamą. Apskritai gabesniems studentams turėtų būti sudaromos sąlygos mokytis sudėtingesnę kursą; Dėstytojai yra mažai apmokami, nepakankamai apmokyti, todėl nemotyvuoti daryti studentams teisingus sprendimus; Dėstytojai nesistengia sudominti studentų, Netinkama sistema - semestras-sesija. Visą semestrą nėra skatinimo mokytis. Visi mokosi tik prieš pat egzaminus; Dėstytojų dėstymo metodika. Medžiagos atnaujinimas. Visiškas dėstytojo atitrūkimas nuo realaus pasaulio ir

	ypač nuo studento; Dėstytojų nesiskaitymas su studentais, turinio senumas, taisyklių nesilaikymas. Na bet vertinu vis dar teigiamu pažymiu, už tai, kad visgi išmokina ir netgi užsienyje gali jaustis tvirtas specialistas; Itin žemas personalo mokslinis potencialas žemas personalo domėjimasis tiek dėstomu dalyku, tiek studentais; Elementarių dalykų nesuvokimas / neišdėstymas / anglų kalbos nemokėjimas, trukdantis pasakyti ką nors nauja; Pasenęs dėstymo stilius; Dėstytojai visiškai nesistengia, žiūri į darbą atmetinai; Kai kurių dėstytojų metodai pasenę, mažai praktikos, mažai būsimų darbdavių iniciatyvos, kuri paskatintų siekti geresnių rezultatų; Kai studentas dirba ir dėl to nukenčia paskaitos, dar galima pateisinti... bet kai taip pat daro dėstytojai.. Žemi dėstytojų atlyginimai verčia juos dirbti papildomai ir mažiau dėmesio skirti pasiruošimui paskaitoms; nekvalifikuoti dėstytojai, neobjektyvus jų vertinimas, įgytas žinias neįmanoma panaudoti dirbant pagal specialybę, pvz. chemijos pramonėje, nes skiriasi specifika; Nemažai netinkamų dėstytojų; Nepakankama dėstytojų kompetencija; Pasenusi medžiaga, kai kuriems dėstytojams trūksta kompetencijos, kai kurie dėstomi dalykai neduoda jokios realios vertės; Pasenusi paskaitų medžiaga, nekompetetingi dėstytojai, neišmanantys šių dienų realijų; Pasenusi sistema, dėstytojų neobjektyvus vertinimas, knygų stygius, senų programų naudojimas, naujų technologijų nežinojimas ir neišmanymas iš dėstytojų pusės, daugelio dėstytojų tingėjimas - ko gali nedaryti, to ir nedarys (kurso neatnaujina ir ta pati; Per daug nemotyvuotų studentų, abejotina kai kurių dėstytojų kvalifikacija, netinkama žinių tikrinimo sistema; Per mažas dėstytojų dėmesys paskaitoms ir studijų kokybei, prastas požiūris į studentą, kaip labai perspektyvią asmenybę, vadovėlių stygius, siekis studijas padaryti paprastai įkandamas ir vidutinio gabumo studentams, dėl to nukenčia gabieji; prastas dėstytojų pasiruošimas; Senamadiški dėstytojai; Seni dėstytojai, dideli krūviai ir dėmesys pašaliniais dalykais, neparuošiama darbui įmonėse; Trūksta stiprių dėstytojų, kurie sugeba gerai perteikti žinias studentams. Trūksta praktinių užsiėmimų“.
Netinkamos studijų programos	„Mokymo programos neatitinka rinkos poreikių; Paskaitų turinys senas, neatitinka naujovių; Yra disciplinų, kurios nesusijusios su specialybe; Netikslingai sudarytos studijų programos; Sena, nekintanti sistema bei medžiaga, kuri dažniausiai būna Lietuvos dėstytojų interpretacijos; Atsilikusi sistema, daug sovietinių dalykų nespėja su mokslo pažanga; Dalies dalykų studijų programos pasenę, nemaža dalis žinių - praktiškai nepanaudojamos ir nereikalingos; Daug kas pasenę ir neįdomu ir nebereikalinga; Daug pasenusių, nereikalingų disciplinų; Teorinė medžiaga bei sistemos struktūra turi nedaug trūkumų; programa netenkina; Dėstomi nereikalingi dalykai, praktiškai nėra galimybės pasirinkti studijų dalykų, nedaug demokratijos ir pastovus stresas; Informacija neaktuali, daugiau bendro pobūdžio žinios negu konkrečiai specialybei būtinos. Dažnai teorija netgi kertasi su praktika; Iš tiesų studijos siek tiek nuvylė. Daugelis dalykų pasirodė labai neaktualūs ir mažai naudingi; Yra keletas tikrai stiprių studijų programų, bet

	daugybė yra labai silpnos, kad mažiau studentų iškristų, dėstomi dalykai neatnaujinami; Yra trūkumų dėl studijų sistemos lankstumo. Per didelis studentų skaičius laiko bendra lygi žemiau potencialaus; Mokoma ne tik tai ko reikia, bet ir ko nereikia. Nesugrupuota kas yra svarbiausia, o kas yra antraeilės rūšies; Mokslas sau, studijos sau... Studijos Lietuvoje primena tarsi pasiruošimą mintinai deklamuoti eilėraščių semestro užskaitymui. Dauguma studentų nemotyvuoti gerai mokytis, o tie, kurie yra motyvuoti, nejaučia jokio dėmesio iš dėstytojų; Nepakankamai suderintos programos, bendradarbiavimo su užsieniu galimybės ribotos, dėl programų nesuderinamumo, nėra dėstytojų mainų; Pasenusi medžiaga, kai kuriems dėstytojams trūksta kompetencijos, kai kurie dėstomi dalykai neduoda jokios realios vertės; Pasenusi sistema, dėstytojų neobjektyvus vertinimas, knygų stygius, senų programų naudojimas, naujų technologijų nežinojimas ir neišmanymas iš dėstytojų pusės, daugelio dėstytojų tingėjimas - ko gali nedaryti, to ir nedarys (kurso neatnaujinama ir ta pati; Taip pat neoptimali studijų programa; perkrauta programa nereikšmingais dalykais, seni vadovėliai, jų trūkumas, o jei yra naujų tai jie neatitinka mokymosi standartų; Prasta studijų kokybė, specialistų trūkumas“.
Netinkamos mokymo priemonės	„Laboratorinė įranga apgailėtina; Gana prasta techninė bazė; Nėra literatūrinės bazės lietuvių kalba, todėl sunku susieti paskaitas (lietuvių k.) ir individualias studijas (dažniausiai anglų kalba); Sena aparatūra praktikos darbams laboratorijose ir kitur; . Lietuvos universitetai nesugeba prisitaikyti prie mokslo vystymosi tempų, dėsto iš tarybinių vadovėlių; Ypatingai prastai tragiška ir nusmurgus įrengimų techninė ir visos kitos bazės, aš pats vykdau mokslinį darbą, su netikslia įranga, kurią reikia tvarkyti kiekvieną kartą 4/5 viso laiko, kurį praleidi laboratorijoje, absurdas, labai nevienodas dėstytojų; Pasenusi mokomoji įranga; senos laboratorijos; Pasenusi paskaitų medžiaga. Mokslo kaina neatitinka suteiktų žinių vertės; Pasenusi technika, prietaisai ir įrankiai skirti mokymo tikslams; prasta infrastruktūra; Universitetams trūksta mokymo priemonių - būtinausių knygų, vadovėlių, įrangos (pvz. laboratorinės, t.y. naujų mikroskopų, preparatų etc.). Dėl dėstytojų užimtumo ir trūkumo, dieninio skyriaus studentų tvarkaraštis atrodo dar blogiau, nei vakarinio; mokslinė bazė pasenus, dėstytojai vangiai atnaujinama savo mokymo medžiaga, vengia naujovių“.
Atotrūkis tarp dėstytojų ir studentų	„Maža studentų įtaka, formuojant studijų sistemą ir didelis atotrūkis tarp studentų ir dėstytojų; Dėstytojų studentų santykiai prasti; neigiamas dėstytojų požiūris į studentus“.
Lėšų stoka	„Lėšų stoka; Nėra lėšų, per daug aukštųjų mokyklų, nemotyvuoti studentai ir dėstytojai. Nėra infrastruktūros, nėra bendradarbiavimo su verslininkais ir dar daug daug visko...; Prasta finansinė pusė, korupcija, nepakankamai aukštas studijų lygis“.

Lietuvos aukštojo mokslo tobulinimo galimybės

Tobulinimo priemonės	Iliustracijos
Tinkamas atlygis už darbą	„Didinti atlyginimus; Dėstytojams mokėti didesnes algas, kad jie nelakstytų per 3 darbovietes; Dėstytojų finansavimą, kad į AM dėstytojus neateitų tik tie, kurių jau niekas niekur nebepriima....ir šita galima įgyvendinti tik algų DIDELIŲ kėlimu, kad būtų galima rinktis, ką priimti į dėstytojus, o ko ne; Dėstytojų kvalifikaciją ir/arba atlyginimus; Kelti dėstytojams atlyginimus n kartų Mokėti tokias stipendijas, už kurias galima pragyventi; didesnės algos; Kelti atlyginimus dėstytojams; Kelti atlyginimus dėstytojams; Labiau finansiškai motyvuoti dėstytojus ir mokslininkus; Skatinti jaunos specialistus“.
Studijų sistemos/programų tobulinimas	„Gerinti studijų kokybę; Koncentruoti į šiuolaikinius dalykus; Keisti studijų programas; Atlikinėti daugiau praktikos; Atrinkti, kas yra tikrai svarbu; Daugiau praktikos ir šiuolaikinių aktualijų; Daugiau praktinių žinių, mažiau dėstomi dalykai turėtų būti susiję su specialybe. Kad studijuojamas dalykas būtų naudingas (pvz.: studijuojant anglų kalbą fizikos fakultete būtų galima įgyti tarptautinę anglų k. žinias patvirtinantį dokumentą; dėstytojų sistemą, kuo daugiau praktikos ir mažiau sausos teorijos; Modulių turinys sensta kasdien, o jį atnaujinama kas dešimtmetį!; Galėtų būti įvairesnių mokymosi metodų, o ne tik mokymosi mintinai, pvz. darbo grupėse, projektų darymo; Iš naujo apsvaistyti aukštojo mokslo reformą; tobulesnės programos, mažiau pašalinių dalykų; Keisti studijų programas ir jų organizavimą; Kuo daugiau būtų praktikų, kad studentai sausą teoriją lengviau įsisavintų, tai jiems reikia praktikuotis; Labiau sieti studentams suteikiamus įgūdžius su būsima specialybe; Mokslą nukreipti daugiau mokslo linkme: mažinti socialinių (ypač ekonomika, teisė), didinti tikslinių studijų finansavimą bei populiarinti taikomąsias mokslo kryptis; Nelabai įsivaizduoju kaip tai įgyvendinti, bet norėtųsi matyti daugiau pritaikymo tų dalykų, kuriuos studijuojam. Kartais jautiesi lyg mokytumeisi plaukti sausumoje, ir tikiesi, jog įmestas į vandenį sugebėsi plaukti; Pasirenkamų dalykų laisvumas, orientuoti studijas ne į studentų kiekybę, o kokybę; Reikėtų būti labiau judriems, turėti daugiau kursų anglų kalba, kuriuos dėstytų žmonės iš užsienio, kad gaunama informacija nebūtų sena, o studentai baigę universitetą būtų visapusiški - dėstant skirtingiems žmonėms iš įvairių pasaulio vietų; Reikėtų žinias pateikti taip, kad studentam būtų įdomu mokytis; Reikia daugiau praktikos, susijusios su specialybe; Reikėtų: ECTS kreditų sistemos, pasirenkamų dalykų, dėstytojų kokybės reguliavimo mechanizmo, stipendijų, galimybės baigti magistrą per ketverius metus, atskaitomybės visuomenei, tarpdiscipliniškumo ir savarankiškumo skatinimo, netrukdomo mokytis norint; Siekti, kad studijų programos būtų pastoviai atnaujinamos, Skirti daugiau dėmesio studentų praktikai, profesinės literatūros ruošimui ir prieinamumui; Skirti daugiau dėmesio studentų praktikai. Vertinti

	<i>pagal praktinius įgūdžius, o ne teorines žinias. Sukurti objektyvią vertinimo sistemą; Studijas labiau sieti su specialybei; Studijų programas“.</i>
Mokymo priemonių modernizavimas	<i>„Gerinti laboratorijas; Bent šiek tiek paremontuoti griūnančius univerus (KMU sienose skylės, durys užkaltos su lentom. kažkaip nesitikejau to) Šiaip visą sistemą reiktų keisti, bet tas nelabai įmanoma...; Inventorių, programas; Investuoti į įrengimų ir technikos bazę, dėstytojų paruošimą kaip tinkamai reikia vesti paskaitas, kaip teisingai pateikti studentui medžiagą, kad paskaitos taptų ko nors vertos; nauji vadovėliai; skirti daugiau lėšų laboratorijoms; Sudaryti sąlygas studentams prieiti prie naujausios literatūros - t.y. geros angliškos knygos bibliotekose, kuo daugiau straipsnių duomenų bazių prenumeravimo. Daugiau galimybių išvykti trumpam pastudijuoti į kuo geresnius universitetus; Suteikti galimybę gauti kuo naujesnes informacijos. Taip pat didinti praktinių užsiėmimų valandų skaičių, nes po to darbdaviai labiau vertina tuos, kurie studijų metais gavo daugiau praktikos. Na, jei kalbėtume apie mediciną, tai reikia nustoti ginti; modernesnės technikos reikalingos mokslui, skiriamos literatūros ir įgyto išsilavinimo vertė užsienyje turėtų būti didesnė.“</i>
Keisti dėstytojus	<i>„Keisti dėstytojus; Dėstytojų amžių ir konservatyvumą; Dėstytojus. Jie turi gerbti žmogų, o ne jo pinigus. Mokytojas be pašaukimo – nusikaltėlis; Reikėtų šiuolaikiškų dėstytojų, kurie būtų suinteresuoti teikti naudingą informaciją; Jauni dėstytojai; Keisti senus dėstytojus; Stengtis pritraukti privačių firmų specialistus vesti papildomas paskaitas; Sudaryt sąlygas jauniems dėstytojams, kviestis profesorius-dėstytojus iš užsienio“.</i>
Kelti dėstytojų kvalifikaciją	<i>„Kelti dėstytojų kvalifikaciją ir atlyginimus, sudaryti kiekvienos specialybės vertinimo kriterijus ir reikalavimus studentui ir juos pateikti semestro pradžioje, kad studentas žinotų, už ką gauna pažymį ir galėtų iš anksto žinoti, kiek daug turi mokėti; kelti dėstytojų kvalifikaciją; Žinoma, kad dėstytojų išsimokslinimo lygį“.</i>
Skatinti pagarbą studentams	<i>„Skatinti pagarbą dėstytojų studentams; Dėstytojų bendravimą ir supratimą. Gal jiems trūksta laiko, bet taip pat ir žmogiškumo. Taip pat griežtai palikti tik gerus specialistus dirbti su studentais.“</i>
Tobulinti administravimą	<i>„Sulyginti dėstytojų ir studentų statusą, sprendžiant švietimo sistemos ir universiteto savivaldos reikalus“.</i>
Mažinti nusirašinėjimą	<i>„Mažinti nusirašinėjimo priežastis“.</i>
Didinti finansavimą	<i>„Didinti finansavimą Pakeisti universitetų valdymo tvarką Mažinti studentų skaičių (universitetų taip pat); gerinti finansavimą; Manau, kad reikia didinti mokslo finansavimą; Pirmiausia, pati valstybė turėtų skirti daugiau lėšų mokslui, atnaujinti ugdymo priemones, suderinti studijų programas su studentų ir tos specialybės darbdavių poreikiais“.</i>
Keisti priėmimo tvarką	<i>„Keisti priėmimo tvarką į tam tikras specialybes - nesąmonė, kai chemiją studijuoja studentai, iš chemijos valstybinio egzamino nesurinkę net 10 balų (o tokių atvejų pasitaiko), o svarbiausia - skirti švietimui daugiau lėšų; tada bus suinteresuoti dirbti; Visų pirma atranka, kad būtų sudaromos stiprios motyvuotų studentų grupės, dėstytojų kvalifikacijos kėlimas, finansinės investicijos į aukštąsias</i>

	<i>mokyklas“.</i>
Studijas daryti mokamomis	<i>„Įvesti mokestį 2000 lt per semestrą, stipendijų sistemą visur įvesti kaip VU, tačiau gerai besimokantiems studentams paramą gerokai padidinti; Man svarbiausia yra aukštas mokymo lygis, orientuotas į kuo geresnį rezultatą. Tai galima būtų pasiekti įvairiai (pvz. finansiškai) skatinant geriausius studentus ir atbaidant silpnesnius, pvz. sudėtingais egzaminais“.</i>
Mažinti studentų skaičių	<i>„Mažinti studentų skaičių kuo greičiau; Mažinti studentų skaičių kuo greičiau; Mažinti studentų skaičių; Nepriiminėti tiek daug studentų, nemanau, kad normalu, kai po pirmu poros sesijų nubyra pusė studentų, o baigia studijas gal trečdalis; Priimti daug mažiau studentų, kad mokytųsi tik tie, kurių žinios yra tam pakankamos; Priimti dvigubai mažiau studentų, atleisti pusę dėstytojų, o likusius pinigus panaudoti keliant atliginimus likusiems dėstytojams taip pritraukiant protingesnius žmones į universitetus; Visų svarbiausias dalykas, be kurio nieko niekaip neišeis padaryti, tai mažinti studentų skaičių ir auklėti visuomenę kad ne kiekvienas pastininukas turi su aukštuoju būti. o kadangi tai padaryti matyt per 50 metų dar neišeis, tai pabandyti kažkaip kitaip“.</i>

Dėstytojų dėmesys gabiems studentams

Priemonės	Iliustracijos
Nedėmesingumas	„Daugelis dėstytojų iš viso mažai dėmesio skiria studentams; Daugeliui dėstytojų svarbu išbūti paskaitoje ir pasakyti ką norėjo; Dėstytojai apskritai menkai nutuokia ir domisi apie atskiro studento gabumus; Dėstytojui svarbu išdėstyti savo dalyką, o ne ugdyti tikrai gabius ir ateityje didelį indėlį į LT ekonomiką įnešiančius žmones; Gabiems studentams nesiūloma jokia papildoma veikla ar programos; Gabus studentas dėstytojui tas, kuris visu kontrolinius 10-ais parašo ir atkala visą medžiagą; Juk net toli gražu ne visi dėstytojai noriai konsultuoja vienu ar kitu papildomu klausimu; Laikau save gabia studente, esu 3 rotacinėje eilėje ir nemanau, kad kuris mano dėstytojas bent žinotų mane, jam pasakius mano vardą ir pavardę; Manau, dėstytojai elgiasi su visais studentais vienodai. Galbūt vienus labiau mėgsta, kitus mažiau, tačiau dėmesio skiria vienodai; Mokykloje iš tiesų gabūs moksleiviai sulaukia daugiau dėmesio, ko negalima pasakyti apie universitetą; Na manęs net niekas nepaklausė nieko; Ne visi. Apskritai maža KVIETIMO iš dėstytojų pusės, jei ko nori pasiekti, turi susirasti dėstytoją, galintį tau padėti, taip pat daug dirbti savarankiškai; Nepastebėjau, kad būtų kaip nors ypatingiau išskiriami talentingi žmonės. Viskas apsiriboja tik įvertinimu; Neskiria, mat jie išvis nenoriai bendrauja su studentais; Nežinau kaip kitiems, man nelabai skyrė; Niekada per savo 6 metų studijų laikotarpį neesu pastebėjęs, kad dėstytojas bent atkreiptų dėmesį į gabesnius studentus; Susidaro toks vaizdas, kad daugumai dėstytojų tiesiog nepatinka dėstyti arba jie nemoka to daryti. Žinoma yra ir puikių dėstytojų“.
Orientacija į vidutinio lygio studentus	„Orientuojamasi į vidutiniokus, gabiems jokio papildomo dėmesio neskiriama; Kai kurie dėstytojai net neslepia orientuojantys savo programas į silpniausius. Citata iš mano paskaitos: -chemikams koliokviumus palengvinsiu, nes ir taip labai daug skolininkų“.
Per didelis darbo krūvis	„Dėstytojai negali skirti pakankamo dėmesio gabiems studentams, nes juos varžo mokymo programos ir didelės bei skirtingo lygio studentų grupės; Per daug studentų, nėra kada dėstytojam su kiekvienu atskirai terliotis, kad ir kas jis būtų; Per didelis studentų skaičius, neįmanoma pastebėti protingų žmonių“.
Sąlygų mokslinei/praktinei veiklai sudarymas	„Jie turi galimybių nuo anksčiau užsiimti moksliniu darbu, o ne 4 kurse; Ką dėstytojai pasiūlo geriausiu atveju, tai pora mėnesių padirbėti kokioje nors laboratorijoje ar kokiame nors projekte... Kai, tuo tarpu, šis procesas turėtų vykti nuolat“.
Papildoma, diferencijuota veikla	„Papildomos konsultacijos, individualios užduotys; Pažįstu tik vieną, ir noriu paminėti, kad labai malonu su juo dirbti - prof. Romas Baronas. Daugiau tokių neteko girdėti, visam Matematikos ir Informatikos fakultete (bent jau programų sistemose), VU“.

Stojimo lengvatos

Lengvatos	Iliustracijos
Papildomi balai	„+2000 (laureato diplomas), turėjau ir kt. papildomų balų; +2000 Balų stojant į VU MIF ir VU FF, papildomi balai stojant į VGTU; +2000 balų stojant į VU, +10 balų beveik visur stojant į VGTU, šiek tiek mažiau į KTU; 2000 balų prie stojamojo balo; 2000 papildomų balų stojant i chemiją, kur žmonės vos ne su mokykliniais įstoja Aukštųjų Algoritmų įsteigta stipendija pusei metu po ~130lt kas mėnesį kaip manote ar tokios lengvatos padėtų apsispręsti abejojančiam ar likti Lietuvoje?; 2000 papildomų balų, pridedamų prie konkursinio balo už pasiekimus olimpiadose bei papildomo ugdymo mokykloje; 2000 taškų - užtikrintas priėmimas į norimą studijų kryptį; 2000 taškų; Aukštesnis stojimo balas; Baigiau Fizikos Olimpo mokykla, todėl gavau papildomu balų stojant į fizikos studijas; Baigiau Fizikos Olimpo mokyklą, prie stojamųjų balų VU FF turėjau 2000 balų; Baigiau ypatingai gabių mokinių papildomo ugdymo mokyklą Fizikos olimpas. Tai man pridėjo 2000 papildomų balų, kas garantavo įstojimą į VU Fizikos fakultetą; Balai už papildomo ugdymo mokyklos baigimą; Buvau olimpiados prizininkas todėl, buvo pridedami papildomi stojimo balai; Dalyvavau jaunųjų biochemikų mokykloje, baigiau su pagyrimu; Gavau daugiau balų nei už visus egzaminus kartu sudėjus; gavau viena papildomą balą prie bendros konkursinio balo sumos, kuris daug lėmė; Keletas papildomų balų už olimpiadas; Papildomi 2000 taškų stojant į VU; Papildomi balai; Papildomi balai (2000, viso konkursinis balas buvo apie 3900); Papildomi balai per priėmimo konkursą; Papildomi balai priėmimo metu; Papildomi balai už olimpiadas; Papildomi stojimo balai už olimpiadas; Papildomi taškai stojant už olimpiadas. Tai akivaizdu; Papildomų balų; Pridėta 2000 taškų prie stojamojo balo (VU skalėje); Priedas prie konkursinio stojamojo balo; prieš studijas Kembridže mėnesį studijavau VU MIF Programų sistemas. Stodamas ten turėjau papildomus 2000 balų dėl dalyvavimo olimpiadose; Turėjau 2000 papildomų balų. Stojant į tą specialybę be papildomų balų maximum įmanoma buvo surinkti 2012; Turėjau nemažai papildomų taškų priėmimo konkurse; Turėjau papildomų balų; Turėjau papildomų balų stojant, kurie garantavo priėmimą į norimą specialybę; Už laimėtas rajonines olimpiadas skyrė papildomų balų, taip pat už baigtas neakivaizdines mokyklas; Už visus egzaminus ir pan gavau 1890 taškų, už prizinę vietą respublikinėje olimpiadoje dar 2000“.
Priėmimas be konkurso	„Buvau priimtas be konkurso; Į VU olimpiadų prizininkams priėmimas praktiškai be konkurso (labai sveikintinas dalykas);
Nebuvo lengvatų	„Būtent į mediciną VU nesuteikė jokių priėmimo lengvatų

Gabaus jaunimo ugdymo sistemos raiška užsienio šalių aukštosiose mokyklose

Priemonės	Iliustracijos
Stipendijos, kitos paskatinimo priemonės	„Egzistuoja daug stipendijų, praktiku, į kurias galima patekti turit gerus pažymius, dėstytojų rekomendacijas; Gabūs žmonės yra atleidžiami nuo mokėjimo už mokslą, yra skatinami pagyrimo raštais, pinigine premijom ir kitom dovanom; suteikiama daugiau laisvės gilinantis į atskirą domėjimosi sritį, Sulaukia didesnės dėstytojų, visuomenės ir universitetų valdžios pagalbos“.
Praktika, papildoma veikla	„Egzistuoja daug stipendijų, praktiku, į kurias galima patekti turit gerus pažymius, dėstytojų rekomendacijas; Yra glaudus ryšys tarp dėstytojo ir studento, skatinama netradicinė, papildoma veikla rengiant konkursus, seminarus“.
Galimybė eksperimentuoti	„Gabūs studentai turi galimybes tobulėti savo srityje, eksperimentuoti, domėtis ja - jiems prieinamos priemonės, knygos, sudaromos sąlygos tam“.
Dėstytojų dėmesys	„Yra glaudus ryšys tarp dėstytojo ir studento, skatinama netradicinė, papildoma veikla rengiant konkursus, seminarus; suteikiama daugiau laisvės gilinantis į atskirą domėjimosi sritį, Sulaukia didesnės dėstytojų, visuomenės ir universitetų valdžios pagalbos; Kai kuriuose universitetuose yra suteikiamos ypatingos galimybės dirbti vienam su dėstytoju, lengvesnis ir labiau skatinamas naudojimas bibliotekomis, skatinamas studentų bendradarbiavimas.“
Aukšta kokybė	„Ir pačiuose universitetuose įgyvendinama, tačiau esmė tame, kad galima pasirinkti patį universitetą, kurio lygis būtų aukštesnis ir jame ne taip labai reikėtų didelės diferenciacijos; Tam geri užsienio šalių universitetai ir sukurti; Universitetas, į kurį stoju, yra skirtas praktiškai vien tik gabiems studentams“.
Galimybė pasirinkti	„Aš manau, kad ne, tik užsienyje studentai turi galimybę rinktis; Studentai gali laisvai rinktis mokymosi dalykus, modernesnes mokymosi priemones, daugiau dėmesio skiriama gabių studentų ugdymui.“
Geresnė nei Lietuvoje	„Bent tikrai geresnė nei LT; Kai kuriuose - tikrai taip“.